

UNIVERZITA KARLOVA
Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění

Lenka Rajdlová

František Jakub Prokyš
Českobudějovický malíř 18. století

doktorská disertační práce

vedoucí práce: Doc. Martin Zlatohlávek, Ph.D.

2012

Prohlašuji, že jsem doktorskou disertační práci vypracovala samostatně a v seznamu pramenů a literatury jsem uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila. Zároveň prohlašuji, že jsem práci s tímto názvem nepředložila k obhajobě za účelem získání titulu na jiné univerzitě. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze

Tato práce vznikla za finanční podpory Grantové agentury Univerzity Karlovy v Praze (GA UK č. 64610).

Lenka RAJDLOVÁ: František Jakub Prokyš. Českobudějovický malíř 18. století. (doktorská disertační práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2012

anotace:

Cílem mé práce bylo vytvořit souborný text věnující se životu a dílu malíře Františka Jakuba Prokyše. Tento malíř působil od konce 40. let do počátku 80. let 18. století v jižních Čechách. Věnoval se jak malbě závěsných obrazů, převážně oltářních pláten, tak také nástěnné malbě. Pracoval pro církevní objednavatele, farnosti a děkanství, z řádů pro augustiniány kanovníky, dominikány a kapucíny, ale také pro knížecí rod Schwarzenbergů. Malíř Prokyš svou tvorbou vynikal mezi současníky, dokázal pohotově přijímat módní názory, pracoval s předlohami, které dle situace dovedně aktualizoval a přetvořil.

První část práce tvoří kapitoly o malířově životě sestavené na základě archivních pramenů a literatury. Jejich součástí je i rozsáhlá stať věnující se uměleckému prostředí ve městě Českých Budějovicích, kde malíř velkou část svého života pobýval. Druhou částí práce je souborný katalog malířových děl rozdělený na závěsné obrazy, nástěnnou malbu, práce jiného druhu, nedochovaná díla a práce připisované. Jako přílohy jsou k textům připojeny seznam pramenů, literatury, obrazová příloha a její soupis. Obrazová příloha, pokud to bylo možné, ilustruje každé z katalogových hesel.

klíčová slova:

malířství – rokoko – 18. století – jižní Čechy – České Budějovice - Český Krumlov

Abstract

This thesis is devoted to the works of art of local painter František Jakub Prokyš, who worked in the south of Bohemia in 18th century. He is most well known for producing pendant pictures, mostly altar canvases as well as some wall paintings. Prokyš worked for the church, parishes and deanships, the Augustinian, Dominican and Capuchin orders and for the noble family of Schwarzenberg. Prokyš excelled among his contemporaries and he was able to promptly accept new fashion trends.

The first part of this thesis is the text about the painter's private life and his works, which is put together from archival sources and literature. The second part is the catalogue of the painter's works separated into groups according to the type of work. In the appendix there is a collection of photos and a list of archival sources, references and photos.

Key words:

Painting – Rococo – 18th century – The South of Bohemia – České Budějovice – Český Krumlov

rozsah práce: 514 548 znaků

Za cenné odborné konzultace při přípravě této práce velmi děkuji doc. PhDr. Martinu Zlatohlávkovi, Ph.D. Za přínosné podněty děkuji PhDr. Martinu Mádlovi, Ph.D. a Mgr. Petru Pavelcovi.

Za vstřícnost, ochotu a zejména za jejich čas děkuji PhDr. Pavlu Slavkovi, kastelánu Státního hradu a zámku Český Krumlov, duchovním správcům farností, ve kterých jsou díla, o niž tato práce pojednává uchovávána, zaměstnancům Biskupství českobudějovického, Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště České Budějovice, Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou, Regionálního muzea v Českém Krumlově, Státního okresního archivu České Budějovice, Státního oblastního archivu v Třeboni a mnoha dalším.

Obsah

Úvodní slovo.....	8
Archivní dokumenty k životu a dílu malíře Františka Jakuba Prokyše.....	9
Literatura k životu a dílu malíře Františka Jakuba Prokyše	13
Umělecké prostředí v Českých Budějovicích v 18. století	19
Radnice	22
Samsonova kašna	25
Farní kostel svatého Mikuláše.....	26
Kaple Smrtných úzkostí Páně.....	37
Kostel svatých Jana Křtitele a Prokopa	38
Kostel Nejsvětější Trojice.....	40
Kostel svatého Václava.....	40
Kostel Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě	41
Dominikánský klášter s kostelem Obětování Panny Marie.....	45
Kapucínský klášter s kostelem svaté Anny.....	53
Piaristická kolej	55
Sochy a sousoší	58
Mládí a školení. 1713–1745	63
První práce v jižních Čechách. 1748–1750	66
Zakázky Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu. 1751–1759.....	69
Malířovo přestěhování do Českých Budějovic. 1760–1767	78
Malíř s novou rodinou. 1767–1777	84
Malířovo pozdní dílo ve spolupráci se synem Františkem. 1777–1780.....	88
Na sklonku života. 1781–1791.....	92
Připisovaná díla	94
Závěr.....	97
Katalog.....	101
Závěsné obrazy	101
O - 1. Panna Maria Karmelská	101
O - 2. Svatý Jan Nepomucký	103
O - 3. Relikviář svatého Jana Nepomuckého	105
O - 4. Svatý Vít.....	106
O - 5. Svatá Barbora	107
O - 6. Portrét borovanského probošta Augustina Dubenského	109
O - 7. Nanebevzetí Panny Marie.....	112
O - 8. Svatá Anna vyučuje Pannu Marii	114
O - 9. Svatý Fidel ze Sigmaringen.....	116
O - 10. Svatý Bonaventura	118
O - 11. Svatý Augustin	119
O - 12. Svatý František z Assisi	121
O - 13. Svatý Petr.....	122
O - 14. Svatý Pavel	123

O - 15.	Svatý Ubald	124
O - 16.	Archanděl Michael	125
O - 17.	Immaculata	127
O - 18.	Svatý Josef	129
O - 19.	Pieta „Blažená Panna Maria“	130
O - 20.	Svatá Barbora	132
O - 21.	Svatá Anna Samátřetí	133
O - 22.	Nanebevzetí Panny Marie	135
O - 23.	Svatý Filip	137
O - 24.	Svatý Matouš	139
O - 25.	Svatý Jan Evangelista	140
O - 26.	Svatý Juda Tadeáš	141
	Nástěnné malby	142
F - 1.	Škapulířová kaple	142
F - 2.	Presbytář kostela Navštívení Panny Marie	146
F - 3.	Sakristie kostela Navštívení Panny Marie	152
F - 4.	Alegorie Čtvera ročních dob	155
F - 5.	Šest kaplí u cesty na Křížovou horu	158
F - 6.	Letohrádek Bellaria	160
F - 7.	Orientální kabinet	175
F - 8.	Velký sál záměcku Červený Dvůr	177
F - 9.	Velký sál záměcku Kvítkův dvůr	182
F - 10.	Předání ostatku svatého Víta císařem Jindřichem svatému Václavovi	187
F - 11.	Kostel Nejsvětější Trojice	189
F - 12.	Kaple Andělů strážných	193
F - 13.	Sál prelatury	195
F - 14.	Kaple Vzkříšení	198
F - 15.	Kaple svatého Ubalda	202
	Jiné práce	204
J - 1.	Návrh oltáře Nejsvětější Trojice	204
J - 2.	Veduta dominikánského kláštera v Českých Budějovicích „ <i>Prospectus Conventus Budovicensis Sac: Ord. Predic A 1774 excusus</i> “	206
	Nedochované nebo nezvěstné práce	209
N - 1.	Dva koně	209
N - 2.	Korouhev řeznického cechu z Českých Budějovic	209
N - 3.	Ciferník Pražské brány	210
N - 4.	Růžencová Panna Maria	210
N - 5.	Svatí Apoštolové	211
N - 6.	Obraz na cechovní korouhev řezníků z Třeboně	211
N - 7.	Odevzdání kláštera králem Přemyslem Otakarem II. dominikánům	212
N - 8.	Kristus v hrobě a Zmrtvýchvstání	212
	Připisované práce	214
P - 1.	Bůh Otec	214
P - 2.	Svatá Anna vyučuje Pannu Marii	215
P - 3.	Vývěsní štít lékárny	216

P - 4.	Svatý Jan Nepomucký	217
P - 5.	Svatý Josef Kalasánský	218
P - 6.	Růžencová Panna Maria.....	219
P - 7.	Svatý Bartoloměj.....	221
P - 8.	Hlava evangelisty (Matouš?)	222
P - 9.	Erby města České Budějovice	223
	Seznam pramenů	225
	Seznam zkratk	255
	Seznam literatury.....	256
	Internetové odkazy.....	266
	Seznam vyobrazení	267
	Obrazová příloha	273

Úvodní slovo

Pozdně baroknímu umění v jižních Čechách byla doposud věnována jen okrajová pozornost. Až v poslední době se objevilo několik rozsáhlejších studií odkrývajících krásu a hravost pozdního baroka a rokoka v této lokalitě. Zvýšený zájem souvisí s restaurováním památek a jejich uvedením do nových expozičních záměrů. V jižních Čechách je nám takto postupně odhalována jedinečnost zámeckého divadla a nádhera kaskádové fontány v zámecké zahradě v Českém Krumlově, pozoruhodný barokní areál bývalého augustiniánského kláštera v Borovanech nebo působivé Morové sousoší na Mariánské náměstí v Českých Budějovicích. To jsou jen někteří zástupci z dlouhé řady památek za poslední léta obnovených, které si zaslouží větší pozornost a studium.

Tento příspěvek, doufám, přispěje k hlubšímu poznání umění pozdního baroka a rokoka v jižních Čechách. Jeho cílem je představit osobnost malíře schopného přijímat do své tvorby poslední módní podněty a přesahujícího kvalitou svých děl práce současníků, jindy naopak zaostávajícího v rustikalizující poloze. Malíř František Jakub Prokyš byl ve svých raných pracích poplatný tvorbě pozdního baroka, své vrcholné dílo vytvořil ve stylu módního rozšafného rokoka, které spojil s dobově aktuálním zájmem o realismus a v některých svých pozdních pracích již naznačil nastupující klasicismus. Místem jeho působení byly jižní Čechy, rozsáhlá panství schwarzenberská a královské město České Budějovice. Jeho práce tedy nalezneme nejen ve významných kulturních centrech, jakým byl v 18. století zejména Český Krumlov, ale také v malých vesnických kostelíčkách a kapličkách. Malíř pracoval pro světské i církevní objednavatele, kterých bylo podstatně více.

Hlavním cílem této práce je sestavit podrobný katalog Prokyšových děl a nastínit jeho život v souvislostech s objednavateli i životními událostmi, jež jej potkaly. Malíř Prokyš byl zejména měšťanský malíř, proto chci v úvodní kapitole na příkladu města Českých Budějovic představit prostředí, ve kterém se pohyboval. Pozornost věnuji nejen památkám ale také církevním slavnostem, ke kterým byly pořizovány oltáře nebo obrazy a sochy.

V práci jsem se rozhodla nečíslovat kapitoly, obdobně jako v nové literatuře například knize Martina Zlatohlávka *Anton Kern 1709–1747*, protože k názvům kapitol připojuji chronologicky léta malířova života a další označení by bylo již pouhým zdvojením.

Archivní dokumenty k životu a dílu malíře Františka Jakuba Prokyše

Umělecká tvorba malíře Františka Jakuba Prokyše je bohatě doložena archivními prameny. V některých případech máme k dispozici dokonce více originálních dokumentů odkazujících se k jednomu dílu. Mnoho záznamů se také váže na malířův osobní život.

Velkou skupinou pramenů jsou matriční zápisy. Přesto datum Prokyšova narození stále zůstává neznámé. Prostudovala jsem matriky pokřtěných farnosti Slaný a Pruněrov, jako eventuální místa malířova narození, ale nepodařilo se mi příslušný zápis nalézt. Dobře jsme spraveni o rodinných poměrech malíře v době jeho života v Třeboni a Českých Budějovicích. V příslušných matrikách jsou zápisy o jeho dvou sňatcích, o narození šesti dětí, i o smrti manželky a některých z dětí. Doposud nebyl nalezen záznam o smrti Prokyšovy nejstarší dcery Kláry, která v době úmrtí otce již nežila.

Dalšími dokumenty souvisejícími s Prokyšovým osobním životem jsou dopisy Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu a hraběte Františka Michaela Martinice o malířově předání z Pruněrovského na Třeboňské panství a o jeho následném propuštění z poddanství.

K soukromým dokumentům by měla patřit také malířova závěť, která je dnes nezvěstná. Její přesné znění bylo publikováno a existuje dokonce její fotografie, originál však schází.¹

Na pomezí mezi doklady o malířově umělecké tvorbě a dokumenty k soukromému životu jsou spisy schwarzenberského archiváře Petra Kašpara Světeckého z Černic, který připravoval souborné dílo o českých šlechtických rodech a nashromáždil k tomuto účelu čtyři knihy opisů historických zpráv a vlastních poznámek.² Zde zaznamenal Prokyšovo osobní svědectví o jeho otci malíři a původu ve Slaném. Na jiném místě potom odkázal na Prokyšův zájem o zakázku oltářního plátna pro nový oltář v Českých Budějovicích. Druhým Světeckého dílem byl lékařsko-hospodářský sborník, ve kterém archivář zapsal návod na

¹ Závěť malíře Františka Jakuba Prokyše by měla být uložena v SOkA České Budějovice v Archivu města České Budějovice. Její přepis publikoval František Matouš v roce 1938 a Pavel Zadražil ke své diplomové práci z roku 1985 připojil dokonce její fotografii.

² HOFFMANNOVÁ/PRAŽÁKOVÁ 2000, 608–609

léčbu unavených očí malíře Františka Prokyše staršího ze Slaného tlumočený mu v Třeboni jeho synem.

O Prokyšově práci v klášteře augustiniánských kanovníků v Borovanech a současně o jeho rodišti ve Slaném jsme také zpraveni z poznámek o přestavbě tamního probošta P. Augustina Dubenského.

Velkým a pestrým zdrojem informací o malířově práci jsou kroniky. Nejobsáhlejší je v tomto směru dílo zaznamenávající historii města Českých Budějovic od Lukáše Bernarda Schneidera, měšťana a pekařského mistra v Českých Budějovicích. Schneider převzal kronikářskou tradici po svém otci Antonínovi. Mladý Schneider se sám díla ujal v roce 1737 a zanechal po sobě celkem tři knihy. Nejstarší je jeho kronika města pro léta 1253 až 1768, na kterou navazuje pokračování z let 1760 až 1780, obě jsou uloženy v SOkA České Budějovice. Finálním Schneiderovým dílem byla kronika dochovaná v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, do které pekař téměř shodně přepsal obě své knihy a nechal do ní vevázat grafický list s vedutou dominikánského kláštera, jehož předlohu kreslil malíř František Jakub Prokyš. Kniha je rovněž ozdobena třemi ilustracemi. Na začátku jsou na dvou listech vymalovány starý erb města Českých Budějovic a nový, povýšený císařem Ferdinandem III., které patrně také pocházejí z Prokyšovy ruky (katalog P – 9). Zhruba v polovině knihy, na straně 445, je potom tužkou nakreslený rytíř v brnění na koni, tato kresba je ale spíše prací dítěte. Texty ve Schneiderových kronikách jsou řazeny do kapitol podle tématu, jako je Historie města, Děkanství, Dominikáni a tak dále, zde jsou potom záznamy vedeny pokud možno chronologicky. Malíř Prokyš je zmiňován jako autor mnoha děl opakovaně ve všech svazcích kronik. Zajímavý je rozdíl mezi údaji v knize pokračování z let 1760 až 1781 a konečnou verzí z Jihočeského muzea. Ve starším textu pokračování je na dvou místech malíř uveden jako „*Johann Prokysch*“ a dále již jako František, případně František Jakub. Ve finální kronice je jednou zmíněn jako „*Frantz Jos. Prockyß*“. Podobné nepřesnosti jsou i u jmen sochařů. Je možné, že Schneider nebyl o malíři přesně obeznámen a ani jej ještě nemusel osobně znát, protože záznamy se týkají jeho prací z let těsně po příchodu do Českých Budějovic, město mělo k roku 1762 přes čtyři tisíce obyvatel.³ V SOkA České Budějovice je

³ KOVÁŘ/KOBLASA 1998, 24

dále uložen pozdější opis Schneiderovy kroniky zřejmě od jeho syna s dodatky k dalším letům.⁴ Vzhledem k tomu, že tato kniha již neobsahuje nové údaje o malíři Prokyšovi, v této práci jsem ji nezohlednila.

O Prokyšově obrazu v Třeboni nás krátce informuje pamětní kniha třeboňské farnosti P. Aquilina Hrdličky. Díky tomuto záznamu jsme blíže obeznámeni s důvody jeho objednání a můžeme také upřesnit dobu vzniku.

Pamětní knihu děkanství v Českém Krumlově vedl prelát a baron P. Jan František Kfeller ze Sachsegrunu. Podrobně popsal renovaci kaple Vzkříšení v kostele svatého Víta, kterou inicioval a na níž se podílel malíř Prokyš se synem.

Další velkou skupinou dokumentů o malířově díle, tentokrát pro Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu, jsou dopisy a záznamy uložené v archivech v Třeboni a Českém Krumlově pod fondy jednotlivých schwarzenberských velkostatků, kanceláří, případně zařazené v rodinném archivu. Tyto dokumenty, sestávající se zejména z korespondence mezi knížetem a jeho správci panství, na sebe různě navazují, případně se dublují, dle toho, jak byly kanceláře vedeny a jak se kníže po svých panstvích pohyboval a kde zrovna úřadoval.

Záznamy o Prokyšových zakázkách v Českých Budějovicích se nacházejí v archivu města, děkanství a tamního velkého cechu uložené v SOkA České Budějovice.

Pro bádání o životě a díle malíře Františka Jakuba Prokyše jsou zásadní práce historiků a archivářů, které nebyly publikovány a zůstaly v rukopisech uloženy v archivech. Tak tomu je s výpisky třeboňského archiváře Františka Mareše pocházející pravděpodobně z 30. let 20. století nacházející se v Třeboni. Mareš shromáždil opisy dokumentů týkajících se malířů, kteří pracovali pro knížecí rodinu Schwarzenbergů z archivů v Třeboni a Českém Krumlově. Mezi nimi je i samostatná složka malíře Prokyše. Výpisky mají velký význam zejména proto, že zaznamenávají také opisy pramenů, které se doposud nepodařilo dohledat v originále. Nejvíce ztěžující okolností je v tomto případě fakt, že ne u všech je uvedeno místo uložení.

Pouze v rukopise zůstal *Soupis památek historických a uměleckých města Český Krumlov* Františka Mareše a Jana Sedláčka. Text má dvě rozdílné verze, českou a německou. Autoři

⁴ KVĚTOVÁ 2011, 36–38

mnohdy jako první zaznamenali některé práce malíře Prokyše, ovšem u žádné z nich neuvedli svůj zdroj. V některých případech se podařilo pramen dohledat, jiné ještě čekají na znovuobjevení.

Mezi archivní dokumenty řadím také poznámky Františka Matouše uložené v Archivu Národního muzea. Matouš čerpal z Marešových výpisků z archiválií a sám některé záznamy vyhledal. Část svého studia publikoval a zbytek zůstal nezpracován.

Seznam použitých archivních dokumentů v této práci je připojen v příloze na konci textu. Záznamy jsou řazeny do skupin podle místa uložení a poté druhotně dle časového hlediska. Samostatný oddíl je ponechán matrikám, kde je upřednostněna chronologie zápisů.

U opisů dokumentů jsou připsána místa uložení originálu, pokud se je podařilo dohledat. V několika případech uvádím archivní pramen publikovaný v literatuře, který jsem však v originále nenašla. Je to dáno tím, že ne vždy bylo s opisem zaznamenáno i místo uložení původního dokumentu nebo na svém místě jednoduše nebyl. U všech záznamů je tato skutečnost rovněž připsána.

Literatura k životu a dílu malíře Františka Jakuba Prokyše

Záznamy o životě a díle malíře Františka Jakuba Prokyše jsou obsaženy v literatuře nejrůznějšího druhu. Jsou to práce uměleckohistorické v podobě samostatných studií, soupisů památek, slovníkových a lexikálních hesel, článků věnujících se jeho jednotlivým dílům, textů zaměřujících se na jiné téma a na malířovo dílo druhotně odkazujících, ale také populárně naučná literatura jako například průvodci.

Nejstarší zprávy o Prokyšovi pocházejí z knih věnujících se zejména vlastivědě jako *Böhmen IX. Budweiser Kreis* od Johanna Gottfrieda Sommera,⁵ který Prokyše zařadil mezi významné osobnosti města České Budějovice a zaznamenal rok jeho úmrtí. Z něj vycházeli autoři Ernst Franz Richter, Wilibald Böhm s Emmerichem Zdiarským a Leopold M. Zeithammer, který však rok Prokyšovy smrti zaměnil s rokem jeho narození.⁶ Na Prokyšovy obrazy v Třeboni odkázal prvně P. Josef Vačkář a od něj informace přejal Josef František Franta.⁷

Často jako první si malířovy práce povšimli a na ni upozornili autoři *Soupisů památek historických a uměleckých*. Byli to Antonín Podlaha a Eduard Šittler v okrese milevském,⁸ František Mareš a Jan Sedláček v okrese třeboňském,⁹ prachatickém¹⁰ a krumlovském.¹¹ Tito autoři zanechali cenné zprávy také ve svém nevydaném soupise města Český Krumlov připravovaném ve dvou odlišných verzích, české a německé. Tento rukopisný text řadím mezi archivní dokumenty.¹² Josef Braniš, který připravil soupis okresu českobudějovického v něm malíře Prokyše neuvedl, zaznamenal jej však jako první u maleb v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech v poeticky laděné knize *Obrazy z dějin jihočeského umění*.¹³

⁵ SOMMER 1841, 24

⁶ RICHTER 1859, 95; BÖHM/ZDIARSKY 1904, 135; ZEITHAMMER 1904, 239

⁷ VAČKÁŘ 1867, 93, 130; FRANTA 1880, 90, 96

⁸ PODLAHA/ŠITTLER 1898, 20

⁹ MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 66, 101–102

¹⁰ MAREŠ/SEDLÁČEK 1913, 7, 158

¹¹ MAREŠ/SEDLÁČEK 1918, XXVI, XXX, 225

¹² Prameny D, d, kniha číslo 156; Prameny D, d, kniha číslo 157

¹³ BRANIŠ 1909, 95–97

Z kroniky měšťana Lukáše Bernarda Schneidera čerpal Josef Watzl, který první otiskl rytinu dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, jejíž předlohu Prokyš nakreslil a poukázal na jeho obraz svaté Anny v dominikánském kostele.¹⁴ Se Schneiderovou kronikou a s dokumenty z archivu města České Budějovice pracoval Vladimír Denkstein u přípravy článku o obrazech malíře Franze Antona Maulbertsche v Českých Budějovicích, ve kterém také odkázal na Prokyšovu spoluúčast.¹⁵ Na Prokyšův obraz Portrét borovanského probošta Augustina Dubenského ze svého majetku a na malby čtyř apoštolů v Městském museu v Českých Budějovicích upozornil Vlastislav Zátka v katalogu své soukromé sbírky.¹⁶ Ze stejného roku pochází také bohatě archivně podložený článek Františka Matouše zaznamenávající Prokyšův obraz v Netolicích.¹⁷

František Matouš má na poznání života a díla malíře Prokyše velkou zásluhu. Byl první, kdo se tomuto tématu soustředěně věnoval a roku 1938 publikoval první část připravovaného textu nazvanou *František Jakub Prokyš. Barokní malíř jihočeský. I. Život*.¹⁸ Článek obsahuje základní soupis do té doby známých malířových děl doplněný o další Matoušem nově objevená. Vychází z pečlivě vyhledaných archivních pramenů, které autor posbíral sám, například v kronice měšťana Lukáše Bernarda Schneidera z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, nebo je získal od třeboňského archiváře Václava Hadače. Čerpal rovněž z výpisků archiváře a ředitele schwarzenberského archivu v Třeboni Františka Mareše. Další část textu, který se měl podrobněji věnovat malířově dílu, již Matouš nedokončil. Podklady pro jeho práci jsou uloženy v Archivu Národního muzea.¹⁹ Matoušův článek ve zcela stejné podobě vyšel ještě následujícího roku 1939 jako samostatný sešitek, v této práci cituji pouze starší verzi textu.²⁰

Prokyšovo jméno i s výčtem několika prací se objevuje také v některých slovnících umělců. Patří sem práce Hanse Vollmera,²¹ Georga Dehia²² a z českých autorů Prokopa

¹⁴ WATZL 1910, 87, 133

¹⁵ DENKSTEIN 1934, 16–20

¹⁶ ZÁTKA 1937, 23, 45, 169–174

¹⁷ MATOUŠ 1937, 483, pozn. 4

¹⁸ MATOUŠ 1938, 164–172

¹⁹ Prameny H, a/I

²⁰ MATOUŠ 1939, 1–12

²¹ VOLLMER 1933, 420

Tomana, který jej krátce zmínil až ve druhém vydání svého díla a následně ve třetím vydání heslo rozšířil.²³

František Matouš na Prokyše znovu upozornil v přehledu církevních památek jižních Čech.²⁴ Malířovy práce v Českých Budějovicích s cennými dokumentárními fotografiemi do svého textu zapracoval Jakub Pavel v knize *České Budějovice* z řady Městské památkové rezervace, jejíž druhé vydání připravil s Evou Šamánkovou.²⁵ K představě o majetkových poměrech Prokyšovy rodiny přispěla kniha věnující se topografii Českých Budějovic od Jaroslava Kubáka.²⁶ Mezi populárně naučnými průvodci vynikají zvláště starší práce historiků Františka Matouše²⁷ a Karla Pletzera.²⁸

Malíře Prokyše jako příklad regionální tvorby ve druhé polovině 18. století zmínil i s výčtem několika základních děl Oldřich J. Blažíček, který jeho dílo hodnotí jako přesahující místní současníky a demonstruje na něm nový dobový zájem o realismus, který nakonec překoná celý barokní názor.²⁹ Do svého přehledu barokního umění jej také zařadil Jaromír Neumann³⁰ a zmíněn je i v akademických *Dějínách českého výtvarného umění*.³¹ Pod příslušnými lokalitami je Prokyš uveden v obou verzích *Uměleckých památek Čech* od kolektivu autorů pod vedením editorů Zdeňka Wirtha i Emanuela Pocheho.³²

Soustavnou pozornost Prokyšovi věnoval historik umění Pavel Zadražil ve své diplomové práci *Jihočeský malíř František Jakub Prokyš. 1713–1791*. odevzdané roku 1985 a následujícího roku obhájené na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.³³ Zadražil nejprve podrobně rozebral umělecko-historickou literaturu zachycující malíře Prokyše. Silné kritice podrobil zejména novější *Umělecké památky Čech*. V další části nastínil uměleckou situaci v jižních Čechách v 17. a 18. století, poté se krátce věnoval největším tamním

²² DEHIO 1941, 36, 93–94, 159

²³ TOMAN 1936², 548; TOMAN 1950³, 321

²⁴ MATOUŠ 1940, 35; MATOUŠ 1941, 21

²⁵ PAVEL 1965, 61, 64, 68, 70–71, obr. 22, 76; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 62–63, 66, 73–75, obr. 22, 76

²⁶ KUBÁK 1973, 38

²⁷ MATOUŠ 1946, 42; MATOUŠ 1972, 85, 89

²⁸ PLETZER 1959, 62–63

²⁹ BLAŽÍČEK 1948, 54–55; BLAŽÍČEK 1971, 176

³⁰ NEUMANN 1974², 112

³¹ DVORSKÝ 1989, 770–771

³² WIRTH 1957; POCHE 1977; POCHE 1978; POCHE 1980; POCHE 1982

³³ ZADRAŽIL 1985

objednavatelům, poukázal na malíře a štafíry v Českém Krumlově a v Českých Budějovicích a poté se již v několika kapitolách soustředil na život a dílo malíře Prokyše. Na závěr připojil Zadražil samostatné podrobné oddíly k vybraným malířovým pracím. Části své diplomové práce v roce 1991 publikoval v regionálním týdeníku Českokrumlovsko a podílel se na přípravě výstavy Prokyšových obrazů v Regionálním muzeu v Českém Krumlově, která se konala od března do června roku 1992.³⁴

Zadražil má obrovskou zásluhu na dohledání dalších archivních dokumentů týkajících se malíře Prokyše. Odhalil některé grafické předlohy a snažil se o zasazení malířova díla do širšího rámce středoevropského umění. Pokusil se také nalézt doposud nepoznané malířovy práce. V této své snaze zašel však často až příliš daleko a pro připsání anonymních obrazů použil nedostatečnou argumentaci, jako dataci do doby malířova života, lokalitu jižních Čech anebo to, že malíř již dříve stejný námět maloval. Nejčastěji však nepředložil doklad Prokyšova autorství vůbec žádný. To, co mohlo být zajímavou hypotézou a podkladem pro další výzkum, vyložil autor jako fakt.³⁵ Dalším problémem v jeho textu je zájem nebo možná až fascinace tradicemi židovského náboženství a katolické církve, svátky a slavnostmi, symbolikou barev a křesťanskou ikonografií. Zoufale však těmto věcem nerozumí a jeho výklady jsou přinejmenším překvapující.³⁶

³⁴ ZADRAŽIL 1991

³⁵ Obraz svatého Aloise v bývalém minoritském kostele v Českém Krumlově Zadražil uvádí s jistotou jako Prokyšovo dílo z let 1767 až 1768. V poznámce své tvrzení objasňuje tím, že na 8. března 1768 připadlo výročí 200 let od světceva narození. Proč by ale měl být obraz od Prokyše nenapsal a dokonce ani obraz nepopsal. ZADRAŽIL 1985, 3, 66, 286–288

³⁶ Pro příklad uvádím Zadražilův výklad mariánského symbolu bílé lilie ve Škapulířové kapli v Borovanech. „Marii Egypťskou, matku Ježíše – Krista, tuto ženu z lidu Izraele, připomínají tyto atributy: Lilie, která je ve Starém zákoně u Izraele symbolem egyptského otroctví, kde Boží lid 430 let trpěl pod tyranii faraónů a odkud vyšel ve čtyřicetiletém putování (42 zastávek – analogických se 42 egyptskými záhrobními soudci – jimiž musel Izrael projít) do výše položené – než Egypt – Země zaslíbené. Stejně tak jako Izrael odešel z Egypta pronásledován vojsky despotického faraá i Maria utekla před Herodesem (stejným zosobněním zla jako byl Haman, který chtěl zahubit všechny Židy, římský imperátor Tiberius, který zbořil a vyplenil jeruzalémský chrám, jako byla řada krutých vládců středověké Evropy až po Hitlera – v neposlední řadě, který chtěl vyhubit celé lidstvo kromě „vyvolené rasy“, která (místo sloužila lidem a míru a harmonii světa) vyznávala krutost, satana, násilí a válku). V Prokyšově cyklu Lilie vyrůstá z kamení a nad ní je Měsíc.“ ZADRAŽIL 1991, Číslo 31. 2. srpna 1991

Jako významného barokního malíře Prokyše zmínil Karel Pletzer v článku o umělcích v Českých Budějovicích³⁷ a následně také v hesle *Encyklopedie Českých Budějovic*, kde se jeho jméno objevuje opakovaně i u dalších autorů.³⁸ Objevem důležitého archivního dokumentu, poznámek borovanského probošta P. Augustina Dubenského, které potvrdily Prokyšovo autorství maleb v borovanském klášteře, přispěli F. Kašička a L. Lancinger ve svém stavebně-historickém průzkumu.³⁹ Poznámkami o výzdobě Kvítkova dvora a šestice kaplí podél cesty na Křížovou horu u Českého Krumlova přispěl Jan Müller.⁴⁰ Prokyše zmiňují také autoři Pavel Vlček, Petr Sommer a Dušan Foltýn u různých lokalit v *Encyklopedii českých klášterů*.⁴¹

Přínosnou se stala práce Jaroslava Kadlece o bývalém klášteře augustiniánských kanovníků v Třeboni, pro kterou autor znovu prostudoval kroniku P. Aquilina Hrdličky z Třeboně a na základě svého bádání potvrdil nejistou dataci obrazu Piety z kaple svaté Barbory v kostele svatého Jiljí.⁴² Bohužel autor hesla „Prokyš“ v *Nové encyklopedii českého výtvarného umění* Lubomír Slavíček nepřesně cituje starší literaturu a nebere v potaz novější poznatky o Prokyšově díle. Jeho text je proto zavádějící a překonaný.⁴³ Z novějších průvodců mezi důležitější patří kniha Daniela Kováře, ve které autor specifikuje dům, kde malíř bydlel.⁴⁴ Na možnost většího podílu malíře Prokyše při výzdobě cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně upozornili Martin Mádl a Štěpán Vácha.⁴⁵

V roce 2008 byly publikovány dva texty zabývající se Prokyšovými konkrétními díly. Vznikly v návaznosti na restaurování a znovuobjevování jeho maleb v Českém Krumlově a okolí (letohrádek Bellaria, zámeček Červený Dvůr, usedlost Kvítkův dvůr, Hudební pavilon v zahradě zámku a Orientální kabinet na zámku) a přinášejí nové možnosti výkladu obsahu této výzdoby zejména v letohrádku Bellaria. Jedná se o článek Petra Pavelce

³⁷ PLETZER 1992, 30

³⁸ PLETZER 1998, 394

³⁹ KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 20

⁴⁰ MÜLLER 1999, 14–16

⁴¹ VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002²

⁴² KADLEC 2004, 227

⁴³ SLAVÍČEK 2006, nepag.

⁴⁴ KOVÁŘ 2006a, 38, 95, 100, 163

⁴⁵ MÁDL/VÁCHA 2007, 273–274

„Schwarzenberský“ malíř František Jakub Prokyš zařazený ve sborníku *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii* a společná práce Petra Pavelce s Kateřinou Cichrovou *František Jakub Prokyš. Rokokový malíř*, hlavní těžiště publikace spočívá na fotografické složce.

Drobnějšími poznatky přispěly také autorky doposud poslední knihy malíře Prokyše zmiňující Kateřina Cichrová, Vicki Ann Cremona a Lenka Nováková.⁴⁶

⁴⁶ CICHROVÁ/CREMONA/NOVÁKOVÁ 2011; 19–29

Umělecké prostředí v Českých Budějovicích v 18. století

Královské město České Budějovice bylo založeno Přemyslem Otakarem II. roku 1265. Určeno pro něj bylo chráněné prostranství na soutoku řek Malše a Vltavy, v jejichž přirozených hranicích zůstalo svou rozlohou po staletí. Nedaleko od něj stávala starší osada Budivojovice, pojmenovaná podle svého majitele Ččči Budivoje, s farním kostelem svatých Jana Křtitele a Prokopa, kterou si město k sobě nejen přičlenilo jako předměstskou část označovanou jako Staré město, ale přijalo také její jméno.⁴⁷

Město bylo vyměřeno na pravidelném šachovnicovém půdoryse s čtvercovým náměstím uprostřed, kolem kterého se soustředily nejdůležitější budovy. Vstupovalo se do něj třemi branami na severní, jižní a východní straně označovanými podle cest, které z nich vedly do dalších míst Pražská, Krumlovská a Svinecká brána. Současně se zaměřením města byla určena parcela pro budoucí farní kostel svatého Mikuláše a dominikánský klášter s kostelem Obětování Panny Marie. Ve 14. století byl v severní části města postaven špitál s kostelem svatého Václava. Po velkém pogromu na židy v roce 1505, byla místní synagoga, stojící poblíž farního kostela, přeměněna na kapli svaté Markéty.⁴⁸ Roku 1513 severně za hradbami vznikl morový špitál s kostelíkem Nejsvětější Trojice. Na počátku 17. století přišli do města kapucíni a postavili si zde klášter s kostelem svaté Anny.

Vyhlídky Českých Budějovic na počátku 18. století byly oproti jiným městům výrazně lepší. Město zůstalo v době Třicetileté války až na jedinou neshodu, kterou se téměř podařilo ututlat,⁴⁹ vždy věrné císaři a papeži a nebylo tak postiženo přísnými tresty jako ostatní

⁴⁷ KOVÁŘ 2006a, 11–12; KOVÁŘ 2006b, 10; KOVÁŘ 2008, 22; PLETZER 1959, 63; POCHE 1977, 201; WIRTH 1957, 95

⁴⁸ KUČA 1996, 538, 540, 543; PODLEŠÁK 1998, 573; Kaple byla zrušena za císaře Josefa II. a nic z ní se nedochovalo.

⁴⁹ Na samém počátku Třicetileté války, dne 16. června 1618, v době, kdy byly České Budějovice ohrožovány stavovskými vojsky vedenými hrabětem Jindřichem Matyášem Thurnem, svolal purkmistr a městská rada měšťany a ptali se jich, zda se chtějí dobrovolně připojit k českým stavům. Ti odmítli s tím, že si přejí zůstat věrni císaři. V příštích dnech byli radní pozváni k hraběti Thurnovi do Tábora a po svém návratu si opět zavolali zástupce měšťanů a tentokrát již pod silným nátlakem se je snažili přimět k podrobení se českým stavům. Měšťané opět odmítli a začali se chystat k obraně. Dohodli se také s velitelem císařských vojsk Johannem Aulnerem von Birkenfels usazeným toho času s menším oddílem ve městě a společnými silami město hlídali. Městská rada se však nevzdala a pokoušela se dále vyjednávat s hrabětem Thurnem. Situace došla až tak daleko, že rada přislíbila hraběti otevření městských bran a dokonce probourání hradební zdi. Vedení stavovského vojska však

města. Ubytování vojáků a zvýšené odvody pro vojsko však přesto znamenaly velký zásah do hospodaření a s následky se obyvatelé dlouho potýkali. Zásadní událostí, která město postihla, byl katastrofální požár, který 24. července 1641 během sedmi hodin zničil více než polovinu obytných domů, farní kostel svatého Mikuláše, přilehlou kapli svatého Jakuba, špitál s kostelem svatého Václava a částečně byl poničen i klášter kapucínů. Rovněž hradby města a sýpky s obilím pro zásobování vojáků utrpěly značné škody.⁵⁰

Po roce 1700 byla však již hospodářská situace stabilizovaná, většina poničených částí zástavby znovu vybudovaná a měšťané se začali rozhlížet po věcech krásných, které by je mohly reprezentovat. V této době byla vystavěna nová honosná radnice, bohatě zdobená Samsonova kašna ve středu náměstí, postupně byl pořizován nový mobiliář do obnoveného farního kostela svatého Mikuláše a po městě byla vyzdvižena řada světeckých a mariánských soch. Tvářnost Českých Budějovic se proměnila ve stylu vrcholného baroka. Upraveny byly fasády měšťanských domů, veřejná prostranství i krajina v okolí, jež byla dotvořena řadou soch, kaplí i poutním kostelem Bolesné Panny Marie na nedaleké Dobré Vodě.

Po letech klidu vstoupila roku 1740 do Českých zemí opět cizí vojska a válka zasáhla opět i České Budějovice. Mladá panovnice Marie Terezie, která nastoupila na trůn 20. října 1740 po smrti svého otce, císaře Karla VI., byla nucena hned na počátku vlády bojovat o své dědičné nároky. Během tak zvaných Válek o rakouské dědictví si země Habsburské monarchie chtěly mezi sebou rozdělit Sasko, Prusko a Bavorsko. Války se v průběhu let 1740 až 1748 rozšířily do celé Evropy a velkými nároky na financování vojsk významně ovlivnily i život českých měst.

Po sto letech se do Českých Budějovic opět vrátily vojenské oddíly. Tentokrát šlo o armádu bavorského kurfiřta Karla Albrechta, který postupoval z jihu k Praze a cestou

zklamalo a této příležitosti vůbec nevyužilo. Měšťané si otevřených bran všimli a rázně zakročili. Celá městská rada, kromě jediného zatvrzelého Hanse Planka, hlavního vyjednávatele s hrabětem Thurnem, poté 22. července 1618 slavnostně přísahala na budějovickém náměstí věrnost císaři. Hraběti Thurnovi se ani s jeho početnou armádou město dobýt nepodařilo, spokojil se s vyplněním předměstí a v polovině srpna 1618 odtáhl. Nebýt soudního sporu jednoho z bývalých císařských důstojníků Jana Fridricha Litvína s městem podaném na jaře 1629, nevyšla by patrně celá záležitost najevo. Císař však velkomyslně vše přešel a i Litvínův spor v listopadu téhož roku smírem ukončil. BURIAN 1934, 1–15; KALISTA 1994, 56; VOLF 1961, 151–160

⁵⁰ KOVÁŘ 2006b, 14; KOVÁŘ 2008, 24; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 64

8. listopadu 1741 bez boje město obsadil. Ve strachu před rakouskou armádou však bavorské oddíly brzy odtáhly a na zimu se naopak do Českých Budějovic a okolí nastěhovala rakouská armáda pod vedením prince Karla Alexandra Lotrinského a knížete Jiřího Kristiána Lobkovice. Města využili jako opěrného bodu pro dobývání zámku Hluboká obleženého francouzskou posádkou, což se jim podařilo až na druhý pokus 28. července 1742.⁵¹

Vojenské úspěchy Rakouska podnítily Prusko k dalšímu vpádu do Čech. Prusové obsadili Prahu a postupovali na jih k Českým Budějovicím. Místní rakouské oddíly brzy náporu nepřátel podlehly a kapitulovaly. Prusové se při postupu zmocnili nejen Českých Budějovic, ale také blízkého zámku Hluboké a města Týna. Vyhnáním pruských jednotek z jižních Čech byl pověřen plukovník baron Franz von Trenck se svým oddílem obávaných pandurů.⁵² Po krvavém boji se Prusové vzdali a Trenck vstoupil 22. října 1744 slavnostně do města za zvuku turecké hudby. Osvobozením od pruské armády válečné události pro České Budějovice skončily. Město se však muselo vzpamatovat z nevybíravého řádění pandurů a bylo nuceno odvádět vysoké berně na krytí dalších válečných nákladů, což jeho rozvoji pochopitelně nepříspělo.⁵³

Teprve v 60. letech 18. století se zlepšila ekonomická situace Českých Budějovic natolik, že bylo opět možné věnovat větší finanční prostředky na renovace staveb a pořízování nového mobiliáře. Městská rada obnovila a rozšířila morový špitál s kostelíkem Nejsvětější Trojice, z odkazů měšťanů a darů města byly pořízeny nové oltáře do farního kostela svatého Mikuláše i do předměstského kostela svatých Jana Křtitele a Prokopa. Bylo rozhodnuto o zřízení vyšší školy ve městě, k čemuž byli pozváni příslušníci řádu piaristů, pro něž byla postavena nová budova koleje a kláštera. Velké obnovy se dočkal také dominikánský klášter, jehož řeholníci roku 1774 velkolepě oslavovali výročí 500 let od příchodu do města. Pozadu nezůstali ani kapucíni, kteří si pořídili nový rozměrný hlavní

⁵¹ NOVOTNÝ 1998, 528–529

⁵² Tak zvaní panduři byli příslušníci oddílů naverbovaných baronem Franzem von Trenckem na Balkáně. Šlo o muže nejhorší pověsti, lupiče a vrahy, původem z Chorvatska, Srbska, Rumunska a Maďarska. Byli obávaní svou odvahou, nedisciplinovaností a násilnostmi, kterých se dopouštěli i na civilním obyvatelstvu.

⁵³ NOVOTNÝ 1998, 528–529; Situace ve městě a vojenské operace v okolí jsou podrobně zaznamenány v archivních dokumentech kapucínského kláštera. Prameny J, a/II

oltář. Několik objednávek nového vybavení farního kostela svatého Mikuláše souviselo se založením biskupství ve městě a povýšením kostela na katedrálu v roce 1785. Prosperitu si město udrželo až do konce století, na jehož sklonku v 90. letech dorazil konečně i sem nový výtvarný názor klasicismus, který nahradil pozdně barokní a rokokový styl, a který se jinde v Českých zemích prosazoval již od 60. let 18. století.

Radnice

Nejstarší písemně zaznamenaná budova městské správy stávala na rohu dnešní Biskupské a Radniční ulice u náměstí naproti současné radnici. V první třetině 16. století byl úřad přestěhován do dvou měšťanských domů na náměstí, jež spojil a upravil italský stavitel Hans Spatz v letech 1555 až 1558. Renesanční radnice byla jednopatrová s podloubím, měla dva stupňovité obloučkové atikové štíty, nárožní věž a její fasáda byla zdobena sgrafitem. Budova však byla v polovině 17. století poškozena opakovanými požáry, přestala vyhovovat i kapacitně a žádala si kompletní obnovu.⁵⁴

Nová radnice byla postavena v letech 1727 až 1730 podle návrhů schwarzenberského dvorního architekta Antona Erhardta Martinelliho, původem Itala školeného ve Vídni. Stavbu vedl schwarzenberský polír Pavel Kolečný z Třeboně.⁵⁵

Radnice se měla stát nejhonosnější budovou ve městě, kde by mohli měšťané s úctou přivítat i samotného panovníka. Z tohoto důvodu byla při stavbě velká váha kladena nejen na její praktické uspořádání, ale zejména na reprezentativní výzdobu. Zvolený vídeňský architekt navrhl kompozici průčelí ve stylu klasicizujícího baroka, oblíbeného ve Vídni, s řadou historizujících prvků odkazujících na jihočeskou renesanci. Celkové náklady na stavbu představovaly 16 774 zlatých 33 krejcarů a 4 ½ denáru.⁵⁶

Čelní fasáda radnice je přísně souměrná. V jejím přízemí je ukryté podloubí prolomené ven dvěma postranními kamennými portály a šesti okenními otvory bez zasklení. První a druhé patro tvoří výškově jedenáct okenních os s mírně zdůrazněným rizalitem pěti středních. Horizontálně je první patro souměrné a tvoří hlavní piano nobile stavby, druhé

⁵⁴ KOVÁŘ 2006a, 27–28; MILITKÝ/KOTALÍK/THOMA 1998, 408

⁵⁵ Prameny F, a/XI

⁵⁶ KOVÁŘ 2006a, 28

patro je snižené a i jeho okna jsou menší. V rizalitu druhého patra jsou namísto oken vsazeny štukové erby města a zemí Českého království, nad nimi je vepsán zlatý nápis s chronogramem skrývajícím rok 1730 „DOMVS IVSTITIÆ GVBERNANTE GLORIOSO CAROLO VI RESTAVRATA“ (Dům spravedlnosti byl obnoven vládnoucím slavným Karlem VI.) a po stranách medailony s vyobrazeními z římských dějin odkazujícími na Věrnost a Statečnost. Na levém reliéfu je Marcus Curtius, který se pro záchranu svého města Říma vrhl i s koněm do propasti, která se náhle objevila na Foru, a dle sudby věštce ji mohl uzavřít pouze nejvzácnější čin. Vpravo je Gaius Mucius Scaevola, který dobrovolně vkládá pravici do ohně, aby dal najevo, jak málo mu záleží na jeho tělu ve srovnání se svobodou města Říma.⁵⁷ Korunní římská radnice je v podobě širokého pásu zdobeného čtyřmi pravidelně rozmístěnými fantastickými dračími chrličmi a uprostřed páskou. Atiku tvoří vysoký sokl, na němž stojí po stranách dvě hranolové věže a uprostřed vyrůstá vysoký štít završený největší věží s hodinami. Štít má po stranách volutová křídla a je rozdělen hladkými pilastry do tří polí s malbami postav svatého Floriána a svatého Rocha a oknem uprostřed. Věže mají cibulové bání a bývaly propojeny řetězem. Na atice stojí čtyři sochy kardinálních ctností Moudrosti, Umírněnosti, Spravedlnosti a Statečnosti a po stranách štítu dvě vázy.⁵⁸

Sochařská výzdoba radnice byla svěřena místnímu sochaři Josefu Dietrichovi.⁵⁹ Dle účtů za stavbu bylo nejmenovanému sochaři vyplaceno 240 zlatých. Záznam sice neobsahuje údaje, kterých prací konkrétně se týká, pravděpodobně však jde o Dietrichovo dílo.⁶⁰

Dietrich zobrazil kardinální ctnosti jako dvě ženské a dvě mužské alegorické postavy s obvyklými atributy. Moudrost se zrcadlem a hadem je spolu s Umírněností přelévající vodu ze džbánu do poháru žena, Spravedlnost třímající v pravici meč a v levé ruce váhy je stejně jako Statečnost opírající se o sloup mužem. Všechny alegorické postavy jsou v nadživotní velikosti a autor při jejich zhotovení počítal s výrazným pohledem. Přes

⁵⁷ PLETZER 1994, nepag.

⁵⁸ BRANIŠ 1900, 42; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 69; PLETZER 1959, 60; PLETZER 1994, nepag.; POCHE 1977, 204; WIRTH 1957, 96–97

⁵⁹ KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1973, 241; PLETZER 1992, 24

⁶⁰ Prameny B, a/XVIII

masivní měřítko působí sochy na atice nečekaně lehce. Jejich rozvolněné postoje ožívují jinak přísně geometricky řešené průčelí radnice.⁶¹

Štukové erby a medailony s římskými historiemi vytvořil pasovský mistr Bernhard Tham, kterému bylo dle účtů vyplaceno 130 zlatých. Nástěnné malby svatých Floriána a Rocha jsou připisovány místnímu malíři Janu Bonanellovi,⁶² který za přesně neoznačenou práci na radnici obdržel 23 zlatých a 15 krejcarů.⁶³

Pro výzdobu stropu hlavního sálu v prvním patře radnice byl vybrán pražský malíř Jan Adam Schöpf, žák Kosmy Damiána Asama, kterému bylo vyplaceno 355 zlatých. Jeho pomocníkem byl patrně místní malíř Leopold Aichinger, jemuž bylo zapláceno 18 zlatých a 30 krejcarů.⁶⁴ Námětem Schöpfovy malby je Šalamounův soud,⁶⁵ příběh pocházející z I. knihy královské (3,16–28) Starého zákona.⁶⁶

Malba velkého obdélného sálu zaujímá celou plochu stropu uzavřeného klášterní klenbou. Její základní rámeček tvoří iluzivní architektura vystupující po celém obvodu malby v různě vysokých úsecích. Ústřední výjev s králem Šalamounem je situovaný pod mohutné sloupoví na jedné z delších stěn sálu. Zbylé části jsou doplněny početným davem přihlížejících postav. Střed malby tvoří otevřené nebe s letícími andílky a alegorickou postavou uprostřed představující Boží moudrost s žezlem zdobeným trojúhelníkem Boží prozřetelnosti a sluncem na prsou, nad kterou je nápisová páska s citátem z biblické knihy Přísloví (8,15) „*PER ME REGES REGNANT ET LEGVM CONDITORES IVSTA DECERNUNT*“ (Skrze mne králové kralují, a knížata ustanovují věci spravedlivé).

⁶¹ Dnes jsou na atice umístěny pouze kopie soch, originály jsou uloženy v reprezentačních prostorech radnice. Současné umístění je sice pro časem zkřehlý kámen bezpečnější, ale jen málo lichotivé, protože sochy zamýšlené pro podhled jsou ve výšce očí silně deformované.

⁶² Kovář zřejmě zaměnil malby svatých Floriána a Rocha se štukovými reliéfy z římských dějin ve druhém patře radnice a uvádí, že ve starší literatuře bývají zmiňovány obrazy světců jako alegorie Věrnosti a Statečnosti. KOVÁŘ 2006a, 29; MILITKÝ/KOTALÍK/THOMA 1998, 408

⁶³ Prameny B, a/XV

⁶⁴ Prameny B, a/XVI; Prameny B, a/XVII

⁶⁵ Dvě ženy se přely o nemluvně. První z nich zalehla své dítě ve spánku a obvinila druhou ženu, jež měla dítě stejného věku a pohlaví, že její dítě zemřelo a že jí jej vyměnila. Moudrý král Šalamoun měl obě rozsoudit a nařídil živé dítě mečem rozpůlit, aby každá dostala svůj díl. Zatímco první žena souhlasila, druhá prosila, aby král dítě nezabíjel a raději jej živé dal první ženě. Podle toho král poznal skutečnou matku dítěte.

⁶⁶ BRANIŠ 1909, 94; KOVÁŘ 2006a, 30; PLETZER 1992, 29; PLETZER 1994, nepag.; POCHE 1977, 204

Samsonova kašna

Již při založení města bylo v jeho středu vyměřeno velké čtvercové náměstí o rozloze necelého hektaru. Bylo určeno k pořádání trhů a parcely kolem něj byly těmi nejdražšími. Domy zde vlastnili vážení měšťané a v jednom z rohů byla později vybudována také radnice. Až do návštěvy císaře Karla IV. stávaly ve středu náměstí masné krámy, které osvětový panovník nechal přesunout na okraj města k řece. Vystřídal je pranýř a šibenice.

V roce 1716 začala městská rada řešit neutěšenou situaci se zásobováním obyvatel užitkovou vodou a rozhodla se pro vystavení vodní nádrže přímo ve středu náměstí. O projekt byl roku 1718 požádán Jan Rappa, zeměměřič bechyňského kraje. Bylo stanoveno, že voda bude brána z rybníka, který bude pro tento účel nutné založit, a bude přiváděna do kašny na náměstí. Protože se záhy ukázalo, že rybník není k napájení kašny vhodným řešením, obrátila se městská rada v roce 1720 s žádostí o pomoc na jezuitského koadjutora a sochaře P. Františka Bauguta z Jindřichova Hradce.⁶⁷ Ten stanovil, že voda pro kašnu má být přiváděna přímo z řeky Vltavy a náměstí má být kvůli vedení potrubí zvýšeno násypem.

Podle Bagutových pokynů vedl stavbu schwarzenberský polír Pavel Kolečný z Třeboně, který za ni obdržel 247 zlatých a 24. krejcarů.⁶⁸ Nejprve byl u Vltavy vybudován Luční mlýn s Vodárenskou věží, ze které byla voda vháněna do olověných trubek.⁶⁹ Na náměstí se ještě roku 1720 započalo s budováním velké kamenné nádrže a celá kašna byla dokončena roku 1727 za celkovou cenu 18 937 zlatých a 42 krejcarů.⁷⁰ Kamenné prvky se dovážely z lomu Besednice u Trhových Svinů a materiál pro sochařskou výzdobu z dolu u Eggenbergu v Dolním Rakousku. Pro zhotovení sochařských částí byl vybrán místní sochař Josef Dietrich,⁷¹ jež za celé dílo obdržel 498 zlatých a 42 krejcarů.⁷² Kamenickými

⁶⁷ BRANIŠ 1909, 94; MÜLLER 2010, 168; STEGMANN 1892, 6–9

⁶⁸ Prameny B, a/XX

⁶⁹ LIPOLD 1998, 543

⁷⁰ Prameny B, a/XXI; Prameny F, a/VI

⁷¹ KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1973, 241; POCHE 1977, 208; WIRTH 1957, 98

⁷² Prameny B, a/XIX

pracemi byl pověřen rovněž místní mistr Zachariáš Horn, který dostal vyplaceno 2 301 zlatých a 15 kejarů.⁷³

Kašna má půdorys spodní nádrže ve tvaru kvadrilobu s průměrem 15 metrů. K nádrži je po celém obvodu přisazena dvojice schodů a v rozích jsou na jejím poprsníku umístěny čtyři kamenné vázy. Kolem kašny je osazeno celkem 24 patníků, které jsou propojeny novodobým řetězem. Ze středu vodní nádrže vyrůstá mohutný podstavec ve tvaru kvádrů, který je v horní části zakončen římsou. Na něm jsou ze stran zavěšeny čtyři velké maskarony sloužící jako chrliče. Na podstavci stojí hranolový pilastr obklopený ze stran čtveřicí soch atlantů, kteří nad sebou zdvihají kanelurovanou mušli, do níž je vsazen drobnější sokl se sousoším Samsona zápasícího se lvem.⁷⁴ Voda v kašně tryská kromě chrličů také z tlamy lva, dopadá do mušle a z jejího okraje přepadává dolů do velké nádrže.^{75, 76}

Návrh na kašnu se sochou Samsona byl vybrán z projektů předložených Janem Rippou, který následně zhotovil také její podrobné nákresy. Jako inspirace mu mohla posloužit Leopoldova fontána od Jeronýma Kohla z roku 1686 z II. nádvoří Pražského hradu. Obě kašny se shodují jak půdorysným tvarem nádrže, tak motivem maskaronových chrličů a atlantů nesoucích mušli. Podobný rozvrh má také Tritonova kašna v Olomouci z roku 1709. Všechny tyto práce měly společné předlohy v Itálii.

Farní kostel svatého Mikuláše

Se stavbou farního kostela svatého Mikuláše se začalo ihned po založení města. Kostel tvořilo rozměrné trojlodí s dlouhým presbytářem završené stanovými a sedlovými střechami. Jeho podobu však známe pouze z jediné veduty od Johanna Willenberga z roku 1602. Velký požár, který 24. července 1641 zachvátil město, zničil celý chrám včetně

⁷³ JANÁK 1937–1938, 579–582; KOTALÍK/LIPOLD 1998, 44; KOVÁŘ 2006a, 24; PLETZER 1959, 60; PLETZER 1992, 24; PLETZER 1994, nepag.; POCHÉ 1977, 204; WIRTH 1957, 98; ZEITHAMMER 1904, 210–215

⁷⁴ Postava Samsona pochází z Knihy Soudců (13–16) Starého zákona. Možným symbolickým obsahem sochařské výzdoby kašny, to jest Samsonem jako Kristovým předchůdcem, se zabýval Müller. MÜLLER 2010, 167–169

⁷⁵ BRANIŠ 1900, 42

⁷⁶ K restaurování Samsonovy kašny se přistoupilo v roce 1990. Tehdy byly originály Dietrichových soch nahrazeny výdusky, které bohužel v průběhu dalších let výrazně změnilly barevný odstín. Originály jsou uloženy ve veřejně přístupných prostorech radnice. Sochařské prvky restauroval a kopie zhotovil Ivan Tlášek, ak. soch.

veškerého vnitřního vybavení i přilehlou hřbitovní kapli svatého Jakuba. S obnovou měšťané nijak nemeškali a ještě téhož roku 1641 pověřili dva italské stavitele Jana Ciprianiho a Francesca Canevale, aby na spáleništi a s použitím co nejvíce dochovaného materiálu vystavěli chrám nový. Kostel na půdorysu původního trojlodí s dlouhým presbytářem byl postaven ve stylu raného klasicizujícího baroka.⁷⁷

Na sochařských a štukatérských pracích se podíleli jak místní umělci jako štukatér Tomáš Zeissel,⁷⁸ který zhotovil sochy patrona české země svatého Václava a patrony kostela a města svatého Mikuláše a Auratiána⁷⁹ na průčelí kostela, tak také cizí umělci například linecký sochař Jan Baptista Spöcz, který vytesal sochu Panny Marie na průčelí, a linecký štukatér Wolf Eder. Sochy pozlatil místní malíř Jan Jakub Wirt.⁸⁰

Některý mobiliář byl instalován ještě před dokončením stavby i jejím vysvěcením. Tak tomu bylo s varhany, o nichž první zpráva pochází z roku 1646, hlavním oltářem svatého Mikuláše z roku 1649, oltářem Nanebevstoupení Páně v jižní boční lodi konsekrovaném 20. dubna 1652,⁸¹ kazatelně osazené roku 1656 a oltáři svatého Auratiána z roku 1667.⁸² Stavební práce na kostele byly dokončeny roku 1649, ale k jeho vysvěcení došlo teprve 3. srpna roku 1670.⁸³ Vinu na této prodlevě nesli částečně i sami měšťané, kteří usilovali o to, aby jejich farní chrám vysvětil arcibiskup, a odmítali se spokojit se světícím biskupem. Arnošt Vojtěch kardinál z Harrachu, tehdejší arcibiskup pražský, však návštěvu Českých Budějovic pro závažné úřední záležitosti odkládal, až nakonec onemocněl a poté zemřel. Chrám proto vysvětil teprve jeho nástupce arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka.

⁷⁷ BRANIŠ 1909, 88; DENKSTEIN 1948², 10; KUČA 1996, 538; POCHE 1977, 204; WIRTH 1957, 95

⁷⁸ PLETZER 1992, 23; WIRTH 1957, 95

⁷⁹ Patron města Českých Budějovic svatý Auratián patří k málo známým. O jeho životě a o smrti není mnoho zpráv. Byl patrně římským vojákem a zemřel v době pronásledování prvních křesťanů. Jeho tělo bylo pohřbeno v Kalixtových katakombách u Říma, odkud bylo v 17. století vyzdviženo. Roku 1643 jej daroval městu České Budějovice papež Urban VIII. jako poděkování za věrnost Římu. Tělo svatého Auratiána přivezl z Říma do Českých Budějovic kapucín P. Ludvík z Rosenheimu. Svatý Auratián se těšil v Českých Budějovicích značné oblibě. Ve farním chrámu měl samostatný oltář, po městě jsou dochovány jeho sochy a nejvýznamnějším dokladem úcty je četnost opakování jeho jména v křestních zápisech českobudějovických matrik. RULÍŠEK 1993; RULÍŠEK 2005

⁸⁰ DENKSTEIN 1948², 10–11; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 64–66; PLETZER 1959, 61; PLETZER 1994, nepag.

⁸¹ Prameny B, b/XX; DENKSTEIN 1948², 16; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 66

⁸² PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 65–66

⁸³ Prameny F, a/III

Druhý den po slavnosti konsekroval arcibiskup rovněž tři oltáře, hlavní svatého Mikuláše a dva boční svatého Auratiána v severní boční kapli a Smrti Panny Marie v jižní boční kapli.⁸⁴ Na hlavní oltář z roku 1649 byl umístěn obraz s námětem svatého Mikuláše křísícího tři chlapce od frymburského rodáka působícího ve Vídni Georga Bachmana.⁸⁵ Boční oltář svatého Auratiána pořízený z odkazu Veroniky Oberstockové zhotovil roku 1667 sochař J. Worath za 400 zlatých a obraz na něj namaloval vídeňský umělec M. Managetta za 118 zlatých.⁸⁶ O oltáři Smrti Panny Mari se žádné dokumenty nezmiňují.

V letech 1686 až 1688 byly prováděny opravy chatrného průčelí kostela italským architektem Jacopem Antoniem de Maggim, při kterých byla snesena Spöczova socha Panny Marie a nahrazena novou zhotovenou podle kresby místního malíře Karla Františka Bonanelly a vytesaná neznámým lineckým sochařem.⁸⁷

Pořizování mobiliáře farního kostela probíhalo jen pozvolna ve druhé polovině 17. století a po celé 18. století. Vzhledem k tomu, že se většina tohoto vybavení nedochovala, můžeme si o něm udělat pouze základní představu podle zpráv z archivních pramenů. Nejdůležitějším zdrojem jsou v tomto případě inventáře kostela. Jejich hlavní zájem je však směřován na preciosa a paramenta a teprve druhotné zmínky informují o oltářích, obrazech a sochách. Dále můžeme čerpat z korespondence správců farnosti svatého Mikuláše s jejich nadřízenými v pražské konzistoři a v několika málo šťastných případech dokonce z dochovaných zápisů o pořízení nového vybavení včetně objednávek umělcům a účtů za odvedenou práci. Důležité jsou také zápisy v kronikách, kde bývají zaznamenány slavnosti provázející vysvěcení nových oltářů a podrobné popisy poutí a svátků, kde je mnohdy

⁸⁴ DENKSTEIN 1948², 15–17; REBAN 1918, 433, 436, 531

⁸⁵ Námět obrazu hlavního oltáře bývá nesprávně označován jako „Svatý Mikuláš navštěvuje nemocné“, ve skutečnosti se jedná o zobrazení legendy, podle které svatý Mikuláš vzkřísil tři chlapce, jež zavraždil zlý hostinský a jejich těla ukryl do sudů ve svém sklepě. BERGEROVÁ/BERGER 1971, 212–215

⁸⁶ Oltář byl v roce 1911 poškozen požárem a musel být odstraněn. Část jeho obrazu a sochy byly uloženy v tehdejší Městském museu v Českých Budějovicích. V kapli z něj zůstaly dvě štukové sochy v nikách představující svatého Petra a Pavla, které dnes zakrývá zde stojící oltář svatého Jana Nepomuckého nově zasvěcený svatě Anně. DENKSTEIN 1948², 15–16; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 66; PLETZER 1992, 23

⁸⁷ DENKSTEIN 1948², 11; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 65; PLETZER 1992, 28; POCHE 1977, 204; WIRTH 1957, 95

zmíněna také výzdoba. Podle těchto dokumentů můžeme různou měrou rekonstruovat bohatost původního interiéru farního kostela.

Dle inventáře z roku 1695 stával v kostele boční oltář svaté Anežky.⁸⁸ Z počátku 18. století pochází žulová křtitelnice, která má tvar velké kanelurované mísy na noze tvořené čtyřmi volutovými křídly.⁸⁹

Dne 16. května roku 1722 byla v Českých Budějovicích konána veliká slavnost k počtě blahoslaveného Jana Nepomuckého.⁹⁰ Kromě ní byly po celý oktáv slouženy další bohoslužby s litaniami a zpěvy k jeho památce. Vrcholem celých oslav bylo procesí vedené přes náměstí, ve kterém byla nesena svátost, prapory a na nosítkách „*Pegma in quo erat exornata persona s: Joannis Nepom:*“ (konstrukce na které byla zobrazena postava sv. Jana Nepomuckého). K této příležitosti byla také zhotovena „*colorata Statua nova s: Joannis Nepom:*“ (nová barevná socha sv. Jana Nepomuckého), která byla umístěna v kostele svatého Mikuláše na hlavním oltáři. Socha svatého Jana stála mezi dvěma anděly držícími medailon s označením mučedníka a ochraňovatele posvátné zpovědi, snad tedy s palmovou ratolestí a jazykem.⁹¹

Během zvonění dne 19. května 1723 pukl na Černé věži u kostela svatého Mikuláše velký zvon Pumerlin, dnes označovaný jako Bumerin. Téhož roku 20. srpna byl z věže sňat a přelit lineckým zvonařem Silviem Kreyzem.⁹² Na jeho plášť byla vepsána dedikace Bohu, Panně Marii, patronům města svatému Mikuláši a svatému Auratiánovi, svatému Donátovi a Ježíši Kristu. Stejně tak Kreyz přelil dva menší zvony z věže kostela pro jejich lepší vzájemný souzvuk. Jednalo se o zvon Marta s nápisem prosícím Boha o smilování a textem odkazujícím na císaře Karla VI. a jeho těhotnou manželku Alžbětu korunovanou v Praze a Poledník, zvon s vyobrazeními Panny Marie a svatých Jana a Pavla a s prosbou Ježíši

⁸⁸ Prameny B, b/XI

⁸⁹ DENKSTEIN 1948², 19; PLETZER 1959, 62

⁹⁰ Podrobnou zprávu o průběhu oslav zaznamenal českobudějovický děkan Jan Vít Schwantle ve své Pamětní knize českobudějovického děkanátu. Schwantle Jana Nepomuckého opakovaně označuje jako svatého, přestože byl roku 1722 teprve blahořečený.

⁹¹ Bohužel se ze Schwantleho svědectví nedovídáme nic podrobnějšího o nové soše Jana Nepomuckého ani o jeho podobě na nosítkách v procesí. Schwantle příkládal jako duchovní správce větší důležitost počtu kázání, výběru písní a počtu lidí, kteří přistoupili k veřejnému vyznání víry, než výzdobě. Prameny B, b/II

⁹² PLETZER 1994, nepag.

Kristu o ochranu před bleskem a bouří.⁹³ Přelit byl také malý zvon svatý Jakub ve hřbitovní kapli svatého Jakuba, protože ani s jeho zvukem již nebyli lidé spokojeni. Všechny tyto zvony posvětil 28. října 1723 opat zlatokorunského kláštera P. Filip Payer.⁹⁴

O několik let později byl nákladem města u zvonaře Silvia Kreyze pořízen na zvonici u farního kostela další zvon Oktáva,⁹⁵ posvěcený opět zlatokorunským opatem P. Payerem 21. prosince roku 1727.⁹⁶

Velké varhany kostela byly dokončeny roku 1728 a poprvé zazněly na slavnost titulárního světce svatého Mikuláše.⁹⁷ Varhany se oproti jinému vybavení dochovaly, mají neobyčejně bohatou a kvalitní řezbářskou výzdobou zahrnující sousoší Zvěstování, Pannu Marii a archanděla Gabriela na velkých skříních, čtyři divé muže na místě atlantů podepírajících varhaní skříň zespodu a početného souboru malých andílků.

Podle zápisu v kronice měšřana Schneidera měla být ve stejném roce 1728 dokončena také kaple bratrstva, která byla vysvěcena příštího roku „*am Titular Fest Mariae himelfahrt*“ (na titulární slavnost Panny Marie Nanebevzaté).⁹⁸ Kronikář neuvádí žádné bližší podrobnosti, jednalo se však jistě o jižní boční kapli Smrti Panny Marie.⁹⁹ Původní oltář z kaple, který byl konsekrován roku 1670, se nedochoval a o novějším z první poloviny 18. století, jež se zde dnes nachází, nebyly dosud objeveny žádné zprávy. Jeho architektura je portálového typu s tordovanými sloupy rámuujícími obraz s Pannou Marií na lůžku obklopenou apoštoly a shora k ní přicházejícího Ježíše Krista doprovázeného anděly. V nástavci oltáře je reliéf Boha Otce a před postranními sloupy stojí dramaticky pojednané štukové sochy svatého Jáchyma a Josefa. Na samostatných konzolách v závěru kaple jsou umístěny sochy svatého Šebestiána a Rocha patřící rovněž k oltáři.

Velkolepě byla roku 1729 v Českých Budějovicích slavena také kanonizace Jana Nepomuckého, kterou 19. března toho roku vyhlásil papež Benedikt XIII. Pobožnosti začaly

⁹³ Zvony Bumerin a Marta jsou na Černé věži dodnes, Poledník byl během první světové války zkonfiskován a rozlit.

⁹⁴ Prameny B, b/III

⁹⁵ PLETZER/KOVÁŘ 1998, 569–570

⁹⁶ Prameny B, b/V

⁹⁷ Prameny F, a/XIV; PLETZER 1994, nepag.

⁹⁸ Titulárním svátkem kaple Smrti Panny Marie je slavnost Nanebevzetí Panny Marie.

⁹⁹ WIRTH 1957, 95

navečer 3. prosince, kdy místní děkan Jan Vít Schwantle předsedal večerním modlitbám ve farním chrámu. Druhý den od sedmi hodin ráno bylo vedeno procesí dvaadvaceti kněží od farního kostela přes náměstí směrem ke kapucínskému klášteru, kde se k němu připojili bratři kapucíni a dominikáni spolu se zástupem lidí čítajícím čtyři tisíce. V průvodu byly nesený čtyři dřevěné konstrukce, na kterých byla vyobrazení ze světceva života a mučednické smrti a také krásná světceva socha v životní velikosti oblečená do kněžského roucha, kterou na nosítkách podpíralo šest kněží v kasulích. Kromě místních kněží a řeholníků se velmi početně oslav účastnilo také kněžstvo z okolí a připojila se i zde zimující císařská artilérie, která si světce zvolila jako svého patrona.

Pro slavnost byl bohatě vyzdoben farní kostel, protože kvůli nestálému povětrí nebylo možné žádné dekorace umístit venku. Postaven byl nový oltář s obrazem představujícím světceva jazyk nesený dvěma anděly s nápisem a chronogramem roku beatifikace 1719 „*VIVIDA LINGVA RVBET POST MORTIS SAECVLATERNA*“ (Živý jazyk se červená po smrti pro pokolení věčné). Uprostřed oltáře byl oslavovaný samotný svatý Jan Nepomucký, pod kterým letěl anděl s trubkou, a po stranách byly vyobrazeny alegorické postavy kardinálních ctností. V nástavci oltáře byl umístěn znak papeže Benedikta XIII. a císaře Karla VI. a nad nimi trojúhelník Boží prozřetelnosti. Složitou nádherou byl dotvořen také presbytář kostela, kde stálo šest sloupů zdobených květy spojenými nahoře závěsy s dalšími květy a ovocem. Nad nimi byla zavěšena vyobrazení svatého Jana Nepomuckého na pěti velkých hvězdách s nápisy. První představovala kázajícího Jana přirovnávající světce k proroku nebo zapálené pochodni šířící slovo Boží, druhá zobrazovala Jana se zrcadlem symbolizující jeho tichost, třetí ukazovala Jana trpícího na mučidlech, která se stanou lékem pro mnohé, na čtvrté byl Jan shazován do Vltavy za neporušení zpovědního tajemství, což mu nakonec bylo cestou do nebe, a pátá hvězda zavěšená uprostřed zobrazovala Jana se dvěma anděly s trubkami hlásajícími jeho slávu. Tři dni se chodili lidé v počtu několika tisíc klanět svému divotvůrci a k oslavě byly tištěny pamětní obrázky s nápisem a chronogramem 1729 „*TRIDVO GAVDEBAT CIVITAS BVDVICENA*“ (Po tři dni radoval se občan budějovický). Oslava byla doprovázena hudbou i tancem a zakončena požehnáním.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Prameny B, b/VII

Oltář svatého Jana Nepomuckého ze slavnosti se nedochoval, ale snad by se dal ztotožnit s tím, o němž příštího roku jednal děkan Schwantle s pražskou konzistoří. Z dopisu světícího biskupa Daniela Josefa Mayera z Mayernu a kancléře Jana Krinka datovaného na 8. května 1730 se dozvíme o povolení, jež děkan dostal k přemístění „*Altare antiquum S. Joannis Nepomuceni Mart: quodante hac in Ecclesia Parochiali Budvicensis collocatum fuit*“ (Starého oltáře svatého Jana Nepomuckého mučedníka, kterýž ve farním kostele budějovickém umístěn byl) do kostela svatých Jana Křtitele a Prokopa na Starém městě.¹⁰¹

Pro malířskou výzdobu jižní boční kaple Smrti Panny Marie byl do Českých Budějovic z Prahy opět pozván malíř Jan Adam Schöpf, který se ve městě etabloval svou výzdobou velkého sálu nové radnice. Schöpf na klenbu kaple vymaloval výjev otevřeného nebe s anděly, který navazuje na obraz na oltáři s námětem Smrti Panny Marie.¹⁰² Na stěnu proti vstupu umístil mohutný mramorový oltář zobrazený ve velkém pohledu a nad něj ve svatozáří hebrejsky psané jméno Boha obklopené malými andílky. Na boční strany klenby namaloval mezi zástupy dalších nebeských bytostí dva sokly s monochromně malovanými obrazy many padající z nebes s nápisem „*PANEM CAELI DEDIT EIS*“ (Chléb nebeský dal jim) a člověka připravujícího velký jídelní stůl s textem chorálu „*HOMO QUIDAM FECIT COENAM MAGNAM*“ (Jeden člověk uchystal hostinu velikou). Poslední stranu nad vstupem do kaple doplnil malíř o nápis s chronogramem „*ANNO CANONIZATIONIS SANCTI IOANNIS NEPOMVCENI ISTA CAPELLA CORPORIS CHRISTI ET BEATAE VIRGINIS EST RENOVATA*“ (Roku kanonizace svatého Jana Nepomuckého tato kaple Těla Kristova a Blažené Panny byla opravena) a připojil také svou signaturu „*Schopf. Pin*“. Jeden z andělů na levé straně malby má dřevěnou ruku nastavenou tak, aby dílo celkově působilo co nejvíce plasticky.¹⁰³

Dne 12. listopadu 1744 došlo ve farním kostele ke vloupání, při kterém byl odcizen obraz Panny Marie Pomocné, který zde visel patrně na stěně v lodi.¹⁰⁴

¹⁰¹ Prameny B, b/XV

¹⁰² Některá literatura nesprávně uvádí, že námětem malby je Smrt Panny Marie, její postava však na malbě zobrazena vůbec není. Malba pouze navazuje na obraz Smrti Panny Marie na oltáři. PLETZER 1994, nepag.; POCHE 1977, 205; WIRTH 1957, 95

¹⁰³ DENKSTEIN 1948², 14; PLETZER 1959, 62

¹⁰⁴ Prameny F, a/XXIII

Nový oltář svatého Jana Nepomuckého byl v kostele vyzdvižen začátkem května roku 1760 v severní boční lodi na místě, kde dříve stával starý oltář Panny Marie, který byl však již ve velmi špatném stavu. Českobudějovický děkan dostal od světícího biskupa Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu a kancléře Benedikta Stobera souhlas k jeho nahrazení s podmínkou, že na novém oltáři bude umístěn obraz nebo socha upomínající na staré zasvěcení.¹⁰⁵ Oltář byl financován z odkazu P. Jiřího Aignera, kaplana v Českých Budějovicích, pocházejícího z Třeboně.

Oltářní obraz Apoteóza svatého Jana Nepomuckého byl objednáán u vídeňského akademika Frantze Antona Maulbertsche za 300 zlatých, přestože se k jeho zhotovení nabízel malíř František Jakub Prokyš, tehdy usazený v Třeboni, který za něj požadoval pouze 200 zlatých. Přednost byla dána Maulbertschovi, zatímco Prokyš obdržel zadání na štafírování oltáře v hodnotě 1000 zlatých.¹⁰⁶ Sochařské a truhlářské práce provedl místní sochař Leopold Hueber,¹⁰⁷ který zhotovil oltář portálového typu, na nějž dodal čtyři velké sochy svatých Longina a Jana Křtitele, postavu kapucína a dominikána, jako zástupce ve městě usazených řádů a do nástavce soubor andělů a malých andílků oslavujících jazyk svatého Jana Nepomuckého ve svatozáři.

V inventáři kostela svatého Mikuláše z roku 1760 přibyly kromě již zmíněného oltáře svatého Jana Nepomuckého další tři oltáře svatého Václava, svaté Kateřiny a Archanděla Michaela. V inventáři je na závěr také zaznamenáno několik obrazů a soch. Jsou to v sakristii velký obraz Panny Marie bez rámu, svatý Jiří, Bartoloměj, Vavřinec a Jakub, vedle sakristie velký obraz svatého Floriána ve zlaceném rámu s věnováním místního měšťana Jakuba Tognia, obraz Spasitele Světa a Marie Milostiplné, dva obrazy v černých rámech a čtyři ve vyřezávaných, jedna stará a jedna nová socha Zmrtvýchvstalého Krista, v kostele obraz Panny Marie Pomocné od místní rodiny Dudlebských, další obraz Panny Marie, který je pod

¹⁰⁵ Prameny B, b/XVI

¹⁰⁶ Prameny F, a/XXXV; Prameny C, a/II

¹⁰⁷ ARIJČUK 2007, 255–256; DENKSTEIN 1934, 16–20; DENKSTEIN 1948², 15; GARAS 1960, 108, 204, 219, 249; GARAS 1974, 238; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 66; PLETZER 1992, 26; PLETZER 1993a, 39–40; PLETZER 1994, nepag.; PREISS 2007, 54

sklem, obraz svatého Jiří, jež je darem pana Jiřího Kohlera, obrazy svaté Máří Magdaleny, svatého Erasma a Auratiána.¹⁰⁸

V roce 1761 daroval na hlavní oltář místní kaplan P. Martin Václav drahocenný tabernákl, který byl dokončen ke svátku svatého Mikuláše.¹⁰⁹

Oltář svaté Barbory se poprvé objevuje v inventáři z roku 1766, kde také přibyla řada obrazů jako dvě vyobrazení svatého Aloise, obraz rodiny Kristovy v černém rámu se zlacením, svatý Antonín, svatá Anna, obraz Spasitele s apoštolou, svatá Cecílie, Matka Boží pod sklem v zeleném rámu, dva obrazy Spasitele a Matky Boží v černých rámech, svatý Peregrinus pod sklem, obraz Ukřižování v černém rámu se zlacením, svatá Tekla, Oltářní plátno s Pannou Marií Nanebevzatou, obraz svatého Lukáše a v sakristii obraz Ježíše dítěte pod sklem.¹¹⁰

Na hřbitově kolem kostela svatého Mikuláše byla po několik let budována kamenná křížová cesta, která byla nakonec posvěcena roku 1767 kvardiánem františkánského řádu P. Mariophilem Langnerem po slavnostním vysvěcení přiléhající kaple Smrtných úzkostí Páně.¹¹¹ Souhlas k jejímu posvěcení udělil světící biskup Jan Ondřej Kayser z Kaysernu a kancléř Benedikt Stober 21. září 1767.¹¹² Jednotlivá sousoší dodávali postupně různí sochaři po mnoho let. Tři první zastavení „Propuštění“, Poslední večere a Kristus ve vězení vytvořil patrně místní sochař Josef Dietrich v roce 1739.¹¹³ Pět dalších bylo dílem kaplického kameníka Josefa Slapského a o zbylých není známo nic bližšího.¹¹⁴ Snad z této křížové cesty pochází socha Krista padajícího pod křížem, která je dnes umístěna mezi opěrnými pilíři zvenku presbytáře kostela svatého Mikuláše.¹¹⁵ Podle jiné verze se jedná o sochu

¹⁰⁸ Prameny B, b/XII

¹⁰⁹ Prameny F, a/XXXVII; DENKSTEIN 1948², 17

¹¹⁰ Prameny B, b/XIII

¹¹¹ Prameny B, b/XIX; Prameny F, a/XLVII

¹¹² Prameny B, b/XVIII

¹¹³ KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1992, 25; PLETZER 1994, nepag.

¹¹⁴ Roku 1872 byla zastavení nahrazena čtrnácti zděnými kaplemi s malovanými obrazy od Jana Carna a nakonec byly i ty zrušeny při restaurování kostela v letech 1912 až 1913. Prameny B, b/I; WIRTH 1957, 95

¹¹⁵ DENKSTEIN 1948², 20; POCHE 1977, 204; WIRTH 1957, 95

českobudějovického sochaře Josefa Pabla pocházející původně z Kalvárie nad Českým Krumlovem později přenesené do Pasovar.¹¹⁶

Roku 1771 byl v kostele osazen protějškový oltář svaté Anny k oltáři svatého Jana Nepomuckého z roku 1760. Zhotovil jej opět místní sochař a truhlář Leopold Hueber a oltářní plátno pro něj z Vídně zaslal Franz Anton Maulbertsch.

Oltář svaté Anny objednala pro farní chrám městská rada. Jednání o jeho zřízení probíhala od 1. června 1770 do konce roku 1771, kdy byl oltář dokončen.¹¹⁷ Na místě, kde dříve stával starý oltář Nanebevstoupení Páně z roku 1652, nový oltář odsouhlasili 2. prosince 1771 světící biskup Jan Ondřej Kayser z Kaysernu a kancléř Benedikt Stober.¹¹⁸

Oltář svaté Anny je prvně zaznamenán v inventáři z roku 1773, kde také přibyl oltářní obraz Nanebevstoupení Páně, obrazy Apoštolského dělení, svatý Šimon a Juda Tadeáš, svatý Florián a svatý Vavřinec.¹¹⁹

Ve druhé polovině 18. století byly do kostela pořízeny nové vyřezávané lavice, jejichž autorem byl sochař Leopold Hueber.¹²⁰

Po založení biskupství v Českých Budějovicích roku 1785 proběhla větší úprava interiéru kostela svatého Mikuláše, který byl novému biskupu Janu Prokopu hraběti Schaaffgotschovi určen jako katedrální. Městská rada stanovila uměleckou komisi, která připravila návrh úprav, a jejímž členem byl také sochař Leopold Hueber.¹²¹ Starý hlavní oltář byl prodán na palivové dříví za 21 zlatých a na jeho místo byl roku 1791 instalován nový klasicistní oltář svatého Mikuláše, ovšem s použitím obrazu Georga Bachmana z původního oltáře, ve stejném stylu byly zbudovány i dva boční oltáře svaté Barbory a Kateřiny do lodi kostela.¹²²

¹¹⁶ PLETZER 1973, 243; PLETZER 1992, 24

¹¹⁷ Prameny F, a/LII; Prameny B, a/IX; DENKSTEIN 1934, 16–20; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 66; PLETZER 1959, 62; PLETZER 1973, 242; PLETZER 1993a, 39–40; POCHE 1977, 205; WIRTH 1957, 95

¹¹⁸ Prameny B, b/XX

¹¹⁹ Prameny B, b/XIV

¹²⁰ PLETZER 1973, 242; PLETZER 1993a, 40

¹²¹ PLETZER 1993a, 40

¹²² „Anno 785 Ecclea Decanalis Boh. Budvicensis in Cathedralem elevata et adaptata est. In ea die 16bris 795 consecrata sunt per Rossen et Illum DD. Proto Eppum Joan Procopium e Comitibus de Schaaffgotsche altare maj. in S. Nicolai et lateralibus SS MM Catharina et Barbara.“ (Roku 1785 kostel děkanský Českých Budějovic v katedrálu byl vyzdvižen a upraven. V tento den 16. října 1795 vysvěceny byly od

Oltáře posvětil nový českobudějovický biskup. Ke slavnosti se dochoval zápis patrně kanovníka a notáře Františka Xavera Dittricha ze dne 16. října 1791, z něž vyplývá, že do hlavního oltáře byly vloženy ostatky svatého Václava a Jana Nepomuckého, do oltáře svaté Barbory na evangelijní straně kostela ostatky apoštola Bartoloměje a mučedníka svatého Víta a do oltáře svaté Kateřiny na epištolní straně ostatky apoštolů Ondřeje a Filipa.¹²³ Pro kapitolu zřízenou současně s biskupstvím byly do presbytáře přeneseny kanovnické lavice z kostela zrušeného kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně. Posledním kusem mobiliáře byla barokní kazatelna osazená na severní stranu vítězného oblouku pocházející ze zrušeného kostela theatinů Panny Marie Matky ustavičné pomoci v Nerudově ulici v Praze.

Až do počátku 20. století zůstal interiér prakticky nezměněn.¹²⁴ Roku 1911 došlo v severní boční kapli k požáru, při kterém byl zničen oltář svatého Auratiána. Na jeho místo byl přesunut oltář svatého Jana Nepomuckého ze severní boční lodi. Mobiliář kostela se rozšířil v roce 1912 o dva nové oltáře svatého Josefa a Auratiána, od architekta Klenky z Vlastimilu s obrazy Františka B. Doubka. V roce 1916 byl zrušen oltář svatého Jana Nepomuckého a jeho obraz Apoteóza svatého Jana Nepomuckého byl darován do nově založeného svatojánského kostela na Lineckém předměstí. Samotný oltář v kostele zůstal, změnil však zasvěcení, protože do něj byl vsazen obraz z protějškového oltáře svaté Anny z jižní boční lodi, který byl naopak rozebrán a odstraněn.¹²⁵ Z let 1928 až 1929 je křížová cesta od malíře Doubka, vytvořená podle předlohy Josefa Führicha.¹²⁶

Dnešní strohý vzhled katedrály svatého Mikuláše pochází z let 1969 až 1971, kdy zde proběhla liturgická úprava interiéru. Při tomto dosti necitelném zásahu byly z lodi kostela odstraněny všechny boční oltáře. Zbyly pouze dva barokní v bočních kaplích po stranách presbytáře. V severní kapli, původně zasvěcené svatému Auratiánovi, je to původní oltář

nejdůstojnějšího a nejjasnějšího pana pana biskupa Jana Prokopa hraběte z Schaffgotsche oltář hlavní ke svatému Mikuláši a boční svatých mučednic Kateřiny a Barbory.) Prameny B, b/X; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 66–67; PLETZER 1959, 61; WIRTH 1957, 95

¹²³ Prameny B, b/XXI

¹²⁴ BRANIŠ 1900, 21

¹²⁵ V literatuře je často nesprávně uváděno, že dochovaný oltář je oltářem svaté Anny z roku 1771. Pochází však z roku 1760 a byl původně zasvěcen svatému Janu Nepomuckému, jak je zřejmé z jeho sochařské výzdoby. DENKSTEIN 1948², 18; MARSA 1993, 13; PLETZER 1959, 61–62; PLETZER 1994, nepag.; POCHE 1977, 205; WIRTH 1957, 95, 96

¹²⁶ DENKSTEIN 1948², 19; PLETZER 1959, 62–63

svatého Jana Nepomuckého nově zasvěcený svatě Anně a v jižní kapli oltář Smrti Panny Marie. Z prostoru lodí zmizely také barokní lavice, které nahradily židle a lavice s kovovou konstrukcí. Cenné kanovnícké lavice z presbytáře byly vráceny do kostela ve Zlaté Koruně. Jednoduchá raně barokní stavba tak byla ochuzena o svůj zdobný mobiliář a působí zcela neosobním sterilním dojmem.

Kaple Smrtných úzkostí Páně

Na hřbitově východně od presbytáře farního kostela svatého Mikuláše stávala stará kaple zasvěcená svatému Jakubovi. Podobně jako farní chrám byla také kaple 24. července 1641 poničena požárem a byla v následujících letech obnovena. Roku 1723 pro ni nový zvon ulil linecký zvonař Silvius Kreyz, protože zvuk starého již nevyhovoval. Posvětil jej opat zlatokorunského kláštera P. Filip Payer dne 28. října 1723.¹²⁷ Kaple sama však již nijak upravována nebyla. Jen o několik let později byl v bezprostřední blízkosti této kaple nad kostnicí, která snad již byla její součástí, položen základní kámen nové kaple Smrtných úzkostí Páně.¹²⁸ Na místo budoucího oltáře jej položil tehdejší českobudějovický děkan Jan Vít Schwantle 16. května roku 1727.¹²⁹

Na výzdobě kaple se podílel pražský malíř Jan Adam Schöpf, který za 120 zlatých v roce 1729 vyzdobil její kupoli a pendentivy nástěnnými malbami.¹³⁰ Ústřední motiv Boha Otce doprovázeného anděly s nástroji Kristova umučení umístil doprostřed kupole. Jeden z andílků na malbě nesoucí nápisovou pásku „*Pro zločin mého národa, bil jsem ho. Jsa 53*“ má plastickou štukovou ruku, podobně jako anděl na malbě v jižní kapli Smrti Panny Marie farního kostela svatého Mikuláše. Do tamburu mezi čtyři okna vsadil malíř obrazy čtyř blahoslavenství doplněných o nápisové pásky podle textu 5. kapitoly Matoušova evangelia „*Blahoslavení pokojní, neboť synové Boží slouti budou. MAT. V. 9*“, „*Blahoslavení chudí duchem neboť jejich jest království nebeské. MAT. V. 3*“, „*Blahoslavení, kteří protivonství trpí pro spravedlnost, neboť jejich je království nebeské. MAT. V. 10*“, „*Blahoslavení milosrdní, neboť milosrdenství dojdou. MAT. V. 7*“. V pendentivech potom pokračoval dalšími

¹²⁷ Prameny B, b/III

¹²⁸ KUČA 1996, 538; <http://geo-cz.com/mikulas05/index.htm>, vyhledáno 25. května 2012

¹²⁹ Prameny B, b/VI; Prameny F, a/XII

¹³⁰ PLETZER 1992, 29; POCHE 1977, 204; WIRTH 1957, 95

blahoslavenstvími „*Blahoslavení čistého srdce, neboť Boha viděti budou. MAT. V. 8*“, „*Blahoslavení tiší, neboť zemí vládnouti budou. MAT. V. 4*“, „*Blahoslavení, kteří lační a žízní po spravedlnosti, neboť nasyceni budou. MAT. V. 6*“ a „*Blahoslavení lkající, neboť potěšeni budou. MAT. V. 5*“.¹³¹ Neznámý sochař v letech 1729 až 1731 zhotovil štukové ozdoby a mramorový oltář. Varhany pocházející z roku 1731 dodal Jiří Dvorský z Nového Města v Praze.¹³² Autor oltářního obrazu Kristus občerstvovaný anděly v Getsemanské zahradě není znám.

Kaple byla vysvěcena až během slavnosti roku 1767, ke které byli do města pozváni dva františkáni z Bechyně, kvardián P. Mariophilus Langner a další blíže nejmenovaný bratr. Jeden měl při obřadu německé kázání v kostele, druhý české na hřbitově. Na závěr slavnosti bylo konáno procesí, které skončilo na hřbitově u kaple, kterou P. Langner vysvětil za přítomnosti pana děkana, sedmi kaplanů a šesti kapucínů. Průvod duchovních se poté přesunul přes sakristii opět do kostela a znovu zpět ven na hřbitov, kde P. Langner posvětil a poprvé vedl právě dokončenou kamennou křížovou cestu za účasti velkého zástupu věřících.¹³³

Kaple byla zrušena v roce 1785 a přeměněna na skladiště. O její obnovení se zasloužil českobudějovický biskup Jan Valerián Jirsík v roce 1855, který k tomuto účelu poskytl finanční prostředky.¹³⁴

Kostel svatých Jana Křtitele a Prokopa

Farní kostel svatých Jana Křtitele a Prokopa stával ve středu staré osady Budivojovice. Roku 1265 bylo v těsné blízkosti osady založeno nové město České Budějovice a i měšťané kostel, do doby než si dokončili vlastní farní chrám svatého Mikuláše, navštěvovali. Poté sloužil zejména obyvatelům předměstí tak zvaného Starého města jako filiální a hřbitovní. Farnost se do kostela svatých Jana Křtitele a Prokopa vrátila ještě jednou v roce 1641, kdy byl kostel svatého Mikuláše zničen požárem a čekalo se na jeho obnovení.

¹³¹ Malby byly restaurovány v roce 1996 Petrem Bergerem, ak. mal., Tomášem Bergerem, ak. mal. a Vlastimilem Bergerem, ak. mal.

¹³² BRANIŠ 1900, 26; DENKSTEIN 1948², 19; PLETZER 1959, 62; PLETZER 1994, nepag.

¹³³ Prameny F, a/XLVII

¹³⁴ DENKSTEIN 1948², 19–20

Kostel byl vystavěn ve stylu rané gotiky, pouze k zaklenutí lodi došlo až na počátku 16. století. V této jednoduché a strohé podobě zůstal až dodnes.¹³⁵ Z původního vybavení kostela se mnoho nedochovalo a v archivních pramenech je o něm zaznamenáno jen velmi málo.

Patrně roku 1709 zhotovil nový oltář do kostela místní sochař Josef Pabl, za který měl dostat vyplaceno 122 zlatých, zemřel však před dokončením práce.¹³⁶ Je možné, že na něj navázal roku 1711 jiný místní sochař Josef Dietrich, který pro tabernákl nového oltáře vytvořil ozdoby a nejspíše tento oltář pozlatil ve stejném roce místní malíř Ferdinand Gottbewahr za 132 zlatých.¹³⁷ Záznamy nemluví o žádném oltáři konkrétně a označují jej pouze jako nový. Je tedy otázkou, zda se jednalo o jedno dílo, nebo bylo oltářů více.

Na 8. května 1730 je datován dopis světícího biskupa Daniela Josefa Mayera z Mayernu a kancléře Jana Krinka s povolením, které dostal českobudějovický děkan k přemístění starého oltáře svatého Jana Nepomuckého z farního kostela svatého Mikuláše do kostela svatých Jana Křtitele a Prokopa na Starém městě.¹³⁸

V srpnu roku 1750 byla na kostele opravována věž, která byla nově pobita plechem a doplněna na svém vrcholu o velký kříž.¹³⁹

Roku 1772 zhotovil do kostela svatých Jana Křtitele a Prokopa nový oltář sochař Leopold Hueber.¹⁴⁰ Jedná se patrně o oltář, z něž se dochovaly dvě sochy svatého Jana Křtitele, která je umístěna v kostele, a biskupa snad svatého Mikuláše uložená v depozitáři Biskupství českobudějovického.

Křížová cesta v kostele byla schválena pražským arcibiskupem Antonínem Petrem hrabětem Příchovským z Příchovic, světícím biskupem Františkem Xaverem Tvrdým a kancléřem Benediktem Stoberem v dopise z 27. ledna 1777.¹⁴¹

¹³⁵ KOVÁŘ 2006b, 12; KUČA 1996, 536; PLETZER 1959, 63; PLETZER 1994, nepag.

¹³⁶ PLETZER 1973, 243; PLETZER 1992, 23

¹³⁷ KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1992, 24, 28

¹³⁸ Prameny B, b/XV

¹³⁹ Prameny F, a/XXIX

¹⁴⁰ PLETZER 1959, 63; PLETZER 1973, 242; PLETZER 1992, 26; PLETZER 1993a, 39–40

¹⁴¹ Prameny B, b/XXII

Kostel Nejsvětější Trojice

Kostelík Nejsvětější Trojice byl při morovém špitále za hradbami města postaven v letech 1513 až 1515.

V letech 1763 až 1766 probíhala rozsáhlejší oprava areálu, přičemž kostel byl renovován v létě roku 1763.¹⁴² Byl vyzdoben uvnitř i vně nástěnnou malbou s náměty Nejsvětější Trojice a odkazy na ní místním malířem Františkem Jakubem Prokyšem (katalog F – 11).¹⁴³ Do jeho interiéru byl pořízen nový mobiliář včetně oltáře od místního sochaře Huebera,¹⁴⁴ který štafíroval opět malíř Prokyš. Obraz Nejsvětější Trojice na oltář v rámu z tepané mědi a stříbřeného v ohni, jež je kopií milostného obrazu z poutního místa Sontagberg v Rakousku,¹⁴⁵ daroval do kostela měšťan Karel Weiss, který jej přivezl ze své pouti. Na závěr byla v kostele položena nová dlažba.¹⁴⁶

Na oltáři byl někdy na počátku 20. století proveden nešetrný degradující zásah instalací elektrického osvětlení. Svatostánek oltáře byl vyjmut a předsazen o zhruba 30 centimetrů dopředu. Do prostoru za něj byla umístěna trubková konstrukce stoupající až do středu oltáře, kde kopíruje tvarem rám obrazu a je doplněna řadou malých žárovek.

Kostel svatého Václava

Kostel svatého Václava při městském špitále vystavěný ve 14. století byl zrušen roku 1786 v rámci reformy Josefa II. a o jeho podobě se ví jen velmi málo. Budova byla upravena na sklad a později začleněna do obytných domů, v jejichž útrokách jsou dodnes dochovány pozůstatky původního zdiva kostela. Mobiliář, o němž máme jen kusé informace z archivních pramenů, byl rozprodán v dražbě a nenávratně zmizel.

¹⁴² KOVÁŘ 2006b, 12, 15

¹⁴³ BOHÁČ 1995, 139; BRANIŠ 1900, 41; DIBELKOVÁ 2004, 67; DVORSKÝ 1989, 771; KOTALÍK 1998b, 248; KOVÁŘ/KOBLASA 1998, 241; MATOUŠ 1938, 167; NOVOTNÝ/THOMA 1998, 288; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 74–75; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 10; PLETZER 1959, 63; PLETZER 1994, nepag.; PLETZER 1998, 394; POCHE 1977, 208; SLAVÍČEK 2006, nepag.; WIRTH 1957, 96; ZADRAŽIL 1985, 4, 63, 163–168, 252; ZADRAŽIL 1991, Číslo 35. 30. srpna 1991; ZEITHAMMER 1904, 198–199

¹⁴⁴ Není jisté, zda šlo o Jakuba nebo Leopolda, sochaře stejného příjmení, kteří žili a pracovali ve městě ve stejné době. BRANIŠ 1900, 41; PLETZER 1992, 26; PLETZER 1993a, 39–40

¹⁴⁵ PREISS 2008, 98

¹⁴⁶ Prameny F, a/XLIV

Podle jedné z těchto zpráv se zde na hlavním oltáři z roku 1670 nacházely dva obrazy českého malíře Karla Škréty, které zhotovil za 150 zlatých. Hlavní obraz měl za námět Zavraždění svatého Václava jeho bratrem Boleslavem a v nástavci byla malba se Staroboleslavským palladiem neseným dvěma anděly. Na oltáři stávaly sochy českých zemských patronů svaté Ludmily, Víta, Vojtěcha a Prokopa od neznámého umělce. Oltář byl dokončen budějovickým malířem Karlem Bonanelou, který jej zlatil a štafíroval, roku 1694. V kostele stávaly také dva postranní oltáře patrně ze stejné doby, přičemž pravý byl zasvěcen Korunování Panny Marie.¹⁴⁷

Během procesí na svátek svatého Marka roku 1724 vedeného na Staré město pukl zvon na věži kostela svatého Václava. Nový zvon odlil téhož roku místní zvonař Jiří Václav Kohler a dne 21. září jej požehnal P. Flip Bauer.¹⁴⁸

K roku 1765 se váže zpráva o osazení nové sochy svatého Jana Nepomuckého v kuchyňské zahradě špitálu¹⁴⁹ a k dubnu roku 1775 záznam o novém oltáři Kalvárie, který byl umístěn po pravé straně oltáře Korunování Panny Marie, a jež nechal zhotovit pan František Aichler.¹⁵⁰

Po zrušení kostela roku 1786 byl jeho mobiliář sepsán a cennější předměty byly odeslány do Prahy. Zbylé věci byly rozprodány v dražbě. Tak skončily také dva Škrétovy obrazy, Zavraždění svatého Václava zakoupil měšťan a jirchář Jan Osina za 1 zlatý a Staroboleslavské palladium označené v dražbě patrně jako Maria Major získal další kupec. Žádné další zprávy o obrazech nejsou.¹⁵¹

Kostel Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě

Východně od Českých Budějovic v blízkosti pramene léčivé vody byl 14. srpna 1630 zlatokorunským opatem Ondřejem Pachmanem položen základní kámen nového kostela.¹⁵² O jeho vystavění se velkou měrou zasloužili českobudějovický notář, písař a pozdější

¹⁴⁷ Prameny F, a/II; PLETZER 1971, 59–60; PLETZER 1992, 28

¹⁴⁸ Prameny F, a/X; PLETZER 1977, 35

¹⁴⁹ Prameny F, a/XLVI

¹⁵⁰ Prameny F, a/LIX

¹⁵¹ PLETZER 1971, 59–60

¹⁵² Schneider uvádí, že k položení základního kamene došlo 18. srpna 1630. Pamětní deska umístěná v novém kostele však nese datum 14. srpna 1630. Prameny F, a/I

purkmistr Jan Karmenský z Ebenfeldu a jeho manželka Dorota, jež se díky léčivé vodě uzdravili.¹⁵³ Roku 1701 nechal rytmistr jezdeckého pluku Vavřinec Ferdinand Floder přistavět k jižnímu průčelí kostela kapli, do které daroval obraz Panny Marie Bolestné pocházející patrně z první poloviny 17. století, jež přivezl z Pětikostelí v Uhrách. Zástupy poutníků přicházejících v touze po uzdravení a uctění Matky Boží se začaly rozrůstat. Právě kvůli velkému množství příznivců a počtu poutí přestal kostel postačovat a léty začal také chátrat. Proto podal roku 1718 českobudějovický děkan Jan Vít Schwantle návrh postavit kostel nový.¹⁵⁴ Původní kostel byl upraven a znovu vysvěcen ke cti svatého Linharta (Leonarda), nakonec byl roku 1809 prodán a přestavěn na obytný dům a později hostinec.¹⁵⁵

Pro stavbu nového kostela byl vybrán nejvýznamnější z českých barokních architektů Kilián Ignác Dientzenhofer, který jej provedl za 10 000 zlatých.¹⁵⁶ Spolu s ním se na projektu podílel Anselmo Lurago, který častěji do jižních Čech zajížděl pro obhlídku postupujících prací.¹⁵⁷ Kostel Dientzenhofer navrhl na půdoryse kruhu s obdélným presbytářem s konkávně vykrojenými stranami a obdélnou předsíní se zaoblenými rohy.¹⁵⁸

Základní kámen nového kostela položil děkan Schwantle 12. července 1733 za oltář budoucího chrámu.¹⁵⁹ Stavba trvala pět let a podíleli se na ní především umělci z architektova okruhu.

Štukovou výzdobu kostela a patrně také sochařské práce na oltářích provedl Ital Giovanni Baptista de Allio za 277 zlatých a nástěnné malby vytvořil za 750 zlatých Václav

¹⁵³ HONYS 1994, 90; KOVÁŘ 2008, 34

¹⁵⁴ Do nového kostela byla na památku prvních donátorů umístěna mosazná tabulka s nápisem „14. Augusti. Ad maiorem Dei Jesu Christi et B. V. M. Dolorosæ gloriam et honorem fundatores P.F. Joannes Charminski ab Ebenfeld et Dorothea coniuges 1630“ (14. srpna 1630 k větší slávě Boha Ježíše Krista a Blažené Panny Marie Bolestné a počtě fundátorů Jana Karmenského z Ebenfeldu a manželky Doroty).

¹⁵⁵ KOVÁŘ 2008, 34–35; PLETZER 1962, 39–40; PLETZER 1993b, nepag.; PLETZER 1997, nepag.

¹⁵⁶ BRANIŠ 1900, 49; BRANIŠ 1909, 95; DVORSKÝ 1989, 601; HONYS 1996, 12; HORYNA 1989, 48; HORYNA 1998, 135; KAMPER 1907, 41–42; PLETZER 1992, 29; PREISS 1970, 60–61, 102; VILÍMKOVÁ 1986, 159

¹⁵⁷ HONYS 1996, 12; KOVÁŘ 2008, 40

¹⁵⁸ Kalista architekturu kostela srovnává s poutním kostelem Jména Panny Marie v Sepekově u Milevska. KALISTA 1994, 175

¹⁵⁹ Prameny B, b/VIII

Vavřinec Reiner s jedním pomocníkem.¹⁶⁰ Do kupole chrámu umístil malíř zcela jedinečný námět propojující srdce Mariino se srdcem Kristovým. Nadto je do kompozice zapojena také místní tradice léčivé vody a těžby stříbra. Ve středu malby je oltář se srdcem probodným mečem a anděly korunovaný trním a královskou korunou. Oltář je umístěn pod baldachýn a doplněný o citát z Lukášova evangelia s chronogramem „*DOLORE ET GLORIA*“ a „*VBI THESAURVS VESTER EST IBI ET COR VESTRVM ERIT LUC: 12 CAP 34*“ (Nebo kdež jest poklad váš, tuť bude i srdce vaše). K trůnu přicházejí zástupy andělů, jeden z nich nese šest mečů, druhý vylévá kalich na lidi pod sebou.¹⁶¹ Oltář se vznáší v oblacích nad místem v krajině, kde klečí dva polonazí muži. Starší z nich zdvihá vzhůru své hořící srdce. Po pravé straně je vystavěna kaplička, ze které tryská léčivá voda, z níž si třetí muž nalévá do misky. Vlevo vystupuje z útrobu země horník s kahanem, který připomíná těžbu křemene a stříbra v okolí a odkazuje na místní pověst o horníkovi, jež se v podzemí ztratil a byl zachráněn teprve na přimluvu Panny Marie. Ve dvou dalších samostatných výjevech v kostele malíř zobrazil biblické příběhy související s vodou. Nad kruchtou je to Mojžíš oslazující dřevem vody Mara (Exodus 15,22-26) a v presbytáři Hagar a Ismael na poušti (Genesis 21,14-20).¹⁶² Do pendentivů kupole vymaloval Reiner čtyři evangelisty a pod kruchtou anděly s nástroji Kristova umučení.¹⁶³ Na stěny lodi a do poprsníku kruchtly vsadil malíř tři menší monochromní medailony s výjevy Krista v Getsemanské zahradě, Krista padajícího pod křížem a Ukřižování.

Nejstarší mobiliář kostela byl pořízen před rokem 1738 a jsou jím hlavní oltář Bolestné Panny Marie a dva boční oltáře svatého Jana Nepomuckého s obrazem od Václava Vavřince Reinera¹⁶⁴ a protějškový oltář svaté Rodiny s obrazem Jacoba Antonia Dell'ago, který na něj

¹⁶⁰ Braniš i Preiss zaznamenali Reinerovu odměnu v hodnotě 700 zlatých, oproti Honysovi, který ji uvedl jako 750 zlatých. BRANIŠ 1900, 49; DVORSKÝ 1989, 601; HONYS 1994, 90; HONYS 1996, 12; HORYNA 1989, 178–179; HORYNA 1998, 135; KAMPER 1907, 41–42; KOVÁŘ 2008, 40; PLETZER 1992, 29; PLETZER 1993b, nepag.; PREISS 1970, 60–61, 102

¹⁶¹ Královská koruna má odkazovat na Marii jako Královnu nebes, stejně tak celkem sedm mečů na malbě se váže na Sedm bolestí Panny Marie. Trnová koruna je narážkou na srdce Ježíše Krista, stejně tak kalich Kristovy krve, kterou vylévá jeden z andělů na modlící se muže. PREISS 2008, 71–72

¹⁶² Malby byly restaurovány v roce 1986 Václavem Bergerem, ak. mal., Antoním Martanem, ak. mal. a J. Němcem, ak. mal. a znovu v roce 1995 Aloisem Martanem, ak. mal. a Vlastimilem Bergerem, ak. mal.

¹⁶³ KALISTA 1994, 180

¹⁶⁴ Obraz byl restaurován v roce 1997 Aloisem Martanem, ak. mal.

umístil svou signaturu „*Jacobus Antonius Dell'ago Inu: et Pin: Anno 1738*“.¹⁶⁵ Oltáře financovala Eleonora kněžna ze Schwarzenbergu.¹⁶⁶

Stavba byla završena 18. října 1739, kdy byl přenesen obraz Panny Marie Bolestné na své nové místo v právě dokončeném kostele. Slavnost vedl děkan Jan Bormann a účastnilo se jí také šest kapucínů a dva dominikáni. Procesí se ubíralo od českobudějovického farního chrámu svatého Mikuláše na Dobrou Vodu ke starému kostelu, kde byl vyzdvižen obraz, a končilo v novém kostele.¹⁶⁷

V tomto roce byly také na průčelí kostela vztyčeny kamenné sochy Panny Marie Bolestné a dvou andělů s nástroji Kristova utrpení od českobudějovického sochaře Josefa Dietricha.¹⁶⁸ Dvě vázy a další kamenické práce provedli místní řemeslníci Zachariáš Horn a Jakub Slavík.¹⁶⁹

Kostel byl vybavován novým mobiliářem z darů českobudějovických měšťanů. V roce 1756 začátkem postu zde byla osazena nová kazatelna, jejímž autorem byl českobudějovický sochař Leopold Hueber.¹⁷⁰ V následujícím roce byl do kostela pořízen oltář svatého Kříže nákladem měšťana Jiřího Wolffa, který je rovněž dílem sochaře Leopolda Huebera.¹⁷¹ Z roku 1761 pocházejí varhany, které zhotovil bechyňský varhanář za 930 zlatých.¹⁷²

Na svátek Narození svatého Jana Křtitele 24. června 1763 vysvětil kostel pražský světící biskup Jan Ondřej Kayser z Kaysernu za účasti mnoha vikářů, děkanů a farářů z okolí

¹⁶⁵ Obraz byl restaurován v roce 1997 Martinem Martanem, ak. mal.

¹⁶⁶ HONYS 1994, 90; HONYS 1996, 12; KOVÁŘ 2008, 40; MARTAN/MARTAN 1997, 89–91

¹⁶⁷ Kronikář Schneider uvádí, že k vysvěcení kostela došlo 18. října 1738. Prameny F, a/XV; HONYS 1994, 90; HONYS 1996, 12; PLETZER 1993b, nepag.; PLETZER 1997, nepag.

¹⁶⁸ Někdy bývá socha Panny Marie mylně označována jako Immaculata, jedná se však o zobrazení Matky Boží Bolestné, jak to také odpovídá zasvěcení kostela. HONYS 1996, 12; KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1973, 241; PLETZER 1992, 24; Sochy obou andělů a váz byly restaurovány v roce 1992 Ivanem Tláškem, ak. soch. V následujícím roce byla stejným restaurátorem renovována také socha Bolestné Panny Marie a poté byla umístěna ve farní zahradě. Na průčelí byl originál nahrazen kopií.

¹⁶⁹ HONYS 1994, 90; HONYS 1996, 12; KOVÁŘ 2008, 40

¹⁷⁰ Prameny F, a/XXXI; HONYS 1996, 32; PLETZER 1973, 242; PLETZER 1992, 26; PLETZER 1993a, 39–40; PLETZER 1993b, nepag.; Kazatelna byla restaurována roku 1911 F. Hochem a v letech 1996 až 1997 Evou Lattovou, ak. soch. a pozlacena Pavlem Motyčkou.

¹⁷¹ Oproti Schneiderově zápisu v kronice, uvedl Honys, že oltář byl pořízen nákladem měšťana Petra Bürgera. Prameny F, a/XXXIII; HONYS 1996, 32

¹⁷² Prameny F, a/XXXVIII; HONYS 1996, 32

a zástupců různých řádů.¹⁷³ Obřadu se účastnilo i velké množství dalších duchovních v čele se čtyřmi preláty z Krumlova, Zlaté Koruny, Třeboně a rakouského Schlägelu.¹⁷⁴ Na památku slavnosti byla v kostele umístěna mosazná tabulka s nápisem „*Anno MDCCLXIII XXIV. Junii consecrata est capella B. V. M. Dolorosæ ad bonam aquam dicta a Reverendissimo ac Illustrissimo D. D. Joanne Andrea Kayser Episcopo Themiscyrensi et Suffraganeo Pragensi. Id quod on perpetuam rei memoriam hanc in laminam sculptum est*“ (Roku 1763 24. června posvěcena byla kaple Blažené Panny Marie Bolestné na tak řečené Dobré Vodě od nejdůstojnějšího a nejjasnějšího pana pana Jana Ondřeje Kaysera biskupa themiscyrenského a sufragána pražského. To co je na věčnou památku vytesáno do kamene).

Oblíbené poutní místo si vyžadovalo také patřičnou duchovní správu. Teprve ale roku 1777 byl u kostela ustanoven kaplan a roku 1785 zde byla zřízena samostatná lokálie. Fara byla při kostele založena až v roce 1858.¹⁷⁵

Původní uctívaný obraz Panny Marie Bolestné se nedochoval a je nahrazen kopií malíře Bartoloměje Čurny z roku 1876.¹⁷⁶

Dominikánský klášter s kostelem Obětování Panny Marie

Dominikánský klášter byl vystavěn brzy po založení města ve 13. století.¹⁷⁷ Příslušníci řádu soustředili své síly zejména na kazatelskou činnost a doplňovali tak duchovní péči o měšťany kněží při farním kostele. Po morové ráně, která klášter zasáhla v letech 1548 až 1578, kdy se úplně vyprázdnil a jeho budovy byly na čas proměněny na mincovnu, byl znovu obnoven roku 1630 císařským generálem Baltasarem de Marradas. Dominikáni se po ukončení třicetileté války stejně jako měšťané postupně vzpamatovávali z prožitých útrap a klášter zvolna oživoval. V 18. století byla již stabilita kláštera dostatečně zajištěna a řádový majetek se začal opět rozrůstat z darů vděčných měšťanů.

¹⁷³ Prameny B, b/IX; Prameny J, a/III; Prameny J, b/II; HONYS 1996, 32; KOVÁŘ 2008, 40

¹⁷⁴ Prameny F, a/XLV

¹⁷⁵ PLETZER 1993b, nepag.; PLETZER 1997, nepag.

¹⁷⁶ Pletzer uvádí, že obraz Panny Marie Bolestné byl přenesen do budovy biskupského semináře v Českých Budějovicích (bývalý kapucínský klášter a dnešní sídlo Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích). HONYS 1996, 34; PLETZER 1962, 40

¹⁷⁷ KOVÁŘ 2008, 22

Řeholníci se aktivně podíleli na duchovním životě města. Pravidelně například pořádali veřejné teologické disputace, kterých se účastnili také kapucíni i řeholníci z jiných, ve městě neusazených řádů.¹⁷⁸ V dominikánském klášteře byl uctíván milostný obraz Panny Marie Budějovické, který podle tradice přinesl z Itálie roku 1410 měšťan Václav Institoris a daroval jej klášteřu.^{179, 180} Právě v 18. století byla ve městě rozmístěna řada sochařských variant tohoto milostného obrazu.

Přímo na vstupním portále klášteřa se nachází drobnější reliéf Panny Marie Budějovické a znak dominikánů pocházející podle chronogramu v nápise z roku 1718 „*SANCTA MARIA BENEDICAT INTRANTES ET EXEUNTES*“ a „*TRIGINTA AC VNO LOCVS HIC PRIOR VRBE STAT ANNO*“ (Svatá Maria požehnej vstupujícím a vycházejícím, Toto místo stojí třicet let dříve než město).¹⁸¹ Jeho autorem byl patrně českobudějovický sochař Josef Dietrich, který snad také vytvořil výzdobu kamenné studny v křížové chodbě klášteřa opět s reliéfem Panny Marie Budějovické doplněné o dva dominikánské světce Hyacinta a Petra Veronského.

Roku 1722 nechal českobudějovický mýtný Jan Křeček vystavět na hřbitově u klášteřa kapli svatého Vintíře, kterou 2. října toho roku posvětil převor klášteřa.¹⁸²

Velký požár města v roce 1641 se klášteřu vyhnul, zničil jej však jiný roku 1728.¹⁸³ Ze středověkého založení zůstala stát pouze křížová chodba a kostel Obětování Panny Marie. Při požáru byla zcela zničena také klášterní věž, na které se roztavily zvony, a dočasně ji nahradila dřevěná stavba se třemi novými zvony od místního zvonaře Jiřího Václava

¹⁷⁸ ADAM 2001, poznámka 31

¹⁷⁹ Panna Maria Budějovická je typem vyobrazení tak zvané Panny Marie Klasové. Maria je v podobě mladičké těhotné dívky s dlouhými rozpuštěnými vlasy, které jí kolem těla vytvářejí paprsky a je oblečená do šatů pošítych klasy. Podle tradice milánská vévodkyně Kateřina Visconti darovala soše Panny Marie v tamní katedrále své svatební šaty vyšívané klasy jako poděkování za narození syna. U sochy začalo docházet k dalším zázrakům, její obliba rostla a její sochařské i malířské kopie se začaly rychle šířit.

¹⁸⁰ PLETZER 1994, nepag.

¹⁸¹ Nejasný obsah nápisu vedl k domněnkám o dřívějším založení klášteřa. BRANIŠ 1900, 36; KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1992, 25

¹⁸² Prameny F, a/VII

¹⁸³ Prameny F, a/XIII; Autoři Vlček, Sommer a Foltýn uvedli špatné datum ničivého požáru klášteřa 8. dubna 1723, ke kterému došlo až roku 1728. VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 201

Kohlera.¹⁸⁴ Obnova areálu byla velmi pozvolná a finálně byla uzavřena teprve roku 1772 dokončením věže.¹⁸⁵

V roce 1739 byly na hřbitově u kostela vztyčeny dvě sochy. Dne 3. října socha svatého Jana Nepomuckého¹⁸⁶ a 19. října svatého Josefa.¹⁸⁷ Na jejím podstavci je nápis s chronogramem roku 1739 „*DIVINI VERBI EJVSQVE GENITRICIS CASTISSIMO IN TERRIS NVTRITIO*“ (Božské slovo a ctnost jeho matky je pro zemi výživou). Obě sochy byly posvěceny 1. listopadu téhož roku¹⁸⁸ a jejich autorem byl Josef Dietrich.

S budováním nové kamenné věže se započalo roku 1740 za převora P. Václava Haase. Věž však nebyla v této době zcela dokončena a její střecha byla provizorně pokryta šindelem.

Dne 19. listopadu 1740 byl uprostřed hřbitova vztyčen sloup Nejsvětější Trojice se sousoším tak zvaného typu Gnadenstuhl,¹⁸⁹ který věnovali Erasmus Jani, místní mlynář, s manželkou Helenou.¹⁹⁰ Na čelní straně soklu sloupu jsou nápisy s chronogramem roku posvěcení 1741 a dedikací „*VNI TRINOQVE DOMINO SIT LAVS ATQVE VIRTVS IN SAECVLA*“, „*PATRON ERASMUS JANI UND HELENA IANIN ANNO 1741*“ a „*AVF DIE HEILIGE DREYFALTIGKEIT TRAVE VND BAVE ICH IN EWIGKEIT*“ (Pánu jedinému ve Trojici ať je chvála a ctnost na věky, Patron Erasmus Jani a Helena Jani roku 1741 a Ve Svatou Trojici já z vděčnosti důvěřuji a spoléhám).¹⁹¹

K sochám svatých Jana Nepomuckého a Josefa přibyla roku 1741 socha svaté Anny, která byla posvěcena společně se sloupem Nejsvětější Trojice 22. července stejného roku.¹⁹² Socha svaté Anny s knihou v ruce vyučující malou Marii četbě je nejpozoruhodnější z celého

¹⁸⁴ PLETZER 1977, 65

¹⁸⁵ KUČA 1996, 539; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 201

¹⁸⁶ Socha svatého Jana Nepomuckého je dnes neznámá.

¹⁸⁷ KOTALÍK 1998a, 91; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 73; PLETZER 1992, 25; PLETZER 1994, nepag.

¹⁸⁸ Prameny F, a/XVI

¹⁸⁹ PREISS 2008, 98

¹⁹⁰ Prameny F, a/XVII; Pletzer nesprávně zapsal, že sloup pochází z roku 1742. BRANIŠ 1900, 44; KOTALÍK 1998a, 91; MAXOVÁ/NEJDLY/ZAHRADNÍK 2009, 41–42; NEJDLY 2011, 335; PLETZER 1959, 61; PLETZER 1992, 24–25; PLETZER 1994, nepag.; POCHE 1977, 208

¹⁹¹ K restaurování sousoší došlo minimálně dvakrát, poprvé v roce 1968 a podruhé roku 1983 restaurátory Aloisii Viškovskou, ak. soch., Miroslavem Vajchrem, ak. soch., Václavem Hlavatým, ak. soch. a Josefem Vitvarem, ak. soch. Při tomto zásahu byla postříbřena holubice Ducha Svatého.

¹⁹² Oproti záznamu o soše svaté Anny v kronice měšťana Schneidera i roku 1741, který je vepsán v chronogramu na soklu sochy, uvádí Pletzer, že socha pochází z roku 1734. Z něj následně čerpal také Kotalík. Prameny F, a/VIII; KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1992, 25; PLETZER 1994, nepag.

souboru kamenných soch u dominikánského kláštera. Tradiční námět matky a dcery Dietrich přetvořil tak, aby v něm zároveň oslavil „Mater domus“ dominikánského kláštera. Marie je zobrazena v podobě Panny Marie Budějovické, podle milostného obrazu chovaného v klášterním chrámu. Tato jedinečná varianta klasického námětu mohla vzniknout pouze zde v prostředí dominikánského kláštera v Českých Budějovicích. Na podstavci sochy je nápis s chronogramem roku 1741 „*TIBI B: ANA: QVÆ CÆLI REQINAM GENVISTI INSTRVXISTI ET DEO OBTVLISTI*“ (Tobě Blahoslavená Anno: Která jsi nebi královnu porodila, vychovala a Bohu nosila).

První bohoslužba u nového oltáře svatého Vincence Ferrarského v klášterním kostele byla sloužena již 5. dubna 1743, který byl však štafírován a zlacen teprve na konci května roku 1758.¹⁹³

Dne 22. října roku 1743 byla na hřbitově vztyčena nová socha svatého Jáchyma.¹⁹⁴ Na soklu této sochy býval nápis „*HONORI DIVI IOACHIM EIVSQVE FILIÆ OB GRATIAS ET AVXILIA NOBIS PRÆSTITA*“ (Slávě nebeské Jáchyma a jeho dceři pro milosti a pomoci nám předurčen).¹⁹⁵

Při vstupu na dominikánský hřbitov byl ve dnech 14. a 15. listopadu roku 1743 vztyčen kříž s ukřižovaným Kristem, sochou Panny Marie, svatého Jana Evangelisty a svaté Máří Magdaleny.¹⁹⁶ Sousoší bylo pořízeno nákladem Terezy Aichlerové a vytvořil jej opět sochař Josef Dietrich.¹⁹⁷ Nápis s chronogramem roku 1742 na jeho soklu zní „*JESV NAZARENO REGI IVDEORVM PRO NOBIS CRVCIFIXO POSVIT THERESIA AICHLERIN*“ (Ježíši Nazaretskému králi

¹⁹³ Prameny F, a/XIX

¹⁹⁴ Pletzer oproti kronikáři Schneiderovi a i chronogramu ze soklu zapsal, že socha pochází z roku 1742. Prameny F, a/XX; KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1992, 25, PLETZER 1994, nepag.

¹⁹⁵ Socha svatého Jáchyma je dnes nezvěstná a na jejím soklu je usazena socha svatého Vincence Ferrarského, od které se naopak nezachoval sokl.

¹⁹⁶ Sousoší bylo naposledy restaurováno v roce 1983 restaurátory Aloisíí Viškovskou, ak. soch., Miroslavem Vajchrem, ak. soch., Václavem Hlavatým, ak. soch. a Josefem Vitvarem, ak. soch. Během tohoto zásahu byla k postavě svatého Jana doplněna chybějící ruka s kalichem podle staré fotografie a všem sochám byly navráceny svatozáře z pozlacené mědi.

¹⁹⁷ Prameny F, a/XXI

Židů pro nás ukřižovanému zanechala Terezie Aichlerová).¹⁹⁸ Sousoší Kalvárie bylo posvěceno společně se sochou svatého Jáchyma dne 2. července roku 1744.¹⁹⁹

Dne 19. listopadu 1744 byl také vztyčen nový oltář bratrstva Bolestné Panny Marie, který byl štafírován a zlacen koncem května 1761.²⁰⁰

Dne 25. října roku 1745 byly před hřbitov u bočního vstupu do kostela ze strany od městské zbrojnice, dnešní Solnice, vyzdviženy sochy svatého Dominika a svatého Vincence Ferrarského a 7. listopadu téhož roku byly posvěceny.^{201, 202}

Poslední sochou souboru byla postava svatého Zachariáše z roku 1746, která byla posvěcena dne 20. května 1747.²⁰³ Nápis na jejím soklu zní „S. ZACHARIAS DVX PRÆCVRSORIS VENERATOR VIRGINIS ALMÆ PRÆSENTAT PENNA QVÆ SIBI LABRA VETANT“ (Sv. Zachariáš kníže předchůdce ctitel Panny dobrotivé představuje pero, které sobě rty zakazují).

Celkem vytvořil sochař Josef Dietrich pro dominikány od roku 1739 do roku 1746 jednolitý soubor sedmi soch světců, které stávaly na shodných vysokých soklech na hřbitově v řadě proti přiléhajícím domům a u bočního vstupu. Od 70. let 20. století jsou sochy svatých Anny, Josefa, Zachariáše, Dominika a Vincence Ferrarského, které se jediné ze souboru dochovaly, umístěny v bývalé zahradě kláštera.²⁰⁴ Ve stejné době Dietrich vytvořil také sloup Nejsvětější Trojice na hřbitově a sousoší Kalvárie u hlavního vstupu.

¹⁹⁸ Pletzer patrně přehlédl nápis o donátorce sousoší a zaznamenal, že vzniklo ze soukromé iniciativy sochaře Dietricha. BRANIŠ 1900, 44; KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1959, 61; PLETZER 1973, 241; PLETZER 1992, 25; PLETZER 1994, nepag.; POCHE 1977, 208

¹⁹⁹ Prameny F, a/XXII

²⁰⁰ Prameny F, a/XXIV; Prameny F, a/XXXVI

²⁰¹ Pletzer nesprávně uvádí, že socha svatého Dominika pochází z roku 1739, od něj převzal Kotalík. Prameny F, a/XXVI; KOTALÍK 1998a, 91; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979² 73; PLETZER 1992, 25; PLETZER 1994, nepag.

²⁰² Sokly k těmto sochám se nedochovaly, svatý Vincenc Ferrarský stojí proto na soklu, který patřil dnes nezvěstné soše svatého Jáchyma, Dominik byl v 70. letech 20. století usazen na výdusek zhotovený podle soklu sochy svatého Josefa i s nápisem, který se k tomuto světcovi váže.

²⁰³ Prameny F, a/XXVII; KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1992, 25; PLETZER 1994, nepag.

²⁰⁴ Nezvěstná je socha svatého Jana Nepomuckého se soklem, socha svatého Jáchyma a sokly soch svatých Dominika a Vincence Ferrarského. Některé sochy byly v 19. století po určité době umístěny v interiéru kláštera.

Základní kámen kaple svatého Archanděla Michaela v klášterní zahradě byl položen 13. dubna 1755 a posvěcen převorem P. Antonínem Weyssem. Následujícího roku 29. září byla kaple převorem Weyssem vysvěcena.²⁰⁵

Koncem ledna roku 1759 byla v kostele dokončena a osazena nová kazatelna. Jejím autorem byl patrně sochař Leopold Hueber. Dokládá to stejný styl provedení výzdoby reliéfních desek i soch jako na kazatelně, kterou sochař vytvořil roku 1756 pro poutní kostel Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě. Kazatelna dominikánského klášterního kostela je bohatě sochařsky zdobená. Na její stříšce jsou umístěna nebeská knížata svatý Petr a Pavel s holubicí Ducha Svatého, kterým se klaní svatý Dominik doprovázený svým atributem psem s hořící pochodní v tlamě. Po stranách na stříšce sedí dvě alegorické postavy Evropy a Asie. Tělo i záda kazatelny a poprsnice schůdků jsou ozdobeny reliéfy zobrazujícími dominikánské světce a po stranách těla kazatelny sedí další dvě alegorické postavy Ameriky a Afriky.²⁰⁶

V listopadu roku 1761 nechal měšťan Paul kapli svatého Vintíře z roku 1722 na hřbitově nově opravit, vymalovat a pořídil do ní nový oltář a drahocennou železnou mříž.²⁰⁷

V prosinci roku 1762 nechal cech krejčích zhotovit nový oltář Třech králů, který byl umístěn na konci kostela, snad u západní zdi. Vánočního večera 24. prosince byl oltář posvěcen převorem P. Konstantinem Petschem. V létě roku 1779 byl oltář štafírován a zlacen.²⁰⁸

V polovině října roku 1768 byl osazen velký oltář Růžencové Panny Marie. Oltářní plátno vymaloval František Jakub Prokyš (katalog N – 4), truhlářské práce provedl Karel Wozabal a sochařskou výzdobu dodal Antonín Gubisch (Kubisch), všichni místní měšťané.²⁰⁹

Teprve roku 1772 byla zcela dokončena stavba věže u kláštera a převorem P. Theofilem Taxbergerem byla posvěcena. Náklady na stavbu hradili zejména dobrodinci a také město, které darovalo cihly a dřevo. Věž byla zakončena střechou s cibulovou bání pobitou

²⁰⁵ Prameny F, a/XXX

²⁰⁶ Prameny F, a/XXXIV; PLETZER 1959, 60; PLETZER 1994, nepag.

²⁰⁷ Prameny F, a/XXXIX

²⁰⁸ Prameny F, a/XLII; Prameny F, a/LX

²⁰⁹ Prameny F, a/LI; BRANIŠ 1900, 38; KOTALÍK 1998b, 248; MATOUŠ 1938, 167; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 75; PLETZER 1998, 394; SLAVÍČEK 2006, nepag.; ZADRAŽIL 1985, 66, 289–290

měděným plechem. Následujícího roku 11. září večer byly do věže umístěny nové bicí hodiny s ciferníkem na všech čtyřech stranách, které poprvé odbíjely poledne 13. toho měsíce. Hodiny zhotovil písecký Matyáš Landen Sterger.²¹⁰

V roce 1774 slavili dominikáni výročí 500 let od příchodu do Českých Budějovic. Na připomínku této události se důkladně připravovali a celý areál svého kláštera důkladně ozdobili. Hlavní vstup do kláštera lemovali až k bráně sochami svatých Jana Nepomuckého, Josefa, Anny, Jáchyma a Zachariáše od sochaře Josefa Dietricha, do té doby stojícími na hřbitově. Sloup Nejsvětější Trojice ze hřbitova přesunuli k hlavnímu vstupu proti sousoší Kalvárie. Na fronton brány nechali malířem Františkem Jakubem Prokyšem vymalovat fresku s námětem Odevzdání kláštera králem Přemyslem Otakarem II. dominikánům (katalog N – 7). Také si při této příležitosti nechali zhotovit grafický list s vedutou kláštera v ptačí perspektivě, jehož několik exemplářů se dochovalo dodnes. Jeho kresebnou předlohu vytvořil Prokyš a rytcem byl Johann Christoph Winkler (katalog J – 2). Hlavní oslavy probíhaly od 23. května po celý oktáv až do 30. května. Do města se sjela řada hostů. Byly slouženy slavnostní bohoslužby a konána procesí za přítomnosti všech cechů a za zvuku hudby, zvonů a s čestnými salvami.²¹¹

Na konci roku 1779 byl do tak zvané Černé kaple umístěn nový oltář, starý zde byl však ponechán.²¹²

Na konci října roku 1780 byl u dveří ke křížové cestě osazen nový oltář svaté Anny. Zhotovil jej truhlář a sochař Leopold Hueber, oltářní plátno namaloval František Jakub Prokyš (katalog O – 21). Oltář následujícího roku Prokyš štafíroval a zlatil.²¹³

²¹⁰ Prameny F, a/LIII

²¹¹ Prameny F, a/LVI; DENKSTEIN/MATOUŠ 1934, 6–8; MATOUŠ 1938, 168; PAVEL 1965, 70; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 73; PLETZER 1998, 97, 394; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 201; ZADRAŽIL 1985, 4, 293

²¹² Prameny F, a/LXI; Dnes není zcela zřejmé, o kterou kapli se jednalo, patrně je myšlena severní boční kaple v závěru boční lodi.

²¹³ Prameny F, a/LXII; KOTALÍK 1998b, 248; MATOUŠ 1938, 167; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 75; PLETZER 1998, 394; POCHÉ 1977, 206; SLAVÍČEK 2006, nepag.; ZADRAŽIL 1985, 4, 72; WATZL 1910, 133

Nákladem tří koželužských mistrů Vojtěcha Serauera, Lorence Knappa a jeho syna Františka Knappa byl roku 1781 pořízen oltář svatého Josefa, který štafíroval a zlatil místní malíř Josef Putz.²¹⁴

Při velké slavnosti roku 1782 byl milostný obraz Panny Marie Budějovické přenesen ze svého stříbrného oltáře darovaného generálem Baltasarem de Marradas roku 1678 na nový zasvěcený svatému Dominikovi.²¹⁵

Deset let po velké slavnosti 500 let příchodu dominikánů do města roku 1784 byl klášter z rozhodnutí císaře Josefa II. zrušen. Jeho budova byla nabídnuta za sídlo novému českobudějovickému biskupovi, který ji ovšem nepřijal a konvent byl proto upraven pro potřeby piaristického gymnázia, které naopak muselo uvolnit svou nově vystavěnou budovu pro potřeby biskupa.

Piaristé v první polovině 19. století provedli rozsáhlou úpravu interiéru kostela Obětování Panny Marie a odstranili všechny zde výše zmíněné oltáře. V severní boční kapli svaté Anny se dochovalo pouze torzo stříbrného oltáře původně určené pro obraz Panny Marie Budějovické a obraz svaté Anny Samětřetí od malíře Františka Jakuba Prokyše z roku 1780. Budovu kláštera a kostela nakonec roku 1885 získali redemptoristé, kteří zde zůstali až do roku 1950, kdy byli z kláštera násilně odvečeni.

Z druhé poloviny 18. století pocházejí také tři závěsné obrazy umístěné dnes v sakristii kostela, které bývaly původně patrně oltářními. Jedná se o vyobrazení svaté Růženy z Limy, dominikánské terciářky,²¹⁶ svatého Jana Nepomuckého (katalog P – 4) a svatého Vendelína, v literatuře někdy mylně zaměňovaného se svatým Linhartem.²¹⁷ Poslední obraz svatého Josefa Kalasánského (katalog P – 5), zakladatele piaristického řádu, si piaristé přinesli za své koleje roku 1785 po převzetí kláštera.

²¹⁴ Prameny F, a/LXIII

²¹⁵ Prameny F, a/LXIV

²¹⁶ Poche navrhuje jako autora tohoto obrazu Ignáce Raaba. POCHE 1977, 206

²¹⁷ BRANIŠ 1900, 38; POCHE 1977, 206

Kapucínský klášter s kostelem svaté Anny

Roku 1614 založila klášter kapucínů v Českých Budějovicích císařovna Anna, manželka císaře Matyáše II. Habsburského.²¹⁸ Klášter vznikl na spáleništi devíti domů a byl budován samotnými řeholníky podle řádových předpisů jako jednoduchá stavba s prostým kostelem zasvěceným na památku své zakladatelky svaté Anně.²¹⁹

Dle pokynu císařovny dostali řeholníci od města k dispozici valchu pro zpracování vlny na svá roucha a pro další léta závazek pravidelných dodávek paliva a základních potravin. Jinak si jako žebravý řád zaopatřovali své potřeby z almužen a odkazů měšťanů.²²⁰

Více než polovinu osazenstva kláštera tvořili řádoví kněží. Kapucíni se aktivně podíleli na duchovní péči o obyvatele města a byli pověřeni správou městského špitálu při kostele svatého Václava. Byli vyhledávanými zpovědníky a byli také často zváni ke sloužení mší do okolních měst a vesnic. Jejich značnou oblibu je možné vyčíst i z odkazů, které jim místní měšťané zanechali ve svých závětech. Z tohoto důvodu docházelo také k příležitostným sporům mezi kapucíny a diecézním kněžstvem případně i dominikány. Z řad kapucínů měl svého stálého zpovědníka dokonce i Josef Adam kníže ze Schwarzenbergu, který ho pravidelně přijímal na svém nedalekém zámku Hluboká.²²¹

Také na klášter kapucínů tvrdě dopadly reformy císaře Josefa II. a byl roku 1786 uzavřen. Řeholníci přešli do jiných konventů nebo se zařadili mezi světské kněžstvo. Klášterní budova sloužila nejprve jako kněžský dům pro absolventy kněžského semináře v Praze, kteří se zde po dokončení studií půl roku připravovali na přijetí svěcení. Poté, co byl pražský seminář v roce 1790 zrušen, stal se bývalý konvent sídlem diecézního semináře. Kostel svaté Anny, dočasně využívaný jako sklad obilí, byl obnoven a seminářem dále využíván.²²² Nakonec byl ale roku 1986 necitlivým způsobem přestavěn na Koncertní síň Otakara Jeremiáše. Z původního mobiliáře se dochovaly pouze obrazy malíře Františka Jakuba Prokyše pocházející z hlavního oltáře svaté Anny (katalog O – 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14).

²¹⁸ REBAN 1918, 424

²¹⁹ BRANIŠ 1909, 86; KUČA 1996, 539; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 61–62

²²⁰ ANONYMUS 1879, XXXVIII

²²¹ ADAM 2001, nepag. (III. 2. Církevní správa a řeholní společenství)

²²² VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 203

Kapucíni se velmi aktivně podíleli na duchovním životě města. Jejich účast je zaznamenána na všech větších slavnostech a i oni sami pořádali své vlastní. Tak dne 17. července 1729 slavili českobudějovičtí kapucíni blahořečení svého řádového příslušníka Fidela ze Sigmaringen, které ohlásil papež Benedikt XIII. 24. března téhož roku. Město vyzdobili slavobránou a oltářem s vyobrazeními zázraků Fidela doplněných o nápisy s chronogramy a také obrazy svatých spojených s řádem jako svatý František, svatý Bonaventura a svatý Antonín a dalšími obrazy evangelistů a Nejsvětější Trojice.²²³

Na blahořečení svatého Fidela ze Sigmaringen navázalo jeho svatořečení, při kterém byl svatořečen také další z příslušníků kapucínského řádu Josef z Leonessy. Obé vyhlásil papež Benedikt XIV. dne 29. června 1746. Oslavy ve městě začaly oznámením jejich svatořečení 20. dubna 1747. Pokračovaly slavným procesím 20. srpna téhož roku, které bylo zahájeno ve farním kostele a směřovalo ke kapucínům. Procesí vedl třeboňský prelát a účastnili se jej zástupci cechů s korouhvemi a velké množství lidu. Slavnost byla držena po celý oktáv, do kterého byl zapojen také svátek městského patrona svatého Auratiána, k jehož oslavě přijel tentokrát prelát z Českého Krumlova.²²⁴

O výzdobě kláštera kapucínů nemáme žádné zprávy, pouze několik kusých informací se týká vybavení jejich kostela svaté Anny.

Roku 1758 je ve finančních záznamech kláštera zmiňována socha Panny Marie a svatého Josefa. Zápis také informuje o dvou nových baldachýnech pro oltář Blažené Panny Marie, velkém nad celý oltář a menším obklopujícím sochu, za 72 zlatých, na které se složili bratři novici z prostředků vybraných mezi sebou před složením slibů.²²⁵

Dne 4. června 1760 posvětil opat zlatokorunského kláštera Bohumír Bylanský kapucínům nový zvon dedikovaný patronce kláštera svaté Anně. Odlil jej místní zvonář Antonín Pögl ze starého rozbitého zvonu. Prostředky na odlití nového zvonu poskytl místní starší mistr řezník Jan Wágner.²²⁶

²²³ Prameny J, a/I

²²⁴ Prameny F, a/XXVIII

²²⁵ Prameny J, a/IV

²²⁶ Pletzer uvádí, že se zvonář Antonín Pögl se městě neuplatnil, protože zvony na zdejších věžích byly v dobrém stavu. Záznam v pamětní knize kapucínského řádu tomu však odporuje, podobně tomu bylo v piaristické koleji, kam Pögl odlil zvon roku 1768. Prameny J, a/V; PLETZER 1977, 66

Dne 16. února 1762 byla v kostele kapucínů vyzdvížena nová křížová cesta. Stejněho roku byl v kostele vztyčen nový terciářský oltář Svatého Kříže s Krucifixem a vyobrazením Bolestné Panny Marie. Sochařské a truhlářské práce uhradil budějovický měšťan Václav Inhueber a malíře zaplatili další dobrodinci. Díky dárcům bylo také možné pořídit nový tabernákl na hlavní oltář kostela.²²⁷

Po celý oktáv od 1. do 8. května roku 1768 bylo u kapucínů slaveno svatořečení jejich řádového příslušníka Serafína z Montegranara, které bylo ohlášeno 16. července 1767.²²⁸

Roku 1773 v polovině července pořídili kapucíni do svého kostela nový hlavní oltář svatě Anny. Podle záznamů v kronice měšťana Schneiderově víme, že místní sochař Hueber jej zhotovil pro kapucíny zdarma na oplátku za to, že přijali do řádu jeho nevlastního syna.²²⁹ Obrazy na oltář maloval František Jakub Prokyš (katalog O – 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14).²³⁰

Podobu oltáře známe z ne příliš kvalitní fotografie z publikací Jakuba Pavla a Evy Šamánkové.²³¹ Šlo o jednoduchý trojdílný oltář ve stylu kapucínského baroka. Obdobné jsou dodnes dochovány například v kostele Panny Marie Andělské v Praze na Hradčanech nebo v kostele svatého Josefa v Praze na Náměstí Republiky.

Piaristická kolej

Českobudějovičtí měšťané dlouho toužili mít ve městě vlastní gymnázium, aby jejich synové nemuseli za studiem odcházet do jezuitských kolejí v Českém Krumlově a Jindřichově Hradci. Proto byl roku 1755 městskou radou pozván řád piaristů, aby zde školu založil a vedl. První řeholníci dorazili v roce 1761 a s výukou započali hned další rok v upravených pronajatých domech. Dne 13. dubna 1763 byl položen základní kámen nové

²²⁷ Prameny J, a/VI; Prameny F, a/XL

²²⁸ Prameny F, a/XLVIII

²²⁹ Není doposud s jistotou objasněno, který ze sochařů oltář zhotovil, zda Jakub Heuber nebo Leopold Hueber, kteří oba ve stejnou dobu ve městě žili a pracovali. Zápisy v kronikách měšťana Schnaidera jsou matoucí. Ve starší verzi je jako autor uveden „Jakub“, v novější je zapsán rovněž „Jakub“, ovšem jeho jméno je přeškrtnuté a stejnou rukou je nad ním dopsáno „Leopold“. Otázkou dvou sochařů Hueberů se blíže zabýval Pletzer. Prameny B, a/I; Prameny F, a/LIV; PLETZER 1993a, 39–40

²³⁰ Prameny B, a/I; Prameny F, a/LIV; BRANIŠ 1900, 38; KOTALÍK 1998b, 248; MATOUŠ 1938, 167; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 63; PLETZER 1959, 62; PLETZER 1992, 26; PLETZER 1998, 394; POCHE 1977, 207; SLAVÍČEK 2006, nepag.; THOMA 1998, 193; WIRTH 1957, 96; ZADRAŽIL 1985, 4, 69, 180

²³¹ PAVEL 1965, 61, obr. 76; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 62, obr. 75

koleje.²³² Tehdy měli piaristé již 243 žáků, se kterými událost náležitě oslavili velkým procesím od farního kostela přes náměstí ke staveništi za zvuku trubek a bubnů. Studenti nesli korouhve s Pannou Marií, zakladatelem piaristického řádu Josefem Kalasánským a znakem města. Doprovázel je také českobudějovický děkan a faráři z Rudolfova a Trhových Svinů, krajský hejtman, sekretář a celá městská rada.²³³

Na 2. října 1767 je datován dopis českobudějovickému děkanu Františku Eichlerovi od pražského světícího biskupa Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu a kancléře Benedikta Stobera, kterým schválili domácí kapli Nejsvětější Trojice v piaristické koleji a pro zasvěcení privilegovaného oltáře odsouhlasili Josefa Kalasánského, který byl toho roku svatořečen.²³⁴

Dne 14. srpna roku 1768 byly opatem cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně Bohumírem Bylanským posvěceny tři zvony dedikované svatému Josefu Kalasánskému, Panně Marii a svatému Janu Nepomuckému. Čtyři dni poté byly vyzdviženy nad budoucí kolej do hranolové věže. Zvony odlil místní zvonař Antonín Pögl a materiál na ně daroval magistrát města.²³⁵ Téhož roku 5. října byl opatem Bylanským posvěcen poslední čtvrtý zvon dedikovaný svatému Rochu, který byl na věž koleje zavěšen 29. října.²³⁶ V tomto roce byla také dokončena budova koleje a kláštera, jak dokládá letopočet nad jejím vchodem.²³⁷

Svatořečení svého zakladatele Josefa Kalasánského piaristé slavili s ročním zpožděním od 21. do 28. srpna roku 1768. K slavnosti byly po městě vystavěny tři slavobrány s obrazy a nápisy odkazujícími na život světce. První zobrazoval čtyři zázraky, které svatý Josef učinil, druhý jej představoval jako učitele a byl doplněn o vyobrazení andělů strážných a kardinálních ctností se sochou papeže Benedikta XIV.²³⁸

²³² Prameny J, b/I; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 202

²³³ Prameny F, a/XLIII

²³⁴ Prameny B, b/XXIII; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 202

²³⁵ Pletzer uvádí, že se zvonař Antonín Pögl se městě neuplatnil, protože zvony na zdejších věžích byly v dobrém stavu. Pögl však odlil zvon na věž piaristické koleje a další pro kapucínský kostel svatě Anny. Prameny J, b/III; Prameny F, a/XLIX; PLETZER 1977, 66

²³⁶ Prameny J, b/IV

²³⁷ PLETZER 1994, nepag.

²³⁸ Prameny J, b/V; Prameny F, a/L

V létě roku 1774 si piaristé pořídili nový oltář do své domácí kaple a následujícího roku také kazatelnu. Oboje štafíroval a zlatil nejmenovaný krumlovský mistr v červnu a červenci roku 1776.²³⁹

Klášteř piaristů nebyl jako jiné za císaře Josefa II. zrušen. Jeho činnost, věnující se výchově mládeže, byla oceněna a také rozšířena na městskou školu a později také na nově založená filosofická studia v Českých Budějovicích. Ovšem již roku 1785 museli piaristé i se svým gymnáziem opustit budovu koleje a přestěhovat se do zrušeného dominikánského klášteřa. Jejich kolej si totiž za své sídlo zvolil nový českobudějovický biskup Jan Prokop hrabě z Schaffgotsche.²⁴⁰

Do dnešní doby se ve sbírce Jihočeského muzea v Českých Budějovicích dochoval zajímavý plánek a veduta Českých Budějovic od Jana Hellera, který podle dedikace pochází z piaristického klášteřa a byl určený novému biskupovi „*Dem Hochwürdig Hoch und Wohl Geborenen H. H. Johann Prokop Ersten Bischoff zu Budweis des Heil. Röm. Reich Grafen von Schafkotsche Freyherrn von Kynast und Hreifenstein zu Ehren aus tiefester Ergebenheit die Rechenkunst in den frommen Schulen in Budweis*“ (Nejctihodnějšímu vysoce a dobře urozenému panu Janu Prokopu prvnímu biskupu z Budějovic a Svaté Římské říše hraběti z Schaffgotsche svobodnému pánu z Kynast a Hreifenstein k počtě z nejhlubší oddanosti aritmetice ve vyšší škole v Budějovicích). Kolorovaná perokresba je koncipována jako koláž poskládaná z útržků kreseb a textů na dřevěné desce. Kromě plánu a veduty je zde zobrazen voják, anděl s rokajovou rozvilinou a datem 1783, obraz v profilovaném rámu se svatým Josefem Kalasánským, zakladatelem piaristického řádu, se dvěma chlapci a se signaturou „*Joan Haller pin*“ a nárys piaristické koleje. Jde zřejmě o návrh její přestavby ve stylu klasicizujícího baroka. K této úpravě fasády nikdy nedošlo a stavba zůstala jednoduchá a přísně strohá.²⁴¹ Zajímavostí je, že obraz svatého Josefa Kalasánského na kresbě je shodný s obrazem v sakristii bývalého dominikánského a později piaristického kostela Obětování Panny Marie a to včetně profilovaného rámu. Kresba bezesporu cituje malbu, jež je patrně

²³⁹ Prameny F, a/LVIII

²⁴⁰ VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 202–203

²⁴¹ PLETZER 1961, 33–34; STORM 1994, 119–120

dílem malíře Františka Jakuba Prokyše a vznikla zřejmě po svatořečení Josefa Kalasánského roku 1767 (katalog P – 5).

Sochy a sousoší

Barokní volně stojící sochy v Českých Budějovicích se kromě námětově bohatého souboru u dominikánského kláštera zmíněného již výše omezovaly na zobrazení Panny Marie a svatého Jana Nepomuckého. Panna Maria byla nejčastěji zachycena v sochařské variantě milostného obrazu Panny Marie Budějovické jako patronka města. Časté opakování zobrazení svatého Jana Nepomuckého ve městě je snad možné vysvětlit bezprostřední blízkostí dvou řek a množstvím zde provozovaných řemesel, která s vodou souvisela a jejichž byl Jan Nepomucký patronem.

Nejstarší z těchto soch svatého Jana Nepomuckého pochází z roku 1708, tedy z doby ještě před jeho svatořečením, a stojí v malé kapličce u Slepého ramene řeky Malše.²⁴² V tomto místě byly nakládány obchodní lodě a konaly se zde před vyplutím prosebné bohoslužby za zdar jejich cesty.²⁴³

Roku 1713 hrozila městu Českým Budějovicím hrozivá morová rána. Obyvatelé se obrátili se svými modlitbami o pomoc k milostnému obrazu Panny Marie Budějovické v dominikánském klášterním kostele. Epidemie se městu zázračně vyhnula a šťastní měšťané slíbili jako poděkování za svou záchranu vystavět Panně Marii sochu. Slib však nebyl ještě roku 1714 splněn, a proto jeden z dominikánů P. Rajmund Prendel vyzval městskou radu k činnosti. Sám nechal na své náklady zhotovit dvě sochy Panny Marie Budějovické ke dvěma městským branám Krumlovské a Svinenské, přičemž k třetí Pražské bráně měla sochu pořídit městská rada.²⁴⁴ Jednání započala 3. července 1715 a konečná smlouva mezi městskou radou a sochařem Josefem Dietrichem společně s kameníkem Kristiánem Hornem byla uzavřena 2. listopadu 1715. Sochař za práci obdržel 190 zlatých a kameník 135 zlatých. Zadáním bylo zhotovit ne pouze sochu Panny Marie, ale celé sousoší s partony města

²⁴² Socha byla restaurována roku 1991 Jitkou Malovanou, ak. soch. a Pavlem Malovaným, ak. soch.

²⁴³ PLETZER 1959, 62; PLETZER 1994, nepag.; POCHE 1977, 208

²⁴⁴ MAXOVÁ/NEJDLY/ZAHRADNÍK 2009, 24

a ochránci proti moru. Podle smlouvy měla být práce na sousoší dokončena do svátku Nanebevzetí Panny Marie roku 1716, čemuž odpovídá i chronogram v kartuši.²⁴⁵

Mariánské sousoší bylo posvěceno českobudějovickým děkanem Janem Vítem Schwantlem za účasti místních dominikánů a kapucínů. Slavnost začala ve farním kostele svatého Mikuláše, poté se lid v procesí vydal se slovy modlitby *Pod ochranu tvou* k novému sousoší, kde následovalo jeho žehnání, a obřad byl zakončen požehnáním lidu v dominikánském kostele Obětování Panny Marie u milostného obrazu.²⁴⁶

Mariánské sousoší je koncipováno pouze pro čelní pohled a je rozvrženo do třech stupňů. V spodní části jsou oslaveni ochránci proti moru. Uprostřed je v nice vsazen reliéf se svatou Rozálií a pod ní erb města v kartuši. Po stranách v menších nikách stojí vlevo socha svatého Šebestiána a vpravo svatého Rocha. Nad římsou spodního podstavce jsou na stranách umístěny sochy patronů města, nalevo je to biskup svatý Mikuláš a vpravo římský voják svatý Auratián. Mezi ně je nad tympanon situován vysoký podstavec zužující se směrem vzhůru, který je opatřen kartuší s nápisem a chronogramem „*THAVMATVRGAE VIRGINI HVIATI ET HIS BEATIS PATRONIS PRO HONORE POSVIT SENATVS POPVLVSQVE BVDVICENSIS*“ (Zdejší divotvorné Panně a těmto požehnaným patronům k počtě postavila rada a obyvatelé budějovičtí). Podstavec vrcholí sochou Panny Marie Budějovické.

Z původního místa před Pražskou městskou branou bylo Mariánské sousoší při úpravách komunikace přesunuto na Mariánské náměstí ke křižovatce ulic Na Sadech a Třídy 28. října a nakonec roku 1951 rozebráno a odstraněno. I přes opakované pokusy o jeho navrácení, případně umístění na jiné místo ve městě, se jednání léta vlekla a sousoší se na Mariánské náměstí vrátilo teprve roku 1993.²⁴⁷ Místo bylo zvoleno na jihozápadním prostranství dříve nazývaném jako Lobkovické náměstí, protože původním prostorem dnes prochází komunikace. Kvůli nebezpečí poškození byly originály soch, reliéfů a sochařských

²⁴⁵ Šorm a Krajča nesprávně zaznamenali postavení sloupu rokem 1711, tady ještě před morovou ránou. BRANIŠ 1900, 42–43; KOTALÍK 1998a, 91; KOVÁŘ 2006b, 15–16; MAXOVÁ/NEJEDLÝ/ZAHRADNÍK 2009, 25–27; NEJEDLÝ 2011, 335; PLETZER 1973, 241; PLETZER 1992, 24; PLETZER 1994, nepag.; REBAN 1918, 422–437, 531–545; ŠORM/KRAJČA 1939, 101

²⁴⁶ Prameny F, a/V

²⁴⁷ Sousoší bylo restaurováno ve více etapách mezi léty 1991 až 1993 Ivanem Tláškem, ak. soch. a Vladimírem Krnínským, ak. soch.

detailů uloženy do expozice barokního umění v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech a na sousoší nahrazeny výdusky.²⁴⁸

U dalších městských bran byly na náklady P. Prendela umístěny jiné dvě sochy Panny Marie Budějovické od sochaře Josefa Dietricha. První z roku 1715 stála u Krumlovské brány na hrázi Krumlovského rybníka.²⁴⁹ Pro její stavbu si P. Prendel vyžádal ještě zvláštní povolení k osazení, patrně z obavy, aby hráz stavebním zásahem neponičil.²⁵⁰

Dnes je tato socha odsunuta trochu stranou do parčíku před budovou Okresního soudu u Zlatého mostu. Zobrazuje Pannu Marii Budějovickou stojící na hranolovém soklu, jež se směrem vzhůru výrazně zužuje. Sokl zdobí na hranách obláčky a hlavičky andělů, na vrcholu všech čtyř stran jsou symbolické odkazy na Pannu Marii růže, měsíc, hvězda a slunce. Texty, které na soklu byly, jsou dnes již nečitelné, ale podle symbolů se mohlo jednat o modlitbu k Panně Marii.

Druhá socha Panny Marie od sochaře Dietricha byla osazena k východní Svinecké bráně města.²⁵¹ Zde byly v pozdější době prováděny rozsáhlé terénní úpravy, při kterých byla socha odstraněna a přemístěna do průjezdu budovy Národního památkového ústavu Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích na Senovážném náměstí. Socha stávala na vysokém soklu, na němž byl údajně nápis s chronogramem roku 1746. V archivních dokumentech zpracovaných Maxovou, Nejedlým a Zahradníkem není o soše od Svinecké brány mnoho zpráv, podle záznamů však autoři předpokládali, že socha vznikla ve stejné době jako dvě předchozí sochy Panny Marie u Pražské a Krumlovské brány. Zřejmě tomu tak ale nebylo a socha byla zhotovena později.²⁵²

Dne 11. července roku 1723 byla před zahájením každoročního procesí do Kájova posvěcena nově vztyčená socha svatého Jana Nepomuckého u Krumlovské městské brány, kterou zhotovil sochař Josef Dietrich a kamenný sokl vystavěl stavební mistr Pavel

²⁴⁸ MAXOVÁ/NEJDLY/ZAHRADNÍK 2009, 27–40

²⁴⁹ Prameny F, a/IV; BRANIŠ 1900, 44; KOTALÍK 1998a, 91; PLETZER 1992, 25; POCHE 1977, 208; ŠORM/KRAJČA 1939, 101

²⁵⁰ MAXOVÁ/NEJDLY/ZAHRADNÍK 2009, 25

²⁵¹ BRANIŠ 1900, 44; KOTALÍK 1998a, 91; ŠORM/KRAJČA 1939, 101

²⁵² Poche zaznamenal, že socha pochází z roku 1745, Pavel se Šamánkovou a Pletzer uvádí, že socha pochází z roku 1746. MAXOVÁ/NEJDLY/ZAHRADNÍK 2009, 24–25; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979² 73–74; PLETZER 1959, 63; PLETZER 1992, 25; POCHE 1977, 208

Gaubergern. Svěcení se ujal děkan Jan Vít Schwantle spolu s kaplany P. Janem Todtim a P. Jiřím Aignerem. Sochu nechal zhotovit 22. června téhož roku českobudějovický měšťan a koželuh Vít Gruber jako svůj dar Bohu, Panně Marii a svatému mučedníku Janu Nepomuckému.²⁵³

Socha svatého Jana Nepomuckého je doplněna o dva malé andílky se světcovými atributy. Stojí na vysokém hranolovém podstavci, na jehož přední straně jsou v jednoduchém orámování vytesána písmena „V. F. G.“ a letopočet „1723“. Monogram odkazuje na objednavatele sochy Víta Grubera.

Na most před Pražskou bránu byla 15. května 1724 při vigílii osazena nová socha svatého Jana Nepomuckého snad od sochaře Josefa Dietricha.²⁵⁴ Pořídil ji nechal Jan Amon, plzeňský krajský sekretář, a posvěcena byla děkanem Janem Vítem Schwantlem. Stará socha, která na jejím místě stávala, byla dle kroniky měšťana Schneidera přemístěna do kaple nedaleko domu U Tří lvů.²⁵⁵

Roku 1745 dne 1. září byl na most ke Svinecké bráně postaven „*die bildnuß des heil Johanis von Nepomuck*“ (obraz svatého Jana Nepomuckého) a 26. téhož měsíce byl posvěcen.²⁵⁶ Zápis mluví obecně o obraze, dá se však předpokládat, že se jednalo o sochařské provedení světce, jak také usuzoval Karel Pletzer, který za jejího autora označil sochaře Josefa Dietricha.²⁵⁷ Podobně jako je to v dalším případě z května roku 1757, kdy nechal na ohradní zeď své zahrady na Starém městě městský soudce Josef Schmidt usadit obraz svatého Jana Nepomuckého, který byl 19. května posvěcen.²⁵⁸

Roku 1772 mohutný vítr shodil do vody z mostu před Pražskou branou sochu svatého Jana Nepomuckého, která zde stála od roku 1724. Na její místo byla následujícího roku 1773 osazena nová socha od sochaře Leopolda Huebera, která byla 20. května posvěcena.²⁵⁹

²⁵³ Prameny B, b/IV; Prameny F, a/VIII; Oba autoři Jana Nepomuckého označili jako světce, přestože byl roku 1723 teprve blahorečen. POČHE 1977, 208

²⁵⁴ PLETZER 1992, 25

²⁵⁵ Prameny F, a/IX; O staré soše ani o kapli u domu, který je dnes označován jako U Tří lvů, jsem doposud jiné záznamy nedohledala.

²⁵⁶ Prameny F, a/XXV

²⁵⁷ PLETZER 1992, 25

²⁵⁸ Prameny F, a/XXXII

²⁵⁹ Prameny F, a/LV; PLETZER 1992, 26; PLETZER 1993a, 40

Ve městě se do dnešní doby dochovaly dvě sochy svatého Jana Nepomuckého, u kterých není blíže známá jejich historie a které nejsou umístěny na svém původním stanovišti. První je připisovaná sochaři Leopoldu Hueberovi a stojí za presbytářem pseudogotického kostela Svaté Rodiny mezi ulicemi Karla IV. a Jirsíkovou.²⁶⁰ V tomto případě by se snad mohlo jednat o sochu zaznamenanou v archivních dokumentech jako sochařovu práci z roku 1773 původem od Pražské brány. Druhá socha, dnes umístěná v parčíku mezi Husovou třídou a Mlýnskou stokou, pochází z poloviny 18. století a není k ní možné hodnověrně přiřadit žádný archivní dokument. Snad by se v tomto případě mohlo jednat o sochu původem od Svinecké brány z roku 1745, považovanou Pletzerem za dílo sochaře Josefa Dietricha.

Poslední z barokních soch stávala na rohu Pražské a Pekárenské ulice a jednalo se o postavu Madony na vysokém sloupu. Roku 1944 byla socha patrně mrazem silně poškozena, přičemž byla uražena Mariina hlava a tělíčko Ježíška. Tehdy byla zahájena jednání o obnově sochy případně o jejím odstranění. K žádnému zásahu však kvůli totálnímu nasazení nedošlo. Socha byla obnovena až roku 1967, nedlouho poté však byla při úpravě komunikace odstraněna. Zatímco socha je dnes nezvěstná, sloup byl přemístěn do dvora Českobudějovického biskupství.²⁶¹

²⁶⁰ BRANIŠ 1900, 45; KOVÁŘ 2006b, 16; POCHE 1977, 208; ŠORM/KRAJČA 1939, 101

²⁶¹ BRANIŠ 1900, 45; ČERNÝ 2004b, 60; MAXOVÁ/NEJDLY/ZAHRADNÍK 2009, 43–45; POCHE 1977, 208

„zde jest malež Frantissek ten se pisse ale Prokisch, jest rodiley z mista Slanyho, kdežto otez jeho tež malyžem byl a tam umžel“

SOA Třeboň. Fond: Rukopisy Třeboň. Mikrofilm č. A 22/I.–IV. Petr SVĚTECKÝ: Historischer Nachrichte I., s. 250

Mládí a školení. 1713–1745

Malíř František Jakub Prokyš pocházel z rodiny malíře Františka Prokyše ze Slaného. Matričním zápisem sice není možné místo jeho narození podložit,²⁶² odkazují na něj ale tři jiné archivní dokumenty, které jej označují jako rodilého ve Slaném.^{263, 264}

V prvním případě nalézáme zprávu v rukopise lékařsko-hospodářského sborníku *Arcana Prokyšova* současníka třeboňského zeměměřiče a archiváře Petra Kašpara Světeckého.^{265, 266} Druhý zápis pochází rovněž od Světeckého a je součástí jeho poznámek k připravovanému historickému dílu o šlechtických rodech.²⁶⁷ Naposledy je město Slaný

²⁶² Prameny A, I; Prameny A, II

²⁶³ O vysvětlení Prokyšova původu se pokusil Pavel Zadražil dle přípisu v jeho závěti, ve které Prokyš odkázal 1 zlatý pražskému nalezinci. Zadražil se na základě odkazu „*Prager Findlhauss*“ (pražský nalezinec) domnívá, že malíř Prokyš mohl být sirotkem a vyjádřil takto své poděkování za péči v dětství. Domnívám se, že „pražský“ v tomto případě odkazuje spíše na místní označení v Českých Budějovicích, podobně jako Pražská brána, a vychází ze situování nalezince v severní části města směrem k Praze. ZADRAŽIL 1985, 49

²⁶⁴ Zdeněk Kalista ve své knize *Století andělů a d'áblů. Jihočeský barok* vypsál malíře z Jindřichova Hradce a okolí, přičemž uvádí, že se zde objevil také „z nedalekého Jarošova pocházející Fr. Prokyš, se kterým se setkáváme hojně na Třeboňsku“. Jiný malíř František Prokyš není na Třeboňsku doložený, Kalista sám na jiném místě v textu na práci Františka Jakuba Prokyše v Třeboni upozornil, ovšem v matrice farnosti Jarošov nad Nežárkou není zápis, který by zde jeho narození potvrzoval. Dokud nebude dohledán a zhodnocen Kalistův zdroj, nebude možné jeho poznámku brát v potaz. KALISTA 1994, 126, 214, 217; Prameny A, III

²⁶⁵ HOFFMANNOVÁ/PRAŽÁKOVÁ 2000, 608–609

²⁶⁶ „Malíř Prokeš v městě Slaným, maje od malování, též děláni a spravování hodinek a jinších outlých věcí zrak velmi zemdený a potřebuje bez velkého prospěchu brejlí, užíval bylinky, která se v české řeči ambrožka, v německé řeči Augentrost jmenuje, na prášek stlučené mezi tabákem. Dal dva díly tabáku a třetí díl prášku z ambrožky. V starém věku svém brejlí nepotřeboval a až do smrti při dobrém zraku byl zachován. Tak pověděl Světeckému jeho syn František, malíř, muž hodnověrný, dne 15. března 1754 na Třeboni.“ ZÍBRT 1918, 245; Prameny I, I

²⁶⁷ Světeckého největším literárním dílem měla být historická práce o šlechtických rodech, kterou nakonec nedokončil a podklady pro ni jsou stále uloženy v třeboňském archivu. V části, ve které si Světecký vypsál příjmení užívaná v Třeboni a zaznamenal k nim jejich nositele, je u jména „*Prokssowe*“ tento zápis z roku 1759: „zde jest malež Frantissek ten se pisse ale Prokisch, jest rodiley z mista Slanyho, kdežto otez jeho tež malyžem byl a tam umžel“. Prameny C, a/I

v souvislosti s Prokyšem zmíněno v účetních záznamech probošta Augustina Dubenského iniciátora přestavby borovanského kláštera augustiniánů.²⁶⁸

Slaný patřilo na počátku 18. století do Pruněrovského panství, které ze svého zámku ve Smečně spravoval hrabě František Michael z Martinic a Prokyš byl jeho poddaným.²⁶⁹

Scházející matriční záznam neumožňuje určit přesné datum Prokyšova narození, jsme schopni jej pouze odvodit ze zápisu o jeho úmrtí, podle kterého malíř zemřel 25. října 1791 ve věku 78 let.²⁷⁰ Rokem jeho narození je tedy pravděpodobně rok 1713.

Prokyše označil probošt Dubenský jako národností Čecha,²⁷¹ což v 18. století znamenalo více než cokoliv jiného místo narození v Českém království.²⁷² Sám Prokyš všechny své dopisy i podpisy dokumentů psal výhradně v německém jazyce a po přestěhování do Českých Budějovic se pohyboval v převážně německy mluvícím prostředí. Nevypovídá to přesto nic o jeho skutečné národnosti. Protože se ale v Čechách narodil, zanechal zde rozsáhlé dílo a není známo, že by zemi někdy opustil, je možné jej za Čecha považovat.

Základy malířského umění si Prokyš osvojil v dílně svého otce, který se dle synova svědectví kromě malování věnoval také děláním a spravování hodin.²⁷³ Prokyšovi staršímu nemůžeme bohužel připisat jedinou práci a o její umělecké kvalitě není proto možné nic říci. O dalším školení mladého malíře žádné zprávy nejsou. Podle ustálené kvality nástěnných maleb, její figurální složky a pokročilé znalosti perspektivy je však možné usuzovat, že měl

²⁶⁸ Probošt Augustin Dubenský si do svých účetních záznamů zapsal k nově pořízenému obrazu a nástěnným malbám „*Pro Imagine Sacri Scapulari, quae in Festo Titulari in Majori Ara exponitur Soluti 10 fl, quam pinxit Idem qve in Ecclesia, Capella, et Sacristia pinxit Frantz Jacob Prokiss natione Böemiy, Patria Slanensis p:t: incola Trebonensis.*“ (Pro obraz Svatého Škapulíře, který se v titulární svátek vystavuje na hlavním oltáři vyplaceno 10 zl, kterýž maloval týž, který v kostele, kapli a sakristii maloval František Jakub Prokyš národností Čech, domovem Slánský p: t: obyvatel třeboňský.) Prameny C, b/I; KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 20

²⁶⁹ Ani v matrice farnosti Pruněrov není zápis o Prokyšově narození. Prameny A, II

²⁷⁰ Prameny A, XVIII

²⁷¹ Prameny C, b/I; KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 20

²⁷² PREISS 2007, 8

²⁷³ Prameny I, I; ZÍBRT 1918, 245

renomovaného školitele.²⁷⁴ Ten naučil svého žáka techniku nástěnné malby i malbu olejem na plátno a dřevo. Řemeslnické znalosti štafírování a zlacení si mohl Prokyš osvojit i u svého otce. Prokyš jistě v době svého učení navštívil Prahu a je možné, že se vyučil právě zde, ze Slaného to neměl nijak daleko. Jeho školení připadala na 30. a 40. léta 18. století.

²⁷⁴ Naproti tomu Blažíček se domnívá, že „Snad se /Prokyš/ seznámil v Praze s technikou fresky, ale proměnlivost jeho výrazu ho charakterizuje jako samouka, který bystře reaguje na okolní podněty.“ BLAŽÍČEK 1967, 176

„Hezoučká kaple škapulířová, r. 1746 k východnímu křídlu gotického ambitu v Borovanech přistavěná, prozrazuje svou ornamentikou vně i vnitř právě tak jako Prokyšovými freskami hravé rokoko.“

Josef BRANIŠ: *Obrazy z dějin jihočeského umění*. Praha 1909, 95–97

První práce v jižních Čechách. 1748–1750

Příchod malíře Františka Jakuba Prokyše do jižních Čech není ničím podložen. Můžeme pouze spekulovat, zda si jej při nějaké příležitosti vyhlédl a následně pozval tehdejší majitel největších zdejších panství Josef Adam kníže ze Schwarzenbergu, který se velmi zajímal o umění a vedl rozsáhlé stavební podniky, na nichž zaměstnával řadu umělců, nebo zda přišel na základě doporučení augustiniánů kanovníků, pro něž v Borovanech a v Třeboni opakovaně pracoval. Obě možnosti jsou sice slibné, ani jedna není jistá a Prokyš mohl do jižních Čech přijít i na základě zcela jiných pohnutek.

Jistě však víme, že nejpozději od roku 1748, patrně ale již dříve, pobýval malíř Prokyš v Třeboni na schwarzenberském panství. Za svou první doloženou prací se odtud vydal do šestnáct kilometrů vzdáleného augustiniánského kláštera v Borovanech.

Historie borovanského kláštera augustiniánů kanovníků sahá až do poloviny 15. století. Ves Borovany tehdy získal bývalý služebník Rožmberků a měšťan v Českých Budějovicích Petr z Lindy. Roku 1455 pozval z Třeboně prvních šest bratří v čele s proboštem a založil klášter. Jako bezdětný muž také všechn svůj majetek klášteru odkázal. Augustiniáni si postavili konventní budovu a pro bohoslužby začali využívat farní chrám pocházející z první poloviny 14. století. Krutá rána na augustiniány dopadla v polovině 16. století, kdy po morové epidemii zůstal naživu jediný řeholník. K obnově kláštera došlo až z nařízení císaře Ferdinanda III., který roku 1630 vyzval augustiniány z Klosterneuburgu, aby prázdny klášter znovu obsadili.²⁷⁵

Vrcholným obdobím pro život kláštera bylo působení probošta P. Augustina Dubenského v letech 1738 až 1778. Probošt Dubenský se narodil 5. března 1697 v nedalekých

²⁷⁵ VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 181–182.

Trhových Svinech. V šestadvaceti letech vstoupil do řádu a roku 1738 byl zvolen proboštem, v kterémžto úřadě setrval až do své smrti 18. února 1778.²⁷⁶

Rozsáhlé úpravy provedené na jeho popud změnilly celou tvářnost starého kláštera. Areál se na počátku 18. století skládal ze středověkých a dosti zanedbaných budov. P. Dubenský jej proměnil v důstojné sídlo osvíceného a vzdělaného muže s reprezentativními sakrálními stavbami a trojkřídlou prelaturou srovnatelnou se šlechtickými sídly v okolí.

V první fázi úprav řadících se do let 1746 až 1751 nechal postavit kapli pro bratrstvo svatého škapulíře, které v Borovanech působilo od roku 1672.²⁷⁷ Jedná se o velmi působivou drobnější stavbu s pokročilým architektonickým řešením exteriéru i interiéru. Nástěnné malby v presbytáři, na kupoli a na kruchtě kaple vytvořil František Jakub Prokyš (katalog F – 1), který dodal rovněž obraz Panny Marie Karmelské (katalog O – 1) na oltář. Současně s kaplí nechal P. Dubenský opravit kostel Navštívení Panny Marie a přistavět k němu dlouhý presbytář zaklenutý kupolí. Také kupoli presbytáře a pendentivy (katalog F – 2) vymaloval Prokyš a kromě toho vyzdobil osmi medailony strop v sakristii (katalog F – 3).²⁷⁸

František Jakub Prokyš se zde prokázal jako samostatný malíř, kterému probošt Dubenský mohl s důvěrou svěřit důležité práce na nejposvátnějších místech kláštera. Jako jediného mezi všemi řemeslnickými mistry si Prokyše jménem zaznamenal ve svých zápisech k přestavbě a i tuto skutečnost je možné chápat jako malířovo ocenění.²⁷⁹

Prokyšovy malby v Borovanech nejsou obsahově nijak složité, zobrazují ikonograficky ustálené náměty doplněné o tradiční atributy. Výjimkou jsou malby na čtyřech pendentivech Škapulířové kaple, které znázorňují odkazy na milostivé působení Panny Marie

²⁷⁶ ZÁTKA 1937, 45

²⁷⁷ ČERNÝ 2004a, 90–91

²⁷⁸ KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 17–23

²⁷⁹ „*Pro Imagine Sacri Scapulari, quae in Festo Titulari in Majori Ara exponitur Soluti 10 zl, quam pinxit Idem qve in Ecclesia, Capella, et Sacristia pinxit Frantz Jacob Prokiss natione Bōemiy, Patria Slanensis p:t: incola Trebonensis.*“ (Pro obraz Svatého Škapulíře, který se v titulární svátek vystavuje na hlavním oltáři vyplaceno 10 zl, kterýž maloval týž, který v kostele, kapli a sakristii maloval František Jakub Prokyš národností Čech, domovem Slánský p: t: obyvatel třeboňský.) Dubenský zápis uvedl v minulém čase, práce byly tedy již dokončeny. Podle jejich značného rozsahu je oprávněné usuzovat, že na nich Prokyš pracoval již od roku 1746, jak uvádí například Josef Braniš. Prameny C, b/I; KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 20; BRANIŠ 1909, 95–97

a svátostného škapulíře ve světě ovšem v přirovnáních a doplněné citáty. Jejich význam bylo možné vyhledat v dobových slovnících, kterých vycházelo v 18. století nespočet. Předpokládalo to však dobrou znalost těchto knih. Zde je možné uvažovat o přispění samotného probošta Dubenského, který jako muž velmi vzdělaný mohl stát za programem výzdoby kaple. Jednalo by se ostatně o obvyklou praxi, známou i z jiných míst, kdy se zadavatel stal rovněž spolutvůrcem díla, o čemž víme díky v písemné podobě dochovaným programům výzdoby.²⁸⁰

Efektním prvkem na nástěnných malbách je iluzivní kupole vložená mezi čtyři narativní výjevy ze života Panny Marie na klenbě presbytáře kostela Navštívení Panny Marie. Jedná se o citaci práce jezuitského malíře Andrea Pozza, který sám vydal výsledky svého studia perspektivy knižně. Tato práce byla obecně známá a šířila se v četných opakovaných vydáních.²⁸¹ Kupole je namalována tak, aby z jednoho konkrétního stanoviště, zde se jedná o místo pod vítězným obloukem, byla viditelná v dokonalé perspektivě. Z jakéhokoliv jiného pohledu je však kupole zkreslená a nelogická. Prokyš se s touto složitou konstrukcí mohl seznámit právě v Pozzově knize, pravděpodobněji však v dílně svého učitele. Měl patrně možnost si někde dříve konstrukci iluzivní kupole vyzkoušet pod dozorem mistra. To že si na takto složitý úkol troufl, svědčí o tom, že si byl svými schopnostmi plně jistý.

Druhá stavební etapa v augustiniánském klášteře probíhala v letech 1760 až 1770 a byla při ní vystavěna nová budova prelatury.²⁸² Její hlavní sál byl vyzdoben nástěnnými malbami s motivy ze života svatého Augustina, jejich kvalita je však velmi nízká a tvůrce je neznámý.

Probošt Augustin Dubenský se nedožil zrušení kláštera 14. prosince 1785. Dokončené dílo předal svému nástupci, na kterého připadly nepříjemné povinnosti s ukončením činnosti kanonie a dražbou budov kláštera, které takto získal Jan Nepomuk kníže ze Schwarzenbergu.²⁸³

²⁸⁰ PREISS 2007, 233

²⁸¹ POZZO 1693, kapitola 90 a 91

²⁸² <http://ctenar.svkkl.cz/clanky/2010-roc-62/04-2010/po-kom-se-jmenuje-70-630.htm>, vyhledáno 13. ledna 2011

²⁸³ ČERNÝ 2004a, 90

„Ale právě tyto stavby ze třetí čtvrti XVIII. století ukazují již nový sloh – hravé galantní rokoko. Panstvo nasýtilo se škrobené reprezentace a oddávalo se bezstarostné volnosti. Z Bellarie vane nám vstříc pohodlná útulnost a zdobná lepota, Kvítkov jest idyllou. Celý směr charakterisují nejlépe nástěnné malby v maškarním sále, v Bellarii a v Kvítkově, tak koketní, rozmarné, něžné, že zdá se nám, jako bychom kolem sebe slyšeli šum květovaných hedvábných šatů a přítomni byli tam okázalým slavnostem, tu zase důvěrným zábavám, jež se tu tenkrát strojívaly.“

Josef BRANIŠ: *Obrazy z dějin jihočeského umění*. Praha 1909, 92

Zakázky Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu. 1751–1759

Schwarzenbergové, původně Seinsheimové, označovaní podle jednoho ze svých panství Schwarzenberg v Bavorsku, se do kontaktu s Čechami dostali poprvé prostřednictvím Erkingera, příslušníka rodu, který se na straně krále účastnil husitských válek. Za svou pomoc byl Zikmundem Lucemburským povýšen mezi svobodné pány a dostal do dočasného užívání některá území v Českém království.

Jeho pozdější potomek hrabě Jan Adolf I. ze Schwarzenbergu vstoupil do služeb císaře Ferdinanda III. Habsburského a jeho bratra Leopolda Viléma, od nichž na oplátku obdržel v Čechách několik panství, mezi nimi i Třeboň. Další majetek získal koupí, sem patřilo například panství Hluboká a Mšec. Dne 14. července 1670 byl Jan Adolf I. povýšen do knížecího stavu a spolu s ním titul získali i prvorození synové rodu, ostatní zůstávali nadále hrabaty. Rodové panství Schwarzenberg bylo rovněž povýšeno na okněžněné hrabství. Po knížeti Janu Adolfu I. převzal majetek jeho syn Ferdinand, který k němu připojil vyženěná panství v Německu a další přikoupená v Čechách.²⁸⁴

Po smrti knížete Ferdinanda se ujal vlády jeho syn Adam František, který opět rodový majetek rozšířil, tentokrát o dědictví po své tetě Marii Ernestině kněžně z Eggenbergu rozené ze Schwarzenbergu, jejíž manželství s Janem Kristiánem knížetem z Eggenbergu zůstalo bezdětné.²⁸⁵ Jednalo se o velké državy v jižních Čechách, panství Český Krumlov, Netolice, Volary, Vimperk, Chýnov, Orlík a další. Kníže Adam František se roku 1701 oženil s Eleonorou Amálií z Lobkovic. Jejich vztah nebyl příliš idylický a manželé se dokonce na

²⁸⁴ BŮŽEK/KUBÍKOVÁ/ZÁLOHA 1995, 15–17

²⁸⁵ BŮŽEK 1996, 366; KALISTA 1994, 120–121

dlouhé roky rozešli. Usmířili se opět až v roce 1721, podle pověsti v katedrále svatého Víta v Praze u hrobu svatého Jana Nepomuckého, který se od té doby stal patronem celého rodu a jeho přímluvě bylo přičítáno i narození syna a dědice Josefa Adama v roce 1722, který zachránil Schwarzenbergy před vymřením. V roce 1723 byla na počest korunovace císaře Karla VI. českým králem panství Český Krumlov s Prachaticemi, Volary, Netolicemi, Lhenicemi a okolím povýšena na knížectví s titulem vévodství. Samotný kníže Adam František získal jako držitel tohoto panství dědičný titul vévoda krumlovský. Kníže Adam František bývá charakterizován jako typický barokní šlechtic, zajímal se o umění, lov, lesnictví, měl zálibu v přepychu, byl nesmírně štědrý a také prozíravý. Zaměstnával významné umělce jak v Čechách, tak ve svém paláci ve Vídni, mezi nimi například architektky Pavla Ignáce Bayera, Antona Erharda Martinelliho, Johanna Bernharda Fischera z Erlachu i jeho syna Josepha Emanuela a malíře Daniela Grana a Johanna Georga Hamiltona. Byl to právě kníže Adam František, kdo pro správu schwarzenberského majetku navrhl rozdělení rodiny do dvou větví, ke kterému nakonec skutečně došlo u jeho pravnuků. Život Adama Františka skončil náhle a tragicky 11. června 1732, když ho na honu u Brandýsa nad Labem nešťastnou náhodou zastřelil císař Karel VI.²⁸⁶

V době, kdy do jižních Čech přišel malíř František Jakub Prokyš, spravoval již rodový majetek syn Adama Františka Josef Adam kníže ze Schwarzenbergu. Osiřelému chlapci se snažilo okolí předčasně zemřelého otce nahradit a sám císař se cítil v péči o něj povinován. Správu panství kníže Josef Adam převzal po své matce kněžně Eleonoře Amálii, která jej vedla až do doby jeho zletilost. V roce 1741 kněžna zemřela a ještě téhož roku se kníže Josef Adam oženil s Marií Terezií z Lichtensteinu. Mladá kněžna pocházela z podobně významného rodu, jako byli Schwarzenbergové a patřila prý k nejkrásnějším ženám v zemi. Manželství knížete Josefa Adama a kněžny Marie Terezie bylo neobyčejně šťastné. Narodilo se v něm devět dětí, z nichž ovšem dvě zemřely ještě jako děti. Nejstarším synem a dědicem rodového titulu i majetku byl Jan Nepomuk narozený roku 1742. V roce 1746 císař rozšířil knížecí hodnost na všechny členy rodu Schwarzenbergů a děti knížete a kněžny se od té doby směly nazývat princ a princezna. Kněžna Marie Terezie zemřela náhle po krátké

²⁸⁶ RAMEŠ 2008, 26–30

nemoci ve Vídni roku 1753. Kníže se znovu již neoženil a věnoval se výhradně zvelebování a rozšiřování svých panství.²⁸⁷

Stejně jako jeho otec měl také kníže Josef Adam velkou zálibu v umění. Oficiální portréty knížecí rodiny nechal namalovat císařským portrétistou Martinem van Meytensem. Zaměstnával vídeňského architekta Andrea Altomonteho, sochařské a zahradnické práce pro něj vykonával další vídeňský umělec sochař a absolvent akademie Johann Anton Zinner. Nejvíce stavební úprav nechal kníže Josef Adam provést v Českém Krumlově, kde přestavěl zámeckou kapli svatého Jiří, letohrádek Bellaria v zahradě, zámecké divadlo, nechal vystavět zimní jízdárnu a upravit interiéry zámku.²⁸⁸ Pro výzdobu zámeckého divadla angažoval vídeňské dekoratéry Johanna Wetschela a Leo Märkla, Maškarní sál nechal vymalovat dalším z vídeňských malířů akademiků Josephem Ledererem a zaměstnával i místní umělce, nejvýznamnějším mezi nimi byl patrně malíř František Jakub Prokyš. Svou pozornost kníže soustředil také na menší zámečky a statky v okolí Českého Krumlova, které nechal upravit do rokokové podoby.²⁸⁹ Na svém sídle v Českém Krumlově si držel vlastní kapelu a později dokonce osmičlennou dechovou harmonii.²⁹⁰ Členové rodu se sami podíleli na inscenacích představení v zámeckém divadle.

Blízké knížeti Josefu Adamovi byly ale také sociální záležitosti zaměstnanců, pro které zřídil roku 1765 penzijní fond, jenž fungoval až do roku 1950. Kníže Josef Adam zastával na dvoře císařovny Marie Terezie a jejího syna Josefa II. různé funkce, byl tajným radou, nejvyšším dvorním maršálkem a hofmistrem.²⁹¹

Po smrti knížete Josefa Adama 17. února 1782 se panství ujal jeho nejstarší syn Jan Nepomuk kníže ze Schwarzenbergu. Podnikl řadu velmi výhodných nákupů pro rozšíření rodového majetku, mezi nimi mimo jiné vydražil některé statky a budovy zrušených klášterů v jižních Čechách. Kníže Jan Nepomuk byl posledním, kdo spravoval majetek

²⁸⁷ BŮŽEK/KUBÍKOVÁ/ZÁLOHA 1995, 15–18

²⁸⁸ KUBÍKOVÁ 1993, 241–244; KUBÍKOVÁ 1996, 473–475

²⁸⁹ PREISS 2007, 54–56

²⁹⁰ VOŘÍŠEK 2008, 64

²⁹¹ BŮŽEK/KUBÍKOVÁ/ZÁLOHA 1995, 15–18

Schwarzenbergů celý. Jeho dva synové Josef a Karel v roce 1802 rozdělili rod i panství do dvou větví primogenituru hlubocko-krumlovskou a sekundogenituru orlickou.²⁹²

První písemně zaznamenané práce malíře Františka Jakuba Prokyše pro Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu spočívaly v čištění obrazů.²⁹³ O jejich zdárném provedení informoval knížete dopisem správce na Hluboké A. de Bossi 16. února 1751.²⁹⁴ Správce malíře na zkoušku pověřil vyčištěním obrazu koloucha se dvěma hlavami a ptal se, zda mu má zadat i další úkoly.²⁹⁵ Kníže v odpovědi z 3. března souhlasil, ale až poté, co Prokyš dokončí rozdělanou blíže nespecifikovanou práci na Krumlově.²⁹⁶

Prokyš se zjevně jako malíř osvědčil a kníže Josef Adam si přál získat jej do svých služeb. Vyplývá to alespoň z dopisu hraběte Františka Michaela z Martinic ze dne 15. září 1752, který malíře Prokyše ze svého Prunéřovského panství propustil a předal do poddanství Janu Nepomuku knížeti ze Schwarzenbergu.²⁹⁷ Dopis je psán se vší vážností a veškerými oficiálními náležitostmi, a proto zůstává nezodpovězeno, proč je určen právě Janovi, nejstaršímu synkovi tehdejšího krumlovského vévody Josefa Adama, kterému v roce 1752 bylo právě deset let. Prokyš byl na Třeboňské panství přijat, což je stvrzeno odpovědí Josefa Adama knížete Schwarzenberga hraběti Martinicovi ze dne 27. září 1752²⁹⁸ a následně 30. září z poddanství propuštěn.²⁹⁹

Brzy poté 29. října 1752 slavil Prokyš v Třeboni svatbu s Alžbětou Abelovou, přičemž svědky obřadu byli význační třeboňští občané, purkrabí Václav Dvořák a primátor Vít Zeman.³⁰⁰

²⁹² RAMEŠ 2008, 26–30

²⁹³ Starší záznam, který dal Matouš do souvislosti s Františkem Jakubem Prokyšem, je pouze anonymní a neuvádí jméno konkrétního malíře, kterého se týká. Je jím dopis Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu z 29. srpna 1750 odeslaný z Protivína, kterým dává do Třeboně pokyn, aby byl tamní malíř poslán na Hlubokou. Prameny C, c/I; MATOUŠ 1938, 166

²⁹⁴ Prameny D, a/I; Prameny C, f/I

²⁹⁵ Patrně tohoto zadání se také týká zápis v poznámkách archiváře Františka Mareše o čištění obrazů v roce 1751. Prameny C, f/XII

²⁹⁶ Prameny D, a/II; Prameny C, f/I

²⁹⁷ Prameny C, c/II

²⁹⁸ Prameny C, c/III

²⁹⁹ Prameny C, c/IV

³⁰⁰ Prameny A, IV

Pro knížete Josefa Adama ve stejném roce 1752, nejspíše však v létě, v období vhodném pro techniku nástěnné malby, vyzdobil Prokyš nově vystavěnou zámeckou jízdárnu v Českém Krumlově freskou dvou koní, za kterou obdržel jeden zlatý a tři krejčary (katalog N – 1). Tato malba se nedochovala a víme o ní jen díky účetním záznamům ze stavby.³⁰¹

Dochovala se ale jiná nástěnná malba pro knížete z téhož roku 1752. Při radikální úpravě zámecké zahrady v Českém Krumlově v ní bylo zřízeno bludiště z habrových keřů. Do jeho středu byl umístěn vyvýšený dřevěný pavilon s mansardovou střechou označovaný jako „hudební“. Na jeho strop nahozený omítkou na dřevěné konstrukci vymaloval František Jakub Prokyš alegorie Čtvera ročních dob v podobě čtyř dvojic malých dětí hrajících si s atributy příznačnými k danému období, vsazených do bohatých dekorativních rámců (katalog F – 4).

V Českém Krumlově se v někdy v letech 1753 až 1755 malíř Prokyš podílel na obnově šesti kaplí lemujících cestu k poutní kapli na Křížové hoře nad městem (katalog F – 5). Zhotovil zde nástěnné malby s náměty utrpení Krista, jež měly být předstupni k poslednímu zastavení v poutní kapli u tak zvaného španělského kříže. Pozůstatky této výzdoby jsou dochovány jen v torzálním stavu.

Prokyšova činnost se neomezovala pouze na knížecí zakázky. Malíř přijímal objednávky i od jiných zadavatelů. Takovým úkolem bylo namalování oltářních obrazů do kaple svatého Jana Nepomuckého pod Kopečkem nedaleko Třeboně pro cech zedníků, tesařů a kameníků z Hluboké u Borovan v roce 1754. Obrazy jsou drobného formátu a představují rozjímajícího svatého Jana Nepomuckého s krucifixem (katalog O – 2) a světcův relikviář s ostatkem jazyka v nástavci oltáře (katalog O – 3).

V létě roku 1755 Prokyš získal nejvýznamnější a nejrozsáhlejší zakázku svého života. Byl knížetem Josefem Adamem pověřen vymalovat letohrádek Bellaria v zámecké zahradě v Českém Krumlově, kde byly právě dokončovány stavební úpravy, vedené nejspíše architektem Andreem Altomontem, při kterých byl původní eggenberský letohrádek proměněn do podoby italské rokokové venkovské vily. Prokyš v Bellarii pracoval tři roky a za své dílo obdržel celkem 600 zlatých (katalog F – 6).

³⁰¹ Prameny D, c/I; Prameny C, f/II; Prameny D, d/I; Prameny D, d/V

Práce začaly patrně v červenci roku 1755. Předcházela jim Prokyšova cesta do Prahy, kde si nakoupil potřebné barvy,³⁰² k čemuž mu jako záloha bylo vyplaceno 300 zlatých.³⁰³ Kníže malíře také cestou zajistil ubytováním a stravou na svých panstvích.³⁰⁴

V době, kdy Prokyš maloval v Českém Krumlově, se v Třeboni 13. srpna 1755 narodila jeho manželce Alžbětě nejstarší dcera Klára.³⁰⁵ U matričního záznamu je kromě dvou kmotrů, panny Anny Dvořákové a Jana Bohumila Mayera, ředitele Třeboňského panství, uvedena také poznámka „*ex Suburbis*“ tedy z předměstí, odkazující na to, že rodina žila za hradbami města.

O průběhu Prokyšových prací v Bellarii existují dvě zprávy.³⁰⁶ První uvádí, že malíř Prokyš spadl v říjnu roku 1755 z lešení a musel se čtrnáct dní léčit,³⁰⁷ druhá popisuje velký orkán, který se v noci z 13. na 14. ledna 1756 prohnal Českým Krumlovem, vyrazil v letohrádku některá okna a Prokyšovi poškodil barvy.³⁰⁸

Dne 18. září 1756 byla Prokyšovi za Bellarii vyplacena splátka 200 zlatých.³⁰⁹ Poslední kvittance na zbývající odměnu 100 zlatých mu byla uhrazena 12. července 1757.³¹⁰

Výmalba letohrádku Bellaria je Prokyšovým vrcholným dílem. Sestává se ze sedmi vyobrazení s alegoriemi Umění ve velkém sále prvního patra, průhledy do zahrady v jídelně a iluzivní malbou otevřeného nebe doplněného o malé putti a dvě samostatné mytologie v sále druhého patra. Všechny výjevy v letohrádku jsou zasazeny do iluzivních architektonických rámců a doplněny o zdobné dekorativní detaily, které tvoří jejich významnou součást.

Nástěnné malby pro knížete Schwarzenberga mají zcela jiný charakter než jaké Prokyš vytvořil v augustiniánském klášteře v Borovanech. Týká se to jak Hudebního pavilonu, tak také výzdoby Bellarie. Malíř radikálně změnil svůj výraz a to zejména v dekorativních

³⁰² Prameny C, c/VI; Prameny C, f/IV

³⁰³ Prameny D, a/III

³⁰⁴ Prameny C, c/V; Prameny C, f/III

³⁰⁵ Prameny A, V

³⁰⁶ Archivní záznamy jsou zachycené v literatuře, ale doposud se mi nepodařilo dohledat je v originále.

³⁰⁷ PAVELEC 2008, 255; má být uloženo in: Prameny D, b/I

³⁰⁸ Prameny D, d/VI; PAVELEC 2008, 255; má být uloženo in: Prameny D, b/II

³⁰⁹ Prameny D, a/IV; Prameny D, c/II

³¹⁰ Prameny D, a/VI

částech malby, figurální složka si udržela svůj ráz. Od barokně důstojného a pompézního členění se Prokyš odklonil k hravosti a vyumělkované zdobnosti. Kompozice některých výjevů v Bellarii měly předlohu v grafických listech Johanna Esaisa Nilsona. Dekorativní prvky maleb jsou jednak přímou citací výzdoby Maškarního sálu na zámku Český Krumlov, kterou v roce 1748 provedl Joseph Lederer, a z části také vycházejí z dekoratérské tvorby, která se v této době prosazovala ve Vídni.³¹¹ Nabízí se možnost, že se Prokyš neinspiroval pouze tvorbou svého kolegy Lederera v Českém Krumlově, ale že sám Vídeň navštívil. Pro knížete, který pravidelně každý rok přesunoval svůj dvůr z panství v Čechách do hlavního města, by jistě nebyl velký problém vzít s sebou nadaného malíře na zkušenou.

Roku 1757 musel malíř v Bellarii již dokončovat jen poslední detaily výzdoby, aby stihl ve stejném roce vytvořit nástěnnou malbu v Orientálním kabinetu na zámku v Českém Krumlově a ve velkém sále zámečku Červený Dvůr u Chvalšín. Vyplývá to z jeho žádosti knížeti Josefu Adamu o příplatek za práce provedené mimo smlouvu na základě ústního dojednání v Bellarii, na zámku a v Červeném Dvoře.³¹² Kníže jeho žádost akceptoval³¹³ a malíři bylo 12. července 1757 kromě předem smluvených 215 zlatých za výzdobu Červeného Dvora vyplaceno dalších 40 zlatých navíc.³¹⁴

Orientální kabinet na zámku v Českém Krumlově (katalog F – 7) sousedící s ložnicí knížete Josefa Adama byl podle dobové módy upraven v orientálním duchu. Stěny vyzdobil František Jakub Prokyš malbami imitujícími „*die hollendische Ziegl*“ (holandské dlaždice) s kaligrafickými obrázky,³¹⁵ postavami orientálců v mandorlách a čínskými vázami. Kabinet byl vybaven drahocenným nábytkem z orientu a dalším čalouněným ve schwarzenberských rodových barvách, modré a stříbrné, atmosféru dotvořil porcelánový lustr, sošky a vázy.

³¹¹ ZÁLOHA 1994, 120–121

³¹² Matouš žádost datuje k 26. červnu 1757 a odkazuje při tom na výpisky z archivních dokumentů, které měl k dispozici díky archiváři Františku Marešovi. V Marešových výpiscích se sice nenalézá dokument s tímto datem, je zde však nedatovaný opis listu, který svým obsahem odpovídá zmíněné žádosti. Pod signaturou, kde by měl být uložen originál, však dosud dohledán nebyl. MATOUŠ 1938, 166, pozn. 13; Prameny C, f/V; má být uloženo in: Prameny D, b/III

³¹³ Prameny D, b/IV; Prameny D, a/V; Prameny C, f/VI

³¹⁴ Prameny D, a/VII; Prameny D, c/III; Prameny D, c/IV

³¹⁵ Prameny C, f/V

Záliba v orientálních motivech se projevila také při zadání výzdoby zámečku Červený Dvůr u Chvalšín ve schwarzenberské oboře (katalog F – 8). Velký sál v prvním patře Prokyš pravidelně rozdělil architektonickými dekorativními rámci, do kterých na drobné konzoly a parapety krbů postavil postavičky orientálců, vojáků, řemeslníků a dalších příslušníků rozličných stavů a národností. Do rozvržení stropu zase umístil osm velkých sedících postav v exotických oděvech.

Rokem 1757 jsou také tradičně datovány nástěnné malby, které Prokyš vytvořil v sále hospodářské usedlosti Favoritní nebo také Kvítkův dvůr nedaleko českokrumlovské zámecké zahrady (katalog F – 9).³¹⁶ Výzdoba souvisle pokrývá stěny sálu průhledy do krajiny s venkovany věnujícími se svým každodenním činnostem jako stříhání ovcí, krmení slepic nebo hlídání dobytka na pastvě. Tyto malby jsou pojety realisticky, bez jakéhokoliv náznaku zlehčení venkova či jeho zesměšnění, se zájmem o konkrétní živou přírodu, kterou mohl malíř každý den spatřovat kolem sebe. Její přesvědčivé zachycení v sále Kvítkovské usedlosti je jedním z prvních příkladů dobové změny v myšlení, která směřovala k osvícenskému názoru.³¹⁷

V zimě roku 1757 pracoval Prokyš na zámku Hluboká a v nedaleké myslivně, dnešním zámečku Ohrada, a věnoval se opět čištění starších obrazů. O jeho opravách opět informoval knížete hlubocký správce A. de Bossi dopisem z 15. listopadu a dalším z 23. listopadu.^{318, 319} Kníže odpověděl z Českého Krumlova 3. prosince.³²⁰ Prokyšovy práce se z původně plánovaných deseti dní protáhly na dvanáct, malíř ovšem nedodržel stanovený postup a ze sjednaných 132 zlatých mu proto mělo být odečteno 50 zlatých, s tím ale, že se mu navíc vyplatí 15 zlatých.

Poslední významná událost, která se udála v době, kdy byl František Jakub Prokyš usazen s rodinou v Třeboni, bylo narození jediného syna Františka Jana Vincenta 14. února

³¹⁶ Zadražil uvádí Prokyše také jako autora výzdoby malého kabinetu kněžny v Kvítkově dvoře. Pro toto tvrzení však neexistuje žádný doklad a malby jsou tradičně připisovány malířům Josefu Putzovi a Janu Kryštofu Anneisovi, kteří zde také s Prokyšem prokazatelně pracovali. ZADRAŽIL 1985, 134–146, 156

³¹⁷ BLAŽÍČEK 1971, 176

³¹⁸ Prameny D, a/VIII

³¹⁹ Prameny C, f/VII

³²⁰ Prameny D, a/IX

1759.³²¹ Jeho kmotry při křtu byli Jan Bohumil Mayer, ředitel Třeboňského panství, a Anežka, manželka purkrabího Václava Dvořáka.

Léta prožitá v Třeboni byla pro Prokyše dobou vrcholných uměleckých příležitostí. Stal se malířem na dvoře knížete Schwarzenberga a získal od něj několik jedinečných zakázek v Českém Krumlově a okolí.

³²¹ Prameny A, IV

„Kdo chce poznati, že i u nás bylo rokoko, musí do Krumlova, a že tato móda neobmezovala se pouze na dvůr knížecí, uvidí i v krumlovské prelatuře, kde elegantní arkády v patře západního křídla, malby v sále a rozkošná, pestře polévaná kamna v sousední místnosti svou hravou, milou útulností ostře se odlišují od starších gotických a renaissančních částí budovy.“

Josef BRANIŠ: Obrazy z dějin jihočeského umění. Praha 1909, 93

Malířovo přestěhování do Českých Budějovic. 1760–1767

Někdy na přelomu let 1759 a 1760 přesídlil Prokyš i s rodinou do Českých Budějovic, kde vydražil za 1450 zlatých dům číslo popisné 369 na jižní straně náměstí. S koupí byly ale patrně problémy, protože se do něj nemohl dlouho nastěhovat. Kvůli nevyjasněné pozůstalosti předchozího majitele byl dům prodán v dražbě po zrušení dříve uzavřené kupní smlouvy a malíř musel vyčkat celých deset let, než se záležitost vyřešila,³²² a prozatím žít v pronajatém domě číslo popisné 77 v jedné z bočních ulic města.³²³

O svou první zakázku v Českých Budějovicích usiloval Prokyš ještě z Třeboně. Schwarzenberský archivář Petr Světecký si poznamenal, že za malíře napsal dvakrát do Českých Budějovic nabídku k namalování obrazu svatého Jana Nepomuckého na nově pořizovaný oltář v děkanském kostele svatého Mikuláše, za nějž požadoval přinejmenším 200 zlatých.³²⁴ Oltář byl financován z odkazu budějovického kaplana P. Jiřího Aignera a vykonavateli jeho závěti byli radní Karel Jäth a německý písař Karel Weiss.³²⁵ Prokyš u nich však se svou nabídkou neuspěl a práce byla zadána o mnoho zdatnějším vídeňskému malíři Franzi Antonu Maulbertschovi, který za ni obdržel 300 zlatých.³²⁶ Oltář zhotovený místním sochařem Leopoldem Hueberem byl v kostele osazen začátkem května roku 1760.

³²² KUBÁK 1973, 38; KOVÁŘ 2006a, 38; BINDER/SCHINKO 2007, 150

³²³ Prokyšova dcera Marie Helena se narodila v domě číslo popisné 77 dne 28. února 1771, ale zemřela dne 16. července téhož roku v domě číslo popisné 369.

³²⁴ Prameny C, a/II

³²⁵ Archivní dokumenty k pořízení oltáře, které však nezaznamenávají Prokyšovu práci, jsou uloženy in: Prameny B, a/VIII; Prameny B, b/XVI

³²⁶ ARIJČUK 2007, 255–256; DENKSTEIN 1934, 16–20; DENKSTEIN 1948², 15; GARAS 1960, 108, 204, 219, 249; GARAS 1974, 238; PREISS 2007, 54

Prokyš nakonec provedl alespoň štafírování a zlacení oltáře, které dokončil v říjnu téhož roku a za práci i materiál mu bylo celkem vyplaceno 1000 zlatých.³²⁷

V následujícím roce 1761 se Prokyš vrátil do Třeboně, kde pracoval opět pro Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu a také pro tamního primátora Karla Zemana. Na příkaz knížete malíře 15. července oslovil komorník v Třeboni Josef Gammel a nabídl mu zakázku výroby „Spallien“ (špalírů), které měly být zhotoveny na plátně, natřeny a ozdobeny.³²⁸ Prokyš si práci vyměřil a ve své odpovědi sdělil, že k jejímu provedení bude zapotřebí 30 loktů sukna a jako honorář požadoval 31 zlatých. Knížete o průběhu zakázky a jejím dokončení informoval treboňský správce Jan Bohumil Mayer dopisy z 20. července a 24. srpna.³²⁹ Současně s touto prací patrně Prokyš také v Třeboni vymaloval sluneční hodiny v rokokovém orámování na vnitřní stěně severní zámecké brány do náměstí.³³⁰

Třeboňský primátor Karel Zeman pověřil ve stejném roce 1761 Prokyše výzdobou drobné kaple svatého Víta severovýchodně od města, kterou nechal vystavět na místě starší dřevěné kaple od svého otce Víta Zemana. Malíř do kaple zhotovil dva oltářní obrazy svatého Víta (katalog – 4) a svatou Barboru (katalog – 5) do nástavce. Klenbu vyzdobil malbou s námětem Předání paže svatého Víta českému knížeti Václavovi císařem Jindřichem (katalog – 10) a stěny pojednal svým obvyklým rokokovým dekorem iluzivních štuků ověšených květinami. Malby dokončil až v následujícím roce 1762, na což odkazovala nedochovaná signatura „*Carolus Zeman fundator. J. F. Pr. 1762. F. Elias. 1. eremita.*“³³¹

Malíř Prokyš se následně vrátil do Českých Budějovic a přijal zde jiné zadání spíše řemeslného charakteru od městského cechu řezníků. Renovoval pro ně cechovní korouhev a pod vyobrazení evangelistů připsal, údajně o své vlastní vůli, zlatým písmem jména dvou starších představených (katalog N – 2). V cechu tento zásah nesklidil velký ohlas, jak stojí v zápisu ze dne 9. května 1762, a mistři se uklidnili teprve poté, co je malíř přesvědčil, že

³²⁷ Prameny F, a/XXXV

³²⁸ Zdražil se domnívá, že se zakázka týkala výmalby špalet. V takovém případě, by ale nebyl opodstatněný malířův požadavek na plátno. Špalíry zřejmě představovaly, tak jako dnes, základní dřevěnou konstrukci, ovšem potaženou plátnem a s výzdobou. Mohly sloužit jako příležitostná dekorace. ZADRAŽIL 1985, 60–61

³²⁹ Prameny C, f/X; Originál má být uložen in: Prameny D, b/VI; Prameny D, b/VII

³³⁰ MATOUŠ 1972, 82

³³¹ MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 101–102

jména starších vepsal již na mnoho jiných korouhví.³³² Z toho je zřejmé, že řemeslná práce takového druhu pro něj byla zcela běžnou záležitostí.

Další opět spíše řemeslnou zakázku Prokyš provedl v červenci roku 1762, kdy renovoval ciferník dnes již zbořené Pražské městské brány v Českých Budějovicích.³³³

První z Prokyšových dětí, které se narodilo v Českých Budějovicích, byla dcera Terezie Alžběta. Děvčátko přišlo na svět dne 13. října 1762, kdy jej také pokřtili v děkanském kostele svatého Mikuláše s kmotry Václavem Inhueberem a jeho manželkou Alžbětou,³³⁴ ovšem zemřelo hned následujícího dne a pohřbeno bylo 15. října na hřbitově u kostela svatého Mikuláše.³³⁵

Ve stejném roce byla ve městě zahájena přestavba městského morového špitálu, při které byl opraven také přiléhající kostelík Nejsvětější Trojice. Prokyš byl městskou radou pověřen vyzdobit jeho interiér nástěnnou malbou s náměty odkazujícími k Nejsvětější Trojici a městským znakem, na exteriéru potom opět vyobrazením Nejsvětější Trojice a k ní Pietu a svatou Alžbětu, patronku nemocných (katalog F – 11). Do kostela byl rovněž pořízen nový oltář z odkazu místního radního Karla Weisse, který na něj daroval kopii milostného obrazu Nejsvětější Trojice z potního místa Sontagberg v Rakousku v drahocenném stříbrném rámu.³³⁶ Autorem oltáře byl místní sochař Hueber, bohužel se dodnes nepodařilo s jistotou objasnit, který ze dvou nositelů tohoto jména, Jakub nebo Leopold, ve stejném čase usazených ve městě, to byl.³³⁷ Návrh oltáře pocházel z ruky malíře Prokyše,³³⁸ který oltář patrně následujícího roku po dokončení štafíroval (katalog J – 1).³³⁹ Alespoň tak se k provedené práci odkazuje samotný malíř v dopise městské radě ze dne 20. července 1764,

³³² Matouš cituje Knihu protokolů řeznického cechu v Českých Budějovicích od roku 1740, která má být uložena v Městském museu v Českých Budějovicích, dnešním Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, kde je však nezvěstná. MATOUŠ 1938, 167, pozn. 16; Prameny F, b/I

³³³ Prameny B, a/II; Prameny F, a/XLI

³³⁴ Prameny A, VII

³³⁵ Prameny A, VIII

³³⁶ PREISS 2008, 98

³³⁷ PLETZER 1993a, 39–40

³³⁸ Prameny B, b/XVII

³³⁹ Prameny B, a/III; Prameny F, a/XLIV

ve kterém prosí o další provizi za odvedenou práci při štafírování a zejména zlacení na oltáři, které financoval na své náklady a jež zdaleka přesáhlo původní rozpočet.³⁴⁰

Na konci tohoto roku 27. prosince 1763 byl Prokyš zapsán do městského Velkého cechu v Českých Budějovicích jako „*Burger und KunstMahler*“.³⁴¹

Jedinou známou portrétní prací Františka Jakuba Prokyše je portrét borovanského probošta augustiniánů kanovníků Augustina Dubenského. Na malíře se tentokrát se zadáním neobrátil probošt Dubenský, jako tomu bylo v předchozím případě v letech 1746 až 1748, ale jeho spolubratři, kteří svému přestavenému obraz objednali na jaře roku 1764 k sedmašedesátým narozeninám (katalog O – 6). Malba rozhodně nevyčníká kvalitou, zajímavá je však po stránce námětové. V rozích obrazu jsou totiž vymalovány drobné dětské postavy s atributy představující alegorie čtyř kardinálních ctností.³⁴²

Smutnou událostí v malířově životě byla smrt jeho manželky 6. srpna roku 1764. Alžběta Prokyšová zemřela ve věku 31 let a byla pohřbena 8. srpna na děkanském hřbitově svatého Mikuláše.³⁴³ Malíř zůstal na výchovu dvou malých dětí Kláry a Františka sám.

Nejpravděpodobněji v létě roku 1765 se malíř Prokyš vydal do cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně a vyzdobil zde nástěnnými malbami starobyrou kapli Andělů strážných (katalog F – 12) a snad také tak zvaný malý konvent.³⁴⁴ Malby jsou bohužel velmi poničené a téměř nečitelné.

Klášter založil a velkými pozemkovými majetky obdařil roku 1263 král Přemysl Otakar II. jako protiváhu proti vzrůstajícímu se rodu Vítkovců v jižních Čechách. Rozkvět zdejší cisterciáci zažili zvláště ve 14. století, jež přerušil až vpád husitů roku 1420, po němž klášter zůstal několik let neobsazený. Situace využili Rožmberkové, kteří zabrali značnou část jeho majetku, po obnovení se proto klášter nemohl dost dobře rozvíjet. Další ranou pro cisterciáky byl pobyt vojáků a rabování v době třicetileté války. Šťastnější období nastalo ve

³⁴⁰ Prameny B, a/XII

³⁴¹ Prameny B, c/I

³⁴² ZÁTKA 1937, 45

³⁴³ Prameny A, IX

³⁴⁴ MÁDL/VÁCHA 2007, 273–274

2. polovině 17. století, kdy si mohli cisterciáci dovolit i nákladnější opravy klášterních budov.³⁴⁵

Roku 1755 byl do čela kláštera zvolen vzdělaný a schopný muž, P. Bohumír Bylanský. Pocházel z Prachatic, kde se narodil 27. března 1724. Studoval v Českém Krumlově na jezuitském gymnáziu a poté v Praze na cisterciácké koleji Bernardinum. Do řádu vstoupil 4. června 1743 a kněžské svěcení přijal roku 1749. Ve zlatokorunském klášteře zastával různé úřady od fortnýře po knihovníka. Od roku 1753 do svého zvolení opatem kláštera ve Zlaté Koruně vyučoval na pražské arcibiskupské koleji svatého Vojtěcha. P. Bylanský se zajímal o hospodářské fungování kláštera, které stabilizoval, zasadil se o rozvoj duchovní péče ve farnostech, založil v klášteře školu pro děti poddaných a svou pozornost soustředil také na umění. Bylanský se pokusil shromáždit a vycvičit kolem sebe nadané konvrše, kteří následně pro klášter pracovali.³⁴⁶ Zaměstnával však i jiné školené umělce, mezi nimi například malíře Františka Jakuba Prokyše, nebo sochaře Johanna Antona Zinnera a Jakuba Eberleho. Opat Bylanský ve svém úřadu setrval až do zrušení kláštera roku 1785, poté odešel do Chýnova a zde zemřel 27. července 1788.³⁴⁷

V červenci roku 1765 je malíř Prokyš doložen opět v Českém Krumlově.³⁴⁸ V té době zde vymaloval pro preláta Jana Františka barona Kfellerera ze Sachsengrünü v budově zdejší prelatury velký sál nástěnnými dekoracemi (katalog F – 13), jež jsou zjednodušenou obdobou výzdoby velkého sálu ve schwarzenberském loveckém zámečku Červený Dvůr.

Prelatura v Českém Krumlově má ještě středověké jádro a byla mnohokrát upravována. Současná podoba pochází z přestavby po požáru v roce 1768.³⁴⁹ Inicioval ji P. Kfeller, který úřad krumlovského influovaného preláta zastával od roku 1762. Podle letopočtu nad krbem ve velkém sále 1765 začaly však úpravy již dříve před požárem. Archivně není doloženo, kdo další se na nich podílel, avšak podle architektonického tvarosloví blízkého pracím schwarzenberského architekta Andrea Altomonteho, je možné usuzovat, že to byli knížecí dvorští umělci.

³⁴⁵ MÁDL/VÁCHA 2007, 266–273

³⁴⁶ MÁDL/VÁCHA 2007, 272–273

³⁴⁷ MÜLLER 1991, nepag.

³⁴⁸ Prameny C, e/V

³⁴⁹ VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 209

Na konci léta nebo na podzim roku 1765 namaloval Prokyš oltářní plátno pro hlavní oltář do kostela v Nanebevzetí Panny Marie v Netolicích (katalog O – 7). Kostel patřil do schwarzenberského panství a jeho vybavování novým mobiliářem, které trvalo řadu let, podléhalo nejen odsouhlasení pražské konzistoři, ale také Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu.³⁵⁰ V původním rozpočtu z 26. září 1764 bylo na oltářní plátno počítáno 100 zlatých a za štafírování oltáře 400 zlatých.³⁵¹ Prokyš za zhotovení obrazu nejprve v dopise z 10. června 1765 požadoval 150 zlatých,³⁵² poté však slevil a spokojil se, jak vychází z přípisu na jeho dopise ze dne 11. července 1765, se 130 zlatými.³⁵³ Malíř Prokyš se o zakázky v Netolicích zajímal již o několik let dříve. Vyplývá to alespoň z listu datovaného na 14. srpna 1761 českobudějovického purkmistra do Netolic, ve kterém je malíř doporučen jako štafír na základě provedené práce na oltáři svatého Jana Nepomuckého v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.³⁵⁴ S nabídkou štafírování hlavního oltáře však Prokyš neuspěl, požadoval za práci celých 780 zlatých,³⁵⁵ což zdaleka překračovalo plánovaný rozpočet a zakázka byla nakonec zadána jinému českobudějovickému malíři Josefu Putzovi, který ji provedl za 540 zlatých.³⁵⁶

³⁵⁰ Prameny C, f/XI

³⁵¹ Prameny C, e/II

³⁵² Prameny C, e/IV

³⁵³ Prameny C, e/V

³⁵⁴ Prameny C, e/I

³⁵⁵ Prameny C, e/VI

³⁵⁶ Prameny C, e/VII

„Tehdejší převor P. Theophilus Taxberger v tomto roce k slavnostnímu děkovnému svátku vykonal rozličné přípravy. Za své nechal od zdejšího měšťanského malíře Franze Prokysche na průčelí brány na hřbitov Historii neboli Odevzdání kláštera Přemyslem Otakarem II. nejmilostivějšímu řádu pravdivě a krásně zobrazit...“

Překlad zápisu Lukáše Bernarda Schneidera o oslavách 500 let od příchodu dominikánského řádu do Českých Budějovic. SOkA České Budějovice. Fond: Archiv města České Budějovice, inv. č. 1970, sign. D 103, Mikrofilm č. 528, Kronika Lucase Bernarda SCHNEIDERA, Pokračování kroniky z let 1760–1780, *Continuation oder Fortsetzung was sich in der Königlichen Bergstadt Böhmisch Budweis von Anno 1760 anfangend ferners an verschieden Begebenheiten und sonderbahren Zufällen merkwürdiges ereignet und zugetragen. Aufgezeichnet und beschreiben von Lucas Bernard Schneider burgerlichen Beckenmeister alda*, s. 129–130

Malíř s novou rodinou. 1767–1777

Prokyšova první manželka Alžběta zemřela mladá, bylo jí pouhých 31 let. Zanechala po sobě dvě malé děti a manžela, ne zrovna nejmladšího, malířovi bylo již přes padesát let, zato ale dobře situovaného. Není proto s podivem, že se začal ohlížet po nové hospodyně a společnici v životě. Dne 9. září 1767 slavil po trojích ohláškách svatbu s mladou dívkou Magdalenou Táchovou, dcerou Pavla Táchy z Hluboké.³⁵⁷ Snoubenci byli oddáni v kapli Smrtných úzkostí Páně v Českých Budějovicích za přítomnosti dvou svědků bratrů Auratiána a Vojtěcha Edmayerových, zdejších pekařů. Nevěsta byla v pozeňnaném stavu a ještě téhož roku 20. prosince se jí narodila dcera Eva Kateřina. Kmotry při jejím křtu byli Kateřina a Petr Plotzerovi.³⁵⁸ Zda bylo dítě skutečně Prokyšovým potomkem, nebo jej pouze přijal za vlastní, se již dnes nedozvíme. Vztahy v rodině byly však vřelé a upřímné, jak dosvědčuje Prokyšova poslední vůle zahrnující manželku a právě tuto dceru Evu, která jediná otce přežila.³⁵⁹

První archivně doloženou zakázku od dominikánů v Českých Budějovicích obdržel Prokyš roku 1768. Jeho úkolem bylo namalovat oltářní plátno pro nově zřizovaný velký oltář Růžencové Panny Marie (katalog N – 4). Truhlářské práce na něm provedl Karel Wozabal

³⁵⁷ Prameny A, X

³⁵⁸ Prameny A, XI

³⁵⁹ Nejstarší dcera Klára z prvního manželství v závěti uvedena není. Záznam o jejím úmrtí se doposud nepodařilo objevit.

a sochařskou výzdobu dodal Antonín Gubisch (Kubisch), oba místní měšťané.³⁶⁰ Oltář byl zrušen v 19. století a jeho obraz je dnes nezvěstný.³⁶¹

Dominikánský řád byl v Českých Budějovicích usazen již od doby založení města, kdy mu byla vyměřena parcela pro klášter a kostel u severozápadní strany hradeb. Kostel Obětování Panny Marie byl dokončen patrně na počátku 14. století. Konventní budovy byly budovány následně. Přestože klášter neutrpěl jako většina dalších ztráty během husitských válek, dopadaly na něj jiné rány v podobě častých požárů města a morových epidemií. Konvent dokonce na čas zanikl a větší obnovy se dočkal až ve 2. polovině 17. století, kdy byly na klášteře zahájeny stavební úpravy, které pokračovaly do 70. let. Velkého mecenáše získal klášter a zejména v kostele chovaný milostný obraz Panny Marie Budějovické v osobě císařského generála Baltasara de Marradas, který nechal roku 1643 pro obraz upravit samostatnou kapli a pořídil nákladný oltář.³⁶² Konečná barokní podoba konventních budov pochází z doby po velkém požáru, ke kterému došlo 8. dubna 1723. Rozsáhlé práce se táhly až do roku 1774, ve kterém dominikáni oslavovali výročí 500 let od příchodu do města a k této příležitosti celý areál kláštera, kostela i přilehlého hřbitova upravovali. Na jeho výzdobě se podíleli zejména místní umělci, včetně malíře Prokyše. Dominikánský klášter byl nakonec v rámci reformy císaře Josefa II. zrušen v roce 1785.³⁶³ Jeho areál byl nejprve nabídnut za sídlo prvnímu českobudějovickému biskupovi Janu Prokopu hraběti Schaaffgotschovi. Ten jej však odmítl a přestěhoval do něj kolej a klášter piaristů, sám obsadil jejich nové, roku 1769 dokončené budovy.

Roku 1769 se Prokyš vrátil do Českého Krumlova, kde namaloval oltářní plátno pro obnovený boční oltář Apoštolů v kostele svatého Víta (katalog N – 5).³⁶⁴ Obraz ani oltář se

³⁶⁰ Prameny B, a/IV; Prameny F, a/LI

³⁶¹ Zadražil se domnívá, že byl oltář Růžencové Panny Marie i s Prokyšovým obrazem přenesen do kaple Růžencového bratrstva ve Chvalšínách. Pro toto tvrzení ale neexistuje jediný doklad. Chvalšiny patřily v 18. století do majetku cisterciáků ve Zlaté Koruně. Kaple Růžencové Panny Marie byla přistavena ke středověkému kostelu svaté Máří Magdaleny roku 1760. Na její výzdobě se podíleli zlatokorunští konvrši, nástěnnou malbu provedl jeden z nich Lukáš Plank. Autoři oltáře nejsou známí. O přenesení oltáře v 19. století nejsou žádné zprávy. ZADRAŽIL 1985, 289–290; Prameny E, b/I

³⁶² ČERNÝ 2006, 36–37

³⁶³ VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 198–201

³⁶⁴ Prameny D, d/VIII

však nedochoval. Ve stejném roce se také vydal do Třeboně, kde vymaloval nový obraz na cechovní korouhev tamních řezníků.³⁶⁵

V roce 1770 provedl Prokyš ne zrovna úspěšně štafířskou práci v děkanském kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích. Jednalo se patrně o nové mramorování hlavního oltáře, za které požadoval 500 zlatých. Jeho dílo však bylo v porovnání s prací jiného českobudějovického malíře Josefa Putze komisi shledáno jako neodpovídající. Putzovi bylo naopak vyplaceno o deset zlatých více než byl původní požadavek.³⁶⁶

Konečně na jaře roku 1771 se mohl malíř přestěhovat do svého domu na náměstí. Nejlépe je to doloženo smutnou událostí v Prokyšově rodině. Dne 28. února tohoto roku se Magdaleně Prokyšové v domě číslo popisné 77 narodila dcera Marie Helena, která byla ve stejném dni pokřtěna za přítomnosti kmotrů Heleny a Karla Helferových.³⁶⁷ Avšak již 16. července zemřela a to dle matriky v domě číslo popisné 369. Pohřbena byla následující den na hřbitově u farního kostela svatého Mikuláše.³⁶⁸

V polovině července roku 1773 byl v kapucínském kostele svaté Anny v Českých Budějovicích dokončován nový hlavní oltář.³⁶⁹ Truhlářské a sochařské práce zhotovil místní sochař Hueber, bohužel opět není jisté, stejně jako u oltáře v kostelíku Nejsvětější Trojice, který ze sochařů to byl, zda Jakub nebo Leopold.³⁷⁰ Oltář vytvořil sochař téměř zdarma jako poděkování, že bratři kapucíni přijali do řádu jeho nevlastního syna. Tři oltářní plátna s náměty Svaté Anny vyučující Pannu Marii (katalog O – 8), kapucínského řádového světce Fidela ze Sigmaringen (katalog O – 9) a františkána svatého Bonaventuru (katalog O – 10) vymaloval František Jakub Prokyš. Plátna světců byla natažena na dřevěných podkladových deskách, na které si malíř rozvrhl skici postav svatého Augustina (katalog O – 11) a svatého Františka z Assisi (katalog O – 12), a které byly odhaleny teprve nedávno při restaurování. Oltář svaté Anny zanikl v 80. letech 20. století, dochována jsou k němu ještě dvě menší křídla

³⁶⁵ MATOUŠ 1938, 168

³⁶⁶ Prameny B, a/X; Prameny H, a/V

³⁶⁷ Prameny A, XII

³⁶⁸ Prameny A, XIII

³⁶⁹ Prameny B, a/I; Prameny F, a/LIV; Prameny C, g/I

³⁷⁰ PLETZER 1993a, 39–40

s portrétními zobrazeními svatého Petra (katalog O – 13) a svatého Pavla (katalog O – 14), která snad také z tohoto oltáře pocházela.

Kapucíny do Českých Budějovic uvedla císařovna Anna, manželka císaře Matyáše Habsburského, při příležitosti své návštěvy města roku 1614, kdy zde byl konán zemský sněm. Klášter s kostelem zasvěceným na památku zakladatelky svaté Anně byl vybudován na místě devíti měšťanských domů. Kapucíni byli ve městě velmi oblíbeni, jak už jako kazatelé, tak také zpovědníci. Jejich služby vyhledávali i příslušníci knížecí rodiny Schwarzenbergů, kteří je zvali na svůj nedaleký zámek Hluboká. Klášter byl zrušen roku 1786 a jeho řeholníci byli začleněni do laické duchovní služby. Budova jejich kláštera byla novým českobudějovickým biskupem Janem Prokopem hrabětem Schaaffgotschem určena pro nově založený „kněžský dům“ k doučení nově vysvěcených kněží. Následně zde vznikl samostatný seminář, který byl zrušen až v 50. letech 20. století. Kostel svaté Anny sloužil svému účelu až do 80. let 20. století, kdy byl velmi nešetrně přebudován na Koncertní síň Otakara Jeremiáše. Od roku 1991 v budově bývalého kláštera sídlí Teologická fakulta Jihočeské univerzity.³⁷¹

Dne 1. srpna roku 1773 se narodila poslední Prokyšova dcera Anna Klára, která byla pokřtěna ve stejný den opět s kmotry manželky Helenou a Karlem Helferovými.³⁷²

K oslavě výročí 500 let od příchodu dominikánů do Českých Budějovic roku 1774 vytvořil malíř Prokyš památeční nástěnnou malbu nad vchod do klášterního hřbitova. Zobrazil na ní historický výjev Odevzdání kláštera králem Přemyslem Otakarem II. dominikánům (katalog N – 7).³⁷³ Malba však bohužel zanikla společně s bránou. Její letmou podobu zachycuje mědirytina dominikánského kláštera z ptačí perspektivy zhotovená rovněž k výročí příchodu řádu do města. Předlohu pro ni nakreslil Prokyš, rytcem byl Johann Christoph Winkler (katalog J – 2).³⁷⁴

³⁷¹ VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002³, 203–204

³⁷² Prameny A, XIV

³⁷³ Prameny B, a/VI; Prameny F, a/LVI

³⁷⁴ Prameny F, a/LVII; Grafická sbírka Národní galerie v Praze (inventární číslo: R 81643 a DR 5475)

„Ve velkém rámcí oltářním býval kdysi obraz Nanebevzetí P. Marie za oltářem na stěně visící. Rozměrná, dovedně komponovaná malba: nejvýše v oblacích vznáší se P. Maria, dole sv. apoštolové u prázdného otevřeného hrobu, do něhož andělé z oblak nahlížejí. Obraz tento i co do kresby správný maloval r. 1780 František Proksch, malíř a měšťan v Budějovicích, za honorář 200 zl.“

Antonín PODLAHA / Eduard ŠITTLER: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese milevském. Praha 1898. 20

Malířovo pozdní dílo ve spolupráci se synem Františkem.

1777–1780

Písemně doložená spolupráce malíře Prokyše s jeho synem Františkem pochází z roku 1777 a vztahuje se k výzdobě kaple Vzkříšení v kostele svatého Víta v Českém Krumlově. Tehdy osmnáctiletý chlapec získal první školení v otcovské dílně a jistě pomáhal i na ostatních zakázkách, a to pravděpodobně i v dřívější době. V tomto období šlo převážně o malbu oltářních pláten, přičemž některá byla velmi rozměrná, a tak byl jistě mladý pomocník vítanou oporou stárnoucímu malíři.

Kaple Vzkříšení byla v tomto ohledu výjimkou, jednalo se dokonce o nástěnnou malbu, která pokrývala stěny kaple od podlahy ke stropu a na celé klenbě (katalog F – 14). Náměty odkazuje na poslední soud a vzkříšení mrtvých. Některé prvky malby nesou již stopy klasicistního slohu, jsou to zejména vázy ve tvaru obelisků na iluzivně malované supraportě kaple.

Podle zápisu v pamětní knize objednavatele výzdoby, krumlovského preláta Jana Františka barona Kfellerera ze Sachsengrünů, namalovali Prokyšové do kaple také dva obrazy vodovými barvami Kladení do hrobu a Zmrtvýchvstání (katalog N – 8) na boky Božího hrobu. Za nástěnné malby obdrželi kromě stravy a bytu 200 zlatých a za dva obrazy 8 zlatých navíc.³⁷⁵

Ze stejného roku 1777 pochází také menší oltářní plátno svatého Ubalda určené pro soukromou kapli třeboňských opatů v Opatovickém mlýně u Třeboně (katalog O – 15). Obraz byl umístěn na drobný oltářík, který patrně Prokyš také štafiroval a vymaloval na něj

³⁷⁵ Prameny E, a/I; Prameny D, d/IX

polopostavu svatého Augustina v biskupském rouchu s hořícím srdcem a berlou v ruce. Nika kaple byla Prokyšem rovněž vymalována nástěnnou malbou s iluzivním architektonickým členěním stěn a průhledem otevřenou polokupolí na nebe doplněnou po stranách dvěma andílky (katalog F – 15). Zatímco iluzivní štukové dekorace ve spodních částech výklenku jsou na dobré malířské úrovni, postavy andílků ani zachycení perspektivy polokupole neodpovídá kvalitou Prokyšově práci. Je možné, že právě tyto slabší partie mohly být dílem malířova syna Františka.

Od listopadu roku 1777 sjednával Prokyš podmínky ke své další zakázce, obrazům pro tři nové oltáře v kostele Archanděla Michaela v Horním Záhoří. Z dopisu, který Prokyš do Horního Záhoří zaslal 24. listopadu, vyplývá, že k plátnu na hlavní oltář s andělským knížetem Michaellem, za které požadoval 30 zlatých, vytvořil také „malý model“ (katalog O – 16). Námět byl zřejmě ze strany objednavatelů považován za problematický, protože na něm měl být vyobrazen Lucifer.³⁷⁶ Zbylé dva obrazy na boční oltáře zobrazovaly Pannu Marii Immaculatu (katalog O – 17) a svatého Josefa (katalog O – 18). Kostel v Horním Záhoří patřil ke schwarzenberskému panství Orlick, a proto opět veškeré práce podléhaly knížecímu dohledu. Prokyšovi za obraz na hlavní oltář dle vyúčtování ze dne 16. září 1778, schváleného Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu 13. února 1779, bylo vyplaceno 32 zlatých.³⁷⁷ Sochařské a truhlářské práce na oltářích a současně pořízené kazatelny provedl českobudějovický mistr Leopold Hueber, štafírování zhotovil Václav Trubel ze Strakonice.³⁷⁸

V době, kdy malíř pracoval na zakázce do Horního Záhoří, zemřela ve věku pěti let jeho nejmladší dcerka Anna Klára. Stalo se to 9. ledna 1778, ve stejném dni byla dívka také pohřbena na hřbitově u děkanského kostela svatého Mikuláše.³⁷⁹

Mezi zápisy v knize příjmů a výdajů děkanského kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích je František Jakub Prokyš zaznamenán bez bližšího upřesnění u částky 38 zlatých za období 9. října 1777 až 1778, kterou uhradil.³⁸⁰ Naopak 10. října roku 1778 bylo

³⁷⁶ Prameny C, d/I

³⁷⁷ Prameny C, d/II

³⁷⁸ Podklady k zadání štafírových a sochařských prací včetně návrhových kreseb oltáře a kazatelny od sochaře Leopolda Huebera jsou uloženy in: Prameny C, d/III

³⁷⁹ Prameny A, XV

³⁸⁰ Prameny B, b/XXIV; Prameny B, a/VII

Prokyšovi vyplaceno z pokladny děkanského kostela 60 zlatých za malířské práce provedené na obou stěnách hlavního oltáře.³⁸¹

K roku 1780 se váže hned několik zakázek na oltářní plátna pro řádové objednavatele. Jedněmi z nich byli františkáni v Bechyni, kteří si tohoto roku pořizovali nový hlavní oltář do svého kostela. Prokyš namaloval obraz s námětem Nanebevzetí Panny Marie (katalog O – 22), kterému byl kostel zasvěcen, za 200 zlatých podle stejné předlohy, jakou již jednou použil v roce 1767 pro obraz do děkanského kostela v Netolicích (katalog O – 7). Řezbářské práce na oltáři provedl Václav Modler z Bechyně za 100 zlatých a sochy dodal za 104 zlatých František Feit z Pelhřimova. Avšak již roku 1790 byl Prokyšův obraz z oltáře vyjmut a zavěšen na boční stěnu lodi kostela. Do jeho uprázdněného místa v oltáři byly přeneseny gotické milostné sochy Piety a ukřižovaného Krista, ke kterým do kostela proudily zástupy poutníků.³⁸²

V Bechyni si ve 13. století svůj konvent vystavěli nejprve minorité. Po jeho zničení husity byl na samém sklonku 15. století obnoven, avšak již příslušníky spřízněného řádu františkánů. Petr Vok z Rožmberka, který bechyňské panství koupil, nechal u kláštera vybudovat špitál. Klášter i s kostelem utrpěly značné ztráty v době povstání českých stavů a během následné třicetileté války. Na jejich obnově se podíleli členové rodů Šternberků a Paarů. Mobiliář kostela pochází z části ze 17. století a patří k němu i dva obrazy svatého Františka z Assisi a svatého Antonína Paduánského, připisované Karlu Škrétovi, a z části z 18. století.³⁸³

Oltářní obrazy si roku 1780 u Prokyše objednali také augustiniáni kanovníci v Třeboni. V jejich kostele svatého Jiljí stávala středověká milostná socha Piety, nazývaná „*Beata Virg. Mariae*“ (Blažená Panna Maria), jež se těšila značné oblibě u lidí z širokého okolí. Dle nařízení císaře Josefa II. měly být ze sochy odstraněny šatičky, což však odhalilo její špatný stav. Socha byla z kostela odnesena a uložena do skleněné schrány. Na její místo na oltáři svaté Barbory v boční kapli namaloval Prokyš obraz zobrazující tuto starobylou sochu v barokních

³⁸¹ Prameny B, a/XI; Prameny H, a/II; Prameny H, a/VI

³⁸² PODLAHA/ŠITTLER 1898, 18–21

³⁸³ VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 169–170; ČERNÝ 2006, 21–23

šatičkách s korunkami na hlavě (katalog O – 19).^{384, 385} Současně zhotovil druhý obraz svatě Barbory do nástavce oltáře (katalog O – 20).

Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni byl založen bratry Petrem, Oldřichem, Janem a Joštem z Rožmberka roku 1367 u staršího kostela svatého Jiljí. Již od svého vzniku byl zajištěn značnými nadacemi, které se v průběhu dalších let ještě rozmnožovaly. V době husitských válek svěřili řeholníci svůj majetek pod opatrování Oldřichu z Rožmberka a sami uprchli z města, což stálo mnohé z nich život. Třeboň však dobyta nebyla a budovy kláštera zůstaly nedotčeny. Přeživší řeholníci se do nich mohli brzy bezpečně vrátit. Z poloviny 16. století pocházejí záznamy v textech Václava Březana, rožmberského archiváře a knihovníka, o neřádech a rozpustilosti v tomto klášteře. Vilém z Rožmberka dokonce požádal o zrušení kanonie augustiniánů, které měli nahradit jezuité. Těm se však v Třeboni nelíbilo a usadili se na jiném rožmberském panství v Českém Krumlově. V bývalém klášteře zůstal pouze farář a jeho pozemků se ujali Rožmberkové. K obnově kanonie došlo z vůle nového správce panství arcivévody Ferdinanda ve 30. letech 17. století. Renovace klášterních budov a kostela probíhaly po zbytek 17. století a v 18. století. Klášter byl nakonec zrušen v rámci opatření císaře Josefa II. roku 1785. Jeho majetek přešel do náboženského fondu, odkud jej koupil Jan Nepomuk kníže ze Schwarzenbergu.³⁸⁶

V říjnu roku 1780 byl v dominikánském kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích u východu směřujícího ke křížové cestě osazen nový oltář zasvěcený úctě ke svatě Anně. Jeho oltářní plátno s námětem Svaté Anny Samětřetí namaloval Prokyš (katalog O – 21) a truhlářské a sochařské práce na něm zhotovil místní mistr Leopold Hueber. Následujícího roku 1781 Prokyš oltář štafíroval.³⁸⁷ Oltář se sice nedochoval, jeho oltářní plátno bylo ale přeneseno do severní boční kaple svatě Anny, kde se nachází dodnes.

³⁸⁴ Prameny G, I; KADLEC 2004, 227

³⁸⁵ Zadražil uvádí, že se obraz nachází v depozitáři Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Třeboň – depozitář zámku v Třeboni. Na místě jsem situaci prověřovala. Dle záznamů Státního zámku Třeboň se zde tento obraz nenachází a nikdy tu ani nebyl. Podobně v Římskokatolické farnosti Třeboň není známo, že byl obraz někdy z oltáře přenášen. ZADRAŽIL 1985, 304–306

³⁸⁶ VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 675–677; ČERNÝ 2006, 255

³⁸⁷ Prameny F, a/LXII

„V pomyšlení na smrtelnost a nejistou hodinu naší smrti. Štafír a malíř pan František Jakub Prokyš dal nás k sobě povolat a požádal, abychom si vypoślechlí jeho poslední vůli, jak s movitým a nemovitým majetkem se má po jeho smrti naložit a to soudně dali na vědomí...“

Překlad závěti malíře Františka Jakuba Prokyše ze dne 16. října 1791, má být uloženo in: SOkA České Budějovice. Fond: Archiv města České Budějovice, Pozůstalosti měšťanů, Pozůstalost Františka Jakuba Prokyše

Na sklonku života. 1781–1791

Poslední Prokyšovou doloženou prací bylo štafírování oltáře svaté Anny v dominikánském klášterním kostele v Českých Budějovicích roku 1781.³⁸⁸

V tomto roce 30. listopadu zemřel Prokyšův jediný syn a možný následovník v tvorbě František. Mladíkovi bylo pouhých třiatdvacet let. Byl pohřben 1. prosince na děkanském hřbitově svatého Mikuláše.³⁸⁹

V roce, kdy zemřel František, bylo malíři sedmašedesát let, což byl v této době věk nevídaně vysoký. Zdá se, že se stárnoucí malíř po této tragické ráně nadobro odmlčel a až do své smrti v roce 1791, již žádnou velkou zakázku nepřijal. Můžeme jenom spekulovat, co mohlo být příčinnou. Nabízí se ale nejpravděpodobnější možnost, že si již na samostatnou práci netroufal, čemuž by nasvědčovala i jeho vlastní slova zaznamenaná v závěti o tom, že poslední léta trpěl vleklou nemocí. Snad si krátil čas drobnějšími zakázkami pro své sousedy, o nich však žádné prameny nemluví, a patrně se o nich, byly-li nějaké, nedozvíme.

K roku 1782 je v knize Velkého cechu v Českých Budějovicích zapsána poslední úhrada poplatku malíře a štafíra Františka Jakuba Prokyše.³⁹⁰ Na dlouhou dobu poté nejsou o malíři žádné zprávy.

Až ke dni 18. října 1790 se váže zápis v matrice oddaných o svatbě Prokyšovy dvaadvacetileté dcery Evy s šestadvacetiletým lékárníkem Karlem Svobodou z Tachova. Svědky obřadu byli Jan Messner a Jan Josef Gassner.³⁹¹

Malíř Prokyš nechal sepsat svou poslední vůli 16. října 1791 za přítomnosti svědků, kteří byli před rokem přítomni na svatbě jeho dcery, Jana Messnera a Jana Josefa Gassnera.³⁹²

³⁸⁸ Prameny F, a/LXII

³⁸⁹ Prameny A, XVI

³⁹⁰ Prameny B, c/I

³⁹¹ Prameny A, XVII

Přál si být pohřben po měšťanském způsobu bez zbytečné nádhery. Jako výraz rozžehnutí se se světem nařídil vyplatit 2 zlaté chudobinci, 1 zlatý školnímu fondu a 1 zlatý pražskému nalezinci. Za výhradní dědičku svého majetku ustanovil milovanou manželku Magdalenu, která se o něj při vleklé nemoci trpělivě a pečlivě starala. Odkaz zahrnoval vlastní dům s veškerým vybavením, zvláště pak s nábytkem, postelemi, obrazy, oblečením a prádlem v hodnotě 1450 zlatých, tedy ve stejné ceně, za jakou Prokyš dům původně koupil. Jedinou výjimkou, jíž byla manželka Magdalena povinována, byl závazek vůči dceři Evě a jejímu manželu Karlu Svobodovi. Jim měla po své smrti zanechat 700 zlatých, ihned však po malířově úmrtí jim má předat jeho kulečnický stůl s příslušným tágem a koulemi. Zeť se na oplátku za to zavazuje zaplatit a vyrovnat všechny Prokyšovy odkazy církvi a soudní nedoplatky, současně u sebe má do konce života ponechat Prokyšovu manželku Magdalenu a zdarma ji živit.

Malíř František Jakub Prokyš zemřel 25. října 1791 ve svém domě na náměstí v Českých Budějovicích ve věku 78 let a ještě téhož dne byl pohřben na hřbitově u kostela svatého Mikuláše.³⁹³

³⁹² Závěť malíře Františka Jakuba Prokyše by měla být uložena v SOkA České Budějovice v Archivu města České Budějovice, kde je však dnes nezvěstná. Její přepis publikoval František Matouš v roce 1938 a Pavel Zadražil ke své diplomové práci z roku 1985 připojil dokonce její fotografii. Prameny B, a/XIII

³⁹³ Prameny A, XVIII

Připisovaná díla

František Jakub Prokyš byl nesmírně činným malířem a je téměř jisté, že řada jeho děl mu nebyla doposud připsána. Otázkou autorství u anonymních děl v souvislosti s malířem Prokyšem se zabývali zejména František Matouš a Pavel Zadražil.

František Matouš zvažoval a pouze jako návrh předložil, zda by Prokyšovým dílem nemohl být obraz svaté Barbory na bočním oltáři v kostele svaté Alžběty v Třeboni.³⁹⁴

Největší množství obrazů malíři připsal Pavel Zadražil. Dohledal anonymní díla, která dobou vzniku odpovídají Prokyšovu životu a nacházejí se na místech, kde malíř mohl působit. Některá taková připsání podložil dostatečnými a hodnověrnými doklady, v mnoha případech je však nepředložil.

Do této skupiny patří obrazy svatého Jana Nepomuckého (katalog P – 4) a svatého Josefa Kalasánského (katalog P – 5) v sakristii bývalého dominikánského kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích pocházející údajně z let 1767 až 1768.³⁹⁵ Z roku 1751 mají být obrazy svatého Jana Nepomuckého a svatého Antonína Paduánského z bočních oltářů v zámecké kapli svatého Jiří v Českém Krumlově „*kteří v naší práci určili jako dílo F. J. Prokyše z roku 1751 nebo následujícího*“³⁹⁶ a snad i obraz z hlavního oltáře této kaple nahrazený později novým od Charlese Louise Philippota.³⁹⁷ František Mareš a Jan Sedláček zvažovali, zda jejich autorem nemohl být císařský dvorní malíř Jan František Hörl, který roku 1727 maloval pro knížecí rodinu obraz Panny Marie Einsiedelské a svatého Jana Nepomuckého.³⁹⁸ Tuto možnost Zadražil nezohlednil.

Oltář přenesený do kostela svatého Martina v Mladé Vožici patrně z kostela svatého Jiljí v Třeboni měl obrazy svatého Jana Nepomuckého, Relikviáře se světcovým jazykem, svatou Annou vyučující Pannu Marii a svatým Jáchymem roku 1754 doplnit také Prokyš.³⁹⁹ Dalšími Zadražilem připisovanými díly je pět obrazů v bývalém klášteře minoritů v Českém Krumlově, dva protějškové obrazy svatá Barbora a Umírající svatý Josef s Kristem a Pannou

³⁹⁴ Prameny H, a/IV

³⁹⁵ ZADRAŽIL 1985, 281–282, 283–285

³⁹⁶ Zadražil o sobě mluví v práci v první osobě plurálu. ZADRAŽIL 1985, 3

³⁹⁷ ZADRAŽIL 1985, 3, 54; ZADRAŽIL 1991, Číslo 34. 23. srpna 1991

³⁹⁸ Prameny D, d/IV

³⁹⁹ ZADRAŽIL 1985, 58–59

Marií, obraz svatého Blažeje, svatého Michaela s ďáblem a z roku 1768 pocházející obraz svatého Aloise Gonzagy.⁴⁰⁰ Roku 1763 měl snad malíř štafírovat hlavní oltář v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Bavorově⁴⁰¹ a z roku 1767 měla pocházet jeho výmalba kapličky za Boršovem u Vltavy.⁴⁰² Rokem 1773 zase Zadražil datoval obrazy Obrácení svatého Pavla a Narození Panny Marie na oltáři svatého Pavla v kostele svatého Víta v Českém Krumlově,⁴⁰³ k roku 1776 připsal obraz na hlavním oltáři v kostele svatých Petra a Pavla ve Svěrázu.⁴⁰⁴ Čtyři oltářní obrazy svatého Jan Nepomuckého, svatého Antonína Paduánského a z nástavců Nejsvětější Srdce Ježíšovo a svatý Alois Gonzaga měl Prokyš zhotovit pro kostel Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě u Horní Plané.⁴⁰⁵ Stejně tak dle Zadražila měl být na základě opakování shodných námětů, které maloval již dříve na jiných místech, autorem obrazů svaté Anny a svatého Josefa v kapli Bolestné Panny Marie na Randlesbergu u Hořic z let 1777 až 1779.⁴⁰⁶ Kaple však byla vystavěna až v letech 1780 až 1782.⁴⁰⁷

Posledním Prokyšovým dílem má být obraz svatého Auratiána v nástavci hlavního oltáře v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích z roku 1785.⁴⁰⁸ Tento oltář byl však stavěn až roku 1791, tedy v roce malířovy smrti, kromě toho se zdá, že od roku 1781 již nebyl činný. Obraz rozhodně nemá Prokyšův malířský rukopis. Zadražil Prokyšovi připisuje také několik vesměs nedochovaných domovních znamení v Českých Budějovicích a v Českém Krumlově a lékárenský štít jezuitské lékárny v Českém Krumlově (katalog P – 3).⁴⁰⁹

U většiny těchto děl uvádí Zadražil také odkazy na archivní dokumenty nebo literaturu, kde však autor zmíněn není. Ani v jednom případě nepřipojil k obrazům popis a není ani zřejmé, zda obrazy viděl nebo o nich pouze četl. Malíř Prokyš byl nesmírně činným autorem a je pravděpodobné, že řada jeho prací zůstává stále anonymních, ovšem pro jejich určení je zapotřebí podrobné a důsledné bádání, nikoli odhady. Je možné, že se

⁴⁰⁰ ZADRAŽIL 1985, 3, 60, 64, 66, 273–274, 286–288

⁴⁰¹ ZADRAŽIL 1985, 43, 64

⁴⁰² ZADRAŽIL 1985, 65

⁴⁰³ ZADRAŽIL 1985, 69

⁴⁰⁴ ZADRAŽIL 1985, 5, 70, 295

⁴⁰⁵ ZADRAŽIL 1985, 71, 301

⁴⁰⁶ ZADRAŽIL 1985, 6, 73–74; ZADRAŽIL 1991, Číslo 28. 12. července 1991

⁴⁰⁷ ČERNÝ 2006, 76

⁴⁰⁸ ZADRAŽIL 1985, 7, 74–75, 309

⁴⁰⁹ ZADRAŽIL 1985, 67, 69, 256

v některých případech Zadražil trefil a Prokyšův obraz skutečně odhalil, například malba na vývěsním štítu lékárny z Českého Krumlova a oba obrazy v sakristii bývalého dominikánského kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích jsou jeho rukopisu velmi blízké, není ale možné připisovat je autorovi na základě nejisté datace, bez formální analýzy a soustředěného studia pramenů. Obrazy, které se na základě hodnověrných podkladů zdály, že by přece mohly patřit do Prokyšova díla jsou v katalogu této práce zařazeny mezi připisovanými díly, ostatní ponecháván dalšímu bádání.

Závěr

Malíř František Jakub Prokyš vynikal mezi svými současníky jak svými schopnostmi, tak příležitostmi, jež se mu dostaly. Na samém počátku jeho dlouhého malířského působení získal přízeň českokrumlovského vévody Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu. K tomu, aby mohl provést tolik velkých zakázek, nestačilo jen nadání, ale bylo zapotřebí také obrovského štěstí, kdy se ve stejnou chvíli sešel nadšený zadavatel a malíř, který byl schopen uskutečnit jeho představy. Z tohoto setkání vzešla obdivuhodná výzdoba letohrádku Bellaria, nevšední malby v usedlosti Kvítkův dvůr i roztomilé dekorace Hudebního altánu v zahradě českokrumlovského zámku.

Prokyš byl však především měšťanským malířem. Začal svou kariéru jako schwarzenberský poddaný v Třeboni, po svém propuštění se osamostatnil a pracoval pro nejrůznější objednavatele. Dařilo se mu dobře, což je zřejmé z toho, že se mohl přestěhovat do Českých Budějovic, kde si pořídil dům na náměstí. Zde se zapsal do velkého cechu a zařadil mezi vážené měšťany. Město mu bylo schopné poskytnout řadu uměleckých příležitostí, přesto však za prací často také cestoval a snad i svá díla na objednávku zasílal, jinak by těžko stihl současně uspokojit zakázky na vzdálených místech.

Umělecky byl Prokyš nepochybně schopnější v technice nástěnné malby. Svou malířskou dráhu začal iluzivní výzdobou kleneb v augustiniánském klášteře v Brovanech. Avšak právě monumentální iluzivní architektura pozorovatelná z jediného místa a zřetelná ze všech ostatních úhlů, tak jak ji zde malíř provedl, byla napadána již jeho současníky. Například dle mínění Georga H. Wernera bylo ještě snesitelné, namaloval-li malíř nad skutečnou architekturu její pokračování, za nepřípustné však považoval zobrazit na klenbě stromy nebo dokonce lodě a moře. Jediný smysluplný živel, který se dle jeho názoru na stropě může objevit je vzduch.⁴¹⁰ Právě tak i Prokyš opustil tento druh výzdoby a moře, které zobrazil na kupoli Škapulířové kaple, bylo jeho poslední. Příště již klenby otevírá obloze a doplňuje ji létajícími bytostmi, nebo bezpečně uzavírá štuky zdobeným stropem.

⁴¹⁰ PREISS 2007, 309

Podle dobových zvyklostí pokrýval nástěnnou malbou celé místnosti, to jest klenby a stěny až k podlaze, jak bylo obvyklé od konce 17. století.⁴¹¹ Drahou štukovou výzdobu nahrazoval iluzivní malbou a v souladu s rokokovým vnímáním ji zjemňoval kvítky a z nich spletenými závěsy. Některé z jeho dekorativních maleb nesou odkazy na současnou vídeňskou tvorbu. Zůstává otázkou, zda svou inspiraci čerpal pouze z grafických předloh, napodobováním zkušenějších kolegů, nebo měl možnost tyto malby osobně ve Vídni spatřit.

Malba olejem na plátno nebo na dřevěnou podložku nebyla malířovým schopnostem tolik blízká. Vytvořil v ní velkou řadu obrazů, které mají nestejnou kvalitu. Najdeme mezi nimi práce výborné, dobré a další, které jsou vyloženy podprůměrné. Kromě obrazů z 80. let, které se všechny vyznačují jistým ustrnutím, souvisejícím snad z části s nově se prosazujícím klasicistním názorem a z části se stářím malíře, není možné vysledovat důvod tak velké rozdílnosti. Souvisela snad jediné se závažností objednávky a časem, který malíř na její zhotovení měl.

Náměty Prokyšových maleb se dělí obecně do dvou velkých skupin na náboženské, které nejsou příliš složité a vycházejí z tradiční ikonografie a kompozic, a světské, které vznikly na objednávku Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu, nebo v souvislosti s nimi. Knížecí zakázky odpovídají náměty dobové zálibě v alegoriích doprovázených emblémy, kterými je divák pobízen, aby luštil obsah a stimuloval tak svého ducha. Bohužel jsou některé motivy natolik nejednoznačné, že je stále nedokážeme zodpovědně vyložit. Době poplatné jsou také náměty mytologií v samostatných oddělených polích malované technikou chiaroscuro odkazující na dávnou minulost.

Malíř Prokyš prokazatelně pracoval s předlohami, což bylo dle slov Pavla Preisse naprosto běžné. „*Grafikou, kresbami a rytinami, a lepty se v baroku šířily znalosti světové umělecké produkce, když k ní nebyl přímý přístup. Tuto cestu používali všichni.*“⁴¹² Prokyš předlohy obratně přetvářel podle své aktuální potřeby, čerpal z nich po celý život a některé využil i opakovaně.

V jeho rané práci v borovanském klášteře je možné vysledovat stopy pozdního baroka. Následně v českokrumlovských zakázkách pozorujeme rychlý přesun k vrcholícímu rokoku

⁴¹¹ PREISS 2007, 18

⁴¹² PREISS 2007, 42

a v zájmu o realistická zobrazení spatřujeme nastupující klasicismus.⁴¹³ Malířova tvorba v 60. letech je ustálená a čerpá ze zkušeností nabytých v Českém Krumlově. Pozdní dílo 70. a počátku 80. let, jež nese velkou míru ustrnutí, se již ke klasicismu, jehož vlna české země zasáhla v 60. letech 18. století, přímo hlásí.

Díky podrobnému studiu archivních dokumentů jsem sestavila malířův životopis zakládající se na faktech a s odkazy na možné eventuality v místech, kde neexistují jisté doklady. Katalog Prokyšových prací obsahuje nejen klasické malířské práce jako závěsné obrazy a nástěnné malby, ale i řemeslné zakázky. I přes všechnu snahu zůstávají v jeho tvorbě nezodpovězené otázky a bílá místa, pokusila jsem na ně alespoň upozornit a nadnést možné varianty vysvětlení.

Práce s archivními dokumenty přinesla řadu nových informací. Tématem umění v Českých Budějovicích se důkladně a dlouhodobě zabývali zejména František Matouš a Karel Pletzer. Oba čerpali z archivů v jižních Čechách zejména v Českých Budějovicích a Třeboni. Zcela jim proto unikly dokumenty uložené v Národním archivu v Praze, kde jsou dochovány materiály klášterů kapucínů a piaristů z Českých Budějovic, které doposud nebyly zpracovány. Jedinou výjimkou je diplomová práce Petra Adama, který se věnoval historii kapucínského kláštera v Českých Budějovicích. Jeho zájem se však soustředil na dějiny domu a činnost kapucínů, umění pro něj nebylo prioritou. Zprávy o umělecké činnosti v těchto klášterech a záznamy o dění ve městě z pohledu řeholníků jsou proto zmiňovány v této práci poprvé. Dostí opomíjená zůstávala také starší verze kroniky měšťana Lucase Bernarda Schneidera a její pokračování uložené v SOkA České Budějovice. Badatelé se ke své škodě spokojili se Schneiderovým finálním textem z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, texty se totiž v některých důležitých drobnostech liší. Podobně výraznějšímu zájmu unikala Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta Schwantleho (zázpisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka Eichlera (zázpisy z let 1759 až 1775), kde jsou zaznamenány nejen barvitě popsané církevní slavnosti, ale také významné události ve městě.

⁴¹³ BLAŽÍČEK 1971, 176

V textu používám zažitou českou variantu malířova jména František Jakub Prokyš. V archivních dokumentech se malířovo křestní jméno i příjmení objevuje v mnoha podobách. Vedle nejčastěji používaného „*Frantz Jacob Prokysh*“, jsou to také „*Prockysch*“, „*Prockesh*“, „*Proksch*“ nebo „*Prockisch*“. Podobně ani autoři zvláště starší literatury se nedrží vždy stejného tvaru. Pro jména dalších osob pocházejících z Čech volím jednotně českou variantu křestních jmen, u cizinců dle země jejich původu.

Pro citace z Bible jsem používala Kralický text podle vydání z roku 1613, který byl v době života malíře Prokyše stále ještě nejběžnější.

Katalog

Závěsné obrazy

O - 1. Panna Maria Karmelská

olej na plátně, 300 x 170 cm, 1748

Provenience: Hlavní oltář Škapulířové kaple při bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Borovanech.

Restaurováno v roce 2000 Tomášem Záhořem, ak. mal. a Janou Záhořovou, ak. mal.

Prameny: Prameny C, b/I; Prameny H, a/III

Literatura: ČERNÝ 2004a, 92, 94; KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 20; MATOUŠ 1938, 165; NEUMANN 1974², 112; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 9; PAVELEC 2008, 252; POCHE 1977, 108; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 182; WIRTH 1957, 49; ZADRAŽIL 1985, 51; ZADRAŽIL 1991, Číslo 31. 2. srpna 1991

Prokyšovo autorství u obrazu Panny Marie Karmelské jako první zaznamenal Matouš, aniž by však uvedl zdroj, ze kterého informaci čerpal. Archivním dokladem potvrdili věrohodnost tvrzení Lancinger a Kašička, autoři stavebně-historického průzkumu augustiniánského kláštera v Borovanech, provedeného v roce 1998, kteří dohledali poznámky iniciátora pozdně barokní přestavby kláštera probošta Augustina Dubenského. Pečlivý prelát si zpětně zaznamenal provedené práce a na ně vynaložené výdaje. Mezi všemi řemeslnickými mistry je jako jediný uvedený jménem malíř František Jakub Prokyš i s vypsáním svých dalších zakázek pro klášter: „*Pro Imagine Sacri Scapulari, quae in festo Titulari in Majori Ara exponitur Soluti St....10 fl, quam pinxit Idem qui in Ecclesia, Capella, et Sacristia pinxit Frantz Jacob Prokiss natione Boëmui, Patria Slanensis p: t: incola Trebonensis.*“ (Pro obraz Svatého Škapulíře, který se v titulární svátek vystavuje na hlavním oltáři vyplaceno 10 zl, kterýž maloval týž, který v kostele, kapli a sakristii maloval František Jakub Prokyš národností Čech, domovem Slánský p: t: obyvatel třeboňský).

Ohodnocení se obraz dočkal od Neumanna, který o něm uvedl že „... má díky hlavní postavě, P. Marii obklopené zástupem andílků, barevnou svěžest a lehkost bez barokní přínosti.“

Patrně tohoto obrazu se také týká zajímavá poznámka v dokumentech z pozůstalosti Františka Matouše, která zachycuje sdělení třeboňského archiváře Františka Mareše z 16. června 1931: „*Prokyšův obraz Panny Marie v Borovanech prý musel malíř přemalovat na rozkaz vrchnosti, poněvadž svěřice měla nohy příliš roztaženy, že to budilo pohoršení.*“ Archivář Mareš dohledával ve schwarzenberském archivu v Třeboni a Českém Krumlově záznamy o umělcích. Další jeho sdělení se při pozdějších bádáních potvrdila jako pravdivá, a proto je na místě věnovat i této zprávě pozornost i přesto, že se příslušný archivální záznam, ze kterého Mareš čerpal, doposud nepodařilo nalézt.

Oltární plátno zobrazuje sedící Pannu Marii s Ježíškem na oblacích mezi dvěma velkými anděly. Maria drží v ruce škapulíř, na rameni má zlatou hvězdu a nohou zašlapává srpek měsíce. Ježíšek, zobrazený jako velmi drobné dítě, svírá provázky dvou škapulířů, jeden společně s matkou, druhý s jedním z velkých andělů. V kruhové záři nad Marií přilétají dva andělci s korunou a několik dalších andělků a okřídlených hlaviček andělků je rozmístěno na obláčcích okolo. Dole pod oblaky je vidět do otevřeného Očistce plného bědujících duší lidí v plamenech. Vlevo jedné z nich, která měla při sobě škapulíř, pomáhá z ohně velký anděl.

NÁMĚT: Legenda o zázračné moci škapulíře, dlouhého pruhu látky s otvorem pro hlavu uprostřed nošeného přes svrchní šat, pochází z poloviny 13. století. Svatému Šimonu Stockovi, generálnímu představenému karmelitánů, se během modlitby zjevila Panna Maria a předala mu škapulíř. Slíbila mu také, že každý člověk, který bude mít ve chvíli smrti při sobě škapulíř, bude spasen. Karmelitánští řeholníci dodnes škapulíř nosí jako součást řeholního roucha. Mezi laiky se úcta ke škapulíři rozšířila o necelých sto let později díky tak zvané sobotní bule papeže Jana XXII., ve které je stanoveno, že každý, kdo zemře ve škapulíři, bude spasen, kdo by se však dostal do Očistce, bude spasen následující sobotu po své smrti. Laici nosili oproti karmelitánům zjednodušenou variantu škapulíře ze dvou kusů látky spojených k sobě provázky a ozdobených vyobrazeními Panny Marie. V takové podobě jsou škapulíře zachyceny také na Prokyšově obraze.

Očistec je podle jednoho z církevních učitelů Řehoře Velikého místo, ani nebe, ani peklo, kde duše zemřelých očekávají své očištění za hříchy, které ještě neodpykaly. Již Řehoř učil, že modlitba může těmto duším pomoci k jejich dřívějšímu vysvobození. K modlitbě se v pozdějších letech připojili jako další záchranné prostředky škapulíř nebo plnomocné odpustky.

O - 2. Svatý Jan Nepomucký

olej na plátně, 110 x 72 cm, 1754

Provenience: Oltář v kapli svatého Jana Nepomuckého v Třeboni.

Literatura: FRANTA 1880, 96; MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 101; MATOUŠ 1938, 166; MATOUŠ 1940, 35; MATOUŠ 1941, 21; MATOUŠ 1946, 42; MATOUŠ 1972, 89; POCHE 1982, 102; SLAVÍČEK 2006, nepag.; VAČKÁŘ 1867, 130; VOLLMER 1933, 420; WIRTH 1957, 792; ZADRAŽIL 1985, 57

Dle záznamu Vačkáře kapli svatého Jana Nepomuckého tak zvanou „*pod Kopečkem*“ nechali postavit roku 1732 „*ctitelé svatojánští*“ za značného přispění zednického a tesařského cechu z Hluboké (u Borovan). Roku 1755 měla být tato kaple dostavěna a dva roky nato vysvěcena posledním opatem třeboňským P. Augustinem Markem z Bavorova. Nedaleko tohoto místa bývalo popraviště a kaple měla mimo jiné sloužit k poslední mši za odsouzené.

Mareš a Sedláček naproti tomu uvádějí, že kapli svatého Jana Nepomuckého v roce 1750 postavili na místě, kde dříve stávala světcova kamenná socha, zedníci, tesaři a kameníci z Hluboké. Ani v jednom ze spisů však není uvedeno, odkud jsou informace čerpány, a proto není prozatím možné stanovit v této věci jednoznačný závěr.

Na autorství oltářního obrazu svatého Jana Nepomuckého se autoři obou textů shodli a určili jím Františka Jakuba Prokyše. Vačkář obraz dokonce ohodnotil a připojil i historický údaj z malířova života „*Mistrný obraz sv. Jana maloval výtečný domácí malíř Frant. Prokeš, později měšťan budějovický.*“, Mareš a Sedláček zase uvedli dataci díla rokem 1754. Dále dodávají, že o dva roky později, tedy roku 1756, byl do kaple přestěhován oltář svaté Kateřiny ze zámecké kaple se sochami svatých Antonína Paduánského a Jana Křtitele. Matouš v roce 1972 doplnil, že Prokyšovy obrazy Svatého Jana Nepomuckého a Relikviáře světcova ostatku (katalog O – 3) byly umístěny právě na tento oltář. Zadražil ke kapli

svatého Jana Nepomuckého v Třeboni dále uvedl, že zde Prokyš v nadpraží vymaloval freskový obraz svatého Jana Nepomuckého ve štukovém rámu. Vzhledem k tomu, že nezmínil zdroj této své informace a nepodařilo se mi ji dohledat ani nikde jinde, nedá se v tuto chvíli brát v potaz, zvláště proto, že se na kapli žádné takové vyobrazení nedochovalo. Slaviček čerpal z Matoušovy studie o malíři Prokyšovi z roku 1938, informaci ale převzal nesprávně, a tak u tohoto obrazu mylně tvrdí, že jej objednal Josef Adam kníže ze Schwarzenbergu.

K obvyklé kompozici malby, kde je na hlavní ose obrazu umístěna polopostava svatého Jana Nepomuckého s krucifixem v rukou, je v pravém horním rohu připojena dvojice okřídlených hlaviček andílků. Jan je zobrazen ve tříčtvrtečním profilu, kolem hlavy má namísto svatozáře pět hvězd a je oblečený do bílé rochety a kožešinové mozety.

NÁMĚT: Generální vikář Jan z Pomuku (Nepomucký) se stal obětí vleklého konfliktu mezi pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna a králem Václavem IV. Král chtěl omezit moc arcibiskupa zřízením nového biskupství, do jehož čela by dosadil sobě nakloněného biskupa. Finančně jej chtěl zajistit majetkem Kladrubského kláštera, a proto čekal, až zemře staříčkový opat Racek a bude možné klášter zrušit. Mniši si však po jeho smrti okamžitě zvolili do svého čela nového opata a generální vikář Jan, v souladu se svými povinnostmi, jejich volbu potvrdil. Krále tím však rozzuřil k nepřičetnosti. Arcibiskup Jan z Jenštejna včas uprchl i s většinou svého dvora. Generální vikář Jan byl však zajat, mučen a nakonec zabit, jeho mrtvé tělo bylo shozeno z Karlova mostu do Vltavy. Řeka tělo vydala teprve po měsíci, podle legendy se nad ním rozzářilo pět hvězd. Nedaleko kláštera cyriaků, kde jej lidé objevili, bylo také pohřbeno. Brzy jej však vyzvedli a přenesli do katedrály svatého Víta v Praze, kde bylo uloženo pod prostý kámen. Jiná legenda praví, že král nechal Jana zabít, protože nechtěl vyradit královnino zpovědní tajemství. Z tohoto důvodu se poměrně dlouho věřilo v existenci dvou Janů.

Roku 1719 byla provedena exhumace Janova těla, při níž byla v jeho mozkovně nalezena organická hmota, která na vzduchu zčervenala. Tehdejšími odborníky byla prohlášena za jazyk a přímý doklad Janovy svatosti. Kanonizační řízení se okamžitě

rozběhlo a Jan, který byl již od své smrti označován za světce, byl beatifikován roku 1721 a kanonizován v roce 1729. Jeho hrob v katedrále svatého Víta v Praze byl poté upraven a opatřen novým stříbrným náhrobkem. Až v 70. letech 20. století bylo při výzkumu Emanuela Vlčka prokázáno, že hmota nalezená v Janově lebce, není ve skutečnosti jazyk, ale část mozkové tkáně.

Svatý Jan Nepomucký patří k nejuctívanějším světcům, jeho malířská a sochařská zobrazení jsou rozšířená po celém světě. Jeho atributy jsou kněžské roucho, palmová ratolest, pět hvězd, krucifix a zdvižený prst před ústy, značící mlčení. Samostatným námětem bývá také světcův jazyk uložený v relikviáři a často napodobovaný například z vosku.

O - 3. Relikviář svatého Jana Nepomuckého

olej na plátně, 1754

Provenience: Nástavec oltáře v kapli svatého Jana Nepomuckého v Třeboni.

Literatura: MATOUŠ 1972, 89; ZADRAŽIL 1985, 57

Teprve v roce 1972 v revidovaném vydání průvodce po Třeboni zmiňuje Matouš obraz Relikviáře svatého Jana Nepomuckého z nástavce oltáře svatého Jana Nepomuckého v kapli u Třeboně. Neměl pro určení Prokyše jako autora malby archivní podklad. Ovšem to že je obraz umístěn v nástavci oltáře s Prokyšovým obrazem (katalog O – 2), shodný styl malby a námětová propojenost obou jeho autorství potvrzují. Matouš ve svém textu k relikviáři přidává přívlastek „pražský“. Patrně tím odkazoval na originální světcův relikviář s ostatkem uložený v pokladu katedrály svatého Víta v Praze. Prokyšův jednoduchý relikviář však může na velkolepý svatovítský upomínat pouze základním obdélným tvarem schránky. Zprávu od Matouše přejal Zadražil.

Malba zobrazuje zlatý relikviář se zářícím jazykem, ostatkem svatého Jana Nepomuckého, vznášejícím se v obláčcích. Pod relikviářem jsou dvě velké okřídlené hlavičky andílků.

NÁMĚT: Text viz Svátý Jan Nepomucký (katalog O – 2).

O - 4. Svatý Vít

olej na plátně, 1761

Provenience: Oltář kaple svatého Víta severovýchodně od Třeboně.

Literatura: ČERNÝ 2006, 225–226; FRANTA 1880, 96; MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 101; MATOUŠ 1938, 167; MATOUŠ 1940, 35; MATOUŠ 1941, 21; MATOUŠ 1946, 42; MATOUŠ 1972, 89; POCHE 1982, 102–103; SLAVÍČEK 2006, nepag.; VAČKÁŘ 1867, 130–131; VOLLMER 1933, 420; ZADRAŽIL 1985, 62

Nejstarší zprávou o kapličce svatého Víta v literatuře je studie treboňského kněze Vačkáře. Podrobně zaznamenal historii místa a okolnosti stavby kapličky. Vačkář také uvedl autora nástěnné malby a oltářního obrazu „*chvalně známého malíře Františka Prokše*“. Z jeho práce vycházeli Mareš a Sedláček, kteří k oltářnímu obrazu svatého Víta připojili i poznámku o obraze svaté Barbory (katalog O – 5) z nástavce oltáře.

Dle Vačkářovy zprávy se na místě dnešní kaple nacházel obrázek svatého Víta zavěšený na borovici. V jeho blízkosti byla studánka, u které došlo k mnoha uzdravením, zvláště očí, a na jejich památku nechal zde tehdejší primátor treboňský Vít Zeman vystavět roku 1734 dřevěnou kapli. Městská rada u ní zřídila malou poustevnu, kde se usadil poustevník Petr Lipský z Polska a o kapličku se staral. Roku 1755 jej nahradil poustevník Eliáš Dvořák, který se živil zhotovováním slaměných ozdob. Jeho práce, jak uvedl Vačkář roku 1867, dodnes zdobí některá mešní roucha v děkanském kostele svatého Jiljí v Třeboni. Časem si na stejném místě Dvořák postavil domek, kde žil až do roku 1782, kdy Josef II. zrušil poustevnický řád. Syn primátora Víta Zemana Karel nechal roku 1761 na místě dřevěné kaple postavit kapli zděnou, kterou rok poté roku 1762 vysvětil treboňský opat P. Augustin Marek z Bavorova.

V dnešní době se v kapli bohoslužba koná pouze jednou do roka ve svátek svatého Víta. Bývá však otevřena příležitostně i pro návštěvníky treboňských lázní, kteří mají nedaleko odpočinkový altán a je tak alespoň částečně navázáno na uzdravování, kvůli kterému byla kaple stavěna.

Prokyš pro obraz svatého Víta použil tradiční kompozici. Světec oblečený jako rytíř v brnění s hermelínovým pláštěm klečící na jedné noze, pravou rukou si na prsou přidržuje palmovou ratolest a levou má položenou na knížecí čepici, kterou na zavřené knize nese andílek. Vlevo dole před Vítem klečí další andílek, který na polštáři pozdvihuje žezlo. Vedle Víta je vymalován jeho atribut černý kohout a v oblacích nad ním dva páry okřídlených hlaviček andílků.

NÁMĚT: Svatý Vít žil ve 3. století na Sicílii a zemřel ve dvanácti letech mučednickou smrtí. Zlatá legenda vypráví, že během svého života vykonal řadu zázraků. Protože se odmítal klanět modlám, trestal ho nejprve jeho otec a poté i prefekt Valeriánus a císař Dioklecián, který jej nakonec odsoudil na smrt.

Pro České země je však mnohem důležitější jeho druhý světecký život. Ostatky svatého Víta byly v 8. století přeneseny do Paříže a odtud do kláštera v Corvey. Věřilo se, že svatý Vít je ochráncem panující císařské rodiny Otonců a stojí za jejími úspěchy. Císař Jindřich Ptáčník daroval z ostatků rámě svatého Víta českému knížeti svatému Václavu, čímž chtěl zázračnou moc relikvií předat také Přemyslovské dynastii. Tuto událost zachytil František Jakub Prokyš na nástěnné malbě na klenbě této kaple (katalog F – 10). Svatý Václav nechal pro ostatky postavit rotundu na svém hradě v Praze. Svatý Vít se stal českým zemským patronem a je přiřazován ke čtrnácti svatým pomocníkům.

Atributy svatého Víta jsou palmová ratolest, hermelínový plášť, říšské jablko nebo žezlo, kohout, odkazující na zmrtvýchvstání Krista, lev, kterému byl předhozen a kotel s vroucí smůlou, ve kterém byl mučen.

O - 5. Svatá Barbora

olej na plátně, 1761

Provenience: Nástavec oltáře v kapli svatého Víta severovýchodně od Třeboně.

Literatura: ČERNÝ 2006, 226; MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 101; MATOUŠ 1972, 89; POCHÉ 1982, 102–103; SLAVÍČEK 2006, nepag.; VOLLMER 1933, 420; ZADRAŽIL 1985, 62, 267

Text viz Svatý Vít (katalog O – 4).

Plátno v nástavci oltáře s námětem svaté Barbory zaznamenali nejprve Mareš a Sedláček, ostatní autoři jejich zprávy přejali.

Na obraze svaté Barbory použil malíř osvědčenou kompozici s polopostavou světice držící v levé ruce svůj atribut, kalich. Pravou ruku má položenou na prsou a pohledem se otáčí vzhůru. Světice je oblečená do bohatých šatů a ozdobená perlami.

Malba nepřináší kompozičně žádnou novou myšlenku. Je však zajímavá malířským zpracováním. Prokyš byl při malbě olejem na plátno výrazně strnulejší než u techniky nástěnné malby. Jeho plátna jsou utažená, málo živá a postrádají dramatickosti. Obraz svaté Barbory by se dal považovat za Prokyšův pokus o oproštění se od svého obvyklého malířského výrazu. Jedná se totiž o lehce nahozenou práci, která si pohrává se světly na zřasené drapérii a s odlesky na špercích. Je proto na místě zmínit, že někdy na přelomu let 1759 až 1760 se František Jakub Prokyš přestěhoval z Třeboně do Českých Budějovic a zde na podzim roku 1760 štafiroval nově zřízený oltář svatého Jana Nepomuckého, pro který oltářní plátno zaslal z Vídně malíř Frantz Anton Maulbertsch. Prokyšova práce je o několik tříd horší než Maulbertschova těkavá a zářivá malba, na které se vír postav točí v paprscích ostrého světla v jinak tmavém prostoru. Prokyš na obraze svaté Barbory zachytil pouze jedinou postavu bez komparzu. Jeho malba byla určena do nástavce oltáře malé kapličky a právě možná proto si troufl vyzkoušet možnosti jiného přístupu k malbě olejem. Nebyl však patrně spokojen, protože ačkoliv se z dnešního hlediska jedná o velmi zdařilou práci, nikdy později se k této poloze nevrátil.

NÁMĚT: Podle Zlaté legendy pocházela svatá Barbora ze vznešeného rodu a byla velice krásná. Její žárlivý otec ji proto zavřel do vysoké věže, aby ji nemohl spatřit žádný muž. Barbora nevynikala jen fyzickou krásou, ale byla také neobyčejně moudrá a odmítala se klanět modlám z hlíny a kamene, v jejichž moc nevěřila. Dozvěděla se o moudrém Origenovi, který hlásal víru v jediného všemocného Boha, a napsala mu dopis. Origenés jí odpověděl a poslal k ní kněze v přestrojení za doktora, který ji vzdělal ve víře a pokřtil ji. Barbořin otec odhalil konání své dcery a velice se rozhněval. Nejprve ji bičoval, a když mu

utekla, hledal ji všude v okolí. Poté, co dceru dostihl, ji předal tamnímu místodržícímu, který se pokusil Barboru přimět, aby se klaněla modlám. Když dívka odmítla, mučil ji, ale ona se ze všech ran do druhého dne vždy zázračně uzdravila. Nakonec poručil Barboře setnout hlavu a popravu se rozhodl vykonat dokonce její otec.

Na vyobrazeních svaté Barbory jsou jako její atributy obvykle znázorňovány věž a meč jako odkazy na její nelehký život. Pro pokoru a mírnost, s kterými se Barbora odevzdala mučení a smrti se stala patronkou dobré smrti a jejím nejčastějším atributem je proto kalich odkazující na svaté přijímání v poslední hodině.

O - 6. Portrét borovanského probošta Augustina Dubenského

olej na plátně, 136 x 106 cm, 119 x 91 cm napínací rám, 1764

značeno na napínacím rámu: Frantz-Jacob-Prockisch, Pinx.

Provenience: Klášter augustiniánů kanovníků v Borovanech, soukromá sbírka továrníka Antonína Zátky a poté jeho syna Vlastislava Zátky, roku 1942 obraz konfiskován, po osvobození Československa byl objeven v Praze a roku 1955 zakoupen za 5 896 Kč prodejnou státního obchodu Starožitnosti v Českých Budějovicích, od roku 1956 ve sbírce Městského musea v Českých Budějovicích, dnešní Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích – uložen v depozitáři (inventární číslo O 115).

Restaurováno ve škole prof. Bohuslava Slánského roku 1959.

Literatura: MATOUŠ 1938, 166; NEUMANN 1974², 112; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 10; PAVELEC 2008, 252; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; ZADRAŽIL 1985, 63, 169; ZADRAŽIL 1991, Číslo 31. 2. srpna 1991; ZÁTKA 1937, 23, 45, 64, 169–174

Českobudějovický právník a podnikatel Vlastislav Zátka zdědil po svém otci Antonínovi nesmírně cenou uměleckou sbírku, kde se mezi skvělými obrazy holandských krajinářů nacházelo i několik pláten českých barokních mistrů. Byl zde také portrét borovanského probošta Augustina Dubenského od malíře Františka Jakuba Prokyše. Zátka byl sice laik v oboru výtvarného umění, byl však také mužem s velkým rozhledem, vzdělaný a dosti nadšený. Sám sepsal katalog celé sbírky, který je i v současné době hodnotným zdrojem informací. Nejprve v základních datech zaznamenal život autorů uměleckých děl

a pod hesla jednotlivých obrazů rozepsal podrobnosti k zobrazovanému námětu. V případě Prokyšova portrétu jsou to životní data probošta Dubenského spolu s popisem obrazu a jeho rubové strany s dedikací a signaturou autora. Zátkův podrobný zápis postačil později všem dalším autorům odborné literatury. Portrétem se blíže zabýval až Zadražil v roce 1985, který jeho popis detailně rozvinul včetně ikonografického rozboru.

Obraz objednali borovanští augustiniáni roku 1764 jako dar proboštu Dubenskému k jeho sedmašedesátým narozeninám. Na plátně je z rubové strany dodnes znatelný nápis s dedikací a vepsaným chronogramem roku 1764:

VIVE DIV FELIX, SIS SOSPES, CORDE
FAVETVR
DENT: TRIBVANT SVPERI SINGVLA
VOTA TIBI.
ITA
ORIENT ONOMASTICO
DOMINO DOMINO
AUGVSTINO DVBENSKY
PRÆLATO DIGNISSIMO
PARTIQVE SUO VENERANDISSIMO
FILIALI AFFECTU
PRECANTUR.

Pod dedikací následuje seznam jedenácti jmen dárců, řeholníků z borovanského kláštera. Signatura autora „*Frantz-Jacob-Prockisch, Pinx:*“ byla původně umístěna na napínacím rámu. Při restaurování obrazu bylo však plátno z rámu sejmuto a nataženo na nový. Ze starého rámu byla část se signaturou vyříznuta a připevněna k příčné liště nového rámu.

Obraz je tradičním oficiálním portrétem duchovního, jak byl prezentován v 17. a 18. století. Zachycuje stojící polopostavu probošta Dubenského v kněžském rouchu s atributy víry, vzdělanosti a jeho důstojného úřadu, tedy s krucifixem, knihou řehole augustiniánů *Sacra Regula*, pektorálem s vyobrazením svatého Augustina, zakladatele řádu, a biskupským prstenem, jež měl jako probošt kláštera právo nosit. Pozadí je v neutrálním odstínu a jeho horní část zakrývá obligátní závěs se střapci.

Samotný portrét malíř ne zcela obvyklým způsobem vsadil do vnitřního malovaného oválného rámu a v rohových cviklech potom technikou grisaille rozvinul náměty čtyř kardinálních ctností. Alegorické postavy jsou zobrazeny jako malé děti s patřičnými atributy a doplněné nápisy na oválném rámu. V pravém horním cviklu obrazu je umístěna alegorie Moudrosti s dvojitou tváří hledící do zrcadla a svírající v ruce hada, u které je připsáno „*HAC DUCE SECURUS*“ (tudy jdi bezpečný). Levý horní roh zaujímá Spravedlnost s kupeckými vážkami a nápisem „*NEC CITRA NEC ULTRA*“ (ani sem ani tam). V dolním cviklu napravo je znázorněna alegorie Síly v podobě dítěte třímajícího sloup a přípis „*PAR ANIMO ROBUR*“ (stejná duši síla) a na protější straně postava, jež znázorňuje Umírněnost přilévající vodu do poháru s vínem, u které je dnes nejhůře čitelné slovo „*HONORIS*“ (pocta). Poslední nápis je ve spodní části oválného rámu a označuje věk portrétovaného probošta „*ÆTATIS LXVII*“.

Obraz borovanského probošta je Prokyšovým jediným známým oficiálním portrétem. Malba je konvenční s obvyklou kompozicí polopostavy umístěné na střední ose plátna doplněnou o klasické atributy.

Dosti neobvykle jsou alegorické postavy kardinálních ctností zobrazené v podobě dětí. Podle promyšlené kompozice těchto drobných obrázků, která přesně vyplňuje nepravidelný prostor ve cviklech, lze soudit, že malíř pracoval podle konkrétní předlohy, kterou se však doposud nepodařilo dohledat.

Podle Zadražila jsou zobrazení ctností inspirována augšpurskou grafikou a jejich atributy vycházejí z Hertelovy edice knihy *Ikonologia* Cæsara Ripy. Zadražil má pravdu v odkazu na Ripovu knihu, která se stala obecně platnou normou pro mnohé symbolické náměty. Bylo by ale nesnadné dokládat přímou souvislost mezi tímto konkrétním vydáním knihy a Prokyšovou malbou. Jak sám Zadražil poznamenal, její ilustrace nesloužily jako předloha. Námět kardinálních ctností byl běžně velmi rozšířen a objevuje se například v sochařské variantě na atice českobudějovické radnice. Není proto vůbec jisté, že by Prokyš měl toto vydání knihy k dispozici.

Zajímavé jsou na malbě latinské přípisy doprovázející jednotlivé alegorie. Pro výklad symbolů vycházelo zejména v 18. století značné množství knih. Inspirací pro Prokyše nebo spíše zadavatele a obsahového autora malby, mohla být například kniha věnující se

emblematické *Mundus symbolicus* Philippa Picinella, kde jsou tyto příписy vyloženy s odkazy na řecké básníky, mytologii a spisy církevních otců.

NÁMĚT: Probošt Augustin Dubenský se narodil 5. března 1697 v Trhových Svinech. V roce 1723 přišel do borovanského kláštera a po patnáctiletém působení byl zvolen jeho proboštem. V této úloze setrval až do své smrti 18. února 1778. Dubenský nechal na konci 40. let 18. století přebudovat budovu středověkého kláštera i kostela a vystavět novou Škapulířovou kapli. Byl prvním známým zaměstnavatelem malíře Františka Jakuba Prokyše, který pro něj tyto stavby vyzdobil nástěnnou malbou a dodal do nich oltářní obrazy. V letech 1760 až 1770 Dubenský své dílo dovršil stavbou nové reprezentativní budovy prelatury.

Kardinální ctnosti Moudrost, Spravedlnost, Síla a Umírněnost představují čtyři nejdůležitější vlastnosti křesťana, ze kterých vycházejí všechny ostatní. Byly definovány již Aristotelem ve starověkém Řecku a pro křesťanství je přejal a rozvinul svatý Tomáš Akvinský.

O - 7. Nanebevzetí Panny Marie

olej na plátně, 1765

značeno: FRANZ IACKOBUS PROCKISCH PINX.

Provenience: Hlavní oltář děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie v Netolicích.

Prameny: Prameny C, e/I; Prameny C, e/II; Prameny C, e/III; Prameny C, e/IV; Prameny C, e/V; Prameny C, e/VI; Prameny C, f/XI

Literatura: MAREŠ/SEDLÁČEK 1913, 7, 158; MATOUŠ 1937, 483, pozn. 4; MATOUŠ 1938, 167; NEUMANN 1974², 112; POCHE 1978, 469; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; VOLLMER 1933, 420; WIRTH 1957, 516; ZADRAŽIL 1985, 61–62, 65

Pořízení nového mobiliáře do děkanského kostela v Netolicích předcházela vleklá jednání, která jsou archivně doložená. Některé jejich detaily uveřejnil Matouš roku 1937 v článku o výjimečné řezbářské výzdobě bočních oltářů a kazatelny.

Malíře Prokyše se z těchto dokumentů týká dopis českobudějovického purkmistra a radního ze dne 14. srpna 1761, ve kterém je doporučen jako štafír na základě své práce

provedené na nově zřízeném oltáři svatého Jana Nepomuckého v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích. Malíř měl však vyšší ambice a ucházel se rovněž o zakázku na plátno hlavního oltáře s námětem Nanebevzetí Panny Marie. Za něj bylo podle prvního rozpočtu počítáno 100 zlatých, jak je zaznamenáno v dopise pro pražskou konzistoř ze dne 26. září 1764. Prokyš ale v dopise ze dne 10. června 1765 požadoval za jeho namalování celých 150 zlatých. Záležitost byla nakonec vyřešena kompromisem a na dalším malířově dopise ze dne 11. července 1765 je již připsána dodatečná poznámka o konečném ujednání na 130 zlatých. Ve smlouvání o provizi za štafírování hlavního oltáře Prokyš tak úspěšný nebyl. Jeho nabídka ze dne 22. prosince 1765 na 780 zlatých byla odmítnuta a vybrán byl pro tuto zakázku rovněž budějovický malíř a štafír Josef Putz, který za stejnou práci požadoval 540 zlatých.

Již roku 1913 obraz Nanebevzetí Panny Marie zmínili Mareš a Sedláček v Soupise památek a připojili také přepis malířovy signatury „FRANZ IACKOBUS PROCKISCH PINX.“ dnes již bohužel nečitelné. Od nich zprávu včetně signatury převzal Vollmer. Oproti původní dataci 1766, kterou Matouš zaznamenal ve svém článku z roku 1937, posunul v textu z roku 1938 vznik obrazu do roku 1767, čemuž však neodpovídá dochovaná korespondence, podle které malíř obraz zhotovil již v roce 1765. Toman čerpal z druhého Matoušova článku, ovšem zkomolil rok 1767 na 1776 a od něj špatný údaj opsali Neumann a autoři hesel v obou verzích Uměleckých památek Čech. Slaviček se opět vrátil k Matoušově dataci 1767. Zdražil čerpal z textu Mareše a Sedláčka a od nich převzal rok 1766, který je v soupise uveden jak u oltářní architektury, tak i u obrazu.

Obraz Nanebevzetí Panny Marie má v Prokyšově tvorbě zvláštní postavení pro svou nezvykle složitou a dramatickou kompozici s mnoha figurami. Shluk malých andílků a okřídlených hlaviček andílků vytváří kruh kolem postavy Panny Marie, která vzhlíží vzhůru a pravou ruku si tiskne na prsa. Oblaka, na kterých Maria klečí, podpírají a k nebi vynášejí dva velcí andělé. Skupina apoštolů ve spodním plánu obrazu je zobrazena ve velkém rozrušení okolo jejího hrobu v podobě kamenné tumby. Apoštolové se s výrazy překvapení zaklánějí a vzhlížejí vzhůru, někteří k Marii natahují ruce. Vpravo vpředu jediný z nich nepozoruje zázrak a sedí s hlavou svěšenou v klíně a podepřenou rukama.

Shodné kompoziční řešení použil Prokyš roku 1780 na obraze téhož námětu pro hlavní oltář františkánského kostela v Bechyni (katalog O – 22). Starší netolický obraz se odlišuje zejména uvolněnějším rukopisem, který pomáhá přirozenějšímu výrazu malby.

Kompozice Prokyšova obrazu vychází z tradičních vyobrazení, která mají svůj původ v renesanční Itálii a rozvíjeli je umělci po celé období baroka.

NÁMĚT: Událost Nanebevzetí Panny Marie je zaznamenána v apokryfních textech z 3. a 4. století, které převyprávěla Zlatá legenda. Maria byla tři dny po své smrti vynesena do nebe s tělem i duší, ve chvíli, kdy se u jejího hrobu zázračně shromáždili do celého světa rozptýlení apoštolové.

O - 8. Svatá Anna vyučuje Pannu Marii

olej na plátně, 330 x 184 cm, 1773

Provenience: Hlavní oltář svaté Anny z kostela svaté Anny při bývalém klášteře kapucínů v Českých Budějovicích, po zrušení kostela roku 1986 byl obraz spolu se dvěma dalšími z křídel oltáře umístěn v depozitáři Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 2247). V současné době jsou všechny tři obrazy z oltáře zapůjčeny do expozice barokního umění v jižních Čechách v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech.

Prameny: Prameny B, a/I; Prameny F, a/LIV; Prameny C, g/I

Literatura: KOTALÍK 1998b, 248; MATOUŠ 1938, 167; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 63; PLETZER 1959, 62; PLETZER 1998, 394; POCHE 1977, 207; SLAVÍČEK 2006, nepag.; THOMA 1998, 193; WIRTH 1957, 96; ZADRAŽIL 1985, 4, 69, 180

Reprodukce: PAVEL 1965, 61, obr. 76; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 62, obr. 75

Měšťan Schneider zapsal okolnosti pořízení nového hlavního oltáře pro kapucínský kostel svaté Anny do obou verzí své kroniky téměř shodně. Oltář zhotovil v polovině července roku 1773 českobudějovický sochař a truhlář Hueber zdarma jako poděkování, že bratři přijali do kláštera jeho nevlastního syna. Nejasnost však zůstává, který z českobudějovických sochařů shodného příjmení oltář zhotovil. Starší text jasně označil

Jakuba, novější sice zprvu také, ovšem stejná ruka jméno přeškrtnla a nadepsala nad něj „*Leopold*“. Autorství architektury je proto nadále předmětem dalšího studia. U Prokyše nejsou v textu žádné pochybnosti, obraz svaté Anny namaloval a je v kronice dokonce označen jako „*bürgerlicher Mahler alhier*“ (zdejší měšťanský malíř).

Po Matoušovi, který zprávu o obraze svaté Anny získal ve Schneiderově kronice z Jihočeského muzea, nepřinesl žádný z autorů literatury nic nového. Rozdílné názory však vznikly kolem dočasného uložení Prokyšových obrazů z hlavního oltáře po zrušení kostela při jeho adaptaci na Koncertní síň Otakara Jeremiáše. K radikální a necitlivé přestavbě došlo v roce 1986. V této době byly obrazy předány do Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou. Zadražil však v roce 1985 uvádí, že jsou od 60. let uloženy v sakristii kostela v Kájově a na základě svého tvrzení opravuje Pocheho text z roku 1977, který obrazy zaznamenal ještě na svém místě v kostele. Evidenční karty Alšovy jihočeské galerie přesun obrazů do Kájova nepodložily, zůstávám proto u původní provenience.

Malba zachycuje intimní rodinnou scénu. Svatá Anna sedí na židli a přidržuje na svém klíně rozevřenou knihu. Na dřevěném stupínku vedle ní stojí malá Panna Maria, čte a prstem si ukazuje na řádek. Zleva obě pozoruje svatý Jáchym, který sám právě vzhlédl od rozevřené knihy. Vedle Anny stojí stolička s košíkem klubiček a kousky látky. Židle svaté Anny, stupínek, na kterém stojí Marie, i stolička jsou umístěny na vykrojeném stupni, evokujícím schod před oltářem. Oproti Jáchymovi jsou tak povýšeny do svátostné roviny. Horní část obrazu zaujímá skupina nebeských bytostí. Ve středu je velký sedící anděl a menší andílek s květy růží, nad nimi dvě okřídlené hlavičky malých andílků a dole jedna další okřídlená hlavička, která je zpodobena zcela odlišně od ostatních a to způsobem hraničícím s karikaturou.

Oděv svaté Anny, zelené šaty se žlutým zdobením na rameni a žlutým pláštěm je shodný jako na Prokyšově obraze Svaté Anny Samětřetí z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích (katalog O – 21) a na jemu připisovaném obraze Svaté Anny vyučující Pannu Marii na bočním oltáři v kostele Navštívení Panny Marie v Borovanech (katalog P – 2). Kompozičně jsou sice postavy zobrazeny jinak, ale jde stále o jednu a tutéž ženu. Předlohy, ze kterých malíř čerpal, měly patrně stejný zdroj.

Obraz patří k Prokyšovým lepším pracím v oblasti malby olejem na plátno. Objemy jsou zachyceny věrohodně a komplikovaná pozice Jáchymových nohou dokazuje malířovu schopnost zobrazit přesvědčivě i složité zkratky na lidském těle.

NÁMĚT: Dětství Panny Marie bylo zaznamenáno nejprve v apokryfním textu Protoevangelia Jakubova a odsud se dostalo do Zlaté legendy. Texty však výuku četby nezaznamenávají. Věnují se Mariiným prvním krokům a okolnostem, za jakých ji rodiče předali do chrámu ke službě. Výuka čtení je až protireformační námět. Maria na něm ještě pobývá v domě svého otce svatého Jáchyma. Častý atribut košík s nitěmi a látkami napovídá, že se zde od matky svaté Anny rovněž učila i dalším dovednostem.

O - 9. Svatý Fidel ze Sigmaringen

Protěškovský k obrazu svatý Bonaventura (katalog O – 10).

olej na plátně, 159 x 69,5 cm, 1773

Provenience: Hlavní oltář svaté Anny z kostela svaté Anny při klášteře kapucínů v Českých Budějovicích, po zrušení kostela roku 1986 byl obraz spolu se dvěma dalšími z oltáře umístěn v depozitáři Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 2248). V současné době jsou všechny tři obrazy z oltáře zapůjčeny do expozice barokního umění v jižních Čechách v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech.

Restaurováno v roce 1989 Alenou Krahulíkovou, ak. mal.

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 4, 69

Reprodukce: KOPÁČEK 1998, 248; RULÍŠEK 2005, nepag.

Dva obrazy svatého Fidela ze Sigmaringen a svatého Bonaventury (katalog O – 10) z křídel hlavního oltáře kostela svaté Anny v Českých Budějovicích Zadražil ve svém textu připomíná s odkazem na svědectví kroniky měšťana Schneidera. Zde je však výslovně zmíněn pouze ústřední obraz oltáře Svatá Anna vyučující Pannu Marii (katalog O – 8).

Svatý Fidel v řádovém oděvu je zpodoběn se svými atributy, nástroji umučení, kyjem, halapartnou a mečem. Světec stojí mezi velkými balvany a vzhlíží k nebi. Pravou ruku

s krucifixem si tiskne na prsa a levou má položenou na lebce před sebou. Po stranách za ním se otevírají dva úzké pruhy s výhledem do krajiny.

Zajímavostí je, že obrazy z křídel oltáře jsou co do kvality zpracování o mnoho lepší než hlavní obraz. Jednoduchý námět stojících postav s atributy je podán neobyčejně živě a dramaticky, a to zejména v případě svatého Fidela.

Při posledním restaurování bylo zjištěno, že na dřevěných deskách, na kterých byla plátna původně natažena, se nacházejí skicové malby provedené pouze černou a bílou barvou s vyobrazením svatého Augustina (katalog O – 11) a Františka z Assisi (katalog O – 12). Oba tyto světci jsou oblečeni v řeholním rouchu kapucínů a jejich postavy jsou zobrazeny ve stejné kompozici jako světci na finální malbě svatý Fidel a Bonaventura.

NÁMĚT: Svatý Fidel, civilním jménem Markus Roy, pocházel ze Sigmaringen v Kostnické diecézi. Studoval právo a po nějakou dobu právnické povolání také vykonával. Nesouhlasil však s nečestnými praktikami svých kolegů, a proto se raději rozhodl pro řeholní život. V roce 1612 se nechal vysvětit na kněze a ve stejném roce vstoupil do kapucínského řádu. Působil jako představený kláštera ve Feldkirchu a jako kazatel se zasloužil o přestoupení řady šlechticů ke katolické víře. Z pověření Kongregace pro šíření víry odešel kázat také do oblasti Prättigau v dnešním Švýcarsku, která tehdy patřila k Rakouskému císařství, a kde byli silně zastoupeni následovníci učení Ulricha Zwingliho. Během bohoslužby ve městě Seewis byl vyláčen ven z kostela a surovým způsobem ubit meči, kyji a halapartnami. Jeho tělo bylo následující den pohřbeno a později přeneseno do kláštera ve Feldkirchu. Fidel byl prohlášen za blahoslaveného papežem Benediktem XIII. 24. března 1729, svatořečen byl papežem Benediktem XIV. 29. června 1746. Roku 1771 byl jeho svátek rozšířen na celou církev. Svatý Fidel byl prvním mučedníkem kapucínského řádu a Kongregace pro šíření víry.

Všechna tato tři data důležitá pro řád, blahořečení, svatořečení i rozšíření svátku, kapucíni v Českých Budějovicích velkolepě oslavovali. V jejich kronice, uložené v Národním archivu jsou podrobně popsány slavobrány s obrazy a nápisy, seznamy bohoslužeb, zpěvů, trasa procesí a vypsány významné osobnosti, které se oslav zúčastnily. Podobně o událostech zpravuje také měšťan Lukáš Bernard Schneider ve své kronice. Zobrazení

svatých Fidela a Bonaventury zvolili pro obrazy hlavního oltáře kapucíni záměrně, jako propagaci vlastního řádu.

O - 10. Svatý Bonaventura

Protějškový k obrazu svatý Fidel ze Sigmaringen (katalog O – 9).

olej na plátně, 159 x 69,5 cm, 1773

Provenience: Hlavní oltář svaté Anny z kostela svaté Anny při klášteře kapucínů v Českých Budějovicích, po zrušení kostela roku 1986 byl obraz spolu se dvěma dalšími z oltáře umístěn v depozitáři Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 2249). V současné době jsou všechny tři obrazy z oltáře zapůjčeny do expozice barokního umění v jižních Čechách v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech.

Restaurováno v roce 1989 Alenou Krahulíkovou, ak. mal.

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 4, 69

Reprodukce: RULÍŠEK 2005, nepag.

Text viz Svatý Fidel ze Sigmaringen (katalog O – 9).

Světec je zpodoběn v řádovém oděvu doplněném o kardinálskou mozetu. Stojí vedle stolku s červeným přehozem, na kterém je položena kniha a na ní lebka. Za uchem má zastrčený psací brk jako atribut filosofa. Upřeně se dívá na krucifix ve své ruce a druhou rukou spočívá na lebce. Zpod knihy vyčuhují tři červené střapce a ze strany do obrazu zasahuje tak zvaný patriarší kříž s dvojím příčným břevnem, další dva odkazy na světcovu kardinálskou hodnost.

NÁMĚT: Italský františkán, filosof a teolog svatý Bonaventura z Bagnoreggia, civilním jménem Joannes Fidanza, žil ve 13. století. Podle legendy byl jako dítě zázračně uzdraven svatým Františkem z Assisi a na poděkování této události vstoupil do františkánského řádu. Stal se generálem františkánského řádu a učitelem na pařížské univerzitě. Díky jeho přičinění došlo k reformě řádu menších bratří. Svatý Bonaventura sepsal dvě legendy o svatém Františku z Assisi, které jeho reformy ideově podpořily a staly se nesmírně

populární. Aby mohl pomoci žebravým řádům, jimž hrozilo zrušení, přijal kardinálskou hodnost a účastnil se 2. lyonského koncilu. Jeho snažení bylo úspěšné a řády mohly svou činnost rozvíjet i nadále. Svatý Bonaventura zemřel roku 1274 a svatořečen byl roku 1482.

Z františkánského řádu se roku 1528 odštěpila nová větev řeholníků, kteří si přáli žít podle původní řehole svatého Františka nepozměněné papežskými výklady. Tito bratři nosili na hábitu dlouhou špičatou kapuci, podle které se jim začalo říkat kapucíni. Od 18. století měli své první řádové svaté, ale uctívali také světce františkánů, jako tomu bylo i v Českých Budějovicích v případě svatého Bonaventury.

O - 11. Svatý Augustin

Protějškový k obrazu svatý František z Assisi (katalog O – 12).

tempera na dřevě, 158 x 68,8 cm, 1773

Provenience: Deska sloužila jako podložka pro plátno s obrazem svatého Fidela ze Sigmaringen, které bylo součástí hlavního oltáře svaté Anny v kostele svaté Anny při klášteře kapucínů v Českých Budějovicích. Po zrušení kostela v roce 1986 byly obrazy z oltáře uloženy v depozitáři Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou. Při posledním restaurování byla z desek sejmuta plátna a malby na nich nově objeveny (inventární číslo O 2537).

Literatura: nepublikováno

Autorství malované desky se svatým Augustinem a její protějšek se svatým Františkem z Assisi (katalog O – 12), které byly použity jako výztuha pláten s obrazy svatého Fidela ze Sigmaringen (katalog O – 9) a svatého Bonaventury (katalog O – 10) z oltáře svaté Anny v kapucínském kostele v Českých Budějovicích, není doloženo v pramenech. Přesto je na místě se domnívat, že autorem jak desek, tak i pláten byl František Jakub Prokyš, který pro oltář zhotovil ústřední obraz Svaté Anny vyučující Pannu Marii (katalog O – 8). Jako je tomu i v řadě jiných případů autor hlavního obrazu vytvořil i další malby na oltář, zaznamenaná však byla pouze jeho práce na středovém obraze.

Desky, na kterých jsou malby provedeny, jsou sesazeny z několika hrubě opracovaných prken s nezbroušenými suký. Malba na nich nemá žádný podklad a je provedena pouze černou a bílou barvou, místy doplněnou okrovou. Základní opracování

dřevěných desek a jednoduše nahozená malba bez podkladu svědčí o tom, že obrazy nebyly již od počátku zamýšleny k prezentaci a že šlo pouze o přípravnou studii. Prokyš je mohl zhotovit proto, aby si ověřil poměry zobrazovaných figur na oltáři, hlavní plátno má totiž dvojnásobnou výšku nebo jimi mohl chtít objednavatelům představit možné varianty námětů.

Deska se svatým Augustinem zobrazuje světce neobvykle v kapucínském hábitu s dlouhým cingulem u pasu a na něm zavěšeným růžencem. V ruce drží malý křížek, na levé straně hrudi má vymalované hořící srdce probodené šípem a vpravo na zemi vedle něj leží lebka.

NÁMĚT: Církevní otec svatý Augustin je jednou z nejvýznamnějších postav západní církve. Narodil se v polovině 4. století v severní Africe v rodině římského úředníka, jeho matka Monika byla křesťankou a snažila se jej k víře vychovat. Její snaha však byla dlouho marná, syn žil světským životem dokud se neseznámil s milánským biskupem svatým Ambrožem, který jej pokřtil. Augustin se nechal následně vysvětit na kněze a později se stal biskupem v Hippo Regiu. Věnoval se správě své diecéze a studiu filosofie a teologie. Napsal několik knih, z nichž nejvýznamnější jsou jeho pojednání *De civitate Dei* (O obci Boží), *De Trinitate* (O Nejsvětější Trojici) a autobiografická kniha *Confessiones* (Vyznání). Z kázání svatého Augustina vzešla řehole pro kněžské řády, tak zvané řeholní kanovníky, kterou se řídí nejen augustiniáni, které Augustin založil, ale také dominikáni nebo premonstráti. O životě i posmrtném působení tohoto světce bohatě pojednává Zlatá legenda. Svatým se nestal jenom Augustin, ale i jeho matka Monika, která svými modlitbami přispěla k jeho obrácení. Augustin bývá zobrazován jako biskup a učenec s psacími potřebami, jeho obvyklým atributem je hořící, někdy probodené, srdce anebo malé dítě se lžící. Text viz Kostel Nejsvětější Trojice (katalog F – 11).

Kapucíni v Českých Budějovicích pro svůj oltář patrně vyobrazení svatého Augustina neplánovali. Světec neměl s jejich řádem žádnou přímou souvislost a není proto důvod domnívat se, že by jeho vyobrazení zamýšleli na hlavní oltář svého kostela. Prokyš si tento

námět na pracovní skice zřejmě zvolil sám. Odpovídá tomu také nesrovnalost s kapucínským hábitem, který světcí, zakladateli augustiniánského řádu, nepřísluší.

O - 12. Svatý František z Assisi

Protějškový k obrazu svatý Augustin (katalog O – 11).

tempera na dřevě, 158 x 68,9 cm, 1773

Provenience: Deska sloužila jako podložka pro plátno s obrazem svatého Bonaventury, které bylo součástí hlavního oltáře svaté Anny v kostele svaté Anny při klášteře kapucínů v Českých Budějovicích. Po zrušení kostela v roce 1986 byly obrazy z oltáře uloženy v depozitáři Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou. Při posledním restaurování byla z desek sejmuta plátna a malby na nich nově objeveny (inventární číslo O 2538).

Literatura: nepublikováno

Text viz Svatý Augustin (katalog O – 11).

Svatý František je na desce vymalován v řádovém rouchu. Probodenýma rukama ke své hrudi něžně tiskne kříž s ukřižovaným tělem Krista, podle pootevřených úst se zdá, jakoby se svým Pánem promlouval. Po levé straně u jeho nohou leží lidská lebka.

NÁMĚT: Syn bohatého obchodníka se suknem v Assisi Jan řečený Francouzek (Francesco) nebyl oproti svým vrstevníkům příliš výjimečný. Žil na přelomu 12. a 13. století, přál si stát se rytířem a zúčastnil se v Itálii několika bitev. Při jedné byl však chycen a strávil celý rok v zajetí. V té době měl vidění, při kterých mu Bůh sdělil, že jeho životním posláním bude chudoba a služba Ježíši Kristu. František se vydal se na pouť do Říma a začal rozdávat svůj i rodinný majetek. Otec se za to na něj rozhněval a veřejně ho vydědil. František mu vrátil šaty, které měl na sobě, oblékl se do pytloviny a vydal se hlásat chudobu. Brzy se k němu připojili také další druzi, pro něž sestavil pravidla života, řeholi. První žádosti Františka o potvrzení řádu papež Inocenc III. nevyhověl. Souhlasil teprve poté, co ve snu spatřil hroutící se svůj biskupský lateránský chrám, který podepřel a zachránil jediný muž, jímž byl právě František. Podle Františka se mniši začali označovat za františkány, hlásali chudobu a živili se výhradně almužnou. Ve spolupráci se svatou Klárou založil František také klarisky

jako ženskou odnož řádu. Svatý František proslul nesmírnou štedrostí a prostotou, za svého života vykonal celou řadu zázraků. Nejvýznamnější z nich se ale udál přímo na něm. Zlatá legenda o tom vypráví takto „Jednou měl sluha Boží vidění a spatřil nad sebou serafína. Ten mu vtiskl tak zřetelně známky svého ukřižování, že se zdálo, jako by i on byl ukřižován. Ruce nohy i bok byly poznamenány znamením kříže, on však tato stigmata pečlivě ukrýval před zraky všech. Přesto je někteří spatřili ještě za jeho života, po jeho smrti je viděli mnozí. Mnoho zázraků prokázalo, že jsou tato stigmata ve všem pravá.“ František zemřel v naprosté chudobě na zemi přikryt cizím pláštěm roku 1226. Svatořečen byl již dva roky po své smrti papežem Řehořem IX.

O - 13. Svatý Petr

Protěškovský k obrazu svatý Pavel (katalog O – 14).

olej na dřevě, malba 53 x 30 cm, deska 102,5 x 48 cm, 1773

Provenience: Oltář kostela svaté Anny při klášteře kapucínů v Českých Budějovicích. Po zrušení kostela a jeho přestavbě na koncertní síň v roce 1986 byly obrazy společně s dalšími z kostela uloženy v depozitáři Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 2251).

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 4, 69

Desky s malbami svatého Petra a Pavla zmínil Zadražil, blíže se jim však nevěnoval.

V inventáři Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou jsou desky vedeny jako části rozebraného hlavního oltáře svaté Anny z kapucínského kostela v Českých Budějovicích. Z tohoto oltáře se dochovala tři plátna a dvě jejich podkladové desky (katalog O – 8, 9, 10, 11, 12). Jeho původní vzhled je znám ze staré fotografie otištěné v knize *České Budějovice* od Pavla z roku 1965. Velmi nekvalitní snímek bohužel neumožňuje potvrdit původ desek na oltáři svaté Anny, přesto tato verze zůstává stále velmi pravděpodobná. Možností může být i to, že pocházely z jiného oltáře v kostele, který nebyl na fotografii zachycen. Scházející dokumentace před rozebráním mobiliáře kostela bude zásadní překážkou při pokusu o konkrétní určení původu desek i v budoucnu.

Protějškové desky mají stejný formát a jejich výzdoba je zrcadlově převrácená. Deska se svatým Petrem byla určena na levou stranu. Celá její pravá a spodní hrana i dolní část levé nesou stopy po zasazení do architektury oltáře. Horní část desky tvoří malba ve vyřezávaném rámu zdobeném lištami zakončenými volutami a krátkým úsekem segmentové římsy nahoře. Spodní část desky je pravoúhlá a zdobená intarzovaným obdélníkem s trojúhelnými výsečemi ve středu obvodových hran.

Vyobrazení svatého Petra je portrétní. Malba zachycuje světcovu hlavu obracející se k pravé straně a vzhůru, ramena a část hrudníku. Podle tradice je Petr zobrazen jako starý muž s kudrnatými bílými vlasy a plnovousem. Má poodhalenou hrud' a v ruce drží dva velké klíče.

NÁMĚT: Petr, vlastním jménem Šimon, býval rybářem, který se společně se svým bratrem Ondřejem přidal mezi učedníky Ježíše Krista. Získal mezi nimi výsadní postavení a dokladem toho je i světcův atribut klíč od nebeské brány. Jeho původ je třeba hledat v evangeliu svatého Matouše, které vypráví, že se Kristus zeptal svých učedníků, za koho jej považují a Petr mu odpověděl „*Ty jsi Kristus, ten Syn Boha živého.*“ (Mt 16,16). Ježíš byl velmi potěšen a odpověděl mu „*Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův; nebo tělo a krev nezjevilo tobě, ale Otec můj, kterýž jest v nebesích. I jáť pravím tobě, že jsi ty Petr, a na též skále vzdělám církev svou, a brány pekelné nepřemohou jí. A tobě dám klíče království nebeského. A což bys koli svázal na zemi, budeť svázáno i na nebi; a což bys koli rozvázal na zemi, budeť rozvázáno i na nebi.*“ (Mt 16,17–19). Petr se stal prvním římským biskupem, to jest papežem. V Římě také zemřel mučednickou smrtí ukřižován hlavou dolů.

O - 14. Svatý Pavel

Protějškový k obrazu svatý Petr (katalog O – 13).

olej na dřevě, malba 53 x 29 cm, deska 102,5 x 48 cm, 1773

Provenience: Oltář kostela svaté Anny při klášteře kapucínů v Českých Budějovicích. Po zrušení kostela a jeho přestavbě na koncertní síň v roce 1986 byly obrazy společně s dalšími z kostela uloženy v depozitáři Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 2250).

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 4, 69

Text viz Svatý Petr (katalog O – 13).

Deska s vyobrazením svatého Pavla pochází z pravé strany oltáře, ke kterému byla upevněna levou, dolní a spodní částí pravé hrany.

Malba zobrazuje portrét světce držícího otevřenou knihu. Svatý Pavel má nepatrně natočenou hlavu na pravou stranu. Jeho tvář nese tradiční rysy pro jeho zobrazení, tedy hnědé vlasy a zejména mohutný dlouhý plnovous.

NÁMĚT: O životě a působení svatého Pavla víme z novozákonní knihy Skutků apoštolů. Pavel, vlastním jménem Šavel neboli Saul, pocházel z Tarsu ze židovské rodiny, která však měla římské občanství. Studoval v Jeruzalémě a stal se farizejem. Zúčastnil se několika pronásledování křesťanů, při jednom z nich cestou do Damašku jej oslepilo světlo tak silné, až spadl z koně a promluvil k němu Bůh. „*Sauli, Sauli, proč mi se protiviš?*“ (Sk 9,4). Saul na tři dny oslepl a uzdravil jej teprve jeden z následovníků Ježíše Krista Ananiáš, který ho následně pokřtil. Saul přijal jméno Pavel a začal křesťanství hlásat mezi pohany. Vykonal několik apoštolských cest, při kterých založil řadu křesťanských obcí, jimž patřily jeho Listy, dopisy, které jsou dnes součástí knih Nového zákona. Na jedné z cest byl svatý Pavel zajat a převezen do Říma, kde byl za svou víru a její hlásání odsouzen k trestu smrti. Jako římský občan byl sťat mečem, který se stal jeho hlavním atributem.

O - 15. Svatý Ubald

olej na plátně, 1777

Provenience: Oltář v kapli Opatovického mlýna u Třeboně, letní sídlo treboňských opatů augustiniánů kanovníků. V rámci restituce obraz navrácen potomkům majitelů Opatovického mlýna, soukromá sbírka.

Literatura: KADLEC 2004, 229; MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 101; MATOUŠ 1938, 167; MATOUŠ 1972, 85; POCHE 1982, 98; VOLLMER 1933, 420; WIRTH 1957, 792; ZADRAŽIL 1985, 4, 70

Obraz v kapli svatého Ubalda zmiňují nejprve Mareš a Sedláček. Od nich zprávu včetně datace přejali další autoři.

Prokyš vyzdobil také niku kaple (katalog F – 15) a patrně štafíroval i oltář, na který vymaloval drobnou polopostavu svatého Augustina s hořícím srdcem a berlou vyčuhující zpoza rožmberského erbu s červenou růží na stříbrném poli.

Světec je na malbě zobrazen v biskupském rouchu stojící na schodech před dveřmi chrámu. V levé ruce drží berlu a pravou žehná polonahému muži ležícímu na schodech před sebou, z jehož úst vyletěl maličký dráček. Pod schody vlevo klečí před svatým Ubaldem žena, která odhaluje přikrývku ze svého malého dítěte a na pravé straně sedí muž s obvázanou hlavou, který má na klíně položenou knihu a kněžský biret. Za postavou biskupa vykukují na pravé straně žena a vlevo dva muži podivující se jeho konání. Nad výjevem se v podivných chuchvalcích mraků vznášejí dvě okřídlené hlavičky andílků.

NÁMĚT: Svatý Ubald byl ve 12. století biskupem ve městě Gubbio v Umbrii. Pocházel z bohaté rodiny, ale záhy osiřel a vyrůstal v klášteře. Majetek po rodičích rozdál chudým a nechal se vysvětit na kněze. Jeho život je spojen s legendou o zázračném uzdravování lidí posedlých ďáblem. Je proto považován za ochránce proti psychickým onemocněním a je také patronem dětí.

Zobrazení svatého Ubalda není na českém území zcela obvyklé. Objevuje se ještě v jednom případě a to opět v prostředí augustiniánských kanovníků na bočním oltáři klášterního kostela Nejsvětější Trojice ve Fulneku. Autorem obrazu tohoto oltáře byl moravský malíř a Prokyšův vrstevník Josef Ignác Sadler. Oba obrazy mají obdobnou kompozici v postavě žehnajícího biskupa stojícího ve dveřích chrámu, v dalších prvcích se ale liší.

O - 16. Archanděl Michael

olej na plátně, 1778

Provenience: Hlavní oltář kostela archanděla Michaela v Horním Záhoří.

Prameny: Prameny C, d/I; Prameny C, d/II

Literatura: NAŇKOVÁ 1960, 84; POCHE 1977, 422; SOUKUP 1910, 365;
ZADRAŽIL 1985, 71, 297–298

K oltářnímu obrazu archanděla Michaela zhotovil František Jakub Prokyš „malý model“. Šlo patrně o skicu, která se nedochovala, víme o ní ale z malířova dopisu zaslaného z Českých Budějovic dne 24. listopadu 1777 do Horního Záhoří. Prokyš odkazuje zejména na zobrazení Lucifera, které se zadavateli zřejmě zdálo problematické. Za obraz požadoval malíř 30 zlatých, podle konečného vyúčtování datovaného 16. zářím 1778 a schváleným Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu 13. února 1779 za něj obdržel dokonce 32 zlatých. Kníže ze Schwarzenbergu zastával patronátní roli nad kostelem archanděla Michaela v Horním Záhoří a na objednávku nového hlavního oltáře, dvou bočních a kazatelny dohlížel. Jeho erb je ve vyřezávané kartuši umístěn na vítězném oblouku kostela. Nové vybavení kostela zhotovil českobudějovický sochař Leopold Hueber, štafířské práce provedl Václav Trubel ze Strakonic.

Soukup zmiňuje všechny tři obrazy na oltářích v kostele, archanděl Michael, Immaculata (katalog O – 17) a svatý Josef (katalog O – 18), jako dílo jednoho autora, kterého ovšem nejmenuje. Teprve Naňková na základě bádání v třeboňském archivu doložila Prokyšovo autorství obrazu na hlavním oltáři s vyobrazením archanděla Michaela. Ve svém textu cituje závěrečné vyúčtování prací na novém vybavení i s vyplacenými částkami za ně. Poche čerpal z textu Naňkové, stejně tak později i Zadražil.

Na střední ose obrazu je umístěna vznešená postava archanděla Michaela v rytířské zbroji stojící na ďáblovi, který se svíjí v pekelných plamenech. Michael levou rukou ďábla přidržuje na řetězu a pravou napřaženou se do něj chystá vbodnout paprsčitý meč. Jeho tělo se svalnatýma rukama i nohama je ve zvláštním nepoměru s jeho sličnou až dívčí tváří a nádherným párem bělostných křídel. Nad výjevem je v září zobrazen trojúhelník Boží prozřetelnosti s vepsaným hebrejským jménem Boha, který doprovázejí dvě okřídlené hlavičky andílků. Malba je dramatická, nechybí na ní však obligátní Prokyšův prvek, okřídlené hlavičky andílků, které ji uklidňují.

Předlohou Prokyšova obrazu archanděla Michaela bylo plátno římského malíře Quida Reniho z kapucínského kostela Santa Maria della Concezione v Římě z roku 1635. Toto dílo nebylo v českých zemích neznámé. Jeho varianta zdobí například hlavní oltář kostela archanděla Michaela v Olomouci i mnohé jiné. Prokyš měl pravděpodobně k dispozici grafický list s tímto vyobrazením.

Prokyš předlohu využil pro rozvržení kompozice a převzal některé detaily jako například Michaelovu zbroj. Vložil však do díla i vlastní invenci. Zaměnil tvář archanděla za svůj obvyklý typ používaný při zobrazování mladých dívek, výrazné je v tomto ohledu zvláště jím běžně užívané neobvykle tvarované ucho. Kovový meč vyměnil za zářící paprsek světla, doplnil horní partii obrazu o trojúhelník Boží prozřetelnosti a andělky. Zcela jinak zobrazil podobu ďábla, Lucifera, který je v jeho případě postavou karikaturní bytosti oproti realisticky vymalovanému muži s atributy ďábla na originálu. Zde je však na místě poznamenat, že Quido Reni do svého ďábla vložil podobu papeže Inocence X., kterýmžto záměrem Prokyš limitován nebyl.

NÁMĚT: Michael je řazen v nebeské hierarchii mezi sedm archandělů, kteří jsou zvěstovateli a posly Boha. Archanděl Gabriel zvěstoval narození Ježíše Krista nebo Jana Křtitele. Archanděl Rafael poradil Tobiašovi, jak vyléčit slepotu jeho otce. Michael je knížetem mezi ostatními anděly a stojí v čele nebeských vojsk, což je odvozeno z textu Zjevení svatého Jana (12,7) „*I stal se boj na nebi: Michal a andělé jeho bojovali s drakem, a drak bojoval i andělé jeho.*“ Proto je Michael zobrazován jako voják ve zbroji a s mečem, který zabíjí draka nebo ďábla. Jeho ikonografie byla rozvíjena ve středověku a je zaznamenána ve Zlaté legendě. Michael byl například jako přísný vykonavatel Boží vůle poslán uvrhnout rány na Egypt a bude účasten vážení duší u posledního soudu. Jméno Michael znamená v překladu – „Kdo je jako Bůh“, tento nápis v latině je také umístěn v kartuši na hlavním oltáři nad obrazem.

O - 17. Immaculata

Protěškový k obrazu svatý Josef (katalog O – 18).

olej na plátně, 1778

Provenience: Severní boční oltář kostela archanděla Michaela v Horním Záhoří.

Literatura: POCHE 1977, 422; SOUKUP 1910, 365; ZADRAŽIL 1985, 71, 299

Ani Soukup ani Poche neuvedli Prokyše jako autora obrazů na bočních oltářích kostela archanděla Michaela v Horním Záhoří. Učinil to až Zadražil, patrně na základě Soukupova tvrzení, že obrazy bočních oltářů jsou od stejného autora jako plátno z oltáře hlavního (katalog O – 16), kterého však rovněž nejmenoval.

Pořízení bočních oltářů Panny Marie Immaculaty a svatého Josefa (katalog O – 18) v kostele archanděla Michaela v Horním Záhoří není archivně podloženo. Jejich architektonické tvarosloví, sochařské detaily i zvolená polychromie však nasvědčují, že pocházejí od stejných tvůrců jako hlavní oltář a kazatelna kostela, tedy od českobudějovického sochaře Leopolda Huebera a strakonického štafíra Václava Trubela. Stejně je tomu i s jejich obrazy, o kterých se dochované dokumenty rovněž nezmiňují. Obraz hlavního oltáře s vyobrazením archanděla Michaela a oba obrazy bočních oltářů jsou dílem jedné ruky, malíře Františka Jakuba Prokyše.

Na obraze stojí Panna Maria zobrazená jako mladá dívka na sféře ovinuté hadem, který svým ocasem podpírá jablko. Má sepnuté ruce, kolem hlavy deset viditelných hvězd a pokorně shlíží dolů. Nad ní je ve svatozáři holubice Ducha Svatého, kterou sesílá Bůh Otec, jehož polopostava se naklání z pravého horního rohu obrazu. Po pravé straně Panny Marie je malý andílek leštící zrcadlo a na levé druhý andílek s bílou lilií. V obláčcích kolem Marie se vznášejí tři okřídlené hlavičky andílků.

NÁMĚT: Panna Maria je zobrazena jako Neposkvrněné početí tak zvaná Immaculata typu La Purísima. Její zobrazení kombinuje tak zvanou druhou Evu symbolicky přemáhající hřích zašlápnutím hada s jablkem a Apokalyptickou ženu, čemuž odpovídá věk dvanácti let, rozpuštěné vlasy, sepnuté ruce na prsou a dvanácti hvězd kolem hlavy, u Prokyše je jich viditelných deset, zbylé dvě odpovídají prostoru za Marií.

Zobrazení Neposkvrněného početí Panny Marie v této variantě bylo definováno ve spise španělského malíře Francesca Pacheca v roce 1615. V církvi bylo Neposkvrněné početí uznáváno již od dob církevních otců a byly o něm vedeny dlouhé disputace zejména mezi

členy řádů. Definitivně jako dogma bylo ale schváleno teprve v roce 1854 za pontifikátu papeže Pia IX.

Oblíbenost tohoto námětu v Českých zemích byla značná, dokladem mohou být mariánské sloupy, které na svém vrcholu nesou nejčastěji právě Pannu Marii Immaculatu typu La Purísima. Úcta k Neposkvrněnému početí byla podporována i nařízením, podle kterého měli noví profesori Karlovo-Ferdinandovy univerzity přísahat, že budou hájit Neposkvrněné početí, a studenti na jeho obhajobu skládali univerzitní teze.

O - 18. Svatý Josef

Protěškový k obrazu Immaculata (katalog O – 17).

olej na plátně, 1778

Provenience: Jižní boční oltář kostela archanděla Michaela v Horním Záhoří.

Literatura: POCHÉ 1977, 422; SOUKUP 1910, 365; ZADRAŽIL 1985, 71, 300

Text viz Immaculata (katalog O – 17).

Tento obraz s námětem svatého Josefa, Zadražil zcela mylně označuje „*svatý Josef Egyptský s Ježíškem*“. Pěstoun Páně, svatý Josef, na obraze nemá nic společného s Josefem Egyptským, předposledním synem patriarchy Jakuba a pozdějším správcem egyptské země, jehož příběh je popsán v První knize Mojžíšově.

Po boku svatého Josefa sedícího na vrcholu schodiště pokrytého oblaky je zobrazen malý Ježíšek, kterého Josef pravou rukou přes bílé plátno objímá. Pod schody před nimi je andílek s bílou lilií a v oblacích se vznášejí tři okřídlené hlavičky andílků.

NÁMĚT: Příběh o Josefovi je zachycen v evangeliích svatého Matouše (1,16–2,23) a Lukáše (2,1–52). Josef na příkaz anděla Gabriela přijal do svého domu svou těhotnou snoubenku Marii, byl přítomen zázračnému narození jejího syna Ježíše Krista, kterého vychoval jako svého, a proto bývá označován za pěstouna Páně. Podrobnosti k jeho životu později doplnila Zlatá legenda. Podle tradice byl povoláním tesař a jeho atributem bývají tesařské nástroje, Ježíšek a bílá lilie, symbol čistoty.

Na Prokyšově obraze se Josef Ježíška dotýká pouze přes bílé plátno. Jedná se o odkaz na Ježíše coby Nejsvětější svátost oltářní, hostii proměněnou v tělo Kristovo, které se při pozdvihování kněz rovněž dotýká pouze skrze velum, dlouhý pruh bohatě zdobené látky.

O - 19. Pieta „Blažená Panna Maria“

olej na plátně, 1780

Provenience: Oltář v boční kapli svaté Barbory kostela svatého Jiljí při bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Třeboni.

Prameny: Prameny G, I

Literatura: FRANTA 1880, 90; KADLEC 2004, 227; MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 66; MATOUŠ 1938, 166; MATOUŠ 1972, 85; POCHE 1982, 99; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; VAČKÁŘ 1867, 93; WIRTH 1957, 791; ZADRAŽIL 1985, 53, 72, 304–306

Nejstarší literaturou zmiňující tento Prokyšův obraz je text Vačkáře, který čerpal informace z farní kroniky P. Hrdličky z roku 1789 a zaznamenal, že obraz malíře „Prokeše“ byl na nový oltář pořízen roku 1780. Stejnou zprávu podal i Franta ve své statisticko-historické studii. Naproti tomu Mareš a Sedláček datují malbu rokem 1748, bohužel ale neuvedli svůj zdroj. Pozdější autoři od nich informaci přejali. Kadlec čerpal ve své knize o augustiniánském klášteře v Třeboni opět přímo z kroniky P. Hrdličky a upravil dataci zpět na rok 1780, kdy teprve měl vzniknout nový oltář s obrazem piety. K této dataci se přiklání i tato práce, opět na základě Hrdličkova textu, který se zdá být dostatečně hodnověrný.

P. Aquilin Jan Křtitel Hrdlička byl řeholním kanovníkem augustiniánského kláštera v Třeboni a zastával zde funkci knihovníka do roku 1786, kdy byl klášter z nařízení Josefa II. zrušen. Hrdlička byl poté krátce farářem v Hlavatách, než se roku 1787 do Třeboně opět vrátil, tentokrát jako farář. V následujícím roce byl císařem Josefem II. jmenován komendátním opatem v klášteře ve Vyšším Brodě, kde působil tři roky, a dožil poté v Českých Budějovicích. Hrdlička po zrušení kláštera v Třeboni sepsal dvoudílnou historii klášterního domu a farnosti.

Dle Hrdličkova textu stávala na starém oltáři v boční kapli svaté Barbory socha piety označovaná „*B^{ea} Virg. Mariæ*“ (Blažená Panna Maria), která se u tamního obyvatelstva těšila

velké úctě. Pro značnou sešlost byla socha roku 1780 odstraněna a uložena ve skleněné skříňce. Pražský rytec Jan Balzer vytvořil podle této sochy rytinu, jejíž jeden exemplář je vlepen do Hrdličkovy kroniky, která se stala předlohou pro zobrazení Františka Jakuba Prokyše. Obraz následně sochu na nově zbudovaném oltáři nahradil.

Kadlec k těmto záznamům doplňuje, že starobylá socha měla být dle josefínských nařízení pouze zbavena šatu, avšak poté, co byl odhalen její špatný stav, byla z oltáře odstraněna a nahrazena obrazem.

Dataci obrazu rokem 1748, jak ji uvádějí Mareš a Sedláček, není v současnosti čím podložit. Kromě toho, že P. Hrdlička přímo uvádí konkrétní rok vzniku nového oltáře a obrazu, zmiňuje také Prokyše jako budějovického malíře, jímž byl teprve od roku 1759 nebo 1760. P. Hrdlička byl pamětníkem všech výše zmíněných událostí, a není proto důvod jeho zápisu nevěřit, alespoň do doby, než se podaří nalézt a zhodnotit pramen, ze kterého čerpali Mareš a Sedláček.

Pouze pro úplnost uvedme, že o dalším osudu starobylé sochy piety nejsou od zápisu P. Hrdličky žádné další zprávy.

Zadrazil poznamenal, že se obraz nachází v depozitáři Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Třeboň – depozitář zámku v Třeboni. Toto tvrzení je však nepodložené a neodpovídají mu ani záznamy Státního zámku Třeboň ani Římskokatolické farnosti Třeboň.

Obraz zachycuje středověkou sochu piety, Pannu Marii s mrtvým synem Ježíšem Kristem v náručí, oblečenou do barokních šatiček s korunkami na hlavách a svatozáří z hvězd spojených linkou. Šatičky jsou ze světle modré látky zdobené jemnou výšivkou květin a zlatou stužkou. Panna Maria má kromě nich ještě černé smuteční maforium a svrchní zelený plášť. Soška zaujímá celou plochu obrazu, pouze v horní části zůstává tmavý pruh jednolitého pozadí.

NÁMĚT: Malba je zajímavým dokladem barokní zbožnosti. Podobná vyobrazení bývají častá na korouhvích, se kterými se chodilo na procesí k milostným sochám a obrazům. Socha dle zápisů v Hrdličkově kronice způsobila mnoho zázraků a jako poděkování jí lidé dávali dary

včetně šatů a ozdob. Není ale jisté, zda šlo i v tomto případě o milostnou sochu. Poslední záznamy o milostné pietě v kostele svatého Jiljí v Třeboni pocházejí z doby před rokem 1600. Ani Hrdlička ji jako milostnou neuvádí.

O - 20. Svatá Barbora

olej na plátně, 1780

Provenience: Nástavec oltáře v boční kapli svaté Barbory kostela svatého Jiljí při bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Třeboni.

Literatura: MATOUŠ 1972, 85; ZADRAŽIL 1985, 72, 307; ZADRAŽIL 1991, Číslo 34. 23. srpna 1991

O Prokyšově autorství u obrazu svaté Barbory z nástavce oltáře v jižní kapli kostela svatého Jiljí v Třeboni nebyly doposud nalezeny žádné archivní doklady. Ani P. Hrdlička, který zaznamenal události kolem pořízení hlavního obrazu Piety z tohoto oltáře (katalog O – 19), obraz v nástavci neuvedl.

Matouš ve své studii o životě malíře Prokyše z roku 1938 obraz svaté Barbory nezmiňuje. Velmi krátce jej ale o mnoho let později připomenul v průvodci města Třeboň, odkud tuto informaci přejal do své práce Zadražil.

Při určení Františka Jakuba Prokyše jako autora malby, proto vycházíme z předpokladu, že malíř hlavního oltářního obrazu byl shodný s autorem obrazu v nástavci, jak je to i v jiných případech obvyklé, a ze srovnání s jeho dalšími pracemi bezpečně připsanými.

Svatá Barbora je zobrazena jako šlechtična v bohatých šatech se svými atributy, kalichem, který drží v rukou, a věží stojící v pozadí.

Na Prokyše odkazují zejména detaily specifické pro jeho díla, jako jsou štíhlé dlouhé prsty ve složitých pozicích, výrazné klenutí horních víček nebo charakteristický tvar ušních lalůčků. K porovnání můžeme odkázat například na obraz Immaculaty z kostela archanděla Michaela v Horním Záhoří (katalog O – 17). Řešení kompozice obrazu je příliš konvenční na to, aby se v ní daly najít specifické prvky pro malířovu práci.

Stejný rozvrh má také Prokyšův obraz téhož námětu v nástavci oltáře kaple svatého Víta nedaleko Třeboně z roku 1762 (katalog O – 5). Patrný rozdíl obou obrazů je v jejich pojetí, zatímco Barbora z kaple kostela svatého Jiljí je v těžkém barokním hávu zobrazena v zemitých barvách, Barbora z kaple svatého Víta je prozářena jásavými pastelovými tóny a malována lehkými tahy.

NÁMĚT: Text viz Svatá Barbora (katalog O – 5).

O - 21. Svatá Anna Samátřetí

olej na plátně, 320 x 170 cm, 1780

Provenience: Kaple svaté Anny v kostele Obětování Panny Marie při bývalém dominikánském klášteře v Českých Budějovicích.

Restaurováno v roce 2002 Milanem Kadavým, ak. mal.

Prameny: Prameny F, a/LXII

Literatura: KOTALÍK 1998b, 248; MATOUŠ 1938, 167; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 75; PLETZER 1998, 394; POCHE 1977, 206; SLAVÍČEK 2006, nepag.; WATZL 1910, 133; ZADRAŽIL 1985, 4, 72

Kronika českobudějovického měšťana Lukáše Bernarda Schneidera podrobně zaznamenává okolnosti pořízení nového oltáře svaté Anny v dominikánském kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích. Zhotovil jej roku 1780 místní sochař a truhlář Leopold Hueber. Koncem října byl hotový oltář sestaven poblíž severních bočních dveří kostela, kterými se vstupovalo na hřbitov a ke křížové cestě. Oltářní obraz namaloval rovněž místní měšťan František Jakub Prokyš, který v následujícím roce 1781 oltář také štafíroval.

Celý záznam ze Schneiderovy kroniky přetiskl Watzl, podle něž citoval zprávu o autorství obrazu a jeho dataci Matouš. Další autoři literatury informace pouze přejali.

Oltář svaté Anny se do dnešní doby nedochoval, zbyl z něj pouze obraz svaté Anny Samátřetí. Je to důsledek rozsáhlých úprav kostela a jeho mobiliáře, které zde provedli piaristé v polovině 19. století. Barokní oltáře byly tehdy odstraněny a nahrazeny

novogotickými. Stejný osud postihl také většinu oltářních pláten. Obraz svaté Anny Samětřetí měl naštěstí jiný osud. Při stavebních úpravách kostela byla zbořena boční kaple Panny Marie stávající při severní straně dlouhého presbytáře, kde byl v nádherném oltáři z tepaného stříbra pocházejícího z poloviny 17. století umístěn milostný obraz Panny Marie Budějovické. Tento obraz byl přenesen na nový hlavní oltář v presbytáři a stříbrný oltář zbavený většiny své výzdoby přesunut do kaple přistavěné k severní boční lodi kostela. Právě do této kaple na stěnu za torzo stříbrného oltáře byl zavěšen Prokyšův obraz svaté Anny Samětřetí. Kaple byla podle obrazu nově zasvěcena svaté Anně.

Obraz zobrazuje tři pokolení v rodině Ježíše Krista. Vlevo stojí Panna Maria, napravo v křesle sedí její matka svatá Anna a mezi nimi na klíně svaté Anny stojí Ježíšek. Všechny tři postavy jsou natočeny ven z obrazu k divákovi. Maria je namalována neobvykle jako statná žena, oblečená do šatů v tradičních barvách, červenorůžového spodního roucha a modrého pláště s bílým maforiem. Její postava je ve výrazném kontrastu. Malý Ježíšek žehná pravou rukou. Oblečený je do bílé dlouhé košilky. Podle tradice je svatá Anna, babička, namalována jako stařena s vráscitou tmavou tváří. Její šaty jsou ze zelené látky a plášť ze žluté, což jsou časté barvy u jejích zobrazení. Z křesla na kterém sedí je vidět pouze část, která je bohatě zdobená vyřezávanými rozvilinami a volutami. Vlevo za Pannou Marií vykukuje stůl s červeným ubrusem s čabrakovým okrajem a na zemi leží košík s látkami. Pozadí obrazu tvoří v levé části dva hladké sloupy, které letící andílek odhaluje zpod zeleného závěsu. Napravo je vidět otevřené nebe, v němž jsou andílek se sepnutými rukama ležící na obláčku a nad ním dvě okřídlené hlavičky andílků.

Hlavní postavy na obraze jsou mohutné, místy se zdá, že až oteklé. Záhyby na jejich šatech jsou tvrdé, a přestože jsou látky zřasené, nepůsobí plasticky. Předměty jako křeslo, stůl a sokl se sloupy mají velmi ostré zdůrazněné hrany a nepřesvědčivě imitují materiál, ze kterého mají být vyrobeny. Odlišné je to v horní partii obrazu, kde jsou vymalováni andílci. Na nich je stále patrný Prokyšův uvolněný rukopis. Barvy jsou kladeny měkce vedle sebe bez ostrých přechodů tolik kazících dojem z dolní části obrazu.

Malba je jednou z Prokyšovou posledních prací. Pochází ze stejného roku jako oltářní plátno s námětem Nanebevzetí Panny Marie, které namaloval pro klášterní kostel

františkánů v Bechyni (katalog O – 22). Oba obrazy mají velmi podobný uhlažený a strnulý způsob vypracování. Na plátnech s Prokyšem pravděpodobně spolupracoval jeho syn František, který se s otcem podílel na jeho řemesle nejméně od roku 1777, kdy je zaznamenán jako pomocník při výzdobě kaple Vzkříšení v kostele svatého Víta v Českém Krumlově (katalog F – 14).

NÁMĚT: Zobrazení Svaté Anny Samětřetí označuje ve Svaté rodině tři generace; babičku Annu, matku Marii a syna Ježíše Krista.

Příběh svaté Anny a jejího manžela svatého Jáchyma, rodičů Panny Marie, byl zaznamenán nejprve v apokryfních textech Jakubova protoevangelia a Pseudo-Matoušova evangelia a následně byl ve 13. století převyprávěn do Zlaté legendy. Svatý Jáchym šel jako každý rok do chrámu vykonat oběť Bohu. Kněz ho však vyhnal, protože se domníval, že se Jáchym provinil proti zákonu a v důsledku toho je neplodný. Zahanbený Jáchym se nechtěl vrátit domů, proto odešel za město k pastýřům. Dostihl jej však anděl, který mu řekl *„Já jsem anděl Páně poslaný k tobě, abych ti oznámil, že byly vyslyšeny tvé prosby a že tvé almužny vystoupily před zrak Hospodinův. ... Věř tedy rozumu a příkladům, že početí dlouho odkládané a porod ženy, která byla neplodná, bývá zázračnější. Právě tak tvá manželka Anna ti porodí dceru a dáš jí jméno Maria.“* Ve stejnou dobu se anděl zjevil také Anně a zvěstoval jí stejnou zprávu jako Jáchymovi.

O - 22. Nanebevzetí Panny Marie

olej na plátně, 1780

Provenience: Hlavní oltář kostela Nanebevzetí Panny Marie při bývalém klášteře františkánů v Bechyni, od roku 1790 zavěšen na severní stěně kostela.

Literatura: BOHÁČ 1995, 137–138; MATOUŠ 1938, 167; PODLAHA/ŠITTLER 1898, 20; POCHE 1977, 45; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; VOLLMER 1933, 420; WIRTH 1957, 23; ZADRAŽIL 1985, 4, 72

Všechny základní údaje k obrazu Nanebevzetí Panny Marie z františkánského kostela v Bechyni předložili již Podlaha a Šittler. Obraz pro hlavní oltář řezbáře Václava Modlera a sochaře Františka Feita maloval roku 1780 českobudějovický malíř František Jakub Prokyš

za 200 zlatých. Avšak již roku 1790 byl obraz z hlavního oltáře vyjmut a zavěšen na severní stěnu hlavní lodi kostela, přičemž na jeho místo na oltáři byly umístěny středověké sochy milostné Piety a Ukřižování, ke kterým do Bechyně přicházely četné poutě. Žádný z pozdějších autorů zprávy o tomto obraze nerozšířil.

Malba je rozdělena do dvou propojených výjevů. Horní část zaujímá Panna Maria obklopená anděly, ve spodní jsou shromážděni apoštolové kolem velké kamenné tumbky. Panna Maria je na mohutném oblaku vynášena dvěma anděly vzhůru, doprovázejí ji ze všech stran další malí andílci a okřídlené hlavičky andílků, její postava oblečená do bledě modrobílých šatů je zahalena do jemného světla. Maria zpola sedí zpola klečí, levou ruku si tiskne na prsa a vzhlíží nahoru. Apoštolové ve spodní partii plátna rozrušeně gestikulují a sledují nebeské dění nad sebou. Vlevo dole jeden z apoštolů klečí, další natahuje ruce vzhůru, jiní obhlížejí kamennou hrobku. Apoštol na pravé straně sklání svou tvář až k zemi, za ním jiný líbá bílé plátno, ve kterém bylo patrně zabaleno tělo mrtvé, další z mužů vztahují ruce k nebi.

Stejnou kompozici použil František Jakub Prokyš již roku 1767 na obraze téhož námětu pro hlavní oltář děkanského kostela v Netolicích (katalog O – 7). Na bechyňském plátně malíř pouze vyměnil dvě postavy apoštolů vpředu za jiné a pootočil či mírně posunul detaily jako ruce apoštolů a křídla andělů, jinak zůstalo rozvržení kompozice shodné.

Dva nově začlenění apoštolové vpředu byli inspirováni oltářním obrazem Apoštolské communio Giovanni Battisty Pittoniho z farního kostela v Leno v severní Itálii. Prokyš patrně znal jeho grafickou podobu a použil ji k přetvoření původní malby. Opakovaná práce se stejnou kompozicí obrazu dokládá, že malíř měl své osvědčené předlohy, které shromažďoval, a ze kterých opakovaně čerpal. Dokázal s nimi ale i tvůrčím způsobem pracovat a využívat je podle svých momentálních potřeb.

Obraz je jedním z malířových posledních známých děl. Ve stejném roce zhotovil ještě oltářní plátno Svaté Anny Samětřetí pro dominikánský kostel v Českých Budějovicích (katalog O – 21). Na obou obrazech je patrná tvrdost malířského rukopisu a zde, kde máme možnost také porovnat shodnou kompozici provedenou o třináct let dříve, ztuhlost postav a menší plasticitu objemů. Je velice pravděpodobné, že na těchto pozdních dílech

spolupracoval s malířem také jeho syn František, jehož účast při otcově práci je archivně doložena roku 1777 při výzdobě kaple Vzkříšení v kostele svatého Víta v Českém Krumlově (katalog F – 14).

NÁMĚT: Text viz Nanebevzetí Panny Marie (katalog O – 7).

O - 23. Svatý Filip

soubor čtyř obrazů apoštolů: svatý Matouš (katalog O – 24), svatý Jan Evangelista (katalog O – 25), svatý Juda Tadeáš (katalog O – 26)

olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, 60. léta 18. století

značeno vpravo dole: Frant. Jakob Prockis

Provenience: Roku 1934 zakoupen ze soukromé sbírky Městským museem v Českých Budějovicích. Zde byl od roku 1937 součástí expozice Barokního umění, následně předán do Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 259).

Literatura: DENKSTEIN 1979, 13; KROPÁČEK 1956, 24; MATOUŠ 1938, 168; TOMAN 1936², 548; TOMAN 1950³, 321; ZADRAŽIL 1985, 64–65, 179; ZÁTKA 1937, 23

Soubor čtyř obrazů apoštolů Filipa, Matouše (katalog O – 24), Jana Evangelisty (katalog O – 25) a Judy Tadeáše (katalog O – 26) prvně zmínil Toman ve druhém vydání svého slovníku. Odkázal na ně také Zátka v katalogu své sbírky. Matouš v článku o Prokyšově životě z roku 1938 uvedl, že byly v roce 1934 do tehdejšího Městského musea zakoupeny ze soukromého majetku. Žádný z autorů se jim více nevěnoval. Bližší zprávu o dvou obrazech z tohoto souboru podal Kropáček v katalogu Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou, kam se obrazy z Musea dostaly. Zaznamenal Prokyše jako autora fresek a oltářních obrazů činného v Českých Budějovicích a uvedl jeho životní data, přičemž narození určil rokem 1715, oproti běžněji uváděnému roku 1713. Kropáček do katalogu zařadil pod číslem 136 obraz Apoštola Filipa s citací signatury „*Frant. Jacob Prockis pinx*“ a obraz pod číslem 137 Evangelista Jan. K oběma dílům připojil také techniku malby olej na lepence, rozměry a dataci kolem roku 1750. Zbývající dvě malby Apoštola Matouše a Judy Tadeáše do katalogu nezařadil. Denkstein soubor obrazů krátce připomenul ve vzpomínce na počátek

činnosti Městského musea v Českých Budějovicích, kde byl vystaven v expozici Barokního umění. Zásadní byl přínos Zadražila, který našel předlohy k Prokyšovým malbám u benátského malíře Giovanni Battista Piazzettiho. Již bez podložení konkrétním pramenem tvrdí, že jsou malby zhotoveny podle grafiky Johanna Christopha Wincklera a pocházejí z let 1764 až 1768, na jiném místě dataci upravil na léta 1763 až 1767.

Piazzettiho malby s portréty dvanácti apoštolů byly díky grafikám v Čechách známé. Obrazy od anonymního malíře inspirované Piazzettim se dochovaly například v kostele svatého Mikuláše v Krásné Hoře, okres Příbram. Využil je ve své tvorbě také Franz Anton Palko, jeden z jeho takto ovlivněných cyklů je dochován ve sbírce cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě.

Soubor obrazů nemá známou dataci, Kropáček pouze orientačně navrhl, že mohl vzniknout kolem poloviny 18. století. Malby jsou pečlivě a detailně provedené, jejich předlohy malíř využil pouze pro rozvržení kompozice, sám však dodal tvářím expresivní výraz zdůrazněním a zvětšením některých částí obličeje až na pomezí karikatury. Protože se na nich neobjevuje ztuhlost malířského rukopisu, patrná v posledních letech Prokyšovy tvorby, předpokládám, že vznikly před rokem 1770, kdy se tato změna začala silněji projevovat. U obrazů není známá ani provenience před rokem 1934, kdy byly zakoupeny Městským museem v Českých Budějovicích ze soukromé sbírky. Vzhledem k tomu, že patřily místnímu občanovi, opět jen odvozují, že mohly pocházet z Českých Budějovic. Soubory portrétů apoštolů bývaly často součástí výzdoby obytných budov klášterů. Mohly být objednány českobudějovickými dominikány, kapucíny, anebo po roce 1769 nově příchozími piaristy. Tak by vznikly až po malířově příchodu do Českých Budějovic v roce 1760. Řadím proto soubor obrazů do 60. let 18. století.

Malba zobrazuje hlavu apoštola, jeho poodhalená ramena a ruce tisknoucí kříž a knihu. Svatý Filip je zobrazen ve středním věku s prořídými vlasy na temeni. Má zamračené čelo, úzké škvíry očí a pootevřená ústa. Kříž, který drží v ruce je svázaný provázkem z dvou hrubě opracovaných prutů. Na list pootevřené knihy vypsál malíř svou signaturu „*Frant Jacob Prockis*“. Latinskou zkratku „*pinx*“, jak ji u signatury zaznamenal Kropáček, jsem na malbě nenalezla.

NÁMĚT: Podle evangelijních textů byl Filip jedním z učedníků Ježíše Krista, který jím byl povolán do užšího společenství dvanácti apoštolů. Konkrétně je zmíněn například u zázračného nasycení lidí na hoře „*Tedy pozdvih očí Ježíš, a viděv, že zástup veliký jde k němu, dí Filipovi: Kde nakoupíme chlebů, aby pojedli tito?*“ (J 6,5) „*Odpověděl jemu Filip: Za dvě stě peněz chlebů nepostačí jim, aby jeden každý z nich něco maličko vzal.*“ (J 6,7).

Zlatá legenda uvádí, že Filip působil jako kazatel u Skytů a zemřel stejnou mučednickou smrtí jako jeho Pán, přibit na kříži, odtud pochází jeho atribut.

O - 24. Svatý Matouš

soubor čtyř obrazů apoštolů: svatý Filip (katalog O – 23), svatý Jan Evangelista (katalog O – 25), svatý Juda Tadeáš (katalog O – 26)

olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, 60. léta 18. století

Provenience: Roku 1934 zakoupen ze soukromé sbírky Městským museem v Českých Budějovicích. Zde byl od roku 1937 součástí expozice Barokního umění, následně předán do Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 260).

Literatura: DENKSTEIN 1979, 13; MATOUŠ 1938, 168; TOMAN 1936², 548; TOMAN 1950³, 321; ZADRAŽIL 1985, 64–65; ZÁTKA 1937, 23

Text viz Svatý Filip (katalog O – 23).

Svatý Matouš je na obraze vymalován s vrásčitou tváří zarostlou vousy, hledí vzhůru, má holá ramena a drží halapartnu. Světec má výrazně vystouplé oční bulvy, velký nos a pootevřená ústa. Jeho ucho je neobvykle zvlněné a je na něm vidět oblíbený Prokyšův způsob zobrazování, kdy horní část ucha je skoro stejně úzká jako spodní část lalůčku.

NÁMĚT: Apoštol Matouš byl dle tradice autorem prvního z evangelií a také jednoho z apokryfních textů Pseudo-Matoušova evangelia. Jeho život byl později rozvinut ve Zlaté legendě.

Matouš byl původem celník v Kafarnau, žil mezi hříšníky a jmenoval se Levi. Poté, co jej Kristus přímo z celnice povolal mezi své učedníky, přijal jméno Matouš. „*A potom vyšel*

a uzřel celného, jménem Lévi, sedícího na cle. I řekl mu. Pod' za mnou. A opustiv všecko, vstav, šel za ním." (L 5,27–28). Podobně je Matoušovo povolání zaznamenáno v Markově (Mk 2,14) a Matoušově evangeliu (Mt 9,9).

Svatý Matouš zemřel mučednickou smrtí, byl sřat, podle čehož se mezi jeho atributy řadí sekera nebo halapartna. Nejčastěji bývá však zobrazován jako jeden ze čtveřice evangelistů s atributem v podobě anděla nebo člověka.

O - 25. Svatý Jan Evangelista

soubor čtyř obrazů apořtolů: svatý Filip (katalog O – 23), svatý Matouš (katalog O – 24), svatý Juda Tadeáš (katalog O – 26)

olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, 60. léta 18. století

Provenience: Roku 1934 zakoupen ze soukromé sbírky Městským museem v Českých Budějovicích. Zde byl od roku 1937 součástí expozice Barokního umění, následně předán do Alřovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 261).

Literatura: DENKSTEIN 1979, 13; KROPÁČEK 1956, 24; MATOUŠ 1938, 168; TOMAN 1936², 548; TOMAN 1950³, 321; ZADRAŽIL 1985, 64–65; ZÁTKA 1937, 23

Text viz Svatý Filip (katalog O – 23).

Evangelista a apořtol svatý Jan je zobrazen v mladém věku, jak píše brkem do knihy. Hlavu má podepřenou o dlaň levé ruky. Dlouhé tmavé vlasy mu spadají na ramena, má zamračené čelo, přimhouřené oči, orlí nos a výrazně tvarované ucho, podle Prokyřova obvyklého způsobu. Jediný ze souboru apořtolů je Jan oblečený, má na sobě zelený spodní řat a červený plášř, což jsou tradiční barvy při jeho zobrazování.

NÁMĚT: Svatý Jan Evangelista je autorem jednoho z evangelií a Apokalypsy. O jeho životě pojednávají apokryfní text Skutky svatého Jana a Zlatá legenda.

Mezi apořtoly byl nejmladší a jeho starší bratr Jakub Větří byl rovněž jedním z nich. Bývá ztotožňován s tak zvaným „miláčkem Páně“, uředníkem, kterého Ježiř miloval „*Byl pak jeden z učedníků Ježiřových, kterýž zpolehl na klíně jeho, ten, jehož miloval Ježiř.*“ (J 13,23), a který

byl jako jediný přítomný Ježíšově smrti, kde doprovázel jeho matku Marii „*Tedy Ježíš uzřev matku, a učedníka tu stojícího, kteréhož miloval, řekl matce své: Ženo, aj, syn tvůj. Potom řekl učedníkovi: Aj, matka tvá. A od té hodiny přijal ji učedník ten k sobě.*“ (J 19,26–27).

Kromě námětů ze života bývá svatý Jan zobrazován jako píšící evangelista, kde jej někdy doprovází jedno z apokalyptických zvířat, orel, nebo ve chvíli, kdy zapisuje své apokalyptické vidění na ostrově Pathmos.

O - 26. Svatý Juda Tadeáš

soubor čtyř obrazů apoštolů: svatý Filip (katalog O – 23), svatý Matouš (katalog O – 24), svatý Jan Evangelista (katalog O – 25)

olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, 60. léta 18. století

Provenience: Roku 1934 zakoupen ze soukromé sbírky Městským museem v Českých Budějovicích. Zde byl od roku 1937 součástí expozice Barokního umění, následně předán do Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou (inventární číslo O 262).

Literatura: DENKSTEIN 1979, 13; MATOUŠ 1938, 168; TOMAN 1936², 548; TOMAN 1950³, 321; ZADRAŽIL 1985, 64–65; ZÁTKA 1937, 23

Text viz Svatý Filip (katalog O – 23).

Apoštol Juda Tadeáš je vymalován jako stařec s dlouhým vousem a lysým temenem hlavy. Je opřený o silný dřevěný klacek, jenž je koncem kyje, který je jeho atributem. Juda má zamračené čelo, hledí vzhůru, má výrazný nos a pootevřená ústa. Na prsou si přidržuje červený plášť, za kterým se mu zdvihají odhalená ramena.

NÁMĚT: Juda byl jedním z Ježíšových učedníků a stal se apoštolem. Je krátce zmíněn například v Evangelii svatého Jana „*Řekl mu Judas, ne onen Iškariotský: Pane, jakž jest to, že sebe nám zjeviti chceš, a ne světu?*“ (J 14,22) a ve Skutcích apoštolů (1,13). Zlatá legenda zaznamenala jeho putování společně se Šimonem Horlivcem mezi pohany do Arábie, Sýrie a Mezopotámie, kde oba zemřeli mučednickou smrtí. Svatý Juda Tadeáš byl umlácen kyjem, který se stal jeho atributem, a Šimon byl podle některých verzí přeráznut pilou, podle jiných ukřižován.

Nástěnné malby

F - 1. Škapulířová kaple

nástěnná malba, 1746–1748

Lokalita: Škapulířová kaple při bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Borovanech.

Prameny: Prameny C, b/I

Literatura: BRANIŠ 1900, 12–13; BRANIŠ 1909, 95–97; ČERNÝ 2004a, 94; DVORSKÝ 1989, 770; KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 20; MATOUŠ 1938, 165; NEUMANN 1974², 112; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 9; PAVELEC 2008, 252; POCHE 1977, 107–108; PLETZER 1998, 394; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 182; WIRTH 1957, 48; ZADRAŽIL 1985, 51, 95–104; ZADRAŽIL 1991, Číslo 31. 2. srpna 1991, Číslo 32. 9. srpna 1991, Číslo 33. 16. srpna 1991

Objednavatelem nástěnných maleb v klášteře v Borovanech byl probošt Augustin Dubenský, který si o pracích vedl podrobné poznámky. Zde si zapsal, že malby v kostele, kapli a sakristii, společně s obrazem svatého škapulíře na oltář vytvořil František Jakub Prokyš.

V literatuře se o malířské výzdobě ve Škapulířové kapli zmínil nejprve Braniš roku 1900 bez uvedení autora a poté v roce 1909 již i s odkazem na malíře. Snad měl k dispozici poznámky probošta Dubenského, pramen však neuvedl. Od Braniše čerpal Matouš, který Prokyšovy práce v klášteře podrobněji vypsal, a z jeho textu přejímali další badatelé. Neumann na základě maleb v kapli zhodnotil Prokyšův malířský styl „*fresky v kostele a zejména ve Škapulířové kapli (1746–47), svědčí o citlivém koloristovi vybaveném svěžím vypravěčským talentem, který spojoval pohotově i vynalézavě v pastelové světlé škále idylicky zabarvené venkovské výjevy a úsměvné přírodní scenérie ve vzdušné, rokokově uvolněné dekorativní celky.*“ Větší pozornost malbám věnoval Zadražil, který se jako první pokusil objasnit jejich obsah a hledal k nim odkazy na díla jiných malířů. Autoři stavebně-historického průzkumu Kašička a Lacinger dohledali Dubenského zápis a Prokyšovo autorství maleb potvrdili.

Kaple svatého škapulíře byla při klášteře augustiniánů kanovníků v Borovanech vystavěna roku 1746. Škapulířové bratrstvo zde působilo již od 17. století a čítalo stovky členů. Architekt kaple není známý, bývá ale zvažováno, že jím byl Kilián Ignác Dientzenhofer. Čtyři dřevěné sochy svatého Jáchyma, Anny, Josefa a Alžběty v rozích kaple zhotovil patrně českobudějovický sochař Josef Dietrich. Jediným jistým umělcem je však malíř František Jakub Prokyš, který kapli vymaloval a dodal do ní i oltářní obraz (katalog O – 1).

Kaple je orientována na jih a architektonicky je rozčleněna do tří částí; příčně obdélného presbytáře, příčně oválné lodi zaklenuté kupolí na pendentivech a příčně obdélné předsíně s kruchtou. Prokyšovy malby jsou umístěny na klenbách ve všech jejích částech. Presbytář zdobí andílci se symboly Panny Marie ve štukových polích. Klenba lodi je pokryta velkou malbou Panny Marie Karmelské pomáhající prostřednictvím škapulíře lidem v různých životních situacích a její pendentivy nesou chiaroscurové obrazy s alegoriemi odkazujícími opět na působení Panny Marie ve světě. Klenbu nad kruchtou zaujímá bujará skupina muzicírujících andělů.

1. Andílci se symboly Panny Marie

V jednotném barokním schématu výzdoby Škapulířové kaple odkazují všechny detaily k mariánskému zasvěcení. Proto i na klenbě presbytáře jsou namalováni čtyři andílci se symboly čistoty Panny Marie. Andílek nejbliže oltáři, jehož tělíčko je omotané žlutým plátnem, drží bílou lilii. Vedle něj z oblak vyhlížejí dvě okřídlené hlavičky andílků. Naproti němu je druhý, kterého modrá látka přikrývá jako plášť, s trsy růžových růží. Také jej doprovází okřídlené hlavičky andílků, tentokrát jsou ale tři. Po stranách je nalevo andílek se sluncem a zeleným pruhem látky, napravo jiný s měsícem přikrytý červeným plátnem.

NÁMĚT: Symboly čistoty Panny Marie vycházejí ze středověkých litanií, kam byly přejaty ze Šalamounovy písně (6,9) „*Která jest to, kterouž viděti jako dennici, krásná jako měsíc, čistá jako slunce, hrozná jako vojsko s praporci?*“ a (2,1–2) „*Já jsem růže Sáronská, a lilium při dolínách. Jako lilium mezi trním, tak přítelkyně má mezi pannami.*“

2. Panna Maria Karmelská

Malba na klenbě kaple zobrazuje čtyři propojené výjevy zasazené do krajiny. Všechny scény mají jednotný význam a zobrazují v různých podobách zázračnou moc škapulíře na zemi. Proti vstupu do kaple je umístěna Panna Maria s Ježíškem trůnící na oblačné hoře rozdávající společně se synem škapulíře. Pod ní je otevřený Očistec plný lidských duší a andělek se škapulířem přilétající k nim. Tři další scény zachycují tragické okamžiky v lidském životě, do kterých zasahuje anděl se škapulířem jako zachránce. Na pravé straně se anděl snáší se škapulířem k sedlákovi na pole ohrožené krupobitím. Sklizeň právě vrcholí, jedna z žen ještě žne klasy, napravo se další již jen vystrašeně tisknou k sobě. Nad vchodem do kaple je výjev rozbouřeného moře, na kterém se živlem bojuje poškozená loď. Námořníci vyhlížejí pomoc nebeského posla a modlí se. Zprava přihlíží klečící žena s dítětem, na obzoru je v dálce druhá již zcela zničená loď. Poslední výjev zobrazuje hořící budovy, před nimiž klečí prosící lidé, vztahující se o pomoc k andělu se škapulířem.

U každého z námětů je připojen citát z Písma. K Panně Marii otevírající Očistec je připsán konec jednoho verše z Janova zjevení (9,1) „*DATA EST EI CLAVIS PVTEI ABUSSI*“. „*Potom anděl pátý zatroubil, i viděl jsem, že hvězda s nebe spadla na zem, a (dán jest jí klíč od studnice propasti)*“. Ke scéně se sedláky je připsán žalm (91,14) „*PROTEGAM EVM QVONIAM COGNOVIT NOMEN MEVM*“ („*vysvobodím jej, a vyvýším; nebo poznal jméno mé*“). Na něj navazuje další verš žalmu (91,15) nápísem pod výjevem s rozbouřeným mořem „*CLAMABIT AD ME ET EGO EXAUDIAM EUM*“ („*vyzývati mne bude a já jej vyslyším*“), který pokračuje pod obrazem požáru „*CUM IPSO SVM IN TRIBVLATIONE EVM*“ („*já s ním budu v soužení*“).

NÁMĚT: Text viz Panna Maria Karmelská (katalog O – 1).

Zadražil se snažil propojit námět lodi na moři s legendou o svatém Augustinovi, podle které se Augustin vzepřel Boží vůli a chtěl odplout do jiné země. Bůh na jeho loď seslal obrovskou bouři, která se uklidnila až poté, co se nechal Augustin shodit do vody. Z břehu bouři podle Zadražila sleduje Augustinova matka Monika a dítě zosobňuje světcův atribut. Tuto hypotézu není možné ničím podložit. Námořníci z lodi nikoho nevyhazují, namísto toho se natahují ke škapulíři, který jim podává anděl. Jiné zobrazení svatého Augustina

v celé kapli není, vše se odvolává k Panně Marii. Na dalším výjevu je podle Zdražila vyobrazen požár Borovan s vedutou kláštera augustiniánů a zámku v Českém Krumlově. Jedině tyto dvě stavby zůstaly ohně uchráněny. Lidé prosící o pomoc jsou údajně borovanští řeholníci. Ani toto tvrzení není možné připustit, postavy na malbě nejsou oblečeny do řeholních rouch a budovy jsou zobrazeny příliš schematicky pro konkrétní určení.

3. Zázraky Panny Marie

Čtyři emblematické výjevy v pendentivech pod kupolí se opět vztahují k Panně Marii jako zázračné pomocníci a ochránkyni.

První ji zobrazuje zářící na vrcholu kaskádové fontány jako Pramen živé vody, tedy počatou bez poskvrny dědičného hříchu. Na vyobrazení je připojena nápisová páska s textem „*OMNIBVS AFFLVENTER*“ (všem hojněji). Dle knihy *Mundus symbolicus* Philippa Picinella odkazuje citát na Dobrotivost Boží, která vše bez rozdílu zavlažuje vodou z pramene, jež je ve středu zahrady. Ilustrace s fontánou a nápisovou páskou stejného znění je v knize připojena na titulním listě.

Další malba zachycuje Pannu Marii s Ježíškem a škapulířem, jejíž odlesk v zrcadle dopadá na nemocné a mrzáky. U výjevu je připsáno „*OMNIBUS OMNIA*“ (všem vše). Picinello dává možnost výkladu této věty ve výzvě k spoluutrpení a následování v lásce.

Dva další výjevy mají za námět skutečná zobrazení borovanského kláštera a Škapulířové kaple, nad kterými se vznáší Panna Maria. Nápis u kláštera zní „*HOC MIHI PRÆSIDUM*“ (ten zde je pod mou záštitou) a u kaple „*ÆMULA SIDERUM VIGILAT*“ (soupeřka hvězd bdí). První z citátů je v Picinelliho knize doplněn o ilustraci zobrazující budovy kláštera, nad kterými Boží ruka pozdvihá štít s obrazem svatého Jiří zabíjejícího draka proti třem vztyčeným kopiím. V textu autor odkazuje na ochranu kláštera jeho patronem svatým Jiřím. Podobně je také Panna Maria ochránkyní kláštera borovanského. Druhou větu Picinello objasňuje jako posvátné světlo, které září na oltáři.

4. Hrající andělé

Andělé na Prokyšově malbě na kruchtě sedí porůznu v oblačných chórech a hrají na různé dobové hudební nástroje. Jsou zde zastoupeny trubky i horny, příčná flétna, housle,

viola, cello, tympány, loutna, harfa, fagot, varhany a triangl. Jeden z andělů ansámbl diriguje a další zpívá. Uprostřed mezi nimi září trojúhelník Boží prozřetelnosti doprovázený okřídlenými hlavičkami andílků. Prokyšova malba je zajímavá zejména jako dobový doklad užití hudebních nástrojů v chrámových orchestrech 18. století. Dodnes se na kůrech některých kostelů takové nástroje nacházejí, bohužel většinou ve velmi bídém stavu.

F - 2. Presbytář kostela Navštívení Panny Marie

nástěnná malba, 1746–1748

Lokalita: Kostel Navštívení Panny Marie při bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Borovanech.

Restaurováno v létě roku 1914 Janem E. Böhmem, akademickým malířem a restaurátorem z Vídně.

Prameny: Prameny C, b/I

Literatura: DVORSKÝ 1989, 770; KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 20; MATOUŠ 1938, 165; NEUMANN 1974², 112; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 9; PAVELEC 2008, 252; POCHE 1977, 107; TOMAN 1950³, 321; WIRTH 1957, 48; ZADRAŽIL 1985, 51, 89–90; ZADRAŽIL 1991, Číslo 31. 2. srpna 1991

Matouš se při určení autora maleb v borovanském klášteře odkazuje na Branišův text z roku 1909, který však konkrétně zmiňuje pouze malby ve Škapulířové kapli (katalog F – 1). Matouš autorství správně rozšířil i na výzdobu presbytáře a sakristie kostela Navštívení Panny Marie. Poche fresky v presbytáři sice zaznamenal, ale neuvedl u nich autora. Zadražil se pokusil pro malby nalézt inspiraci v díle Václava Vavřince Reinera v hlavním (knihovním) sále kartouzy v rakouském Gamingu z roku 1723, a další možné předlohy odkazuje na benátskou malbu. Náměty se snažil vyložit v souvislosti s židovskou a křesťanskou tradicí, bohužel ne zrovna poučeně.

Autorství nástěnné výzdoby v borovanském klášteře doložili až Kašička a Lancinger ve stavebně-historickém průzkumu kláštera z roku 1998, kde citovali archivní pramen, poznámky objednavatele výzdoby probošta Augustina Dubenského, ve kterém je Prokyš jmenován jako malíř, který vyzdobil kostel, sakristii a kapli, do které dodal i oltářní obraz. Je dosti možné, že Braniš, který malby v klášteře zmínil jako první, tento archivní dokument

také znal, neuváděl však citace, a proto další badatele na dlouhou dobu znejistěl. Pavelec již ve svém příspěvku navazuje na text stavebně-historického průzkumu a pramen cituje.

Nový barokní presbytář nechal ke středověkému klášternímu kostelu Navštívení Panny Marie přistavět probošt Augustin Dubenský. Má půdorys příčného obdélníku, je zaklenutý oválnou kupolí na pendentivech a zakončený mělkou konchou v závěru. Hlavní oltář s obrazem Navštívení Panny Marie od vlámského malíře Franse de Neve z roku 1679 odkazuje na zasvěcení kostela.

Výjev Navštívení chronologicky navazuje na Prokyšovy malby v kupoli zobrazující čtyři předcházející události ze života Panny Marie – Narození, Uvedení do chrámu, Zvěstování a Svatbu.

1. Iluzivní architektura

Čtyři scény ze života Panny Marie na klenbě jsou zasazené do iluzivní architektury. Rámují je masivní malované pilastry vynášející nad sebou oblouky, které uprostřed podepírají iluzivní kupoli na vysokém tamburu. V pendentivech pod touto kupolí jsou čtyři drobné symbolické obrázky zobrazující zamračené nebe, ze kterého šlehají blesky, slunce zářící svými paprsky na perlu v otevřené mušli, lilie s měsícem a růže. Tambur kupole je sestaven ze štíhlých pilastrů, které umocňují představu hlubokého prostoru. Sama kupole má pasy, mezi které jsou vloženy plastické květy, a z jejího středu je na zlaté šňůře spuštěna koule.

Architektura na této nástěnné malbě, pilíře, oblouky i kupole nad nimi, je dokonalou iluzí. Prokyš skvěle ovládal složité perspektivní zákonitosti, které s úspěchem využil pro optický klam. Iluzi je však možné sledovat pouze z jediného místa v kostele, jímž je prostor těsně před vítězným obloukem. Pokud poodstoupíme kamkoliv jinam malba se zkreslí.

Důmyslný systém iluzivního prostoru používal s oblibou jezuita a malíř Andrea Pozzo. Poprvé jej uplatnil v kostele svatého Ignáce v Římě v letech 1691 až 1694, kde zobrazil pokračující iluzivní architekturu navazující na skutečnou. Další jeho variantou je nástropní malba v jezuitském kostele ve Vídni z roku 1705, kde vytvořil iluzi kupole, dalšího vyššího prostoru nad skutečnou klenbou. Tento motiv se stal neobyčejně populární a byl častokrát

opakován. Prokyš se mohl inspirovat právě touto kupolí. Úběžníky na té jeho se sbíhají do bodu umístěného na stejném místě jako na vídeňské předloze, odpovídá také stejný počet pilastrů v tamburu i zdobení. Zda Prokyš znal Pozzovo dílo z autopsie nebo se s ním seznámil zprostředkovaně, je těžké posoudit. Andrea Pozzo napsal podrobnou knihu o perspektivě doplněnou množstvím ilustrací, která vyšla v opakovaných vydáních a mnoha překladech. Prokyš mohl čerpat z této knihy nebo, jak je nejvíce pravděpodobné, získal poučení v dílně svého učitele, pod jehož dozorem si konstrukci složité iluze vyzkoušel.

NÁMĚT: Symboly v iluzivních pendentivech odkazují na Pannu Marii, která je zde připodobněna k růži, čisté lilii, slunci, měsíci, perle na břehu mořském i světle blesku.

Text viz Škapulířová kaple, 1. Andílci se symboly Panny Marie (katalog F – 1).

2. Výjevy ze života Panny Marie

Jako mnohé jiné starobylé náměty mají také výjevy ze života Panny Marie řadu ustálených prvků. František Jakub Prokyš nepřinesl v jejich zobrazení nic nového, zachytil tradiční kompozice v barokním ladění. Scény se odehrávají v chrámu nebo před ním, ve vzduchu se vznáší dým kadidla a v něm proplouvají andílci. Postavy mají, až na kněžský klobouk velekněze, dobové oblečení. Malby jsou provedené velice přesně a detailně. Výrazně se odlišují od Prokyšových ostatních nástěnných maleb, dokonce i od výzdoby Škapulířové kaple ze stejné doby. Představují barokní velkolepost a vznešenost. Vysvětlením by snad mohla být právě starobylost námětů a předlohy, které se odkazují až do renesance. Jinde dostal malíř příležitost témata zpracovat dle svého uvážení a i když s předlohami prokazatelně pracoval, vždy do výjevů vložil vlastní invenci. V tomto případě se však pevně držel starších, osvědčených postupů.

2.1 Narození Panny Marie

Výjev se odehrává v honosné místnosti. Na pravé straně leží znavená svatá Anna na zdobeném lůžku se sloupem a závěsy. Před ní na schodech tři ženy koupou právě narozenou Pannu Marii. Jedna dítě přidržuje v bílém plátně, druhá se zdvihá se džbánem a třetí čeká připravená podat další kus plátna. Vlevo je vidět ještě jedna postava utíkající pro vodu

se džbánem v rukou. Z nebe se snáší andílek, který rozhazuje květy růží, a dvě další okřídlené hlavičky andílků přihlížejí.

Malba má tradiční kompozici, jejíž prapůvodní předlohu by bylo možné odkázat až do renesanční Florencie k dílu Domenica Ghirlandaia a jeho výzdoby kaple Tornabuoni kostela S. Maria Novella z let 1486 až 1490.

Blízko Prokyšově kompozici má nástěnná malba Narození Panny Marie od Franze Antona Maulbertsche z roku 1767 v seminárním kostele v Székesfehérváru v Maďarsku. Prokyšova práce je výrazně jednodušší, na jeho vyobrazení je méně postav, gesta jsou umírněnější, výzdoba méně bohatá. Základní prvky se však shodují, scéna se odehrává na stupních v chámě, středem kompozice je služka utírající vykoupané dítě do bílého plátna, vlevo od ní jiná dívka smotává pruhy látky a v pozadí odpočívá svatá Anna na lůžku. Je dosti možné, že oba autoři čerpali ze stejné předlohy, kterou každý dle svého pozměnil a dodal jí svou osobitost.

NÁMĚT: Dle Jakubova protoevangelia svatá Anna „v devátém měsíci porodila. „Kdo se mi narodil?“ zeptala se porodní báby. A ona řekla „Děvoče.“ A Anna řekla: „Tento den povznesl mou duši.“ A uložila svou dceru. A když nastal čas, Anna se očistila, nakojila dceru a dala jí jméno Maria.“

2.2 Uvedení Panny Marie do chrámu

Ve středu kompozice klečí na schodech malé děvče, má zkřížené ruce na prsou a uklání se. Nad ní na vrcholu schodiště stojí velekněz doprovázený chlapci s hořícími loučemi, který ji vítá napřaženýma rukama. Vlevo pod schody stojí rodiče Panny Marie svatá Anna a Jáchym. Vstup do chrámu rámují dva štíhlé mramorové sloupy, ze kterých spadává těžký červený závěs se střapci. V pozadí je vidět průhled do majestátního dvora tvořeného architekturou zdobenou vázami.

NÁMĚT: Jakubovo protoevangelium vypráví o uvedení Panny Marie do chrámu takto: „A když byly dceři tři roky, řekl Joachim: „Zavolejte židovské dcery bez poskvrny, ať každá zapálí pochodeň a stojí s ohněm v ruce, aby se má dcera neobrátila zpět a aby něco neodvedlo její srdce od

chrámu Páně. Přijal ji kněz, políbil ji a požehnal jí: „Pán vyzdvihl tvé jméno pro všechna pokolení. V tobě Pán na konci věků ukáže synům Izraele své vysvobození.“

Zlatá legenda k příběhu připojila i důvod rodičů Jáchyma a Anny pro Marino zasvěcení v chrámu, který rozšiřoval tradiční židovskou tradici obětování všeho prvorozeného Hospodinu: *„A když po dvacet let neměli ze svého spojení žádné děti, slíbili Hospodinu, že dopřeje-li jim potomka, odevzdají ho jeho službě.“*, proto *„Když skončila tři léta kojení, přivedli dívku do chrámu Hospodinova s obětními dary.“* Marie potom do chrámu vystoupala po patnácti stupních sama, jako by už byla dospělá.

Prokyšova malba se nedrží textů přesně, Maria je zobrazena starší než tříletá, nedoprovodily ji dívky, ale dva chlapci a také nestoupá po patnácti stupních, nýbrž klečí s rukama na prsou jako před svátostí na oltáři.

2.3 Svatba Panny Marie

Obřad se odehrává pod baldachýnem neseným dvěma mramorovými sloupy s červeným závěsem. Kněz uprostřed předčítá z velké knihy, snoubenci stojící po stranách vedle něj se drží za ruku. Svatý Josef má při sobě hůl obrostlou čerstvými listy. Z obou stran přihlížejí lidé, vpravo odmítnutí nápadníci, na levé straně skupina žen.

NÁMĚT: Podle Jakubova protoevangelia, vyrůstala Marie v chrámu, a když jí bylo dvanáct let, zjevil se veleknězi anděl a řekl mu *„Zachariáši, běž a svolaj všechny vdovce z lidu, ať si vezmou každý hůl, a ten, na jehož holi se ukáže znamení, ať si ji vezme za ženu.“* Vdovci se sešli u chrámu, velekněz s jejich holemi do něj vstoupil a modlil se, poté jim hole vrátil. *„Jako poslední si vzal svou hůl Josef – a v tom vyletěla z hole holubice a vzletěla mu na hlavu.“* Ještě barvitěji je příběh zaznamenán ve Zlaté legendě, základní události jsou však popsány stejně.

2.4 Zvěstování Panny Marie

Malba zobrazuje útulnou místnost, kde vlevo sedí zabraná do čtení Panna Maria. Z nebe se k ní na růžovém obláčku snáší velký krásný anděl s bílou lilíí. Na pravé straně je honosné lůžko, které zpoza zlatého závěsu odkrývá malý andílek. Z výšky na Marii dopadá

paprsek světla, ve kterém je holubice Ducha Svatého. Z oblak do místnosti také shlížejí okřídlené hlavičky andílků.

NÁMĚT: Zvěstování Panně Marii je dnes slaveno jako Zvěstování Páně, v době, kdy malby vznikly, to byl však svátek mariánský začleněný do cyklu jejího života.

O Zvěstování vypráví jediné kanonické evangelium svatého Lukáše (1,26–35): *„V měsíci pak šestém poslán jest anděl Gabriel od Boha do města Galilejského, kterémuž jméno Nazerét, Ku panně zasnoubené muži, kterémuž jméno bylo Jozef, do domu Davidova, a jméno panny Maria. I všed k ní anděl, dí: Zdráva bud' milostí obdařená, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami. Ona pak uzřevši ho, zarmoutila se nad řečí jeho, a myslila, jaké by to bylo pozdravení. I řekl jí anděl: Neboj se, Maria, nebo jsi našla milost u Boha. A počneš v životě, a porodíš syna, a nazůveš jméno jeho Ježíš. Tenť bude veliký, a Syn Nejvyššího slouti bude, a dáť jemu Pán Bůh stolicí Davida otce jeho. A kralovati bude v domě Jákobově na věky, a království jeho nebude konce. I řekla Maria andělu: Kterak se to stane, poněvadž já muže nepoznávám? A odpověděv anděl, řekl jí: Duch svatý sstoupí v tě, a moc Nejvyššího zastíní tobě; a protož i to, což se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn Boží.“*

Jakubovo protoevangelium uvádí, že se anděl Marii zjevil dvakrát, poprvé když šla pro vodu a podruhé, když v domě tkala.

Prokyš se držel evangelijního textu a zobrazil Marii v domě. Dle tradice četla ve chvíli, kdy jí anděl překvapil, prorocství Izaiášovo (7,14) *„Aj, panna počne, a porodí syna, a nazůve jméno jeho Immanuel.“*

Anděl při zvěstování Marii oznámil i zázrak, který Bůh způsobil její příbuzné Alžbětě. Ta i přes vysoký věk počala dítě, svatého Jana Křtitele. Maria se k Alžbětě poté proto vydala, aby jí v posledních měsících před porodem a po něm pomáhala. Jejich setkání slavené jako Navštívení Panny Marie následuje v cyklu života Panny Marie po Zvěstování a právě tomuto svátku je zasvěcen kostel v Borovanech. Programem nástěnných maleb presbytáře bylo tedy navázáno na místní zasvěcení. Příběhy z života Panny Marie pokračují z klenby dolů na hlavní oltář, kde je umístěn obraz Navštívení.

3. Čtyři evangelisté

Ve čtyřech pendentivech pod skutečnou kupolí jsou vyobrazeni čtyři evangelisté se svými atributy. Svatý Matouš s rozevřenou knihou, kterou mu podepírá anděl, se přes rameno ohlíží vzhůru. Nad lvem, připomínajícím spíše obrovského psa, sedí svatý Marek s knihou a brkem. Svatý Lukáš je zabrán do psaní, kterému přihlíží velký hnědý býk. Posledním evangelistou je svatý Jan, který si namáčí brk v nádobce nesené orlem sedícím na oblaku.

NÁMĚT: Evangelisté zobrazení ve společnosti apokalyptických bytostí odkazují na texty z Proroctví proroka Ezechiela (1,1–28) a zejména na Zjevení svatého Jana (4,7–8), který zapsal, že viděl trůn Pána obklopený čtyřmi zvířaty „*První pak to zvíře bylo podobné lvu, a druhé zvíře podobné teleti, a třetí zvíře mající tvárnost člověka, a čtvrté zvíře podobné orlu letícímu.*“ „... a neměla odpočinutí dnem i nocí, říkajíce: *Svatý, svatý, svatý Pán Bůh všemohoucí, kterýž byl, a jest i přijít má.*“ Zosobnění zvířat s evangelisty je dáno na základě jejich povolávání o Pánu, stejně tak, jako evangelisté přednesli o něm radostnou zvěst v evangeliích. Zvířata jsou rozdělena podle symbolického vztahu k začátkům evangelijních textů. Matouš nejprve zaznamenal rodokmen Kristova pěstouna svatého Josefa, proto je jeho atributem člověk nebo někdy anděl. Marek připomíná život svatého Jana Křtitele, označovaného jako „Hlas volajícího na poušti“ tedy lva. Lukáš zaznamenal oběť kněze Zachariáše a jeho symbolem je proto obětní zvíře býk. Konečně Jan svůj text začal chvalozpěvem na Hospodina a jeho velebná řeč je přirovnána letu samotného orla, který ze zvířat dosáhne nejvýše.

F - 3. Sakristie kostela Navštívení Panny Marie

nástěnná malba, 1746–1748

Lokalita: Sakristie kostela Navštívení Panny Marie při bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Borovanech.

Prameny: Prameny C, b/I

Literatura: KAŠIČKA/LANCINGER 1998, 20; MATOUŠ 1938, 165; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 9; PAVELEC 2008, 252; ZADRAŽIL 1985, 51, 93; ZADRAŽIL 1991, Číslo 31. 2. srpna 1991, Číslo 33. 16. srpna 1991

Matouš označil Prokyše jako autora maleb v sakristii na základě textu Braniše z roku 1909, který jej však uvádí pouze jako malíře Škapulířové kaple. Autorství podložili archivním dokladem teprve Kašička a Lancinger. Vyhledali poznámky borovanského probošta Augustina Dubenského, který si malíře Prokyše zapsal i s výčtem jeho prací pro klášter, které zahrnovaly i výzdobu sakristie.

Sakristie je situována mezi kostel Navštívení Panny Marie a Škapulířovou kapli. Velká místnost je na obdélném půdoryse zaklenuta valenou klenbou se třemi lunetami na obou delších stranách. Prokyšovy malby jsou umístěny na klenbě, přičemž na její střední ose jsou vymalovány dvě velké kartuše a v lunetách šest menších medailonů.

1. Nejsvětější svátost oltářní

První z kartuší blíže okna zobrazuje Nejsvětější svátost oltářní v podobě kalicha s vínem a zářící hostií podepírané dvěma okřídlenými hlavičkami andílků. Pod nimi je vymalován velký anděl s otevřenou kadidelnicí, do které si lžičkou přesypává kadidlo z loďky, kterou mu přidržuje menší andílek.

NÁMĚT: Nejsvětější svátost oltářní je proměněným vínem v krev a chlebem v tělo Ježíše Krista, který se sám dal na oltář jako oběť za všechny hříchy světa.

2. Pět ran Kristových

Ve druhé kartuši je vymalován mramorový oltář, v jehož středu je oválný medailon s Pěti ranami Kristovými, proboděným srdcem, rukama a nohama. Nad oltářem sedí andílek držící nápisovou pásku s písmeny „INRI“. Vpravo za oltářem stojí sloup s kohoutem, vlevo je opřený kříž a žebřík. Pozadí malbě tvoří bohatě zřasený červený závěs.

NÁMĚT: Kult Ježíšova srdce byl rozšířený a oblíbený, měl však i řadu silných odpůrců. Ve výtvarném umění bylo srdce obvykle zobrazováno jako planoucí, obklopené paprsky a vrcholící malým křížem podle vidění salesiánky Markéty Marie Alcoque. V Borovanech je však zachycena starší verze Pěti ran Kristových, které jsou zobrazeny spolu s nástroji Kristova umučení. Původ tohoto zobrazení pochází ze 12. století z karmelitánského prostředí a ve století 13. se objevuje i u augustiniánů.

Tělo Ježíše Krista bylo v rukou a nohou přibité hřeby na kříž, srdce mu skrze levý bok probodl Longinus, císařský voják, který v něj poté uvěřil. Nápis znamená latinsky „Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum“ (Ježíš Nazaretský, král židovský). V hebrejštině, latině a řečtině byl na tabulce zavěšen na Ježíšův kříž. Kohout na sloupu odkazuje na zradu svatého Petra, který svého Pána v noci po zatčení třikrát zapřel, ještě než kohout zakokrhal. „*Prvé než kohout zazpívá, třikrát mne zapříš.*“ (Mt 26,75). Na kříži byl Ježíš zabit a ze žebříku bylo jeho mrtvé tělo sňato.

3. Šest andělů s nástroji Kristova umučení

Šest menších medailonů v lunetách zobrazuje šestici andílků s nástroji Kristova umučení a dalšími, které na ně odkazují.

První andílek má symboly Kristova zatčení, drží plný měsíc a na tácu řetěz a bílou ruku. Jidáš za třicet stříbrných prodal svého Pána, jeden z mužů jej při zatýkání uhodil rukou do tváře a svázán byl řetězy. „*Řekl: Co mi chcete dáti, a já vám ho zradím? A oni odvážili jemu třiceti stříbrných.*“ (Mt 26,15)

Nad hlavou nese druhý andílek umyvadlo se džbánem a bílým plátnem, v ruce drží stvol třtiny. Římský prefekt Pontský Pilát, který Ježíše odsoudil, si poté umyl ruce na znamení, že nemá s věcí nic společného. Třtinou vojáci Ježíše bili a dali mu ji namísto žezla do ruky. „*A bili hlavu jeho třtinou, a plili na něj, a sklánějíce kolena, klaněli se jemu.*“ (Mk 15,19)

Třetí z andílků nese tři hřeby, kterými byl Ježíš přibit na kříž a košík, z nějž vyčuhují kleště, kterými mu vojáci trhali nehty.

Na protější straně je andílek nesoucí na tácu trnovou korunu, provaz, metlu a důtky, jimiž byl bičován. „*I oblékli jej v šarlat, a korunu zpleťše z trní, vložili naň.*“ (Mk 15,17)

Pátý andělek rozevívá bílé plátno s obrazem tváře mučeného Krista. Dívka Veronika podala Ježíši plátno, aby si otřel tvář při cestě na Kalvárii a on do ní otiskl svou podobu.

Poslední andělek je vymalován s kopím římského vojáka Longina a tyčí, na které je přivázána houba, jíž dali umírajícímu na kříži napít octa namísto vody. *„Ale jeden z žoldněřů bok jeho kopím otevřel, a hned vyšla krev a voda.“* (Jan 19,34)

NÁMĚT: Pašijový příběh pochází z evangelijních textů, byl mnohokrát převyprávěn a doplňován o další detaily a výklady. Takové má i Zlatá legenda: *„Bolest postihovala i chuť, neboť když volal: „Žízním,“ dali mu ocet smíšený s myrhou a žlučí, aby po octu dříve umřel a strážci byli dřív osvobozeni od střežení. Říká se totiž, že ukřižovaní zemrou dříve, jestliže se napijí octa, a po myrze trpí čich a po žluči chuť. Augustin říká: „Místo nesmíšeným vínem je čistota naplněna octem, sladkost je opojena žlučí, obviněnému je přidána nevinnost a život umírá za mrtvého.“*

„O tom jak cítil bolest ve všech smyslech, říká Bernard: „hlava obávaná andělskými duchy je bodána hustými trny, tvář krásná nad tváře lidských synů je zohavována slinami Židů, oči jasnější než slunce se zahalují tmou ve smrti, uši, které poslouchají andělské zpěvy, slyší urážky hříšníků, ústa, která poučují anděly, jsou napájena žlučí a octem, nohy, jejichž podnožka je uctívána, protože je svatá, jsou hřebem přibíjeny ke kříži, ruce, které stvořily nebesa, jsou rozpjaté na kříži a probity hřeby, tělo je bičováno, bok je probodený kopím, a co ještě?“

„Potřetí se mu posmívali v domě Pilátově, kde mu vojáci oblékli purpurový plášť, dali do rukou třtinu, na hlavu nasadili trnovou korunu, poklekli před ním a říkali: „Buď zdrav, židovský králi.“

F - 4. Alegorie Čtvera ročních dob

nástěnná malba, 1752

Lokalita: Hudební pavilon v zahradě českokrumlovského zámku.

Literatura: MENCL 1948, 158; OLŠAN 2010, 250; PAVELEC /CICHROVÁ 2008, 12, 57; PAVELEC 2008, 254; POCHE 1977, 218; WIRTH 1957, 107; ZADRAŽIL 1985, 55, 107–112; ZADRAŽIL 1991, Číslo 34. 23. srpna 1991, Číslo 35. 30. srpna 1991

Reprodukce: PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 57–67

Mencl zaznamenal hudební pavilon a jeho nástrojnou malbu s motivem Čtyř ročních období v českokrumlovské zámecké zahradě v souvislosti se založením bludiště roku 1752, které jej obklopovalo a Františka Jakuba Prokyše označil jako možného autora jeho výzdoby. Velmi podobně se o pavilonu zmínil Wirth roku 1957. Naproti tomu v novější verzi Uměleckých památek Čech editora Pocheho z roku 1977 je pavilon vnímán již jen jako kopie barokní stavby postavená po roce 1800.

Zadražil se Prokyšově výmalbě pavilonu věnoval velmi podrobně. Hledal u ní souvislost s Prokyšovou nástěnnou malbou v kostele Nejsvětější Trojice v Českých Budějovicích z roku 1763 (katalog F – 11). Pokusil se o srovnání s díly jiných malířů první poloviny 18. století zobrazujících stejný námět, jako například malby Václava Vavřince Reinera v sále kartouzy v Gemingu z roku 1723 nebo Jana Petra Molitora na supraportách zrcadlového sálu v dobříšském zámku. Styl malby dává do souvislosti s iluzivní výzdobou Josepha Lederera v Maškarním sále českokrumlovského zámku z roku 1748, ale i s benátsky orientovaným jihoněmeckým nástěnným malířstvím. V závěru kapitoly Zadražil odvážně spekuluje *„zda Prokyšův pán hrabě Martinic, který nejenže znal Prokyšovy schopnosti, ale jistě jej i zaměstnával malířskými a řemeslnými pracemi, nedoporučil našeho malíře nejdříve J. I. Gemrichovi, šlechtici z Neuberga jako pomocníka V. V. Reinera, pak J. P. Mansfeldovi na Dobříš jako Molitorova pomahače a vzápětí J. A. Schwarzenbergovi pro malby v areálu borovanského kláštera.“* Vzhledem k tomu, že Prokyšovo malířské školení, práce pro hraběte Martinice, jehož poddaným Prokyš v mládí byl, a okolnosti jeho příchodu do jižních Čech není možné doposud nijak doložit, zůstává takové tvrzení pouze odvážnou hypotézou. Co se týče Molitorových maleb, ty vykazují zcela jiné stylové prvky a možnost, že by na nich Prokyš pomáhal, je velmi malá.

Hudební pavilon v zahradě stával původně uprostřed bludiště z habrového živého plotu založeného v letech 1749 až 1753. Poté, co byla zahrada v 19. století upravena do anglického stylu, bylo bludiště zrušeno a kolem altánku byly vysázeny duby, z nichž jsou dnes více než staleté vzrostlé stromy. Byla tak zcela potlačena původní koncepce středové vyvýšené vyhlídky a složitě řešeného porostu pod ní, jež bylo možné shlédnout.

Dřevěný čtvercový altán je usazen na podezdívce, k níž stoupá jednoduché schodiště. V rozích pavilonu jsou umístěny čtyři pilastry ozdobené velkou volutou v horní části a menší ve spodní, na které dosedá mansardová střecha pokrytá šindeli.

Malba je umístěna na mírně vypouklém stropě altánku. Jeho čtvercovou plochu malíř rozdělil z rohů do středu směřujícími sloupky zdobenými po okrajích boltci a rozvilinami, které vyrůstají z iluzivní architektonické římsy vedoucí po obvodu stropu. Na místě hlavic mají sloupky oválné kartuše a nad nimi mušle s trsy lučního kvítí. Ve středu stropu se sloupky setkávají ve čtvercové iluzivní stříšce, v jejímž středu je umístěna zlatá rozeta. Sloupky mezi sebou vytvářejí čtyři samostatná pole, ve kterých jsou vymalováni vždy dva putti personifikující jedno ze čtyř ročních období. Z kartuší v hlavicích sloupek vycházejí girlandy, zachycené vždy také uprostřed jedné strany stříšky, do každého pole tak spadají dva festonové závěsy tvořené červenou stužkou a květy, které náležejí danému ročnímu období. Jako pozadí malíři posloužilo otevřené nebe s obláčky.

1. Jaro

Proti vstupu do altánku je vymalována alegorie Jara. Jeden z putti v tomto vyobrazení sedí a hraje si s vlaštovkou přivázanou na provázku, druhý leží na břiše a objímá malovaný květináč s růžovým keřem. Girlanda nad výjevem a ozdobné boltce jsou ověšeny květy, z nichž převažují růže.

Pro keramický modře malovaný květináč s motivem kostelíku navrhl Zadražil, že se jedná „o malířské napodobení fajánse z Delftu a Savony anebo o francouzský porcelán z Lille, Rouenu či Nevers, jenž modrou malbou s častými motivy kostelíků napodoboval holandskou keramiku“.

2. Léto

Na pravou stranu od vstupu do altánu je situován námět Léta a s ním spojené sklizně. Levý putti na malbě drží v jedné ruce svazek obilí a ve druhé si přidržuje slunečník. Pravý se natahuje k míse, ve které jsou vyskládané naložené okurky. Malbu doplňují větvičky se zralými plody ovoce, které jsou také ozdobou girlandy, a velký meloun.

3. Podzim

Levou stranu zaujímá Podzim. Jeden putti na výjevu drží hrozen vína a thyrsos, symbol plodnosti, hůl obtočenou stvolem vinné révy s piniovou šiškou na konci, atributy odkazujícími na římského boha vína Bakcha. Tvář tohoto putti je výrazně tmavší, což může naznačovat jeho opilost. Druhý putti objímá velkého kapra, tradiční rybu chovanou v jižních Čechách, a za sebou táhne rybářskou síť. Ozdoby na girlandě a boltcích tvoří větvičky se zralým ovocem, lískovými ořechy a chmelem.

4. Zima

Poli nad vstupem je přiřazen námět Zimy. Oba putti se choulí nad kotlíkem s ohněm a levý třímá otýpku dříví na příložení. Pravý je jediný ze všech putti na nástěnné malbě oblečený do kožíšku, má kožešinovou čapku a na noze brusli. Rysy jeho tváře jsou exotické a připomínají Asiata. Ozdoby na tomto výjevu jsou tvořeny větvemi smrku se šiškami a dubu se žaludy.

NÁMĚT: Alegorická zobrazení Čtyř ročních období mají svůj původ až v antice a byla natolik oblíbená, že si zachovala kontinuitu až do konce 18. století. V období renesance umělci přiřadili k alegoriím pohanské bohy, což je v určité míře možné pozorovat i na Prokyšově malbě. Jaro bývalo představováno Venuší obklopenou květy, Léto Ceres, bohyní sklizně, Podzim Bakchem a Zima Vulkánem bohem ohně. Zvláště oblíbené téma představovaly Čtyři roční doby pro francouzské malíře galantních scén, kteří mohli zobrazovat jako dvojice při různých činnostech odvíjejících se z ročního období.

Základní inspiraci mohl Prokyš získat například z grafického listu *La Cheminee* Johanna Esaiasa Nilsona, který tak jako Prokyš zobrazil putti se symboly ročních dob kolem krbu a jeho nástavce (Grafická sbírka Národní galerie v Praze, inventární číslo R 59879).

F - 5. Šest kaplí u cesty na Křížovou horu

nástěnná malba, 1753–1755

Lokalita: Podél cesty na Křížovou horu v Českém Krumlově.

Literatura: ČERNÝ 2006, 44; MÜLLER 1999, 14

V literatuře na Prokyšovy malby upozornil teprve Müller v roce 1999 a připojil k nim i dataci 1753 až 1755. Černý se o autorovi nezmínil, zato navrhl námět výzdoby odkazující na Sedm bolestí Panny Marie, jež měly vrcholit posledním zastavením v kapli na vrcholu hory u tak zvaného španělského kříže.

Historie poutního místa sahá do poloviny 17. století, kdy na jejím vrcholu jezuita P. Michael Koppe vztyčil dřevěný dvouramenný kříž, zvaný španělský, ve kterém byl vsazen ostatek z Kristova kříže. Hora začala být podle něj označována jako Křížová. Roku 1702 zde byla vystavěna menší dřevěná kaple a vybudována tři zastavení křížové cesty tvořená sochami. Zděnou kapli na hoře vystavěl eggenberský polír Jan Dominik Spazzi za finanční podpory Jana Kristiána knížete z Eggenbergu. Vysvěcena byla 14. září 1710 ve svátek Povýšení svatého Kříže. Ambit kolem kaple byl budován velmi dlouho až do 30. let 18. století. Původní sochařská zastavení křížové cesty byla roku 1740 nahrazena šesti výklenkovými kaplemi a dokončena vnitřní výzdobou v letech 1753 až 1755.

Prokyšova nástěnná malba je dochována pouze torzálně a není možné s jistotou určit její námět. Nejlépe jsou dochována místa na spodní straně oblouku výklenku kaple, kde jsou umístěny dvojice okřídlených hlaviček andílků.

NÁMĚT: V dnešní době ustálený počet čtrnácti zastavení křížové cesty nebyl v 18. století ještě pevně ukotvený, ale teprve se tvořil. Malby proto mohly zobrazovat jakýkoliv výjev z Kristova utrpení cestou na Kalvárii.

Černý navrhl, že by námětem výzdoby mohlo být Sedm Bolestí Panny Marie. V takovém případě by malby zobrazovaly náměty: Panna Maria v chrámu naslouchá Simeonovu proroctví, Útěk do Egypta, Dvanáctiletý Kristus se ztratil své matce (Dvanáctiletý Kristus v chrámu), Panna Maria potkává svého syna nesoucího kříž, Ukřížování, Snímání z kříže a Nanebevstoupení.

F - 6. Letohrádek Bellaria

nástěnná malba, 1755–1757

Lokalita: Letohrádek Bellaria v zahradě českokrumlovského zámku.

Prameny: Prameny D, a/III; Prameny D, a/IV; Prameny D, c/II; Prameny D, a/VI; Prameny C, c/V; Prameny C, f/III; Prameny C, c/VI; Prameny C, f/IV; Prameny D, b/III; Prameny C, f/V; Prameny D, b/IV; Prameny D, a/V; Prameny C, f/VI; Prameny D, b/I; Prameny D, b/II; Prameny C, f/XI; Prameny D, d/II; Prameny D, d/VI

Literatura: BRANIŠ 1909, 92; BLAŽÍČEK 1971, 176; DEHIO 1941, 93–94; DVORSKÝ 1989, 771; KUBÍKOVÁ 1996, 474; MAREŠ/SEDLÁČEK 1918, XXX; MATOUŠ 1938, 166; MENCL 1948, 160, 167; OLŠAN 2010, 244–253; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 12–19, 69, 149; PAVELEC 2008, 251–266; POCHE 1977, 218; PLETZER 1998, 394; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; WIRTH 1957, 109; ZADRAŽIL 1985, 4, 57, 113–132; ZADRAŽIL 1991, Číslo 31. 2. srpna 1991, Číslo 35. 30. srpna 1991, Číslo 36. 6. září 1991, Číslo 37. 13. září 1991

Reprodukce: PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 69–127; PAVELEC 2008, 251, 257–258, 260, 263–264, 358–365

Za výzdobu Bellarie bylo malíři Prokyšovi v letech 1755 až 1757 vyplaceno celkem 600 zlatých. Ve schwarzenberském archivu jsou dochovány tři kvitance, které se pravděpodobně k této zakázce vztahují. S jistotou je to možné říci pouze o jedné z nich, datované 18. zářím 1756, na které je přímo uveden účel platby za malířské práce na Bellarii. Na zbylých dvou kvitancích sice není konkrétně specifikováno, za co byly vyplaceny, logicky však navazují. Nejstarší pochází ze 7. července 1755 a byla vystavena v Třeboni. Prokyš na ní potvrdil, že za malířské práce na Krumlovském zámku přijal zálohu 300 zlatých z celkových 600. Již zmíněná kvitance z 18. září 1756 je vystavena na 200 zlatých a byla napsána v Krumlově. Poslední kvitance opět z Krumlova z 12. července 1757 potvrzuje vyplacení zbývajících 100 zlatých z 600. Na rubové straně tohoto listu je připsána další kvitance se stejným datem za Prokyšovy malířské práce provedené na zámečku v Červeném Dvoře (katalog F – 8).

Souvislost nejstarší kvitance na 300 zlatých s pracemi na Bellarii dále potvrzují i jiné archivní dokumenty. Dne 4. července 1755 byl odeslán oběžník na schwarzenberská panství

Hluboká, Orlík a Protivín, ve kterém byli jeho správci informováni o pověření malíře Prokyše, který jede do Prahy nakoupit barvy. Při jeho zastávkách na panstvích má o něj i jeho koně být postaráno. Na tento oběžník navazuje dopis knížecímu agentovi v Praze ze dne 7. července 1755, podle kterého Josef Adam kníže ze Schwarzenbergu uzavřel smlouvu na výmalbu Bellarie s malířem Prokyšem za 600 zlatých, z nichž si malíř vybral zálohu 300 a zítra pojedou do Prahy nakoupit barvy. Rovněž agent má malíři zajistit základní potřeby během jeho pobytu.

Na komplikace nastalé během prací v Bellarii jsme informováni prostřednictvím dvou zápisů. Z prvního se dovídáme, že Prokyš spadl v říjnu roku 1755 z lešení a musel se 14 dní léčit. Druhý zaznamenal nešťastnou událost, kdy na město Český Krumlov udeřil strašlivý orkán, který se přehnal v noci ze 13. na 14. ledna 1756 a poškodil malířovi barvy. Oba tyto archivní prameny jsou citovány literaturou, v originále jsem je však nenašla.

Další archivní zprávy pocházejí z pozdějších let a zpětně se na Prokyšovo dílo odvolávají. Pouze v opise archiváře Františka Mareše je dochován Prokyšův dopis knížeti s výčtem jeho prací vykonaných na základě ústní dohody v Bellarii, v českokrumlovském zámku a na Červeném Dvoře, s prosbou o vyplacení odměny 40 zlatých za ně. V dopise z 28. června 1757 kníže s navýšením ceny souhlasí. Na 30. července 1765 je datován dopis hejtmana krumlovského panství Johanna Ambrožovského, který na Prokyšovy práce v Bellarii, v Kvítkově a v Červeném Dvoře knížete upomíná v souvislosti s dalšími možnými zakázkami na jeho panstvích. I tento dopis je znám pouze z Marešova opisu.

V literatuře na výzdobu prvně upozornil Braniš roku 1909, který ji zahrnul do svého vzletného chvalozpěvu na rokoko v Českém Krumlově reprezentované nástěnnými malbami Maškarního sálu, Bellarie a Kvítkova dvora. Autorství i dataci následně uvedli Mareš a Sedláček roku 1918. V české i německé verzi nevydaného soupisu města Český Krumlov kromě toho Mareš a Sedláček opsali Prokyšovu signaturu „*F. J. Prockisch bezeugte*“ z velkého sálu Bellarie. V německé verzi textu zaznamenali také nešťastnou událost z lednové noci roku 1756, při které došlo k poškození Prokyšových barev.

Matouš ve studii o malíři Prokyšovi výzdobu Bellarie pouze zmínil. Do poznámek však zaznamenal informace, které čerpal z opisů dokumentů ze schwarzenberských archivů v Třeboni a Českém Krumlově, jež mu poskytl třeboňský archivář František Mareš. Nejstarší

zprávou je dopis ze dne 7. července 1755 schwarzenberskému agentu do Prahy, zmiňovaný výše a uložený v originále v archivu v Třeboni. Další dokument má být Prokyšův dopis z 26. června 1757, ve kterém žádá o odškodnění za více práce na Bellarii, novém zámeckém stavení a Červeném Dvoře. Tento dopis je snad možné ztotožnit s opisem zmíněným rovněž výše, který je dochovaný mezi Marešovými výpisky, není sice datovaný, ale Prokyš v něm vyjmenovává své práce provedené právě v Bellarii, na zámku a v Červeném Dvoře na základě ústní dohody s knížetem a prosí za ně o odměnu. Tento honorář byl nakonec Prokyšovi vyplacen společně s vyúčtováním prací v Červeném Dvoře (katalog č. O – 8).

Mencl připojil k malbám v letohrádku alespoň rámcově základní náměty. Ve velkém sále v přízemí je dle něj zobrazeno sedm alegorických obrazů svobodných umění a v salónku obraz zahrady s muzicírující společností. Wirth vycházel z Menclova textu a připojil k výzdobě Bellarie dataci rokem 1757. Poche u maleb zaznamenal již jen jejich autora a dataci a k jejich obsahu se nevyjádřil.

Na Matoušovu studii navázal Zadražil. Vyhledal Marešovy výpisky z archivních pramenů, které ve své práci také cituje. Pro interpretaci sedmi výjevů s galantními páry v hlavním sále použil stejný výklad sedmi svobodných umění jako před ním Mencl a Wirth. Ústřední z galantních párů identifikoval jako portréty objednavatele výzdoby Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu s manželkou Marií Terezií rozenou z Lichtensteinu. Výzdobu v patře letohrádku Zadražil přirovnal k benátské a jihoněmecké rokokové tvorbě. Zásadním Zadražilovým přínosem bylo vyhledání předloh k některým vyobrazením v Bellarii na grafických listech Johanna Esaisa Nilsona, u kterých však neuvedl uložení konkrétních listů.

Ze Zadražilovy práce čerpal Pavelec, který však výklad maleb v hlavním sále posunul o mnoho dále. Dle jeho názoru je zde také zobrazen knížecí pár, avšak v roli inspirativních patronů umění v čele družiny umělců působících na krumlovském knížecím dvoře. Své tvrzení dokládá podrobným rozbořením atributů zobrazených u jednotlivých párů. Pavelec také porovnal některé postavy s dalšími možnými portréty na Prokyšových malbách v Českém Krumlově a okolí a konfrontoval je s dobovými zprávami o těchto osobách v archivních dokumentech. Díky tomu předložil výklad malby jako zobrazení konkrétních lidí působících ve své době na knížecím dvoře. S ohledem na to, že malby vznikly až několik let po smrti kněžny Marie Terezie, vkládá jim Pavelec intimní význam pro knížete. Měly

upomínat na zářivé chvíle štěstí prožité v těchto místech. Kníže i kněžna jsou zobrazeni mladí a krásní dle rokokového ideálu kultu mládí.

Díky upozornění Martina Mádlá mohl Pavelec ve své práci rovněž zmínit malby v zámku Eggenberg v Rakousku od malíře Johanna Baptista Antona Raunachera z let 1755 až 1763, které byly vytvořeny podle stejných grafických předloh Johanna Esaisa Nilsona a poskytují zajímavé porovnání. Tyto malby nejsou doplněny o umělecké atributy a plní pouze dekorační účel. Prokyš předlohy osobitým způsobem aktualizoval a zobrazil v nich reálné postavy a prostředí v Českém Krumlově.

Protože sám malíř Prokyš ve své žádosti o odškodnění za vícepráce na schwarzenberských zakázkách označil dvě malby v hlavním sále jako „*die Mahler- und Bildhauerkunst*“ (malířské a sochařské umění) přikláním se k výkladu jejich námětů jako alegorií umění. Portrétní zobrazení skutečných postav rozhodně nevyklučují, zejména na základě porovnání grafických předloh s malbami, které nesou ve tvářích portrétní rysy.

Název letohrádku Bellaria, tedy „bella aria“ je možné přeložit dvojím způsobem, jako krásná píseň, nebo jako krásný vzduch. Tomu odpovídá pořádání velkolepých slavností, účel, ke kterému byl vystavěn a jeho umístění v nádherně upravené zahradě.

Letohrádek nechal v nově založené Horní zámecké zahradě, tak zvané „Lustgarten“, postavit Jan Kristián kníže z Eggenbergu se svou manželkou Marií Ernestinou rozenou ze Schwarzenbergu v letech 1690 až 1692. Předlohou jim byly italské zahrady s letohrádky, které kníže poznal na svých kavalírských cestách. Bellaria byla situována na příčnou osu zahrady a z vyvýšené terasy umožňovala vyhlídku na partery záhonů upravené do barokních ornamentů.

Krumlovské panství získal po jejich smrti synovec kněžny Marie Ernestiny Adam František kníže ze Schwarzenbergu, který nechal zámecké zahrady opět upravit podle módních vzorů. Další změny inicioval jeho syn Josef Adam kníže ze Schwarzenbergu. Angažoval své oblíbené vídeňské umělce architekta Andrea Altomonteho a sochaře Johanna Antona Zinnera, kteří zahradu přetvořili a doplnili o sochařská díla včetně kaskádové kašny. Bellaria byla v rámci těchto prací v letech 1755 až 1756 přestavěna do rokokové podoby, s největší pravděpodobností podle návrhu architekta Altomonteho.

Letohrádek Bellaria je umístěn ve středu zahrady na její příčné ose. Na vysokém parteru, který je přístupný nájezdovými rampami, je vystavěna jeho vysoká podezdívka skýtající prostor pro velkou terasu obklopující stavbu ze všech stran. V útrobách podezdívky se nachází sala terrena a technické zázemí stavby. Terasu i její dvojité schodiště lemuje štuková balustráda zdobená volutami. Průčelí letohrádku je koncipováno přísně symetricky, vstupní dveře do prvního i druhého patra a vnější schodiště jsou umístěny ve středu, okna obou pater jsou řazena na svislé osy nad sebe. V prvním patře je kromě hlavního velkého sálu také salón určený pro servírování pokrmů. Zde se nachází často zmiňovaný kouzelný stůl od místního truhláře Antonína Layrera, zdviž, kterou bylo možné předkládat panstvu jídlo přímo z kuchyně bez toho, aby je někdo ze služebnictva rušil.

Druhé patro, tak zvaná „galerie“, je přístupné dvouramenným točitým schodištěm umístěným na průčelí letohrádku po stranách vstupních dveří prvního patra. Lehkost prostoru dodávají voluty vsazené k horním rohům oken, které vyniknou, zvláště pokud si uvědomíme, že v létě byla okna ponechána bez dřevěných žaluzií. Meziokenní pole se společně s volutami proměnila na pilastry s volutovými hlavicemi podepírajícími střechu a vznikla tak skutečná otevřená galerie. Velký obdélný sál druhého patra je na obou delších stranách předělen zástěnami na tři propojené salónky.

Stavbu letohrádku korunuje mansardová střecha usazená na fabionovou římsu s párem vikýřů s okny ve tvaru volského oka a dvěma měděnými vázami na koncích hřebene.

Při poslední rekonstrukci byla letohrádku vrácena původní rokoková barevnost fasády. Popelavě šedý odstín podezdívky a schodiště je členěn bíle zvýrazněnými pilastry a balustrádou. Růžové lizény, římsy a šambrány oken prvního i druhého patra jsou doplněny šedými poli s bílým čabrákovým závěsem nahoře.

Salu terrenu v suterénu letohrádku vyzdobili v letech 1748 až 1749 malíř Joseph Lederer, autor výmalby Maškarního sálu na zámku, a štukatér Mathias André. Nástěnné malby sálů v prvním a druhém patře jsou dílem malíře Františka Jakuba Prokyše z let 1755 až 1757.

1. Hlavní sál

První patro letohrádku je rozděleno do dvou místností, hlavního sálu, který zaujímá dvě třetiny celého prostoru, a menšího salóнку. Na stěnách sálu jsou rytmicky střídány plné plochy s nástěnnou malbou, okna a dveře. Základní rozvrh malovaných dekorací tvoří iluzivní architektonické rámce, ve kterých je vsazeno sedm samostatných scén zobrazující galantní páry v zahradě. Iluzivní rámce jsou složeny z rokokových ornamentů a bohatě ozdobeny květinami. Podobně je komponován také strop sálu. Tento systém výzdoby je shodný v Hudebním pavilonu (katalog F – 4) a Prokyš na něj navázal i ve svých pozdějších zadáních. Pro rozčlenění stěn iluzivní architekturou získal Prokyš inspiraci ve výmalbě Maškarního sálu českokrumlovského zámku od Josepha Lederera. Výmalba stropu sálu je přitom takřka doslovnou citací Ledererovy práce.

Sedm výjevů s galantními páry je komponováno jako pohledy do precizně upravené zahrady doplněné fantastickou rokokovou architekturou.

1.1 Kníže a kněžna

Na čelní stěně sálu je vymalován mladý aristokratický pár s dalekohledem v rukou. Dáma je oblečená do bohatě zdobených šatů s širokou červenou a zlatem zdobenou krinolínou. Pán má na sobě zelený justaucorps a na hlavě třírohý klobouk. Na zemi vedle nich stojí zemský glóbus a pozadí tvoří zahrada s rokaji zdobenou vysokou zídkou a točitým schodištěm. Vpravo se na obzoru rýsuje věž a budova honosného zámku.

NÁMĚT: Zatímco Zadražil interpretoval sedm galantních párů jako alegorie sedmi svobodných umění, Pavelec je označil za portréty umělců z krumlovského knížecího dvora. Oba autoři se shodují v tvrzení, že pár na čelní stěně sálu představuje portréty Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu a jeho manželky Marie Terezie rozené z Lichtensteinu a dokládají to srovnáním s jejich oficiálními portréty. Zadražil však dvojici podle dalekohledu označil za „žánrovou alegorii astronomie“, což naproti tomu Pavelec zpochybnil na základě dalšího atributu, jímž je zemský glóbus, který společně s dalekohledem vysvětluje jako symbol pro „rozhled, přehled a vhled“.

Na pozadí výjevu má být dle Zadražila zobrazena fiktivní veduta krumlovského zámku s věží, Schwarzenberský palác v Praze a českobudějovická radnice, případně kostel v Břevnově.

Předlohou malbě byla dle Zadražila rytina Johanna Esaiasa Nilsona s názvem *L'Autumne – Der Herbst* (Podzim), na kterou konkrétně neodkázal. Jiné použití této předlohy dokládá například obraz pocházející z 2. poloviny 18. století prodávaný v roce 2009 aukčním domem Dorotheum.

1.2 Alegorie malířství

Na protější stěně sálu je vymalována další dvojice. Kavalír oblečený v červeném kabátci a pevně obepnuté vestě, sedí na dřevěné lavici. Svou dámu ve žlutých šatech si posadil na klín a drží ji kolem ramen. Na zemi vedle něj je odložená paleta s barvami a máliček. Od laškujícího páru odbíhá dívka ve fialových šatech s rozevřeným vějířem. Pozadí jim vytváří vysoká rokoková architektura, na jejímž vrcholu sedí putti přidržující dlouhý svazek květin. Na sloupku stojícím nalevo vpředu výjevu je umístěna malířova špatně čitelná signatura „*F. J. Prokisch*“ z níž Mareš a Sedláček byli ještě na počátku 20. století schopni přečíst další slovo „*F. J. Prokisch bezeugte*“.

NÁMĚT: Pavelce neoznačil scénu jednoduše jako alegorii malířství, ale hledá v ní přímo kryptoportrét Františka Jakuba Prokyše. Pro podložení tohoto tvrzení porovnal mladého kavalíra s Prokyšovou malbou postavičky malíře ve Velkém sále zámku Červený Dvůr (katalog F – 8) a zejména s jeho výmalbou sálu prelatury v Českém Krumlově z roku 1765 (katalog F – 13). Drobný malíř v Červeném Dvoře neposkytuje pro komparaci dostatečný prostor. Jinak je tomu u tří figurek s prazvláštními atributy nad krbem sálu prelatury. V postavě ležícího muže míchajícího cosi v misce, vedle kterého leze hlemýžď, zobrazil podle Pavelce malíř sám sebe. Zobrazil se v pohodlné poloze, rozvázně mísící barvu s hlemýžďem ironicky odkazujícím na svou pomalost. Obdobně identifikoval i protějškovou postavičku s lahví a sklenkou, u které jsou odloženy kružidlo, pravítko a běží malý mravenec. Podle pracovních nástrojů ji Pavelce označil za architekta rokokové přestavby prelatury Andrea Altomonteho, který byl kromě nesmírné pracovitosti výrazný také jako

milovník života. (Zde Pavelec čerpá z bohatě archivně podložené diplomové práce Veroniky Steinerové o architektu Altomontovi.) Tyto rysy jeho osobnosti jsou podle Pavelce na malbě symbolizovány lahví se sklenkou a neúnavným mravencem. Vhodný protějšek pro architekta Altomonteho našel Pavelec i ve velkém sále Bellarie.

Předlohou pro scénu s malířem byl grafický list opět od Johanna Esaiasa Nilsona L'Été – Der Somer (Léto), jehož jeden exemplář je uložen v Grafické sbírce Národní galerie v Praze (inventární číslo R 176998).

1.3 Alegorie architektury

Dáma ve fialových šatech sedí v této scéně na travnaté lavičce. Její společník se k ní zezadu naklání, lehce se jí dotýká konečky prstů na rameni a vši svou pozornost věnuje nití, kterou se snaží prostrčit jehlou v ruce dámy. Dívka se na mladíka s něžným úsměvem dívá. Kromě předmětů používaných pro plánování staveb jako úhelník, pravítko, kružidlo a plán, je vedle odložen také odepnutý dámský podvazek. Na levé straně tvoří pozadí výjevu průhled do části zahrady s tryskající fontánou.

NÁMĚT: Obě výrazné vlastnosti architekta Andrea Altomonteho, jak je Pavelec zmínil, se na tomto výjevu znovu setkaly. Na jeho schopnosti v oblasti architektury odkazují pracovní nástroje. Milovník života je pro tuto chvíli zobrazen jako sebevědomý svůdník. Zdánlivě nevinná hra mladých lidí s jehlou a nití má skrytý erotický podtext, kterému v době vzniku díla dobře rozuměli.

Architekt Altomonte měl na schwarzenberském knížecím dvoře privilegované postavení. Podle dochované korespondence knížete a správců jeho panství docházelo mezi nimi a architektem k častým neshodám kvůli jeho přehnaným finančním požadavkům. Kníže se však svého architekta obvykle zastal a nedal na něj dopustit. Altomonte se kromě návrhů architektury věnoval také úpravám zámecké zahrady, vytváření dekorací a vymýšlel nábytek pro kněžnu a hračky pro její děti. Byl absolventem Vídeňské akademie a kromě zakázek od Schwarzenbergů v Čechách a ve Vídni pracoval rovněž pro Lobkovicze.

1.4 Alegorie stavitelství

Mladík v této scéně ukazuje své dámě tabulku. Dívka v červenožlutých šatech se na ni dívá s lehkým úsměvem a od mladíka se odklání. Na zemi vedle nich je rozložená mapa a měřičské potřeby, úhelník, kružidlo, měřicí šňůra a pravítko. Pozadí výjevu tvoří zídka, na jejíchž koncích jsou sochy zápasících dvojic putti a dole část kašny s proudem vody dopadající na sochu nahého muže.

NÁMĚT: I pro mladíka zobrazeného na této malbě se Pavelce pokusil dohledat konkrétní osobnost na schwarzenberském knížecím dvoře. Našel ji v políru Josefu Fortinovi, pravděpodobném synu stavitele Františka Jakuba Fortina, který pracoval pod vedením architekta Antona Erharta Martinelliho pro Adama Františka knížete ze Schwarzenbergu otce knížete Josefa Adama. Podobně Josef Fortin pod vedením architekta Andrea Altomonteho řídil stavby podle jeho projektů. Jednalo se tedy o muže věnujícího se praktické činnosti na stavbách, na což může nejlépe odkázat atribut jako měřicí šňůra a tabulka pro výpočty.

1.5 Alegorie sochařství

Scénu v polovině předěluje vysoká bohatě zdobená zídka. Na její pravé straně sedí dívka v modrých šatech a připíjí si s pánem v červeném justaucorpsu se žlutou vestou. Za nimi je štíhlý pilíř vrcholící sochou muže zápasícího se zvířetem a nedokončená socha, u níž je odložené dláto a sochařská palice. Na levé straně zídky je vymalován chlapec vyběhající z místnosti v jejím suterénu s lahví a obloženým talířem v rukou. Na něj se otáčí hlava sfingy ležící na podstavci vedle zídky. V popředí scény leží poházeno několik kamenných kvádrů a zdobená hlavice.

NÁMĚT: Atributy jako je nedokončená socha, kamenické prvky a sochařské náčiní byly pro Pavelce jasným odkazem k sochařství a mezi osobnostmi působícími v tomto oboru na schwarzenberském knížecím dvoře zvolil nejvýznamnější z nich, vídeňského akademika Johanna Antona Zinnera. Tento sochař byl v roce 1749 jmenován krumlovským zahradním

inspektorem a dohlížel na práce v zámecké zahradě včetně přestavby a výzdoby Bellarie. Sám zde také vytvořil kaskádovou fontánu a další sochařská díla.

Postavu utíkajícího chlapce označil Pavelec za možnou karikaturu mladého Zinnerova žáka Josefa Mathiase Griesslera, který po jeho smrti v roce 1766 dokončil výzdobu fontány. O jeho dalším profesním působení není mnoho zpráv. Pocházel zřejmě z Českých Budějovic a po vyučení zůstal natrvalo v Českém Krumlově, kde zemřel 11. července 1773 v domě číslo popisné 57 na Latráně.

Socha zápasícího muže se zvířetem na pilíři v pozadí výjevu nápadně připomíná sochu Samsona se lvem od sochaře Josefa Dietricha z kašny na českobudějovickém náměstí z roku 1727.

Kompozice malby je dle Zadražila převzata z grafického listu Johanna Esaiasa Nilsona s názvem *Les Printems – Der Frühling* (Jaro). Jeden její otisk je dochován v Grafické sbírce Národní galerie v Praze (inventární číslo R 59946). Varianta tohoto námětu z 2. poloviny 18. století se objevila v roce 2009 na obraze v aukčním domě Dorotheum.

1.6 Alegorie hudby

Tento výjev představuje sedící pár na travnaté lavičce. Mladík hraje na příčnou flétnu a dívka mu přidržuje notový arch. Stránka je pootočená tak, že je možné přečíst nejen název skladby „*Brillantes fleurs*“ (zářivé květy), ale i notový part.

NÁMĚT: Flétnistu Pavelec prozatím neztotožnil s konkrétní postavou, ale navrhl, že by mohlo jít o některého z členů hudebního souboru, který si Josef Adam kníže ze Schwarzenbergu v Krumlově držel.

Zajímavou poznámku Pavelec připojil k notovému záznamu. Upozornil na drobnou skladbu s názvem *Brillantes fleurs, naissez* francouzského komponisty Marc Antoine Charpentiera, která byla původně součástí dnes ztracené opery *Láska Ákise a Galateii* na motivy příběhu z Ovidiových *Metamorfóz*, a která byla vydávána i samostatně pod označením H 449. Dodnes je znám pouze její text od Jeana de La Fontaina, ale notový záznam, který by bylo možné s Prokyšovou malbou srovnat, nikoliv.

1.7 Alegorie literatury

Mladý muž si v tomto výjevu své dámy vůbec nevšímá. Je opřený o zídku, hlavu si podpírá rukou a je zahleděný do otevřené knihy. Na sobě má světlý kabát a červený plášť přehozený přes jedno rameno na způsob antické tógy. Dívka se snaží získat jeho pozornost, dotýká se ho rukou s vějířem na rameni, naklání se k němu a ukazuje mu popsany lístek. Vlevo vedle sebe má mladík odložený třírohý klobouk. Napravo na zemi pod zídkou leží spadlá koule a dolů od ní pokračuje točité schodiště.

NÁMĚT: Stejně jako flétnistu nespojil Pavelec ani tohoto muže s žádnou konkrétní osobou. Ze zobrazení není ani zřejmé, zda jde o filosofa, na což by nejlépe odkazovala tóga, nebo o nějakého literárního umělce. Na dvoře tolik osvíceného mladého šlechtice, kterým byl kníže Josef Adam, by jistě měli plnoprávné místo oba.

2. Salónek

Druhá menší místnost v prvním patře letohrádku je vystavěna na půdoryse osmiúhelníku. V jejím středu je umístěn kouzelný stůl, s jehož pomocí se servírovalo jídlo z kuchyně v suterénu hostům přímo do salóneku. Nástěnná malba, která jej zdobí, má vzbudit iluzi, že se nacházíme v dřevěném zastřešeném altánku otevřeném sloupovým do rokokové zahrady. Na celkem devíti polích spatřujeme dámy a kavalíry věnující se hudbě nebo zastižené při procházce.

Na čelní stěně salóneku jsou mezi sloupky umístěny tři průhledy do zahrady. V prvním a ve druhém je mladý kavalír zdravící dámu se slunečníkem a do posledního pole umístil malíř dívku hrající na loutnu. Pozadí všech výjevů je propojené a tvoří jej do dálky otevřená zahrada s množstvím sochařských děl, kašnou a fontánou, která se velmi podobá kaskádové fontáně od Johanna Antona Zinnera v českokrumlovské zámecké zahradě z pohledu od letohrádku Bellaria.

Ve dvou dalších postranních průhledech jsou zobrazeny vždy dva páry muzicírujících mladých lidí. Na jednom je zpívající mladík a dáma s rozevřeným sešitem notových zápisů a na druhém dáma hrající na cembalo a pán, který jí přidržuje noty.

Další protějškovou dvojicí je klanící se kavalír a dáma odpovídající lehkým pohybem ruky. Pán je oblečený do šedého justaucorpsu, přes který má dlouhý červený plášť, pravou rukou smeká třírohý klobouk a ve druhé drží vycházkovou hůl. Jeho dáma má honosné červené šaty s bílými krajkovými rukávy a zdobeným živůtkem. Pravou rukou se zdviženými dvěma prsty ukazuje k sobě a v levé drží vějíř.

Poslední dva průhledy podél vstupních dveří představují zahradníka a zahradnici. Chlapec sedí na hromadě hlíny, v ruce drží zahnutý zahradnický nožík a je opřený o sloupek, na kterém stojí květináč s ananasovníkem se zralým plodem. Za ním je vidět budova zámeckého skleníku. Protějškem tomuto chlapci je dívka s bílou zástěrou plnou čerstvě nařezaných květů.

NÁMĚT: Zadražil opět označil dvojici zahradníka a zahradnice za portréty Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu a jeho manželky Marie Terezie. Jejich prostý šat považoval za rozmarnou hru šlechtického páru, který se pro své pobavení v duchu rokokové zábavy převlékl za obyčejné lidi. Pavelec naproti tomu navrhl, že se jedná opět o kryptoportréty konkrétních osob pohybujících se na schwarzenberském dvoře, a že atribut jakým je zahradnický nožík, skleník a ananas, který býval chloubou zahradníků v Českém Krumlově, ukazují na skutečného knížecího zahradníka, kterého mohl Prokyš při své několikaleté práci na Bellarii denně potkávat. Pro určení dalších postav zobrazených v salóнку není bohužel dostatek rozlišujících indicií.

Zajímavá je souvislost mezi oblečením dam v salóнку a v hlavním sále. Dáma s vějířem má stejné šaty jako kněžna, podobně cembalistka je oblečená shodně jako sochařova společnice.

Předlohy pro tyto malby Zadražil správně hledal v grafice Johanna Esaisa Nilsona, neuvedl ale konkrétní listy. Jako vzor pro ornamentiku výzdoby označil Maškarní sál od Josepha Lederera. V tomto případě nebyl tento příklad zcela rozhodující. Týká se hřebínkových ozdob imitujících štuk a květinových závěsů. Iluzivní rozčlenění stěn dřevěnými sloupky, napodobení rákosového zastřešení a zlaté plochy na stěnách a stopě se v Lederově malbě neobjevily a pocházejí z jiných inspiračních zdrojů.

Dva exempláře grafických listů Johanna Esaisa Nilsona, které Prokyš použil jako předlohy výzdoby salónku, jsou součástí Grafické sbírky Národní galerie v Praze pod označeními – Le Jardin Magnifique (inventární číslo R 59953) a Project d'une Grotte (inventární číslo R 59947).

3. Galerie

Velký prostor druhého patra letohrádku je na delších stranách předělen zástěnami, které oddělují dva boční nižší plochostropé salónky od většího sálu s vysokým rovným stropem a masivní fabionovou římsou. Do horních rohů oken v tomto patře jsou vsazeny voluty, které malíř zapojil do své výzdoby.

Na svislé stěny všech tří prostor umístil Prokyš mezi okna lizénové rámce, do jejichž polí vymaloval štukové ozdoby a květiny zavěšené na stuze.

Vysoká fabionová římsa v sále je pojednána jako zídka, na které jsou postavené vázy a rokaji tvořené sokly ozdobené květinami. Nad vstupem a na protější straně jsou na zídce usazeni hrající si putti s křídly vážky. Skupinka nade dveřmi zobrazuje tři s košíkem růží. Levý putti má ve vlasech červenou stužku, prostřední je oproti ostatním výrazně bledší, na hlavě má věnec z růží a nemá křídla. Na protější straně sálu jsou vymalováni dva putti bez křídel objímající sedící laň s obojkem kolem krku. Levý putti věncí laň dlouhým svazkem květin a má na hlavě také červenou stužku ovšem ozdobenou srpkem měsíce. Po stranách této skupinky jsou odložené předměty, které se doposud nepodařilo jistě identifikovat. Vlevo je to kovový váleček a stužka svázaná do mašle, na pravé straně je zřejmě odložená lovecká brašna s páskem opatřeným sponou. Mezi květy svázanými do festonů, které jsou rozvěšené po obvodu místnosti, je v tomto místě namalovaný žlutý květ narcisu, jediný v celém sále.

Zatímco stropy salónků jsou pojaty ornamentálně, ve velkém sále je zobrazeno otevřené nebe. V jeho středu jsou další čtyři v kruhu letící putti, kteří mezi sebou drží věnec květin.

Do prostoru nebe i zídky pod ním umístil malíř množství nejrůznějších druhů ptáků, kteří jsou zachyceni v letu, při lovu, jak se hašteří, procházejí nebo sedí na zídce. Je mezi nimi také exotický papoušek a z hmyzu droboučká luční kobylka, motýl a vážka.

NÁMĚT: Pro výzdobu horního salónku letohrádku, který označil jako jídelnu, hledal Zadražil inspirace v jihoněmecké a benátské rokokové malbě. Devět putti na klenbě sálu rozlišil na tři dívky a šest chlapců a označil je za devět dětí knížecího páru.

Kníže Josef Adam a jeho manželka Marie Terezie měli skutečně devět dětí, bylo to však pět dcer a čtyři synové. Na malbách je ale velmi nesnadné rozlišit pohlaví putti, proto se o to nebudu ani pokoušet. V době, kdy byly malby v Bellarii prováděny bylo naživu jen sedm z devíti dětí. Nejmladší syn Franz Josef zemřel roku 1750 v pouhém roce života a druhá nejmladší dcera Marie Josefa zesnula nedlouho před zahájením prací v dubnu 1755 ve třech letech. I tak je velmi nepravděpodobné, že by měl malíř za úkol zobrazit malé prince a princezny jen tak nahé, bez patřičné důstojnosti.

Laň a srpek měsíce na čele jednoho putti jsou atributy římské bohyně Diany a odkazují na antickou báji. Panenská bohyně lovu bývá zobrazována s lukem a šípy doprovázena svými družkami. V případě nebezpečí se dokázala proměnit v laň. Byla dcerou Jupitera a Létó a dvojčetem boha Apollóna.

Existuje zde možnost výkladu tohoto bájného námětu, kdy by bohyně mohla symbolizovat ztracenou milovanou manželku knížete Josefa Adama. Mohlo jít o soukromou vzpomínku na událost, při které se kněžna bohyni přiblížila, nebo se za ní dokonce převlékla například na maškarním plese anebo v divadelním představení, kde členové rodiny vystupovali. Pod jejím zobrazením je namalován žlutý narcis, který dle jiné antické báje vyrostl na místě, kde zmizelo mrtvé tělo Narcissa. Tato květina je jediná svého druhu v celém sále a jistě zde nebyla umístěna náhodně. Mohla by tedy tato květina symbolizovat zesnulou kněžnu?

Nad vstupy do postranních salónů jsou vymalovány dva samostatné výjevy zobrazené technikou *chiaroscuro* s náměty z Ovidiových *Metamorfóz*. Malby jsou inspirovány grafikami Johanna Wilhelma Baura (1600 – 1642), který kolem roku 1639 vytvořil ilustrace pro celou Ovidiovu knihu. První malba představuje Narcissa hledícího na svůj obraz ve vodě a druhá bohyni Létó s dětmi. Pro výjevy malíř použil techniku *chiaroscuro*, aby odlišil dávnou historii od své současnosti.

3.1 Narciss

Narciss je zobrazen v pravé části výjevu nad tůní z pramene vyvěrajícího ze skály. Hledí na svůj obraz ve vodě a pozvedá ruku, jakoby sám na sebe mával. Za ním se rozprostírá krajina s loukou a listnatými stromy.

NÁMĚT: Krásný Narciss nemiloval na světě nikoho, až spatřil sám sebe v odrazu čisté vody. *„Tekl tam bez bahna pramen, jak stříbro čistou měl vodu. Nikdy ho nenavštívil ni pastýř, ni na pastvě kozy, ani dobytek jiný, ni pták ho nezkalil žádný, ani též žádná zvěř ni větev se stromu spadlá. Zelenou travou byl vrouben, jež bujela z okolní vláhy, před sluncem chráněn byl lesem, stín chladivý klenul se nad ním.“* Teprve tehdy se zamiloval sám do sebe a ani věrná láska víly Echó ho nedokázala zachránit od smrti. Chlapec nemohl odtrhnout oči od svého obrazu, nejedl, nepil a chřádl. Když se nakonec svého odrazu dotkl, rozčeřil vodu a obraz se mu zkazil. Ze zoufalství sám sobě rozdrásal hrud', vykrvácel a zemřel. Když jej jeho druhové chtěli pohřbit, nenašli již jeho tělo, na tom místě vykvetl v trávě u vody žlutý narcis.

Malba vznikla podle grafického listu nazvaného *Narcissus in florem* od Johanna Wilhelma Baura (Jeden exemplář je uložen v Harvard Art Museums / Fogg Museum, Anonymous Fund for the Acquisition of Prints Older than 150 Years, S11.35.3, další v Mid-Manhattan Library / Picture Collection, katalogové číslo: PC-WON OX MYT-Nar, ID: 1624023).

3.2 Bohyně Létó s dětmi

Protější malba zobrazuje vlevo bohyni Létó s rozpřaženýma rukama, které se k nohám tisknou dvě malé děti. Před bohyní se rozprostírá vodní hladina, z níž v levé části výjevu vylézají podivné bytosti, zpola lidé zpola žáby držící v rukou srpy.

NÁMĚT: Bohyně Létó prchala se svými dvojčaty Apollónem a Dianou před žárlivou bohyní Iuno. Cestou se chtěla v Lýkii napít vody. Rolníci jí v tom však zabránili a nepomohla ani její pokorná prosba. Naopak, Lýčané vodu schválně zčeřili a rozvířili bahno z jejího dna. Bohyně

je z trestu proměnila v žáby a odkázala je navždy žít ve vodě a vydávat pouze nehezké skřeky.

Grafický list Johanna Wilhelma Baura, který Prokyš použil jako inspiraci, nese titul *Inhumani agrestes in ranas* (Jeden exemplář je uložen v Harvard Art Museums / Fogg Museum, Anonymous Fund for the Acquisition of Prints Older than 150 Years, S11.44.1 a druhý v Mid-Manhattan Library / Picture Collection, katalogové číslo: PC-WON MYT-J-M, ID: 1623873)

F - 7. Orientální kabinet

nástěnná malba, 1757

Lokalita: Kabinet sousedící se soukromým pokojem Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu na zámku v Českém Krumlově

Prameny: Prameny C, f/V

Literatura: BLAŽÍČEK 1948, 55; CICHROVÁ/CREMONA/NOVÁKOVÁ 2011, 19–29; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 12, 49, 149–150; PAVELEC 2008, 254; ZADRAŽIL 1985, 57; ZADRAŽIL 1991, Číslo 36. 6. září 1991, Číslo 38. 20. září 1991

Reprodukce: PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 49–55

K výzdobě Orientálního kabinetu mnoho archivních pramenů dochováno není. Mezi výpisky archiváře Františka Mareše je uložen opis dopisu malíře Prokyše adresovaný Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu, ve kterém malíř vyjmenovává své vykonané práce v Bellarii, na zámku v Českém Krumlově a v Červeném Dvoře, sjednané předem pouze ústně, a prosí o vyplacení zvláštní odměny 40 zlatých. Práci na zámku je s největší pravděpodobností myšlena právě výzdoba Orientálního kabinetu.

Jako příklad exotické rokokové dekorace zmínil poprvé Prokyšovy malby v Orientálním kabinetu Blažíček ve své knize z roku 1948.

Zajímavou informaci z inventáře datovaného rokem 1733 o uspořádání v zámku zaznamenaly Cichrová, Cremona a Nováková. Stěny Orientálního kabinetu byly před rokokovou úpravou potaženy damaškovými tapetami v módní karmazínové barvě a byla na nich rozvěšena kolekce figurálních miniatur na pergamenu zobrazujících příslušníky

evropských a asijských etnik. V té době kabinet sousedil s ložnicí Eleanory Amálie kněžny rozené z Lobkowicz, matky knížete Josef Adama. Po smrti kněžny matky a sňatku jejího syna s Marií Terezií kněžnou rozenou z Lichtensteinu užívala ložnici i kabinet mladá paní. Poté, co pro ni nechal kníže v letech 1750 až 1752 přebudovat usedlost Kvítkův dvůr, byla kolekce miniatur přenesena tam a za Prokyšovy spoluúčasti nainstalována v kabinetu kněžny. Po smrti kněžny Marie Terezie roku 1753 začal ložnici užívat kníže sám a kabinet vedle ní si nechal upravit podle dobově módních zálib v orientálním duchu. Nejenom výzdoba stěn, ale i nábytek a drobné autentické předměty z východu korespondovaly s celkovým pojetím kabinetu. Nádherný výhled na město a útulnost malého prostoru vytápěného krbem umožňovala knížeti příjemný pobyt na zámku i za chladnějších dní.

Malá obdélná místnost je propojena s ložnicí dvoukřídlými dveřmi, má jediné okno a v rohu krb se stupňovitým štukem zdobeným nástavcem, do kterého jsou vsazena dvě zrcadla. Stěny i strop oddělený mohutnou římsou pokryl malíř iluzivními dlaždicemi s modře malovanými obrázky a zlatě zdůrazněnými spárami. Prokyš sám tuto dekoraci označil ve svém dopise knížeti za „*die hollendische Ziegl*“ (holandské dlaždice). Podél rohů stěn a stropu připojil žluté ozdobné rámce doplněné obligátními květy. Do středu dvou volných stěn a nade dveře vložil medailony se třemi sedícími orientálci, vedle nichž a podél okna a dveří připojil tvarované sokly, na které postavil čínské malované vázy.

Zvláště zajímavé jsou na výzdobě modře malované porcelánové dlaždice. Jejich čtvercový formát malíř upravil na kruh vsazením tří lístků do rohů a linky s tečkou vedené mezi nimi. Náměty na dlaždicích jsou různorodé od orientálců, exotických krajin a domů, zvířat skutečných i fantastických, například je tu vymalováno hned několik létajících draků, a mnoho dalších. Malíř si byl při jejich provádění velmi jistý. Obrázky jsou vytvořeny pevnou rukou a ani jeden v místnosti se neopakuje, každý je originálem.

NÁMĚT: Zadržil navrhuje, že tři postavy orientálců mají být odkazem na objednavatele výzdoby Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu, jeho manželku Marii Terezií a malíře Prokyše. Tento výklad je dle mého názoru příliš troufalý, takovéto zobrazení knížete a jeho

manželky by bylo velmi nedůstojné. Stejně tak není důvod, aby si kníže nechal do svého soukromého salónku umístit portrét malíře, byť jakkoliv oblíbeného.

Orientální motivy, v tomto případě odkazující se na Čínu, tak zvané chinoiserie, byly od 2. třetiny 18. století ve střední Evropě velmi oblíbené. Přispíval k tomu import uměleckých předmětů z Asie. Poté co Evropané na počátku 18. století odhalili tajemství výroby porcelánu, začali jej sami napodobovat a zdobit orientálními motivy. Předlohy z dovážených děl použili i pro výzdobu místností na mnoha zámcích i v měšťanských domech. Chinoisierami zdobený soukromý pokoj najdeme například také v benediktinském klášteře v Břevnově, kde malby provedl roku 1787 Antonio Tuvora.

Inspiraci pro svou práci mohl Prokyš získat ve sbírce porcelánových předmětů, která se na zámku nacházela. Sošky a vázy ostatně po dokončení prací v kabinetu dotvářely jeho exotickou atmosféru. Dalším příkladem mu mohly být kresebné nebo rytecké předlohy v této době běžně používané. Jejich příkladem mohou být práce Johanna Joachima Püschela.

F - 8. Velký sál záměčku Červený Dvůr

nástěnná malba, 1757

Lokalita: Záměček Červený Dvůr v bývalé schwarzenberské oboře u Chvalšín.

Prameny: Prameny C, c/VI; Prameny C, f/IV; Prameny C, f/V; Prameny D, b/IV; Prameny D, a/V; Prameny C, f/VI; Prameny D, a/VII; Prameny D, c/III; Prameny D, c/IV

Literatura: BLAŽÍČEK 1948, 55; CICHROVÁ/DVOŘÁČEK 2005, 328; DEHIO 1941, 159; DVORSKÝ 1989, 771; MAREŠ/SEDLÁČEK 1918, XXVI, XXX; MATOUŠ 1938, 166; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 12, 21, 149–151; PAVELEC 2008, 254, 259; PLETZER 1998, 394; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; ZADRAŽIL 1985, 43, 57, 147–156; ZADRAŽIL 1991, Číslo 36. 6. září 1991, Číslo 38. 20. září 1991

Reprodukce: PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 21–47; PAVELEC 2008, 260

Práce na výzdobě záměčku Červený Dvůr byla s Prokyšem sjednána již v roce 1755, jak dokazuje dopis pražskému agentovi Schwarzenbergů ze dne 7. července 1755, ve kterém je zmíněna smlouva mezi Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu a malířem na práci v Bellarii a v Červeném Dvoře. Malíř si jel tohoto roku do Prahy nakoupit barvy a začal

s prací na Bellarii, ve které pokračoval i v roce následujícím. K výzdobě velkého sálu záměčku Červený Dvůr se dostal teprve roku 1757. Velmi podrobně jsme informováni o vyúčtování těchto maleb.

V poznámce článku z roku 1938 Matouš zaznamenal výpisek archiváře Mareše z dokumentů schwarzenberského archivu bez odkazu na uložení originálu s Prokyšovou žádostí o odškodnění za vícepráce na Bellarii, zámku v Českém Krumlově a v Červeném Dvoře z 26. června 1757. V pozůstalosti archiváře Mareše se takový záznam skutečně nachází, je však nedatovaný a je na něm uvedena signatura. I přes tuto nesrovnalost jedná se snad přece o jeden a týž dokument. Prokyš v něm velmi uctivě Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu oslovuje, odkazuje se na jejich ústní dohodu, vyjmenovává všechny své dodatečně provedené práce a prosí jej o přiznání odměny 40 zlatých. Na 28. června 1757 je datován dopis knížete z Vídně krumlovskému správci Johannu Ambrožovskému, který se dochoval jak v originále, tak i v opise, v němž kníže se zvláštní odměnou pro malíře souhlasí. Na něj navazuje kvitance z 12. července 1757, podle které bylo Prokyšovi kromě původně sjednané sumy 215 zlatých vyplaceno i dalších 40 zlatých. Na druhé straně tohoto vyúčtování je připsáno potvrzení o vyplacení 100 zlatých, poslední splátky za Prokyšovu práci na letohrádku Bellaria. Celková částka 255 zlatých za výmalbu sálu v záměčku byla následně zanesena do účetní knihy Červeného Dvora z roku 1760 dochované ve dvou totožných opisech.

Mareš a Sedláček zaznamenali dataci Prokyšovy výmalby „čínského sálu“ v Červeném Dvoře rokem 1757. Matouš ve své studii označil malbu v záměčku jako „*dekorativní*“ a do poznámky k ní připojil výše zmíněný dopis pražskému agentovi a Prokyšovu žádost o doplatek za práce provedené nad rámec původní dohody. Braniš označuje Prokyše na základě maleb v Červeném Dvoře a v Orientálním kabinetu na zámku Český Krumlov (katalog F – 7) za autora „*exotické rokokové dekorace*“, který se zabýval „*malbou čínských kabinetů*“. Zdražil se pokusil o obsahový výklad maleb, přičemž drobné figurky na stěnách seskupuje do významových skupin po třech, kdy nejvýše zobrazená postava má být vodítkem pro interpretaci. Prokyšovu inspiraci hledá na dvou místech textu v rozdílných zdrojích, jednak v augšpurské grafice a dále potom ve schwarzenberské sbírce kostýmních miniatur z Orientálního kabinetu (katalog F – 7). Zdražil také uvedl, že Prokyš zaslal náčrt

výzdoby Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu, který pozměnil rozvržení postaviček. Zdroj tohoto svého sdělení však neuvedl. Dvorský Prokyšovy malby zhodnotil velmi vysoce „Detailní motivy orientálců a zástupců různých stavů, celkem masivní, rokokově nakadeřený ornament, festony květů, konzoly, kartuše a malovaná keramika vytvářejí svým úhrnem jeden z nejpůsobivějších interiérů této doby v Čechách, „čínský kabinet“ zámku v Červeném Dvoře.“ Cichrová a Dvořáček ve svém článku přiblížili současné využití zámku jako psychiatrické léčebny a funkci hlavního sálu užívaného ke společenským setkáním a tanečním zábavám. Pavelc použil porovnání postavičky malíře v sále zámku Červený Dvůr k podpoře své interpretace nástěnných maleb v hlavním sále letohrádku Bellaria (katalog F – 6). Ve společné práci s Pavlem Cichrová s lehkou nadsázkou označila fresky ve velkém sále „svěží písničkou, vtípnou a trochu rozpustilou“. Připojila také základní popis rozvržení maleb a řadu postaviček identifikovala jako představitele různých etnik, nebo zástupce řemeslníků. Pokusila se také o dešifrování záměru takto neobvyklé výzdoby, zejména s poukazem na to, že oproti ostatním Prokyšovým pracím na schwarzenberských zakázkách zde chybí ústřední nosné téma, a navrhl, zda jejich receptory nemohly být děti Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu.

V oboře situované osm kilometrů severovýchodně od Českého Krumlova pocházející již z doby Petra Voka z Rožmberka nechala roku 1672 Marie Ernestina kněžna z Eggenbergu vystavět zámek s myslivnou a altánem. Její synovec Adam František kníže ze Schwarzenbergu zde zřídil domek pro zahradníka a jeho syn Josef Adam navázal rozsáhlými úpravami zámku i zahrady. Část obory byla přeměněna na barokní zahradu francouzského typu, nově byla k zámku přistavěna sala terrena, kterou vymaloval Joseph Lederer, bylo vybudováno jižní křídlo zámku a značných změn se dočkaly také interiéry, které byly upraveny do rokokové podoby. Na jejich výzdobě se podílelo několik malířů; Josef Putz, Josef Schopper, František Jakub Prokyš a blíže neurčený člen malířské rodiny Anneisů z Českého Krumlova.

K podlouhlé stavbě zámku se zvýrazněným středním rizalitem z obou stran přiléhají hospodářské budovy tvořící dohromady obdélný dvůr. Fasáda přízemí je zdobena

průběžným vodorovným spárováním a obdélnými okny, ve střední části prvního patra je umístěn balkon na krakorcích a stěnu rytmičují okna s výraznými šambránami. Stavba je zakončena ve střední části nad rizalitem mansardovou a nad postranními křídly sedlovou střechou.

Výmalba Velkého nebo také Čínského sálu v prvním patře zámečku byla svěřena Františku Jakubu Prokyšovi. Obdélná místnost má na jedné z delších stěn tři okna a na protější dvoje dveře, kratší stěny jsou shodně členěny ve středu krbem, jedním iluzivním, druhým skutečným, a po stranách dvěma dveřmi. Malíř místnost rozčlenil základními architektonickými rámci. V dolní části je po celém jejím obvodu vymalovaný sokl, na kterém jsou s ohledem na rozmístění oken, dveří a krbů pravidelně rozestavené bílé pilastry podpírající horní římsu. Do prázdných polí mezi pilastry jsou vloženy zdobené niky s vázami květin a rokajemi tvořené nástavce pro keramiku. Na vrcholech těchto nástavců a na konzolkách rozmístěných na pilastrech jsou vymalovány drobné postavičky oblečené do rozličných úborů. Z horní římsy jsou nad figurky na nástavcích spuštěné červené baldachýny, závěsy a festony z květin propojené stužkou s hlavicemi pilastrů.

Osmadvacet drobných postaviček na stěnách sálu představuje zástupce řemesel, rozličných stavů, ale také několik figurek v exotickém ošacení. První z nich na západní stěně v levém rohu je přikrčený mužíček v tureckém oděvu s čepicí zdobenou červeným perem ukazující vpravo vedle sebe, kde na další konzolce stojí postavička muže s turbanem v košili s rozšířenými rukávy. Stěna je přerušena oknem, za kterým jsou na konzolkách muž se zahnutou šavlí, zelenou čapkou a pláštěm, žena v dlouhém šatu s kapucí na hlavě a mezi nimi nahoře na rokajovém nástavci muž s vysokou čelenkou a dlouhou holí v ruce. Za dalším oknem jsou na konzolách selka s beranicí a muž v beranici a dlouhém plášti s hůlkou, nad nimi je na nástavci žena s čelenkou a dlouhou holí patřící do páru k muži na předchozím nástavci. Za třetím oknem je na konzole dvořan v dobovém oděvu s kloboukem a holí a v samém rohu místnosti herec s čapkou a pláštěm.

Severní stěna začíná nástavcem s hopsající figurkou šaška, vpravo vedle něj jsou dveře a následuje iluzivní krb. Po jeho stranách jsou na pilířích konzolky s důstojníkem a vojákem s napřaženou šavlí. Trojúhelný nástavec krbu nese tvarované stojánky na malovaný porcelán, před ním na krbové římsě stojí malý slon, jehož jezdec sedí v tureckém sedu, má

exotický oděv i čapku a v ruce drží krátkou hůlku. Slon sice má chobot, vypadá však spíš jako pes s řádkou bílých zubů, sklopenýma ušima a psími packami. Ve výklenku iluzivního krbu je vymalován zpola odhrnutý závěs a dvě porcelánové nádoby. Za druhými dveřmi je umístěn nástavec s postavou muže opřeného o hůl ve světlém volném oblečení s tmavým válcovým kloboukem a v rohu místnosti stojí pekař s ošatkou housek v rukou.

Východní stěna začíná figurkou muže v dlouhém plášti a kožešinové čepici, za ní jsou dveře a následuje širší plná stěna se dvěma rokajovými nástavci po stranách s postavami ženy v zimním kabátě a muže v měšťanském oděvu. Mezi nimi jsou na dvou pilastrech konzolky s Židem v typickém špičatém klobouku s dlouhým šatem se širokým límcem, který drží stočený list v jedné a hůl ve druhé ruce, a s dalším mužem v městském úboru. Za dveřmi pokračuje konzolka se sedlákem držícím přes rameno motyčku a v rohu se zahradníkem v zeleném úboru a zahnutým zahradnickým nožikem v napřážené ruce.

Poslední jižní stěna začíná nástavcem, na kterém stojí malíř s paletou, štětcí a málštokem v rukou. Za dveřmi je umístěný skutečný krb, po jehož stranách jsou opět na pilastrech konzolky s postavičkami, figurkou v tureckém úboru a šlechticem s třírohým kloboukem a dlouhým pláštěm. Na krbové římsě je vymalován další slon s jezdcem a za ním trojúhelný nástavec s podstavci na porcelán. Za dveřmi je poslední figurka divokého pandura s dlouhou puškou a nožem v rukou.

Stejně pravidelně rokokovou iluzivní architekturou je rozčleněn také strop sálu. V jeho rozích jsou umístěny čtyři ženské postavy sedící v tureckém sedu na širokých vázách v asijském oblečení a s exotickými čapkami, nad kterými směrem do středu sálu navazují další vázy plné květin rámované velkými oválnými průhledy do otevřeného nebe. Mezi průhledy jsou vymalované zdobené sokly, na kterých sedí jiná čtveřice postav, tři muži a jedna žena, opět v exotických oděvech. Dva muži a žena představují Asiaty, poslední muž Turka s fezem na hlavě. V samém středu stropu sálu je vymalována velká rozeta obklopená iluzivními štukovými ozdobami, ze kterých jsou spuštěné girlandy květin a čtyři baldachýny nad hlavy postav sedících na soklech.

Iluzivní architektura je zobrazena nesmírně přesvědčivě. Malíř pracoval obratně a pečlivým způsobem vymaloval detaily, jako jsou plasticky vystupující pilastry ze stěny a zalomení římsy, která je v důsledku toho plastická. Obzvláště přesvědčivě je vyobrazen

iluzivní krb s mramorovým obložením shodným jako na skutečném krbu. Roztomilým detailem výzdoby je realisticky zobrazená myš ve skutečné velikosti sedící na soklu v jihozápadním rohu místnosti u okna.

NÁMĚT: Drobné postavičky na stěnách působí pohádkovým přesto však nesmírně živým dojmem. Jejich význam není zatím možné nijak objasnit. Sice se zde neobjevují konkrétní postavy *comédie dell'arte*, ale i přesto by mohlo jít o zobrazení kostýmních postav z divadla nebo i karnevalu. Figurky by se také mohly odkazovat na kolekci kostýmních miniatur z majetku rodiny Schwarzenbergů, přestěhovanou z Orientálního kabinetu na zámku v Českém Krumlově (katalog F – 7) na nové místo v salóнку záměčku Kvítkův dvůr, která obsahovala na sto vyobrazení postav v rozličných evropských a asijských oděvech. Konkrétní vztah mezi nimi však nalezen nebyl. Prokyš v každém případě použil předlohu. Inspirací mu mohly být například grafické listy Johanna Christopa Weigela zobrazující exotické kraje s postavami a zvířaty (grafický list: Žena se slunečníkem na slonovi a v doprovodu třech služebníků, Herzog Anton Ulrich-Museum, signatura JCWeigel Verlag AB 3.175).

F - 9. Velký sál záměčku Kvítkův dvůr

nástěnná malba, 1757

Lokalita: Záměček Kvítkův (Favoritní) dvůr západně od Českého Krumlova.

Prameny: Prameny C, f/XI

Literatura: BLAŽÍČEK 1948, 54; BLAŽÍČEK 1971, 176; BRANIŠ 1909, 92; DEHIO 1941, 36; DVORSKÝ 1989, 771; MAREŠ/SEDLÁČEK 1918, XXVI, XXX; MATOUŠ 1938, 166; MÜLLER 1995, nepag.; MÜLLER 1999, 15–16; NEUMANN 1974², 112; PAVELEC /CICHROVÁ 2008, 12–13, 129, 149; PAVELEC 2008, 254–255; PLETZER 1998, 394; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; WIRTH 1957, 112; ZADRAŽIL 1985, 57, 134–146; ZADRAŽIL 1991, Číslo 38. 20. září 1991

Reprodukce: PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 129–147; PAVELEC 2008, 366

Přímý dokument, který by se vázal na objednávku výzdoby velkého sálu Kvítkova dvora, nemáme k dispozici. Zpětně ale na malíře Prokyše a jeho práce v Belarii, na Kvítkově

a v Červeném Dvoře upomenul Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu jeho správce krumlovského panství Johann Ambrožovský v dopise ze 30. července 1765 v souvislosti se zadáváním úkolů v kostelích na panstvích Netolice a Protivín.

Braniš ve své studii o jihočeském umění označil prostředí usedlosti Kvítkův dvůr v jeho rokokové podobě za „*idylu*“, nástěnné malby v hlavním sále potom charakterizoval jako „*koketní, rozmarné, něžné*“, jejich autora však nezaznamenal. Mareš a Sedláček již malíře Františka Jakuba Prokyše uvedli a výzdobu datovali rokem 1757. Na tento text se odkázal jak Matouš, tak i Dehio. Blažiček v práci z roku 1948 zmiňuje malbu v Kvítkově dvoře jako důležitou z hlediska dobového příklonu k realismu, který nahrazuje předchozí rokokový dekorativismus, a upozorňuje zvláště na zobrazení krajinných pásů se stafáží. Tentýž autor v roce 1971 svou tezi ještě doplnil o názor, podle nějž jsou malby se zájmem o živou a konkrétní přírodu v Kvítkově dvoře raným příznakem změny myšlení, v níž bude barokní názor zcela překonán. Navrhl také, že za nimi stály grafické předlohy a jejich dataci mírně upravil do let 1756 až 1757. Neumann malby definoval jako „*Vyhraněným rokokovým půvabem se vyznačující bukolicky laděné nástěnné dekorace...*“.

Podrobně výzdobu sálu v Kvítkově dvoře rozebral Zadražil. Malby popsal a dále v nich hledal logiku, kterou je dle jeho názoru rozmístění zvířat proti sobě; kůň – kráva, ovce – koza, husa – slepice. Nalezl také systém zobrazení inspirovaný malbami v Maškarním sále na zámku v Českém Krumlově od Josepha Lederera, kde postavy opouštějí rámec malby a předstupují z něj ven. Zde upozornil na figuru hráče karet, kterou ztotožňuje se zadavatelem práce Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu. Jako předlohy maleb Zadražil navrhuje grafické listy z dílny vydavatele Johanna Georga Hertela z Augšpurku od rytců Giuseppe Zocchiho, Pietera van Berghem a Nicolaesa Pietersa z Berchem, neuvedl však žádný konkrétní příklad.

Müller vkládá malbám, zejména částem na fabionu a na stropě, symbolický obsah, jež měl upomínat na předčasnou smrt Marie Terezie kněžny ze Schwarzenbergu.

Také Pavelec ve svém článku malby v sále Kvítkova dvora zevrubně popsal. Předlohy pro malby hledá ve francouzské rokokové grafice 18. století, k tomu ovšem uvádí i konkrétní příklad, grafický list Přerušovaný spánek od Charlese de Beauvais, který byl volnou předlohou jednoho z výjevů. Upozornil také, že přestože jsou malby inspirované grafikou, představují

nejspíše reálná zobrazení konkrétních lidí pohybujících se na hospodářském dvoře. V obdobném duchu je pojednaný Pavelcův úvodní text ze společné práce s Cichrovou, který vyšel téhož roku 2008.

Původní hospodářský dvůr byl založen ve 14. století a nazýván podle svého majitele Pidíkův. Později začal být označován jako Kvítkův a se stal panským. Během husitských válek byl dvůr vypálen a následně obnoven. V 60. letech 16. století jej přestavěl Jakub Krčín, největší proměny se však dočkal v letech 1750 až 1757. Dvůr dostala darem Marie Terezie kněžna ze Schwarzenbergu rozená z Lichtensteinu od svého manžela Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu, tehdy byl však označován jako Starý dvůr. Kněžna dvůr propojila se zámekem v Českém Krumlově stromovou alejí a nechala jeho interiéry upravit do podoby zámečku. Od té doby byl nově nazýván Favoritní. Kníže zde pro svou manželku nechal zřídit malý kabinet s kachlovými kamny a nástěnnými malbami patrně od malířů Josefa Putze a Jana Kryštofa Anneise, Prokyšova výzdoba velkého sálu s krbem byla dokončena až po kněžnině smrti roku 1753.

Sál Kvítkova dvora se nachází v prvním patře východního křídla. Jde o velký obdélný prostor vymalovaný v celé ploše stěn i stropu. Kratší jižní stěna místnosti je opatřena dvojicí dvoukřídlých dveří, mezi něž je vsazen krb. Dlouhou západní stěnu člení také dvoje dvoukřídlé dveře, protější stěnu východní dva páry oken. Poslední severní kratší strana je prolomena jedním párem oken.

Celou místnost obíhá iluzivní malovaný mramorový sokl, z něhož kolem oken, krbu a na západní stěně mezi dveřmi vyrůstají hranolové sloupy z barevného mramoru zakončené u stropu volutovou konzolou, která je součástí korunní římsy. Prostor nad krbem je doplněn o iluzivní architektonické členění, které rámuje obdélný prostor, do něž byl patrně zasazen obraz nebo zrcadlo. Ve společných suprafenestrách patřících vždy k páru oken jsou vsazeny oválné mušle s ovocem a květinami. Dveře rámuji iluzivní portály se supraportami zdobenými na jižní stěně erby Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu a jeho manželky Marie Terezie rozené z Lichtensteinu nesené dvěma putti, na západní stěně jsou v supraportách vymalovány mušle s ovocem a květinami v doprovodu dalších dvou putti.

Iluzivní sloupy a portály dveří mezi sebou ponechávají volná pole, do nichž malíř vložil průhledy do krajiny doplněné o četnou stafáž lidí i zvířat.

Na jižní stěně zbylo jen velmi málo prostoru pro malbu krajiny, téměř celou stěnu totiž zakrývají portály a ostění krbu, pouze mezi nimi jsou dva úzké proužky zobrazující pohledy do lesa. V rohu jižní a západní stěny se nachází drobný obrázek sedláka stojícího na voze se senem, které vidlemi přehazuje do horního patra stodoly.

Velký prostor mezi dveřmi dlouhé západní stěny malíř pojednal jako souvislou krajinu předělenou dvěma sloupy do tří nesejně velkých polí. V levém je vymalována husa a žába na břehu řeky, která se přelévá dále do prostředního pole. Na ostrohu nad řekou jede vůz naložený snopy a na protějším břehu spatřujeme muže a ženy, kteří svazují obilí do snopů. Ústředním motivem tohoto pole jsou však v pravém dolním rohu postavy tří karbaníků v životní velikosti. Dva leží v trávě a jeden stojí na podlaze sálu před iluzivním soklem a nechává divákovi nahlédnout do svých karet. V poslední části krajiny je vymalována žena v sukni se zcela zakrytou horní částí těla velkým balíkem trávy v trávnicku, která kráčí do vzdálené vesnice na obzoru. Prostor za dveřmi v rohu místnosti je ponechán pro výjev selky s kohoutem, slepicí a kuřaty, která má v košíku. V pozadí je vidět velká budova vodního mlýna s točícím se kolem.

Severní stěnu zdobí po stranách oken dva obrazy. Vlevo to je zády otočená klečící dívka dojící kozu a chlapec, který mléko ochutnává. Další kozy přecházejí nebo posedávají kolem a v pozadí krajiny je vidět vysoký štíhlý domek. Na pravé straně stěny je umístěna malba s dívkou sedící vlevo na zemi a stříhající ovci. Vpravo od ní sedí stádečko tří dalších oveček a za nimi se rozevírá hluboký pohled do krajiny s řekou, dvěma pasáky ovcí a neurčitou stavbou v dálce.

Výzdoba poslední východní stěny začíná v levém rohu obrazem spící dívky, kterou zpoza stromu lechtá pod nosem mladík stéblem trávy. Na pozadí výjevu je opět vymalována řeka tentokrát s pasáčky hus a rybářem. Mezi okny je umístěn obraz s chlapcem ořezávajícím prut, sedícím na hraně travnatého tarasu, kterému zkřížené nohy spadají ven z malby. Vedle něj vlevo stojí převrácená nůše a ještě dále na levé straně leží pasák v trávě a sedí dívka dojící krávu. Na pozadí malby spařujeme větší stádo hovězího dobytka s pasáčkem a děvečkou.

Poslední malba na této stěně přechází částečně přes roh a zobrazuje chlapce, který leze na dvoře statku do vysokého holubníku.

Strop sálu vynášejí malované volutové konzoly. Po obvodu jej tvoří široký pás imitující mramorové desky, na němž je vystavěna nízká balustráda. Ve středu stran jsou nad balustrádou umístěny čtyři podstavce pro květinové vázy po stranách doplněné o dva putti s květinami v rukou namalované monochromně, jež mají patrně představovat sochy. Za balustrádou je rozmístěno několik postav shlížejících dolů. Uprostřed stropu malíř zobrazil otevřené nebe s množstvím ptáků. V severozápadním rohu se odehrává dramatická scéna hrdličky lovené dravcem, kterou s napětím a úzkostí sledují tři lidé a tmavá kočka za balustrádou. Doprostřed delších stran vložil malíř ještě dva samostatné výjevy provedené technikou chiaroscuro s venkovskou krajinou doplněnou na jedné straně o sekáče s kosou a na druhé dvěma muži s hráběmi na rameni.

NÁMĚT: Müller spojil náměty maleb na stropě sálu se smutnou událostí v životě objednavatele výzdoby Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu, totiž se smrtí jeho manželky Marie Terezie. Odkazovat na ni mají konkrétně dravec lovicí holubici, pár k sobě se tisknoucích holubic, u nich sedící holoubě, jež má být symbolem duše a kočka číhající na vlašťovku. Do stejného obsahu zařadil i chiaroscurovou malbu krajiny se sekáčem s kosou, jež má být personifikací smrti, a na stěně namalovaného holubáře, který se dle Müllera chystá zabít holoubě.

Jak správně podotkl Blažíček, autor této malby zobrazil živou přírodu. Pavelec dále doplnil, že se může jednat o přímé zpodobení okolí Kvítkova dvora. Dokládá to srovnáním elegantní grafické předlohy Charlese de Beauvais Přerušný spánek s Prokyšovou variantou tématu. Grafika zobrazuje hezký mladý pár příznačný rokokovému obdivu k mládí a kráse. Prokyš naproti tomu na stěnu sálu namaloval statnou pobledlou dívku a šklebícího se chlapce, tedy rozhodně ne něžný milý pár. Podle Pavelce jsou oba možnými portréty reálných lidí z Kvítkova dvora.

Charles de Beauvais vytvořil grafický list podle obrazu Françoise Bouchera dnes uloženého ve sbírce Heilbrunn Timeline of Art History Metropolitního Muzea umění v New Yorku (François Boucher: The Interrupted Sleep (49.7.46).

Je velmi pravděpodobné, že také další malby v sále vznikly podle grafických předloh. Alespoň motivy vesničanů se zvířaty začleněných do krajiny odkazují na holandské předlohy, jediná výše zmíněná scéna s galantní předlohou se váže spíše ke vzorům francouzským.

Zejména úseky krajin jsou na nástěnných malbách velmi propracované a poměrně komplikované. Zobrazují několik vzájemně se prolínajících obrazových pásů a je na nich čitelné poučení holandským krajinářstvím. Týká se to nejen použité vzdušné perspektivy vzdalující předměty a místa, ale také zpracování stromů, jejich listů i typiky staveb. Vzory pro tyto části výzdoby mohl Prokyš získat opět z grafiky, ale také ze sbírky obrazů knížete Josefa Adama.

Vesnické prostředí, tak jak jej Prokyš vymaloval, je chápáno s úctou a respektem, není na něm ani náznak výsměchu či karikatury a i to souvisí s příklonem k realismu, tak jak na něj upozornil Blažíček.

F - 10. Předání ostatku svatého Víta císařem Jindřichem svatému Václavovi

nástěnná malba, 1761–1762

Lokalita: Kaple svatého Víta severovýchodně od Třeboně.

Literatura: ČERNÝ 2006, 226; DVORSKÝ 1989, 771; FRANTA 1880, 96; KALISTA 1994, 214; MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 101–102; MATOUŠ 1938, 167; MATOUŠ 1940, 35; MATOUŠ 1941, 21; MATOUŠ 1972, 89; POCHE 1982, 102–103; SLAVÍČEK 2006, nepag.; VAČKÁŘ 1867, 130–131; VOLLMER 1933, 420; WIRTH 1957, 792; ZADRAŽIL 1985, 158–162

Reprodukce: MAREŠ/SEDLÁČEK 1900, 102

Základní zprávu o kapli svatého Víta podal Vačkář, který čerpal z kroniky P. Aquilina Hrdličky, řeholního kanovníka augustiniánského kláštera v Třeboni. Podrobně zaznamenal historii místa, kde dnešní kaple stojí (katalog O – 4), a zmínil se také o jejím objednateli, který ji nechal „*uvnitř pěknou malbou, dobře vyzlaceným oltářem a obrazem od chvalně známého malíře Františka Prokše okrášliti*“. K výzdobě se také vyjádřili Mareš a Sedláček. Dle jejich textu nástrojná malbu s námětem „*Král německý Jindřich odevzdává sv. Václavovi rameno sv. Víta*“ vytvořil stejně jako oltářní obrazy svatého Víta a svaté Barbory malíř František Jakub Prokyš.

Mareš a Sedláček také opsali dnes již nečitelnou signaturu umístěnou na stěně za oltářem u vstupu do sakristie: „*Carolus Zeman fundator. J. F. Pr. 1762. F. Elias. 1. eremita.*“ Další autoři z jejich textu pouze přejímali. Teprve Matouš v průvodci Třeboní z roku 1972 nástěnné malby rámcově popsal a zhodnotil je jako jedny z nejlepších Prokyšových prací v tomto oboru a konečně podrobněji se jimi zabýval Zadražil. Slaviček mylně uvádí, že tato volně v krajině stojící kaple za městem je kaplí kostela v Třeboni.

Zadražil důkladně výjev popsal a pokusil se jej obsahově vyložit. Jeho výklad má však zásadní nedostatky. Předně císaře Jindřicha Ptáčníka Zadražil řadí k rodu Habsburků, ten však byl vévodou saským z dynastie Otonů. Snažil se také identifikovat postavy na výjevu jako místní třeboňské občany; zakladatele kaple Karla Zemana a tamního poustevníka Eliáše, ovšem bez konkrétních dokladů. Do předmětů na malbě zachycených se Zadražil pokusil vložit symbolický význam, kupříkladu řád zlatého rouna má odkazovat na Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu, kterému byl v roce 1732 řád udělen. Kníže má být na malbě také vyobrazen, neurčil však ve které postavě, což údajně dokazuje vazalský vztah stavitele kaple Zemana. Ještě nejasnější je Zadražilem vyřčená souvislost mezi zobrazenou gotickou monstrancí se šňůrou perel a založení třeboňského kláštera augustiniánů čtyřmi syny Petra z Rožmberka.

Kaple je vystavěna na půdoryse čtverce zaklenutého kupolí na pendentivech s půlkruhovou apsidou. Ústřední výjev nástěnné malby Předání páže svatého Víta císařem Jindřichem svatému Václavovi je situován na východní straně klenby proti vstupu, západní část zaujímají postavy dvou přihlížejících vojáků. Císař Jindřich a svatý Václav jsou zdůrazněni od ostatních postav odsazením na malovaném soklu. Tři muži se svatováclavskou korouhví a páže tvoří družinu knížete a jiné mladé páže následuje císaře.

Pendentivy kaple jsou zdobeny mušlemi a rokaji se zavěšenými lučnými květy. V rozích malba napodobuje mramorové pilastry a po obvodu apsidy mramorové obložení. Iluze štuku dále člení stěny na rámce, v nichž jsou vymalovány ornamenty z pásky a čabraky zdobené opět kvítím.

NÁMĚT: Malba zobrazuje událost ze života svatého Václava a to okamžik, kdy císař Jindřich Ptáčník předává českému knížeti posvátnou relikvii, paži svatého Víta. Václav byl dle legendy pozván k císaři Jindřichovi na sněm. Opozdil se však a císař se na něj proto rozhněval, když však Václav vstoupil do místnosti, císař spatřil, že jej doprovázejí dva andělé, zalekl se a poklekl před ním. Na znamení úcty Jindřich Václavovi daroval ostatek, paži římského mučedníka svatého Víta, který byl patronem a ochráncem celé Otonské dynastie, jež se dle legendy díky přímluvám tohoto světce prosadila mezi ostatními rody. Posvěcení se mělo prostřednictvím ostatku přenést také na rod Přemyslovců a na jimi spravovaná území. Kníže Václav nechal pro vzácnou relikvii vystavět rotundu na svém Hradě v Praze a svatý Vít se stal patronem České země.

Text viz Svatý Vít (katalog O – 4).

F - 11. Kostel Nejsvětější Trojice

nástěnná malba, 1763

Lokalita: Bývalý špitální kostel Nejsvětější Trojice v Českých Budějovicích.

Prameny: Prameny B, a/XI; Prameny B, b/XVII; Prameny B, a/III; Prameny F, a/XLIV

Literatura: BOHÁČ 1995, 139; BRANIŠ 1900, 41; DIBELKOVÁ 2004, 67; DVORSKÝ 1989, 771; KOTALÍK 1998b, 248; KOVÁŘ/KOBLASA 1998, 241; MATOUŠ 1938, 167; NOVOTNÝ/THOMA 1998, 288; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 74–75; PAVEL 1965, 71; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 10; PLETZER 1959, 63; PLETZER 1994, nepag.; PLETZER 1998, 394; POCHE 1977, 208; SLAVÍČEK 2006, nepag.; WIRTH 1957, 96; ZADRAŽIL 1985, 4, 63, 163–168, 252; ZADRAŽIL 1991, Číslo 35. 30. srpna 1991; ZEITHAMMER 1904, 198–199

Reprodukce: PAVEL 1965, obr. 22; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², obr. 22

K výzdobě kostelíka Nejsvětější Trojice se dochovalo hned několik různorodých archivních dokumentů. Je to jednak dopis malíře Prokyše českobudějovické městské radě ze dne 20. července 1764, ve kterém si stěžuje na velkou škodu, kterou utrpěl při provádění úkolů v tomto kostele, odkazuje zejména na štafírování nového oltáře, a prosí o další finanční podporu. Dále je k dispozici Prokyšův kresebný návrh nového oltáře s přípisem

„*Frantz Jacob Prockisch invenit et fecit in loco*“ (katalog J – 1) a zápisy ve dvou verzích kroniky Českých Budějovic od měšťana Lukáše Bernarda Schneidera. Starší text zaznamenává renovaci kostela v roce 1763 shodně jako finální kronika datovaná rokem 1781, liší se však ve jménech umělců. Dle staršího zápisu malířskou výzdobu a štafírské práce na oltáři provedl „*Johann Prokysch*“ a oltář zbudoval „*Jacob Hueber*“. V novější verzi Schneider informaci přehodnotil a autory uvedl jako „*Frantz Prokyss*“ a „*Leopold Hueber*“. U malíře Prokyše není mnoho pochybností, že se jedná o Františka Jakuba Prokyše. Někdy mezi léty 1759 a 1760 se do Českých Budějovic přestěhoval a výzdoba kostela Nejsvětější Trojice byla jednou z jeho prvních zakázek pro město. Jiný malíř Prokyš působící ve stejné době ve městě nebyl doposud nalezen ani v matričních zápisech ani v žádných jiných archivních dokumentech. Je možné, že se Schneider s malířem v době prvního zápisu ještě neznal a zachytil pouze informaci nepřesně zprostředkovanou. Podobná situace mohla nastat i u sochaře Huebera. Otázkou, zda působili v Českých Budějovicích v 18. stoletím dva sochaři stejného příjmení, tedy Jakub Hueber a Leopold Hueber, se zabýval František Pletzer a bude přínosné věnovat jí i další pozornost.

V literatuře je nejstarší zápis ohledně výzdoby kostela Nejsvětější Trojice uveden v Branišově textu. Podal v něm základní popis architektury a rozvrhu výzdoby, zaznamenal rovněž tři nedochované nástěnné malby ve výklencích vně závěru kostela s náměty Nejsvětější Trojice, Piety a svaté Alžběty, ale o jejich autorovi se nezmínil. Úpravu kostela do barokní podoby datoval Braniš rokem 1766 bez zdroje, ze kterého čerpal. Na Prokyše upozornil v souvislosti s výmalbou kostela prvně Matouš, který prostudoval Schneiderovu mladší kroniku a podle ní také obnovu datuje rokem 1763. K Branišově dataci se opět vrátil roku 1957 Wirth a v roce 1959 Pletzer. V novější verzi Uměleckých památek Čech se sice autoři pokusili s rozdílnou datací vyrovnat, jejich závěr je však zavádějící. Roku 1763 měl Prokyš kostel vyzdobit nástěnnou malbou, k jeho obnově mělo ale dojít až roku 1766. Pavel se vrátil k citaci Schneidera a k roku 1763.

Zadražil se o výzdobě kostela rozepsal podrobněji. Kromě základního popisu malby velmi kriticky zhodnotil. Dle jeho názoru mají zobrazení andělci „*zhýralý, přihlouplý až dementní výraz*“, jeden z nich dokonce „*slabomyslný výraz bigotního prosebníka*“. Zobrazení se mění od ideálního typu u oltáře k podsaditým s fyziognomií tehdejších měšťanů. Zadražil

míní, že malby vyjadřují Prokyšovu religiozitu a jsou dokladem „*sepjatosti tohoto venkovského malíře s životním prostředím města.*“ Nutno podotknout, že Zadražil tyto Prokyšovy malby zařadil ve své práci hned za jeho zakázky pro knížete Schwarzenberga, kde se rovněž objevovaly postavičky malých dětí, putti, a v porovnání s nimi jsou skutečně méně líbivé. Zadražil správně určil, že výjev na prvním klenebním poli kostela Abraham se třemi anděly zobrazuje událost z První knihy Mojžíšovy (18,2). Jeho popis malby je však spíše jen domyšlený, než skutečně zobrazený „*postoj pravého anděla na pytlu s moukou gesto a pohled druhého anděla a pohled třetího symbolicky vyjadřují obsah dalších veršů 18. kapitoly.*“ Označení námětu na protější kápi jako „*novozákonní výjev z legendy o sv. Augustinovi*“ je již zcela chybné.

Dvorský malby vsazuje do roku 1768 bez uvedení zdroje. Všichni autoři hesel Encyklopedie Českých Budějovic, ve kterých se zmínka o výzdobě tohoto kostela objevuje, Kotalík, Novotný, Thoma a Pletzer se na dataci maleb rokem 1763 shodli. Novotný a Thoma ještě doplňují, že roku 1766 byla postavena nová špitální budova. Patrně tato dvě data odkazující se na dvě různé stavby, kostel a špitál, stála za prvotní záměnou datace, kterou si předávali starší autoři.

Kostelík Nejsvětější Trojice při morovém špitále situovaném severně od hradeb města byl postaven roku 1515. Renovován byl v létě roku 1763 a až do roku 1779 probíhaly opravy a rozšiřování budov přilehlého špitálu. Architektura kostela zůstala zachována, nově byl však kostel vymalován nástěnnou malbou uvnitř i vně a byl vybaven novým mobiliářem. O pořízení oltáře se zasloužil místní radní Karel Weiss, který na něj také daroval obraz Nejsvětější Trojice přinesený z pouti, jíž podnikl, na významné rakouské poutní místo Sontagberg, zasvěcené právě Nejsvětější Trojici. Obraz byl vsazen do drahocenného rámu z tepané mědi a stříbřeného v ohni.

Špitál nesloužil, jak by se mohlo zdát, k léčení nemocných. Ti zde byli dosti krutě ponecháni v izolaci bez náležité péče a pouze pokud se prokazatelně uzdravili, mohli se vrátit do města.

Kostel je svým rozvrhem velmi jednoduchou jednolodní stavbou zaklenutou třemi poli křížové klenby a zakončený na východní straně polygonálním závěrem. Stavba má tři

pravoúhlé vstupy na západní, severní a jižní straně a dvojici obdélných oken v prostoru prvního pole, které tvoří současně presbytář.

Jak již bylo zmíněno nástěnná malba vně kostela ve výklencích závěru s náměty Nejsvětější Trojice, Piety a svaté Alžběty se nedochovala.

Malby v interiéru jsou sice silně poškozené vlhkostí, jsou však doposud dobře viditelné. Stěžejní výjevy umístěné do otevřeného nebe se nacházejí v kápích tří polí křížové klenby a jsou orámovány klenebními žebry. První pole u oltáře, je vyzdobeno nejnáročnějšími náměty. V ose nad oltářem jsou to tři dovádějící andělci, na severní straně je vyobrazen svatý Augustin s dítětem na mořském břehu, protější jižní strana nese výjev Abraháma navštíveného třemi anděly. Poslední kápě zachycuje anděla se zlatou šňůrou, kterou spouští dolů právě v místě, kde býval svěšen provaz zvonu ze sanktusníkové vížky. Druhé a třetí pole klenby zobrazuje dvojice andílků hrajících si se symboly Nejsvětější Trojice. Je to v druhém poli zlatý trojúhelník, prsten, tři květy růže na jednom stonku a tři plody melounu na jednom stvolu. Ve třetím poli jsou dva andělci s provázkem, na kterém jsou navlečené tři korálky, pod velkou modrou koulí zavěšenou na háčku, který přidržuje Boží ruka, další dva s dalekohledem pod trojitou duhou a poslední dvojice pozorující slunce zářící třikrát, jedou samo o sobě a dvakrát znova skrz dvě hustá mračna. V poslední kápi na západní straně je vymalován znak města Českých Budějovic se štítonoši.

Stěny kostela zdobí iluzivní malba s architektonickými rámci ověšenými květinovými festony. Tato část je blízká výzdobě druhého patra letohrádku Bellaria (katalog F – 6) a Hudebnímu pavilonu v Českém Krumlově (katalog F – 4), případně také kapli svatého Víta u Třeboně (katalog F – 10).

NÁMĚT: Jednotlivé malby v kápích klenby se vztahují přímo nebo ve skrytém významu k Nejsvětější Trojici. Svatý Augustin se svým textem De Trinitate zasloužil o stanovení dogma o Nejsvětější Trojici. Tajemství mu bylo dle legendy odhaleno na břehu moře malým dítětem hrajícím si s mušlí nebo jako zde se lžící, které za její pomoci přelávalo vodu do kaluže v písku a na Augustinovu poznámku o marnosti své práce odpovědělo, že je stejně marná jako lidská snaha pochopit to, o čem právě uvažuje on. Svatý Augustin také v souvislosti s Trojicí vyložil starozákonní příběh o Abrahamovi navštíveném třemi anděly,

což je další z námětů nástěnné malby. Příběh je zachycený v První knize Mojžíšově (18,2). Abrahám se uklání až k zemi mužům, kteří jej přišli navštívit. Jsou zobrazeni jako andělé a prostřední z nich Abrahamovi žehná. Přišli jemu a jeho ženě Sáře oznámit radostnou zprávu. Sára porodí i přes svůj pokročilý věk syna. Podle Augustinova výkladu byli tito tři muži či andělé zosobněnou Trojicí.

Andílci v dalších kápích klenby jsou doplněni o obvyklé symboly Nejsvětější Trojice, ale i o méně časté odkazy. Běžně bývá všudypřítomná Trojice zobrazována jako trojúhelník; tři strany, tři špičky pevně spojené v jedno, obvykle ještě doplněné o oko uprostřed odkazující na Boží bdělost neboli prozřetelnost. Nekonečnost Trojice bývá přirovnávána k nekonečnosti kruhu, tedy prstenu. Neobvyklá jsou vyobrazení andílků hrajících si s provázkem a korálky pod koulí představují snad nebeskou sféru, andílka hledícího do dalekohledu na tři duhy a další dva pozorující slunce zářící třikrát.

Malba vně kostela se bohužel nedochovala. Je však na místě upozornit také na její námět. Nejsvětější Trojice byla patrně jako odkaz na zasvěcení kostela umístěna uprostřed a je možné, že zobrazovala variantu poutního obrazu Nejsvětější Trojice z poutního místa v Sontagberg v Rakousku, kterou do kostela daroval místní radní Karel Weiss. Pieta jako symbol největšího utrpení Matky Boží byl vhodný kající námět pro špitální kostel. V posledním výklenku byla vymalovaná svatá Alžběta. Tato šlechtična proslula svou péčí o nemocné a chudé a stala se jejich patronkou. Bývá zobrazována, jak uděluje almužnu nebo krmí nemocné. Také tento motiv byl také velmi příhodný na stavbu tohoto druhu.

Text viz Erby města České Budějovice (katalog P – 9).

F - 12. Kaple Andělů strážných

nástěnná malba, 1765

Lokalita: Kaple Andělů strážných při bývalém klášteře cisterciáků ve Zlaté Koruně.

Literatura: MÁDL/VÁCHA 2007, 273–274, 291; MAREŠ/SEDLÁČEK 1918, XXX, 255; MATOUŠ 1938, 167; NEUMANN 1974², 112; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 10; POCHE 1982, 368; SLAVÍČEK 2006, nepag.; TOMAN 1950³, 321; WIRTH 1957, 892; ZADRAŽIL 1985, 4–5, 63–64

Mareš a Sedláček určili autora maleb v kapli Andělů strážných na základě signatury Františka Jakuba Prokyše, která byla dle jejich tvrzení u nápisu s chronogramem na vítězném oblouku. Rok z nápisu přečetli jako 1763. Po restaurování se ukázalo, že se zmýlili a správným rokem je až 1765. Nápis zní:

SANCTI
ANGELI CVSTODES NOSTRI
DEFENDITE NOS IN PVGNA

Špatnou dataci převzali všichni následující autoři a na chybu upozornili teprve Mádl a Vácha, kteří také poukázali na další nástěnnou malbu v tak zvaném malém konventu kláštera, jejímž autorem mohl být rovněž Prokyš.

Kaple Andělů strážných je nejstarší stavbou dochovanou v areálu zlatokorunského kláštera. Původně patrová jednodílná kaple s polygonálním závěrem orientovaná k severu byla vystavěna v 80. letech 13. století a sloužila pravděpodobně jako špitální. Za opata Bohumíra Bylanského roku 1765 byla v rámci velké rekonstrukce kláštera opravována. Bylanský se sice sám snažil vychovat si mezi svými konvrši schopné umělce, kteří by pro klášter pracovali, k výzdobě kaple si však pozval českobudějovického malíře Františka Jakuba Prokyše. Práce zahrnovala ornamentální malby na vítězném oblouku a stěnách a figurální výjevy na klenbě. Zda byly malby postav na stěnách také Prokyšovým dílem není pro jejich špatný stav dochování možné rozpoznat. Poté, co byl klášter Josefem II. zrušen a zakoupen Janem Nepomukem knížetem ze Schwarzenbergu, který v něm zřídil slévárnu a strojírnou, sloužila kaple jako skladiště. Malby byly během této doby natolik poškozeny, že dnes lze jen stěží rozpoznat alespoň jejich základní námět.

Tři pole klenby rozdělují žebra na oddělené kápě, ve kterých jsou umístěny samostatné scény, kde je hlavní postavou vždy anděl. V prvním poli je nejlépe dochovaný výjev archanděla Rafaela s Tadeášem a rybou na břehu vody, boční kápě by snad mohly představovat další dva archanděly Gabriela a Michaela. Mezi prvním a druhým polem chybí meziklenební žebro a plocha je propojena, v jejím středu je vymalovaný ciferník, zbytek

malby je zničený. Další náměty již není možné téměř vůbec rozluštit, jedním by mohl být například Kristus obsluhovaný anděly. Vítězný oblouk, ostění oken a výklenek ve východní zdi kaple zdobily rokokové ornamenty, kterými byly původně pokryty stěny celé. Dochováno je také torzo postavy andělka na stěně, jeho autorství je však nejasné.

NÁMĚT: Svátek andělů strážných byl slaven nejprve na počátku 16. století ve Španělsku a rozšířen na celou církev byl roku 1608 papežem Pavlem V.

Andělé patří dle rozdělení andělských kůrů Pseudo-Dionýsia Aeropgita do třetí triády stejně jako knížectva a archandělé. Vzhledem k tomu, že jsou andělé člověku nejbliže, jsou jakýmsi prostředníky mezi ním a Bohem. Připisuje se jim moc inspirovat člověka, na což odkazuje svatý Tomáš Akvinský ve svém pojednání o darech Ducha Svatého. Andělé pomáhají přemoci demony, jsou proto vzýváni jako ochránci při žehnání mostů, bran, škol a podobně. Stejně tak jsou považováni za ochránce dětí. Z tohoto motivu vznikly oblíbené náměty anděla přidržujícího děti nad lávkou. Úcta k andělům strážným byla velmi rozšířená. Zsvěcovány jim byly kostely, kaple a vznikala také bratrstva.

V Kapli Andělů strážných ve Zlaté Koruně je na nástěnných malbách řada nečitelných výjevů. Na jediném s jistotou rozeznatelném obraze je vymalován starozákonní příběh malého Tobiáše, který za pomoci archanděla Rafaela ulovil rybu, jejímiž vnitřnostmi vyléčil svého slepého otce (Tobiáš 6,1-9). Archandělé nejsou totožní s anděly strážnými, jsou si ale svým posláním velmi blízcí a bývali i zaměňováni.

F - 13. Sál prelatury

nástěnná malba, 1765

Lokalita: Velký sál v prvním patře bývalé prelatury v Českém Krumlově.

Prameny: Prameny D, d/III; Prameny D, d/VII

Literatura: BRANIŠ 1909, 93; DVORSKÝ 1989, 771; MENCL 1948, 167; PAVELEC 2008, 259–261, obrázek 3 b, 3 e; POCHE 1977, 220; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 209; WIRTH 1957, 110; ZADRAŽIL 1985, 66–67

Reprodukce: PAVELEC 2008, 260

Nástěnných maleb ve velkém sále prelatury si povšimli již Mareš a Sedláček při přípravě nevydaného soupisu památek města Český Krumlov. Autoři malby rámcově popsali, upozornili, že dnes bílý strop zdobený štukem byl původně také malovaný a jako autora navrhli Františka Jakuba Prokyše na základě srovnání s jeho pracemi na zámečcích Kvítkův a Červený Dvůr. Přestavbu prelatury z roku 1769 správně zařadili do souvislosti s uměleckým okruhem schwarzenberského knížecího dvora.

Braníš na malby upozorňuje pouze jako na výjimečný doklad rokokového umění v jižních Čechách mimo schwarzenberské zakázky. Poche popsal budovu prelatury, zaznamenal její historii a k jejímu hlavnímu sálu doplnil i autora výzdoby malíře Prokyše. Zadražil spekuluje, zda Prokyš nemohl být rovněž autorem dodnes nedochované dvojice světců, svatého Jana Nepomuckého a svatého Floriána, nade dveřmi prelatury s nápisem. Zajímavou poznámkou je jeho návrh, že tři postavy vymalované nad krbem sálu jsou portréty objednatele práce preláta Kfeller, schwarzenberského architekta Altomonteho a malíře Prokyše. Pavelec malby postav nad krbem zařadil do souvislosti s Prokyšovými kryptoportréty ve schwarzenberských zámečcích.

Na místě dnešní prelatury stávaly na počátku 15. století dva domy, které zakoupil místní farář a spojil je s farou. Povýšením na arciděkanství získal později farář titul preláta a jeho sídlo bylo přejmenováno na prelaturu. Stávající budova byla rozšířena do čtyřkřídlé dispozice kolem lichoběžníkového dvora. Její jádro zůstalo gotické, renesanční úpravy pocházejí z doby kolem roku 1576. Po požáru roku 1665 byla prelatura opravena a její dnešní vzhled pochází z přestavby po požáru v roce 1768, kterou inicioval tehdejší prelát Jan František baron Kfeller ze Sachsegrunu. Autor rokokové přestavby není doložen, avšak použité tvarosloví, zejména okna v arkádové chodbě a na schodišti a detaily ostění krbu v hlavním sále napovídá, že jím mohl být knížecí architekt Andreas Altomonte. V současné době prelaturu z části využívá Městská knihovna v Českém Krumlově a z části Městské divadlo Český Krumlov. Ve velkém, tak zvaném Prokyšově sále, jsou pořádány kulturní akce.

Hlavní sál se nachází v prvním patře východního křídla prelatury. Je to velká obdélná místnost se třemi okny na jedné z kratších stěn, zbylé tři stěny jsou souměrně prolomeny dvojicí dveří. Jak již bylo zmíněno výše, strop je vyzdoben nepůvodními bílými štuky. Prokyšovy malby v pastelových tónech pokrývají stěny i ostění dveří a oken a vytvářejí iluzi plastické výzdoby. Stěny člení malované pilastry do polí s rokajovými a mušlovými kartušemi, na kterých jsou zavěšené festony a závěsy květin. Nade dveřmi jsou umístěny mísy s ovocem a květinami. Ve středu jedné z delších stěn sálu je situován mramorový krb. Jeho římsa je zvýšena malovaným rokajovým ornamentem, na kterém jsou zobrazeny tři drobné postavičky. Ve středu stojí hráč s loutnou, napravo pololeží muž s miskou, u kterého leze hlemýžď a vlevo sedí třetí muž s číškou vína a lahví, vedle nějž jsou vymalovány kružidlo, metr a nepoměrně velký mravenec. Malovaný letopočet na krbu uvádí rok 1765. Protější stěna je pojata symetricky, v jejím středu naproti krbu je vymalován vysoký iluzivní sokl zdobený rokajovou kartuší a volutami, na kterém jsou položeny tácy s ovocem a zeleninou.

Výzdoba se odkazuje na Prokyšovy zakázky pro Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu. Až na postavičky nad krbem se omezuje na iluzivní malbu architektury, čímž se blíží výmalbě kostela Nejsvětější Trojice v Českých Budějovicích (katalog F – 11).

Sporným bodem zůstává doba vzniku výmalby. Nad krbem je vepsán rok 1765. Teprve však v roce 1768 došlo k velkému požáru budovy prelatury, po kterém byla zahájena přestavba.

NÁMĚT: Tři drobné postavičky nad krbem jsou příkladem klasické rokokové hříčky. S humorem malíř do pravidelných rámců a opakujících se symetrických obrazců včlenil hravý detail. Nejsou na první pohled vidět, pouze pokud se divák pečlivě soustředí, upoutají jeho pozornost. Ani způsob, jakým jsou postavičky znázorněny, není obyčejným zobrazením. Jsou zachyceny zcela věrně v dobových oděvech, na stěnu za nimi dokonce dopadá stín. Mají také atributy, jejichž význam je třeba zkoumat a domýšlet. Muž s loutnou, si při hraní poskočil na jednu nohu. Zadražil navrhuje, že by se mohlo jednat o portrét objednavatele výmalby preláta Kfellerera. Hráč však nemá jediný atribut, který by nasvědčoval, že je příslušníkem kněžského stavu a nezdá se, že by šlo o vyobrazení

odpovídající důstojnosti váženého muže, proto s jeho názorem nesouhlasím. Druhý muž hledí s vážným pohledem na diváka. Misku, kterou drží v ruce, identifikoval Pavelce jako nádobku pro rozmíchávání barvy a vestu, kterou má na sobě, jako malířskou pracovní halenu. Na základě těchto atributů a po srovnání s postavami malíře zobrazenými Prokyšem v Bellarii (katalog F – 6) a ve velkém sále záměcku Červený Dvůr (katalog F – 8) dospěl k závěru, že se jedná o autoportrét malíře Františka Jakuba Prokyše. Hlemýžď, který je vyobrazen poblíž této postavičky, má dle Pavelce naznačovat povahový rys malířovy osobnosti. Je to bezpochyby pomalost a snad i lenost. Poslední z postav zobrazuje muže s číškou vína a láhví. Předměty odložené vedle, kružidlo a měřicí tyč, by mohly dle Pavelce poukazovat na jeho povolání architekta. Protože, jak již bylo zmíněno výše, použité architektonické tvarosloví na budově prelatury koresponduje s prací knížecího dvorního umělce Andream Altomonteho, mohl by být na malbě zobrazen právě on. Mravenec jako symbol živosti a stálé aktivity by mohl být opět odkazem na povahu zobrazeného muže a obdobný význam by mohla mít i sklenka vína a láhev. Hypotézu o identifikaci malíře a architekta přednesl před Pavelcem již Zadražil, ale nepodložil ji žádným dalším vysvětlením.

F - 14. Kaple Vzkříšení

nástěnná malba, 1777

značeno: Franciscus Jacobus Prochisch inv. et pinxit

Lokalita: Boční kaple kostela svatého Víta v Českém Krumlově.

Restaurováno v roce 1992 Karlem Hrubešem, ak. mal.

Prameny: Prameny E, a/I; Prameny D, d/IX

Literatura: DVORSKÝ 1989, 771; LAVIČKA 2009, 96–97; MAREŠ/SEDLÁČEK 1918, XXX; MATOUŠ 1938, 168; PAVELEC/CICHROVÁ 2008, 10; PAVELEC 2008, 255; POCHÉ 1977, 224; SLAVÍČEK 2006, nepag.; WIRTH 1957, 101–102; ZADRAŽIL 1985, 8–10, 70–71

Objednavatelem obnovy gotické kaple při kostele svatého Víta byl českokrumlovský prelát baron Jan František Kfeller ze Sachsengrünü. Jak sám prelát ve své pamětní knize zaznamenal, byla kaple v havarijním stavu. Rozhodl se ji proto roku 1777 renovovat

a současně upravit jako pohřební pro svého zesnulého bratra Norberta, vrchního knížecího myslivce, a jeho manželku. Prelát si dále poznamenal výdaje, které v souvislosti s renovací kaple měl. Díky těmto zápisům si můžeme alespoň z části udělat představu o jejím nedochovaném vybavení. Podobně jako probošt Dubenský v poznámkách o obnově kláštera augustiniánů kanovníků v Borovanech, také Kfeller umělce a řemeslníky neuvádí jmény. Pouze malíř je označen přímo „*Dem Mahler a Budweis Frantz Prockesh ...*“ (Malíři z Budějovic Františku Prokyšovi...) společně se synem Františkem za práci od května do konce října a to kromě ubytování a stravy bylo vyplaceno 200 zlatých. Navíc obdržel malíř 8 zlatých za namalování dvou obrazů Kladení do hrobu a Zmrtvýchvstání vodovými barvami po stranách Božího hrobu.

Mareš a Sedláček pracovali při přípravě německé verze nevydaného soupisu památek Českého Krumlova s Kfellerovou pamětní knihou a také kapli sami navštívili. Zaznamenali zlatý nápis na dnes nezvěstném černém náhrobním kameni barona Norberta Kfellerera ze Sachsengrünu a jeho manželky:

NORBERTO
 L: BAR: KFELLER DE SACH:
 SENGR'UN, S: PRINC: AC DUCIS
 CRUML: DE SCHWARZ: SUP: VENAT:
 PRAEF: NAT: A: MDCCXII, MORT: A MDCCLXXV
 AC EIUS CONIUGI MARIAE ANNAE
 E BAR: SILES: OCHS DE ORENHEIM
 NAT:A: MDCCXXIV, MORT: A: MDCCLXIV
 SEPTEM PROLIUM PARENTIBUS
 HOC CINERARIUM FRATER ECCLESIAE
 HUIUS RECTOR, HIC CONSTITUIT

Mareš a Sedláček kapli oproti dnes užívanému jménu Vzkříšení označili jako „*Úmrtní*“, což je doslovný překlad německého názvu „*Totenkapelle*“, které pro ni používal již Kfeller.

Matouš v příspěvku z roku 1938 vycházel z textu Mareše a Sedláčka z roku 1918, kde si nesprávně vyložil jejich zápis „... r. 1752 maloval Fr. Jak. Prokyš v jízdně, 1755-57 v Belarii, v Kvítkově a Červeném dvoře, v kapli Úmrtní kostela krumlovského (1777)...“ a shrnul jej tvrzením, že výzdobu kaple zadali Schwarzenbergové.

Wirth jako první kapli označuje „Vzkříšení“, Dvorský oproti tomu jako „Smrtelnou“. Zadražil uvádí, že jsou v kapli vymalována poprsí knížete ze Schwarzenbergu a preláta Kfellerera, takový námět se mi zde však nepodařilo dohledat. Vzhledem k tomu, že malby byly v době, kdy psal svou diplomovou práci, ve velmi špatném stavu, je pravděpodobné, že námět nerozeznal správně.

Slavíček, který čerpal z Matouše, znásobil jeho omyl a uvedl, že Prokyšovým dílem je „freska v pohřební kapli Schwarzenbergů v kostele sv. Víta, 1777“. Kaple, v níž jsou někteří členové rodu Schwarzenbergů, či části jejich ostatků, pochováni, je zasvěcena svatému Janu Nepomuckému, sousedí s kaplí Vzkříšení a není zdobena rokokovou nástěnnou malbou.

Kaple Vzkříšení je přistavěna k severní boční lodi kostela svatého Víta. S kostelem je propojena vstupem vrcholícím plným obloukem s iluzivně malovaným portálem. V dolní části vstupu je umístěna mramorová oltářní mřížka s kovaným zábradlím. Půdorysně čtvercová kaple je zaklenuta křížovou klenbou. Při barokní úpravě byla osekána žebra klenby a vznikla tak souvislá plocha pro nástěnnou malbu.

Iluzivní vstupní portál kaple tvoří po stranách mohutné hranolové pilastry a na ně dosedající hladký plný oblouk s vystupujícím klenákem. Nad oblouk je vyvedena supraporta prolomená oknem ve tvaru volského oka, pod kterým je vymalovaná lebka. Supraporta je tvořena jemnými architektonickými prvky složenými ze stlačených volut, perlovce a rozvilin. Na dvou postranních volutách a nad vrcholem supraporty jsou umístěny tři vázy evokující svým tvarem obelisk. U prostřední největší vázy jsou vymalováni dva putti v okrových barevných tónech.

Obdobně jako je vstupní portál vytvořen iluzivní malbou, je také vnitřní prostor kaple rozčleněn malovanými architektonickými prvky a dokonce také vybaven iluzivním mobiliářem. V rozích kaple jsou situovány malované pilastry, které nad sebe vynášejí klenbu zdobenou rokokovými dekoracemi. Na třech plných stěnách jsou zobrazeny iluzivní červené mramorové oltáře se sochami a dekoracemi v okrových tónech. Proti vstupu je největší z oltářů a na bočních stranách dva menší protějškové.

Největší oltář je portálového typu. Po stranách je tvořen dvěma hladkými pilastry zdobenými v horní části mohutnou volutou. Ve středu oltáře je ponecháno prázdné

orámované pole pro zavěšení plátna, které prostupuje až do vysokého nástavce opatřeného ozdobami a vázami. Za oltářem malíř naznačil další iluzivní prostor podobný nice. Před velký oltář je dnes druhotně umístěna dřevěná oltářní menza, na které je v úrovni retabula usazena sochařsky pojednaná skála s klečící svatou Máří Magdalenou a velkým křížem s ukřižovaným Kristem. Dle záznamu z Kfellerovy pamětní knihy zde měl stát oltář s Božím hrobem, který měl být při obnově kaple rovněž opraven.

Boční oltáře jsou rozvržením architektury shodné. Spodní část tvoří otevřený hrob ve tvaru oltářní menzy bez svrchního kamene, ze které je spuštěno bílé plátno. V predele levého oltáře je umístěn erb. Po stranách sedí na volutách dvě alegorické postavy s atributy oštěpem a věncem, druhá s knihou a zrcadlem, které patrně představují dvě z kardinálních ctností Statečnost a Obezřetnost. Mezi nimi je na oltáři ponecháno volné pole pro zavěšení obrazu. V nástavci je umístěna malá nika s lebkou a vlevo od ní sedí malý putti s úlem. Za oltářem jsou vymalovány složité štukové rámce, které v horní části vrcholí iluzivní nikou, ve které jsou dva objímající se putti. Protější oltář je v místě predely opatřen aliančními znaky. Dvě alegorické postavy po stranách představují okřídleného Chronose, postavu z řecké mytologie personifikující čas s kosou a pochodní a na protější straně ženu s křížem a kotvou, která představuje Víru a Naději, dvě z křesťanských ctností. V nice nástavce jsou umístěny dvě lebky a dva malí putti sedí po jejich stranách. Obdobně jako pozadí za protějším oltářem je i zde štukový rámeček s nikou, v níž je vymalován putti zabíjející kyjem druhého.

Čtvrtá stěna kaple se vstupem a oknem do lodi kostela je pojednána pouze jednoduchým architektonickým rozvržením. Je zde však také v levé horní části umístěna autorova signatura „*Franciscus Jacobus Prochisch inv. et pinxit*“, nad kterou je vymalovaná postava s kartuší a nápisem „*ARMA MORTIS*“ (nástroje smrti).

Prostor klenby je orámován již zmíněnými rokokovými dekoracemi vycházejícími z pilastrů v rozích kaple, které obklopují ústřední výjev z Janovy knihy Zjevení. V samém středu jsou umístěni dva velcí andělé troubící na polnice s rozevřenou knihou, ve které je nápis „*VENI ET VIDE Ap*“ (Pojď a viz). V části naproti vstupu do kaple se otevírají hroby a vystupují z nich zemřelí. Po stranách jsou umístěni čtyři putti zobrazení v okrových tónech a za nimi suché větve stromů a kosti.

Malba v kapli byla silně poškozena, a přestože byla restaurována, jsou její detaily rozostřeny a některé části nejsou vůbec čitelné.

Některé prvky na malbě nesou již nový klasicistní názor. Jsou to zejména ozdoby supraporty vstupního portálu se stlačenými volutami a vázami ve tvaru obelisků. Tato část výzdoby umístěná vně kaple na nejvyšších místech je výrazně slabší než malby v interiéru kaple. Vázy i putti jsou pouze v základních obrysech a málo plastické. Je možné, že jejich autorem byl malířův syn František, který otci při práci pomáhal a jako méně zkušený maloval více schematicky než jeho otec.

NÁMĚT: Celková koncepce výzdoby kaple odkazuje na smrt a vzkříšení. Alegorické postavy na bočních oltářích Statečnost, Obezřetnost a Víra s Nadějí připomínají ctnosti zemřelých a Chronos nezadržitelně ubíhající běh času, kterému jsou podřízeni všichni lidé. Není zcela zřejmé, jaký význam mají všichni putti vymalovaní v kapli. Někteří u sebe mají atribut, většinou však není přesně možné rozluštit, o jaký předmět se jedná a jaký má význam. Páry objímajících a vraždících se putti v nikách nad bočními oltáři mohou například odkazovat na protiváhu dobra a zla, lásky a nenávisti. Jedna lebka a jeden putti společně s erbem na levém oltáři a dvojice lebek se dvěma putti a s aliančními znaky na pravém mohou vycházet z počtu zde pohřbených.

Vyobrazení na klenbě vychází z 6. kapitoly knihy Zjevení, ve které Beránek láme první čtyři ze sedmi pečeti na knize a apokalyptické bytosti jedna po druhé za ním zvolají „*Veni et vide*“ tedy „*Pojď a viz*“. Verš „*A když otevřel pečeť pátou, viděl jsem pod oltářem duše zmordovaných pro slovo Boží a pro svědectví kteréž vydávali.*“ (Zj 6,9) může souviset s motivem mrtvých vstávajících z hrobů. Význam čtyř postav putti opět není zřejmý, jejich atributy jsou špatně čitelné a ani text knihy Zjevení nepomáhá k jejich objasnění.

F - 15. Kaple svatého Ubalda

nástěnná malba, 1777

Lokalita: Kaple bývalého letního sídla třeboňských opatů augustiniánských kanovníků u Třeboně, tzv. Opatovický mlýn.

Literatura: KADLEC 2004, 229; POCHE 1982, 98; MATOUŠ 1972, 89;
NOVÁKOVÁ/SUCHÝ 2009, nepag.; ZADRAŽIL 1985, 4, 70

Starší autoři nevěnovali výmalbě niky kaple v Opatovickém mlýně pozornost a zmínili pouze obraz svatého Ubalda z oltáře od Františka Jakuba Prokyše (katalog O – 15). Teprve v průvodci Třeboně z roku 1972 Matouš velice stručně na nástěnnou malbu upozornil a za jejího autora označil také Prokyše. Jeho zprávu přejal Poche, Zadražil i Kadlec. Přínosná byla pro poznání původního vzhledu kaple brožurka vydaná na podporu rehabilitace Opatovického mlýna od Novákové a Suchého, kde byly otištěny historické půdorysné plány mlýna, několik fotografií interiéru ze začátku 20. století a přepis vzpomínek na vybavení mlýna původních majitelů.

Kapli nechal v Opatovickém mlýně vybudovat prelát Prechtel, který celou budovu po požáru v roce 1727 obnovil. Kromě technického vybavení byly ve mlýně zřízeny prostorné obytné místnosti, určené pro letní pobyt treboňských opatů. Jejich součástí byla také výklenková kaple s malým oltářem zasvěceným svatému Ubaldovi.

Jednoduchá výzdoba výklenku kaple se stává z architektonického členění stěny pilastry a mezi ně vsazenými poli s rokajovými kartušemi imitujícími štuk. V závěru je vymalován obrys iluzivního mramorového oltáře s volným místem uprostřed, před které byl postaven oltář skutečný. Na obou stranách jsou umístěni dva malí klečící andělci. Koncha je tvořena iluzivní polokupolí s průhledem do nebe.

Malbě nebyl dán nijak velký prostor, nika je mělká a její rozvržení jednoduché. Zatímco spodní část tvořená iluzivními architektonickými prvky je dobře rozvržená, horní partie s andělky je podstatně slabší. Andělci nejsou plastičtí a působí toporně, iluzivní polokupole není v perspektivě. Je možné zvažovat, že se na této práci spolu s malířem Prokyšem podílel i jeho syn František, který je doložený jako pomocník při výzdobě kaple Vzkříšení v kostele svatého Víta v Českém Krumlově roku 1777 (katalog F – 14), a on by snad mohl být autorem slabších míst na malbě.

Jiné práce

J - 1. Návrh oltáře Nejsvětější Trojice

lavírovaná perokresba na papíře, 1763

značeno: Frantz Jacob Prockisch invenit et fecit in loco

Prameny: Prameny B, b/XVII; Prameny B, a/XII; Prameny B, a/III; Prameny F, a/XLIV

Literatura: nepublikováno

Kresebný návrh oltáře signovaný malířem Františkem Jakubem Prokyšem je uložen v archivním fondu Děkanického úřadu v Českých Budějovicích v aktech, která se mají týkat zřízení oltáře svatého Kříže pro kostel svatého Mikuláše. Ve skutečnosti se ale jedná o dokumenty ke křížové cestě, protože složka je označena chybně. To ale nijak nevysvětluje, jak se sem tento návrh dostal. Patří totiž k dokumentům špitálního kostela Nejsvětější Trojice v Českých Budějovicích spravovaného městskou radou. Návrh by měl proto být zařazen mezi archiválie města. Dle inventářů kostela svatého Mikuláše se v něm žádný oltář Nejsvětější Trojice od doby renovace po požáru v roce 1641 až do konce 18. století nenacházel. Naznačené pozadí oltáře na návrhu odkazuje na jeho umístění v gotické stavbě, což odpovídá špitálnímu kostelu i jeho polygonálnímu závěru. Kromě toho, jak zaznamenal kronikář Lukáš Bernard Schneider, malíř Prokyš pro tento kostel v roce 1763 maloval nástěnné malby a štafíroval nově zhotovený oltář Nejsvětější Trojice od sochaře Huebera (katalog F – 11). Tuto práci potvrzuje sám Prokyš v dopise městské radě za dne 20. července 1764, kde žádá o finanční příspěvek za náklady navíc, které měl zvláště při štafírování oltáře.

Návrh oltáře zahrnuje čelní pohled na jeho architekturu a půdorys. Je zhotoven technikou lavírované perokresby černou barvou s okrovým odstínem pro zvýraznění rámu oltářního obrazu.

Menza oltáře je pro toto období neobvyklého tvaru, obdélná a hranolová. Na ní usazený svatostánek je zdoben čtyřmi pilastry vyrůstajícími namísto patek z volut a stříškou pokrytou rokaji. Retabulum vynáší po stranách sloupy a polosloupy, před kterými klečí dva andělé s kadidelnicemi. Střední prázdné pole je určeno pro oltářní obraz a je v něm vepsaný

nápis „S: *Trinitas*“. Jeho základní rám je jednoduchý a hladký. Nad ním pokračují dva bohatě zdobené nástavce. První je sestaven z boltců a rokajů, druhý z boltců a tenké linky, přičemž vrcholí korunou usazenou nad trojicí hlaviček andílků. Oltář je nad postranními sloupy zakončen na obou stranách rozdílně natočenou římsou, levá je natočena dopředu, podobně se směrem k divákovi otáčí také voluta nad ní, zatímco pravá je posazena nakoso, stejně jako voluta nad ní. Nad levou volutou leží malý andílek. Samotný nástavec oltáře se kónicky zužuje nahoru a je zakončen trojúhelníkem se dvěma hlavičkami andílků. Za ním se rozevírají obláčky a svatozář. Velmi lehce je naznačeno pozadí oltáře do polygonálního závěru s klenbou vynášenou nad drobnými konzolami.

Půdorys naznačuje několik úrovní řezu oltářní architekturou. Základní rozvrh je pro stupínek kolem oltáře, velkou část tvoří hranolová menza s naznačením oltářního kamene, levá polovina nákresu je určena pro řez svatostánkem a pravá pro retabulum, přičemž je počítáno s variantou s nakoso postavenými sloupy.

V pravém dolním rohu návrhu je vypsána autorova signatura „*Frantz Jacob Prockisch invenit et fecit in loco*“ a pod návrhem je připojeno měřítko.

Dvě varianty zakončení horní římsy oltáře napovídají, že jde skutečně o návrh. Kresba měla sloužit pro představu, jak bude oltář v daném prostoru vypadat a jaké jsou možnosti jeho provedení.

Skutečný oltář v kostele Nejsvětější Trojice je své kresebné podobě velmi blízký, nedrží se jí však přesně. Jeho menza je tumbová profilovaná, voluty u svatostánku jsou podstatně skromnější, namísto andělů s kadidly jsou před sloupy postaveny sochy stojících světců, klanějící se andělé jsou naproti tomu umístěni nad voluty nástavce oltáře. Dva bohaté nástavce oltářního obrazu jsou zjednodušeny do jednoho tvořeného základním tepaným rámem doplněným o větší vyřezávaný nástavec z rozvilin, obláčků, paprsků a hlaviček andílků. Dle zápisu měšťana Schneidera je na oltáři umístěn obraz přinesený měšťanem Karlem Weissem z poutního místa Sontagberg v Rakousku, který pro něj nechal také zhotovit drahocenné rám z tepané mědi stříbřený v ohni. Na vrcholu oltáře sice zůstal trojúhelník, ale nejsou zde hlavičky andílků a architektura nástavce je oproti návrhu robustnější. Druhotně byl oltář narušen instalací žárovkového osvětlení kolem obrazu, které

bylo zabudováno do nového rámu z trubkové konstrukce. Kvůli usazení rámu do svrchní desky mensy byl svatostánek předsunut z původního místa směrem dopředu.

J - 2. Veduta dominikánského kláštera v Českých Budějovicích „*Prospectus Conventus Budovicensis Sac: Ord. Predic A 1774 excusus*“

mědiryt Johanna Christoph Winklera, návrh pro mědiryt, 1774

Provenience: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, Historické knižní sbírky, Sbírká rukopisů R1, SCHNEIDER, Lucas Bernhard: Kurtze Beschreibung Von Ursprungund Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781. Grafický list je vevázán na začátku knihy.

Grafická sbírka Národní galerie v Praze (inventární číslo: R 81643 a DR 5475).

Literatura: DENKSTEIN/MATOUŠ 1934, 6–8; MATOUŠ 1938, 168; PAVEL 1965, 70; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 73; PLETZER 1998, 97, 394; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002², 201; ZADRAŽIL 1985, 4, 293

Reprodukce: DENKSTEIN/MATOUŠ 1934, obr. 2; KOPÁČEK 1998, 395; KOVÁŘ 2006a, 95; KUTHAN 1975, obr. XXIII; PAVEL 1965, 68; WATZL 1910, 87

V publikaci o vedutách města České Budějovice, upozornili Denkstein a Matouš na grafický list, zhotovený podle kresby Františka Jakuba Prokyše z roku 1774, jako na nejstarší dochovanou práci tohoto druhu v 18. století. K dispozici měli exemplář vevázaný do kroniky českobudějovického měšťana Lukáše Bernarda Schneidera z Jihočeského muzeav Českých Budějovicích. O rytci Johannu Christophu Winklerovi se nezmínili.

Reprodukcí s vedutou kláštera zařadil do své knihy Kuthan. Do popisky však nesprávně uvedl „*mědiryt F. J. Prokyše*“, přičemž malíř byl pouze autorem předlohy.

Poněkud nepřesně je mědiryt zmíněn v obou vydáních práce Pavla „*Na plochu nástavce brány namaloval roku 1774 František Jakub Prokyš obraz se scénou Odevzdání kláštera Přemyslem Otakarem II. dominikánům, podle něhož pořídil soudobou rytinu J. Ch. Winckler.*“ Nástěnnou malbu Odevzdání kláštera dominikánům v tomto roce Prokyš skutečně vytvořil, její rytina ale není známa, vždy bývá uváděna pouze tato s pohledem na celý areál kláštera, kde je brána s malbou v miniaturní podobě také zobrazena (katalog N – 7).

Zadražil dohledal další dva exempláře mědirytu ve sbírce Národní galerie v Praze.

Pletzer v Encyklopedii Českých Budějovic odkazuje u hesla „*dominikánský konvent*“ na jeho vyobrazení kláštera na „*vedutě F. J. Prokyše*“, ale u hesla „*Prokyš*“ již tvrzení upřesňuje a malíře zaznamenal jako autora kresebné předlohy.

Stejnou chybu jako Kuthan udělali také autoři Vlček, Sommer, Foltýn a označili Prokyše za autora grafického listu.

Mědiryt zachycuje z ptačí perspektivy areál kláštera po jeho barokní přestavbě. Jsou zde zobrazeny všechny jeho budovy a hlavní pozemky označené písmeny s příslušnou legendou. Vedutě vévodí tak zvaná Bílá věž, za kterou se rozevírá ambit kláštera, po pravé straně na něj navazuje kostel Obětování Panny Marie a dále budova zbrojnice, pozdější solnice. Z levé strany k ambitu přiléhá noviciát. Prostor před klášterem je z velké části určen pro zahradu a část kolem kostela slouží jako hřbitov. Zde si také můžeme prohlédnout vstupní bránu s Prokyšovou nástěnnou malbou Odevzdání kláštera Přemyslem Otakarem II. dominikánům (katalog N – 7) a početný soubor soch, které nechali řeholníci pro svůj klášter zhotovit u českobudějovického sochaře Josefa Dietricha. Na pozadí veduty jsou ještě zachyceny dva ostrovy na slepém rameni řeky Malše, které dominikáni využívali jako louky. Na nápisové pásce nad klášterem je vyryto „*Prospectus Conventus Budovicensis Sac: Ord. Predic A 1774 excusus*“, v levém dolním rohu stojí „*Jo. Christoph Winkler S c. Vien*“ a v pravém „*Frantz Prokisch Delin*“.

NÁMĚT: Veduta je nesmírně cenným historickým dokladem, protože dává podrobně nahlédnout do původního rozvržení budov a poodhaluje jejich funkci. Velká část původního středověkého kláštera podlehla roku 1723 požáru a areál byl soustavně přestavován a upravován až do zmíněného roku 1774, na který připadlo výročí 500 let působení dominikánů ve městě. Řeholníci se na oslavy nebývale soustředili, o čemž nás obšírně spravuje měšťan Schneider ve své kronice z Jihočeského muzea. Úpravy se týkaly také prostoru hřbitova. Soubor soch místního sochaře Josefa Dietricha, které byly na základě přání objednavatelů roztroušené po jeho ploše, nechali dominikáni přesunout k bráně a podél vstupní cesty do kostela, jak je to vidět na rytině. Dnešní rozmístění soch je opět jiné a neodpovídá ani jejich počet. Veduta je proto jediným dobovým dokladem původního

stavu. Obdobně je to s dnes již neexistující budovou noviciátu, hospodářskými částmi kláštera a zahradou, které ustoupily na počátku 20. století nově postavenému gymnáziu.

Při hledání stanoviště, ze kterého je pohled z ptací perspektivy pořízen, bývá problém. Žádné místo není obvykle dost vysoko, aby poskytlo dostatečný nadhled. V Českých Budějovicích je tomu právě naopak. Město položené v rovinaté pánvi na soutoku dvou řek má nebývalou dominantu, Černou věž měřící přes 70 metrů. Srovnáme-li pohled na klášter z jejího ochozu a mědiryt s vedutou, zjistíme, že jsou oba pořízeny ze stejné výšky, pouze úběžník perspektivy je na rytině posunut o 90° do leva, ale horizont zůstává. Důvodem by mohla být snaha zobrazit areál přehledněji, ale zde bychom byli již na poli dohadů. Přední část kláštera, zahradu a hřbitov se souborem soch, zakrývá při pohledu z věže zástavba domů, které zde stály odedávna, i když byly některé v 18. století nižší. Prokyš musel tyto části doplnit sám dle svých schopností a začlenit je do perspektivního rozvržení celku.

Nedochované nebo nezvěstné práce

N - 1. Dva koně

nástěnná malba, 1752

Lokalita: Jízdárna českokrumlovského zámku, nedochováno.

Prameny: Prameny D, c/I; Prameny C, f/II; Prameny D, d/I; Prameny D, d/V

Literatura: MAREŠ/SEDLÁČEK 1918, XXX; MATOUŠ 1938, 166; PAVELEC 2008, 252–253; ZADRAŽIL 1985, 55; ZADRAŽIL 1991, Číslo 34. 23. srpna 1991

Nástěnnou malbu dvou koní v nově postavené zimní jízdárně zámecké zahrady v Českém Krumlově vytvořil František Jakub Prokyš roku 1752, kdy za ni také inkasoval jeden zlatý a tři krejčary. Malba se do dnešní doby nedochovala a víme o ní jen díky zápisu v účetní knize.

Záznam o vyplacení honoráře použili Mareš a Sedláček v připravovaném soupise památek města Český Krumlov i ve vydaném soupise Krumlovského okresu. Od nich zprávu přejali další autoři.

N - 2. Korouhev řeznického cechu z Českých Budějovic

malba na plátně, 1762

Provenience: České Budějovice, nezvěstné.

Prameny: Prameny F, b/I

Literatura: MATOUŠ 1938, 167, pozn. 16; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 74; ZADRAŽIL 1985, 62

Zápis z jednání českobudějovického řeznického cechu, který zmiňuje Prokyšovu práci na korouhvi, dohledal Matouš v knihovně Městského musea v Českých Budějovicích (dnešní Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích), kde je dnes příslušná kniha nezvěstná. Dle Matouše mělo být v cechu dne 9. května 1762 projednáváno svévolné porušení smlouvy malíře Prokyše, který údajně o své vůli při opravě korouhve na ni připsal pod obrazy evangelistů zlatým písmem jména starších cechu. Malíř se hájil tím, že tak již mnohokrát

učinil na korouhvích jiných cechů. Mistři se s tímto jeho prohlášením spokojili dolší nápravu nežádali.

Matoušovu zprávu citovali další autoři.

N - 3. Ciferník Pražské brány

30. července 1762

Lokalita: Pražská Brána v Českých Budějovicích, zbořena roku 1867, nedochováno.

Prameny: Prameny B, a/II; Prameny F, a/XLI

Literatura: MATOUŠ 1938, 167; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 74; ZADRAŽIL 1985, 62

Obnovu ciferníku na Pražské bráně v Českých Budějovicích zapsal měšťan Lukáš Bernard Schneider v obou verzích své kroniky, ovšem s různými jmény malíře. Ve starším textu uloženém v SOKA České Budějovice zaznamenal, že autorem byl „*Johann Prokysh*“, ale v mladší knize z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích uvedl „*Frantz Jos. Prockyß*“. Nejednotnost připisuji tomu, že Schneider nemusel malíře Prokyše v době prvního zápisu ještě znát osobně, protože se do města přistěhoval teprve na přelomu let 1759 a 1760. Ve Schneiderových poznámkách z pozdějších let je již malířovo jméno zapsáno správně.

Zprávu dohledal první Matouš a od něj ji přejali ostatní autoři.

N - 4. Růžencová Panna Maria

olej na plátně, 1768

Provenience: Boční oltář v kostele Obětování Panny Marie při bývalém dominikánském klášteře v Českých Budějovicích, nezvěstné.

Prameny: Prameny B, a/IV; Prameny F, a/LI

Literatura: BRANIŠ 1900, 38; KOTALÍK 1998b, 248; MATOUŠ 1938, 167; PAVEL 1965, 71; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 75; PLETZER 1998, 394; SLAVÍČEK 2006, nepag.; ZADRAŽIL 1985, 66, 289–290

Měšťan Lukáš Bernard Schneider okolnost pořízení oltáře Růžencové Panny Marie do dominikánského kostela v Českých Budějovicích zapsal ve své kronice dosti podrobně. Oltář byl sestaven v polovině října roku 1768. Truhlářské práce na něm zhotovil Karel Wozabal,

sochařské prvky dodal Antonín Gubisch (Kubisch) a oltářní plátno s námětem Růžencové Panny Marie vytvořil František Jakub Prokyš, všichni místní měšťané.

Braniš samostatný obraz bez oltáře zaznamenal v soupise obrazů malovaných na plátně uložených v kostele Obětování Panny Marie jako „P. Maria Růžencová (oltářní)“. U Matouše již není zcela jisté, zda obraz fyzicky viděl, nebo na něj jen odkázal na základě Schneiderova zápisu a datoval jej až rokem 1769. Zadražil tvrdí, že obraz našel v kapli Růžencové Panny Marie v kostele svaté Máří Magdaleny ve Chvalšínách. S tímto názorem se neztotožňuji (katalog P – 6).

N - 5. Svatí Apoštolové

olej na plátně?, 1769

Provenience: Boční oltář svatých Apoštolů v kostele svatého Víta v Českém Krumlově, nezvěstné.

Prameny: Prameny D, d/VIII

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 67

Oltářní plátno pro oltář svatých Apoštolů v kostele svatého Víta v Českém Krumlově zaznamenali Mareš a Sedláček v připravovaném soupise města. Dle jejich záznamu byl oltář sochařsky a štafířsky obnoven k roku 1769, ke stejnému datu měl být pořízen také obraz. Na tento oltář měl prozatímně uložit místní truhlář Antonín Layrer relikvii svatého Theophila vsazenou do schránky bohatě zdobené krumlovskými klariskami, kterou přivezl z Říma. Autoři neuvedli, odkud tuto zprávu přejali, dle jejího obsahu však nejspíše čerpali z nějakého doposud neprostudovaného archivního pramene.

N - 6. Obraz na cechovní korouhev řezníků z Třeboně

1769

Provenience: Třeboň, nezvěstné.

Literatura: MATOUŠ 1938, 168; ZADRAŽIL 1985, 66

Matouš získal zprávu o korouhvi řeznického cechu, na kterou měl František Jakub Prokyš namalovat roku 1769 obraz, od archiváře Václava Hadače z neurčeného místa v pramenech z treboňského archivu.

N - 7. Odevzdání kláštera králem Přemyslem Otakarem II. dominikánům

nástěnná malba, 1774

Lokalita: Brána k bývalému klášteru dominikánů v Českých Budějovicích, nedochováno.

Prameny: Prameny B, a/VI; Prameny F, a/LVI

Literatura: MATOUŠ 1938, 168; PAVEL 1965, 70; PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979², 73;
VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997, 201; ZADRAŽIL 1985, 4, 70

Malba na vstupní bráně kláštera byla Františku Jakubu Prokyšovi zadána v souvislosti s přípravami velkolepých oslav výročí 500 let od příchodu dominikánského řádu do Českých Budějovic, které ve své kronice podrobně popsal měšťan Lukáš Bernard Schneider. Dle jeho zápisu zobrazovala historický námět předání kláštera králem Přemyslem Otakarem II. dominikánům.

Schneiderovu zprávu přejal Matouš a od něj čerpali další autoři.

Nástěnná malba byla zničena spolu s bránou. O jejím vzhledu si můžeme udělat rámcovou představu podle rytiny dominikánského kláštera z roku 1774 od rytce Johanna Christopha Winklera, pro kterou zhotovil předlohu také Prokyš (katalog J – 2). Malba na grafice je sice pouze miniaturní, ale je zřejmé, že je umístěna na trojúhelném frontonu a jsou na ní čitelné tři postavy. Nejvýše je patrně král Přemysl Otakar II., dole po stranách jsou zřejmě dva klečící dominikáni.

N - 8. Kristus v hrobě a Zmrtvýchvstání

malba vodovými barvami?, 1777

Provenience: Kaple Vzkříšení v kostele svatého Víta v Českém Krumlově, neznámé.

Prameny: Prameny E, a/I; Prameny D, d/IX

Literatura: nepublikováno

Pořízení obrazů na boční strany Božího hrobu od malíře Františka Jakuba Prokyše a jeho syna Františka si zaznamenal objednavatel prelát Jan František Kfeller ze Sachsengrünnu do své pamětní knihy. Malby měly být provedeny vodovými barvami a prelát za ně zaplatil 8 zlatých.

Boží hrob byl umístěn v kapli Vzkříšení, kterou nechal prelát Kfeller renovovat, nástěnnou malbou ji vyzdobil rovněž malíř Prokyš se synem (katalog F – 14).

Kfellerův zápis použili Mareš a Sedláček do připravovaného soupisu města Český Krumlov.

Připisované práce

P - 1. Bůh Otec

olej na plátně

Provenience: Nástavec hlavního oltáře Škapulířové kaple při bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Borovanech.

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 49

Obraz Boha Otce zmiňuje Zadražil a zahrnuje ho do velké Prokyšovy zakázky na výzdobu kláštera augustiniánů kanovníků v Borovanech.

Malba zobrazuje Boha Otce sedícího na oblačném trůnu, který žehná pravou rukou a v levé přidržuje štíhlé žezlo a velké jablko v podobě zemského glóbu. Bůh Otec má za hlavou trojúhelnou svatozář a shlíží dolů k místu, kde je hlavní oltářní plátno s Pannou Marií. Nebe nad ním vyplňují oblaka a pět hlaviček okřídlených andílků.

Obraz je umístěn v nástavci oltáře, do kterého Prokyš vytvořil plátno s námětem Panny Marie Karmelské (katalog O – 1) v roce 1748. Bylo by logické, aby byl také autorem obrazu v nástavci oltáře. Malba je však v detailech odlišná od hlavního plátna. Důležití jsou v tomto ohledu zejména andělci. Na obraze v nástavci mají jemné ušlechtilé tváře s protáhlou linií očních víček a obočím, mají pečlivě a pravidelně nakadeřené vlasy a jejich křídla jsou v bílo šedavých odstínech jakoby přilepená ke krčkům. Andělci na obraze Panny Marie Karmelské působí přízemněji. Mají buclaté tváře a výrazně vypouklá oční víčka, jejich křídla jsou mohutnější v růžovobílé barvě a organicky vyrůstají z hlaviček nebo na místě ramen. Vlasy jim vlají do všech stran. Bůh Otec by z tohoto ohledu Prokyšovu rukopisu odpovídal lépe. Má výrazně tvarovaný ušní lalůček i vypouklá oční víčka. Malba ale svou uhlazeností celkově odkazuje až na 19. století.

Je dosti možné, že byl obraz v 19. století restaurován a jeho barokní podoba byla skryta přemalbami. Dokud nebude provedeno jeho komplexní restaurování, nebude možné v této věci více rozhodnout.

NÁMĚT: Bůh Otec je na tomto obraze zobrazen jako první Božská osoba z Nejsvětější Trojice, druhou znázorňuje Ježíš Kristus na hlavním obraze oltáře v podobě dítěte na klíně své matky a třetí holubice Ducha Svatého, která je i s paprscitou svatozáří v sochařském provedení umístěna nad oltářem. Malíř i sochař se spojili na společném konceptu a na prvotně mariánském oltáři zpodobili také Nejsvětější Trojici.

P - 2. Svatá Anna vyučuje Pannu Marii

olej na plátně, 129 x 95 cm – ovál, 1748?

Provenience: Boční oltář v kostele Navštívení Panny Marie při bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Borovanech.

Restaurováno v roce 2003 Petrem Barešem, ak. mal.

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 64, 278–280

Zadrazil obraz datuje lety 1765 až 1766 a jeho pořízení spojuje s výročí 300 let od založení klášteřa. Z čeho u tohoto tvrzení vycházel, není zřejmé.

Obraz znázorňuje trojici tříčtvrtečních postav. Svatá Anna je na ose plátna, na klíně přidržuje rozevřenou knihu, levou rukou objímá malou Pannu Marii a štípe ji prsty na rameni. Dívka stojí zprava vedle ní, v soustředění vraští čelo, naklání se ke knize a podpírá ji. Z levé strany přihlíží výuce svatý Jáchym. Pozadí tvoří vlevo nahoře kamenný sokl s vázou růží a oblačná obloha.

Sejmutím pozdějších uhlazujících přemaleb při restaurování byly odhaleny zajímavé detaily malby, a to, že se dívka namísto jemného úsměvu mračí, svatá Anna ji pouze nedrží, ale štípe prsty a také nemá tak vlídný výraz jako měla dříve.

Malba má mnohé podobnosti s Prokyšovými obrazy. Souvislost je možné spatřit například na tváři Panny Marie v porovnání s hlavičkou andělka u nohou Panny Marie Karmelské na hlavním obraze ve Škapulířové kapli (katalog O – 1). Oděv svaté Anny je podle obdobné předlohy jako na Prokyšově obraze stejného námětu z kapucínského kostela v Českých Budějovicích (katalog O – 8) a na plátně svaté Anny Samětřetí z dominikánského kostela také tam (katalog O – 21). Malířovu rukopisu odpovídají i květy růží a kamenný sokl,

který má blízko ke kamenné tumbě na obraze Nanebevzetí Panny Marie v Bechyni (katalog O – 22). Proti Prokyšovu autorství naopak vyznívá nedostatečně zvýrazněné tvarování ušních lalůčků, jedná se ale patrně o ranou práci a malíř proto nemusel mít rukopis ještě tolik ustálený. Obraz pochází patrně z let 1746 až 1748, kdy malíř Prokyš v klášteře působil a jako menší práci jej pro augustiniány zhotovil.

NÁMĚT: Text viz Svatá Anna vyučuje Pannu Marii (katalog O – 8).

P - 3. Vývěsní štít lékárny

olej na dřevě, 1773?

Provenience: Jezuitská lékárna v Českém Krumlově, v současné době uložen v Regionálním muzeu v Českém Krumlově.

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 4, 69

Dle Zadražila měl lékárenský štít u malíře Prokyše objednat Josef Adam kníže ze Schwarzenbergu roku 1773 pro jezuitskou lékárnu v Českém Krumlově a po zrušení řádu jej zase naopak odkoupit pro zámek. Bohužel Zadražil nepřipojil zdroj, odkud tyto zprávy čerpal.

Dřevěná deska má podlouhlý obdélný formát. Na její střední ose sedí v křesle ženská postava ve žlutém spodním rouchu s červeným pláštěm sepnutým zdobenou sponou na prsou. V levé ruce drží červený korál a pravou objímá roh plný květin. Po stranách jsou vymalovány lékárenské skříně s třemi řadami dóz nad sebou. Vpravo je před nimi chlapec se skleněnými baňkami a na levé straně dívka s vážkami.

Postavy na malbě nesou výrazné rysy Prokyšovy ruky. Nejlépe je to patrné na tváři dívky uprostřed představující alegorii a na detailech květin. Typický je opět i tvar ušních lalůčků.

NÁMĚT: Dívka uprostřed desky představuje alegorii lékařství. Korál v její ruce byl již od doby středověku považovaný za léčebný prostředek a ochrana zejména proti uštknutí, roh

s květinami zase odkazuje na roh hojnosti přinášející plodnost a štěstí. Dívka s chlapcem zastupují lékárenské řemeslo a činnosti s ním spojené.

P - 4. Svatý Jan Nepomucký

olej na plátně, 60. – 70. léta 18. století?

Provenience: Sakristie kostela Obětování Panny Marie při bývalém kostele dominikánů v Českých Budějovicích.

Prameny: Prameny B, a/V; Prameny F, a/XLIX

Literatura: POCHE 1977, 206

ZADRAŽIL 1985, 281–282

Zadražil obraz svatého Jana Nepomuckého a svatého Josefa Kalasánského (katalog P – 5) uvádí v souvislosti se zápisem v kronice českobudějovického měšťana Lukáše Bernarda Schneidera. Na příslušném místě v textu se však píše o pořízení tří nových zvonů bratry piaristy do jejich nově postavené věže v koleji. První zvon byl dedikován svatému Josefu Kalasánskému, druhý Panně Marii a třetí svatému Janu Nepomuckému. Záznam také uvádí jako jejich autora, pochopitelně zvonaře, Antonína Pegela, nikoli malíře Prokyše.

Malba zobrazuje polopostavu svatého Jana Nepomuckého s hlavou v profilu a tělem v tříčtvrtečním pootočení. Světec je oblečen do bílé rochety s kožešinovým pláštěm, mozetou. Levou rukou si k hrudi tiskne knihu, v pravé drží skrze pruh bílého plátna krucifix, který je před ním postaven na červeném ubruse. Nad jeho hlavou se otevírá oblačné nebe, ve kterém je ve světelné záři světcův jazyk doprovázený dvěma hlavičkami andílků.

Na malíře Prokyše u tohoto obrazu odkazují okřídlené hlavičky andílků. Mají výrazně vypouklá oční víčka, buclaté tváře a křídla jim organicky vyrůstají z krčků. Blízko malířovu rukopisu má také tvář světce, zejména jeho výrazný ušní lalůček. Malba je bohužel pro svůj velmi špatný stav pro bližší studium nepoužitelná, je značně zčernalá a ve dvou místech dokonce protržená.

Prokyš pro českobudějovické dominikány opakovaně pracoval a tento obraz pro ně patrně také zhotovil. Problematické je jeho časové zařazení, protože malba není nijak stylově výrazná. Měkkostí rukopisu by bylo možné řadit ji do 60. nebo 70. let 18. století.

NÁMĚT: Text viz Svatý Jan Nepomucký (katalog O – 2).

P - 5. Svatý Josef Kalasánský

olej na plátně, 1767?

Provenience: Sakristie kostela Obětování Panny Marie při bývalém kostele dominikánů v Českých Budějovicích.

Prameny: Prameny B, a/V; Prameny F, a/XLIX

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 283–285

Text viz Svatý Jan Nepomucký (katalog P – 4).

Obraz byl patrně pořízen na objednávku piaristického řádu a mohl souviset se svatořečením svatého Josefa Kalasánského roku 1767, které bylo v Českých Budějovicích piaristy slaveno.

Svatý Josef Kalasánský je na malbě zobrazen v černém řádovém rouchu piaristů. Sklání se ke dvěma malým chlapcům před sebou a společně s nimi odpočítává kuličky na růženci, v druhé ruce drží husí brk. Vlevo za ním je na kamenném podstavci položená bílá lilie a světcova čapka a nahoře na nebi dvě okřídlené hlavičky andílků. Další andílek leží na oblaku a drží zrcadlo na nožce. Zcela nahoře je do zářícího slunce vsazen znak piaristů složený z monogramu Panny Marie „MA“ a zkratky „MP OY“ Matka Boží.

Na základě zhodnocení malířského rukopisu, barevnosti a způsobu zobrazování některých detailů je možné téměř s jistotou říci, že se jedná o obraz malíře Františka Jakuba Prokyše. Pro jeho autorství svědčí zejména zobrazení chlapci s výraznými tvářemi, detaily na tváři světce i andílci v pozadí malby. Jedinečný je v tomto ohledu tvar ušních lalůčků a vypouklá oční víčka.

NÁMĚT: Josef Kalasánský byl původem španělský šlechtic, studoval teologii a filosofii na univerzitě a stal se doktorem. Kněžské svěcení přijal roku 1583. Po smrti otce rozdál všechen rodinný majetek a odešel do Říma. Zde jej zasáhla neutěšená situace osiřelých dětí, kterých zde bylo velké množství. Roku 1597 založil sdružení pečující o chudé děti a sirotky, jehož

součástí byla první veřejná bezplatná škola v Evropě. Jako kongregaci sdružení potvrdil papež Pavel V. roku 1617 a na řád „Clerici regulares Matris Scholarum Piarum“ (řád chudých řeholních kleriků Matky Boží pobožných škol) byli povýšeni papežem Řehořem XV. roku 1621. Josef Kalasánský zemřel 25. srpna 1648 a svatořečen byl roku 1767.

Zakladatel řádu svatý Josef Kalasánský bývá zobrazován v řeholním rouchu při výuce dětí, někdy klečící před oltářem Panny Marie.

Do Českých Budějovic přišli piaristé na pozvání města roku 1761, po osmi letech byla dokončena jejich kolej a řeholníci zahájili výuku. Již ale roku 1785 museli budovu opustit, protože si ji za své sídlo vybral první českobudějovický biskup Jan Prokop hrabě Schaaffgotsch. Náhradou jim bylo přidělení bývalého dominikánského kláštera při kostele Obětování Panny Marie. Řeholníci si obraz ze své koleje přenesli do nového působiště, kde se nachází dodnes.

Z roku 1783 pochází kresby s plánem a vedutou Českých Budějovic od Jana Hellera, která je komponovaná jako koláž a jsou na ní vyobrazeni voják, rokajová rozvilina a také právě tento obraz svatého Josefa Kalasánského v profilovaném rámu. Kresba byla darem piaristů novému českobudějovickému biskupovi a je na ní dedikace „*Dem Hochwürdig Hoch und Wohl Geborenen H. H. Johann Prokop Ersten Bischoff zu Budweis des Heil. Röm. Reich Grafen von Schafkotsche Freyherrn von Kynast und Hreifenstein zu Ehren aus tiefster Ergebenheit die Rechenkunst in den frommen Schulen in Budweis*“.

P - 6. Růžencová Panna Maria

olej na plátně, 1760

Provenience: Oltář v kapli Růžencové Panny Marie při kostele svaté Máří Magdaleny ve Chvalšínách.

Prameny: Prameny E, b/I

Literatura: ZADRAŽIL 1985, 66, 289–290

Obraz Růžencové Panny Marie ve Chvalšínách označil Zadražil za práci malíře Prokyše z roku 1768, kterou měl zhotovit pro dominikánský kostel Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích (katalog N – 4). S jeho názorem však nesouhlasím, neuvedl pro podložení připsání žádný podklad.

Růžencové bratrstvo ve Chvalšínách založili roku 1759 českobudějovičtí dominikáni. Svou kapli si ke kostelu bratrstvo přistavělo hned následujícího roku na základě povolení pražské konzistoře a s pomocí zlatokorunského cisterciáckého kláštera, k jejichž majetku obec patřila.

Výzdobu kaple měli obstarat konvrši ze Zlaté Koruny, konkrétně je doložený Lukáš Plank, který vytvořil nástěnné malby. Z té doby také pochází oltář s obrazem Růžencové Panny Marie se svatým Dominikem a Kateřinou Sienskou.

Oltář Růžencové Panny Marie z kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích byl odstraněn v 19. století v rámci úpravy interiéru do novogotické podoby piaristy, kteří po zrušení dominikánského kláštera za císaře Josefa II. převzali jeho budovy a kostel. Poslední zmínka o samotném obraze již bez oltáře pochází z roku 1900, kdy jej uvedl Braniš do soupisu obrazů malovaných na plátně a uložených v kostele Obětování Panny Marie. Další konkrétní zprávy o něm již nejsou. Je těžké si představit, že by byl někdy po roce 1900 starý barokní oltář stěhován do vzdálené kaple ve Chvalšínách a nedochoval by se o tom žádný písemný záznam. Ve Chvalšínách ostatně měli svůj o pouhých deset let starší. Jinou otázkou je autorství oltářního plátna.

Oltářní plátno zobrazuje trůnící Pannu Marii na zemském glóbu s malým Ježíškem stojícím před ní. Maria má kolem hlavy osm viditelných hvězd, sklání se k levé straně a podává společně s Ježíškem růženec svatému Dominikovi, který před nimi klečí na schodech. Je oblečený do řádového roucha a doprovází jej pes s hořící loučí v tlamě. Ježíšek podává druhý růženec svaté Kateřině Sienské, která klečí na pravé straně schodů. Světiče je také oděná do řádového roucha a má na hlavě trnovou korunu. Zpoza obláčku za ní se natahuje k Panně Marii a Ježíškovi andílek se dvěma věnci z květů růží. V nebi s obláčky jsou tři okřídlené hlavičky andílků, přičemž dvě se k sobě naklánějí.

Stejnou kompozici dvojice k sobě se naklánějících okřídlených hlaviček andílků použil malíř Prokyš na obraze svatého Jana Nepomuckého v kapli tohoto světce v Třeboni (katalog O – 2). Pro bezpečné připsání obrazu však ani tento detail nestačí a ponechávám otázku dalšímu bádání.

NÁMĚT: Podle legendy se Panna Maria zjevila svatému Dominikovi, zakladateli řádu kazatelů, po něm označovaných dominikáni, a předala mu věneček z kuliček nebo růží společně s modlitbou. Dominik bývá zobrazován v řeholním rouchu doprovázen psem s loučí v tlamě, jež je odkazem na psa, kterého spatřila jeho matka ve snu před porodem, s tím, že svou loučí zapálí celý svět. Spíše však jde o přesmyčku Dominikova jména složeného z latinských slov „domini canes“ (pánovi psi).

Námět Panny Marie Růžencové se svatým Dominikem se v umění objevuje od 16. století, později k němu bývá přidávána také svatá Kateřina Sienská, učitelka církve a dominikánská terciářka. Trnovou korunu si podle legendy vyvolila oproti koruně zlaté.

P - 7. Svatý Bartoloměj

olej na plátně, 68 x 56 cm

Provenience: Obrazárna cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě, v roce 1950 zkonfiskováno a uloženo v Národní galerii v Praze, po roce 1989 navraceno v rámci restitucí klášteru.

Literatura: nepublikováno

Dva obrazy s náměty portrétů apoštola Bartoloměje a evangelisty, snad svatého Matouše (katalog P – 8), ze sbírky cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě dosud nebyly nikde publikovány. Obrazy byly v roce 1950 klášteru konfiskovány, uloženy v Národní galerii v Praze a po roce 1989 opět vráceny. O tom, jakým způsobem se do obrazárny kláštera původně dostaly, neexistují žádné záznamy. Z dokumentů, které Národní galerie vrátila společně s nimi, vyplynulo, že jsou dílem Františka Jakuba Prokyše. Styl a kvalita malby tomu však neodpovídá.

Svatý Bartoloměj je na malbě zobrazen jako starší muž s bělavým plnovousem a delšími tmavými vlasy. Hlavu má mírně zvrácenou dozadu, oči upíná vzhůru a má pootevřená ústa. V pravé ruce drží nůž se širokou čepelí, který si tiskne na prsa. Malba je výrazně šerosvitná, z tmavých hnědavých partií světcových vlasů, oděvu a pozadí ostře vystupuje jeho osvětlená tvář, trojúhelník obnažené hrudi a ruka s čepelí nože.

Pokud by tento obraz byl skutečně dílem malíře Františka Jakuba Prokyše, jednalo by se o jednu z jeho nejlepších prací. Prokyš nebyl v malbě olejem na plátno tak zdatný jako u techniky nástěnné malby, a proto by se dal právě tento obraz společně se svým protějškem obrazem evangelisty (katalog P – 8) řadit k jeho vrcholným počínům. Srovnání, které tato dvě plátna snad snesou s malbami Prokyšovými, jsou obrazy svatého Fidela ze Sigmaringen (katalog O – 9) a Bonaventury (katalog O – 10) ze zrušeného kostela svaté Anny v Českých Budějovicích. Zvláště obraz svatého Fidela je malován podobně v temných odstínech s výraznými pastami barvy a dramatickým vyzněním.

Bylo by zajímavé objasnit, na základě čeho byly obrazy v Národní galerii Prokyšovi připisány, tato skutečnost by snad odhalila i více k jejich původu.

NÁMĚT: Svatý Bartoloměj patřil mezi Kristovy nejbližší učedníky, do sboru dvanácti vyvolených apoštolů. Bartoloměj se po nanebevstoupení Krista vydal na apoštolskou cestu na Arabský poloostrov, společně s apoštolem Filipem pokračoval na východ do Arménie, kde zemřel mučednickou smrtí, byl stažen z kůže, odtud se odvozuje jeho atribut nůž.

P - 8. Hlava evangelisty (Matouš?)

olej na plátně, 68 x 56 cm

Provenience: Obrazárna cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě, v roce 1950 zkonfiskováno a uloženo v Národní galerii v Praze, po roce 1989 navraceno v rámci restitucí klášteru.

Literatura: nepublikováno

Text viz Svatý Bartoloměj (katalog O – 7).

Světec je na malbě zobrazen s rozevřenou knihou, kterou drží na pravé straně před sebou. Jakoby vyrušen od ní zvedá hlavu a přes rameno se otáčí za sebe. Jeho tvář je stará a vrásčitá, má dlouhý bílý plnovous, obočí i zbytky prořídých vlasů na skráních. Malba je laděna do tmavě hnědavých tónů a jasně z ní vystupují světcův bělostný plnovous, tvář a ruka s osvětlenými listy knihy.

NÁMĚT: Postava na obraze není jistě identifikovaná. Domnívám se, že se může jednat o apoštola a evangelistu Matouše a to na základě kompozice malby. Stařec je vyrušen od četby a zdvihá hlavu od knihy, podobně jako bývá zobrazován evangelista Matouš, který navštíven andělem ohlíží se po něm a přerušuje psaní textu evangelia.

Text viz Svatý Matouš (katalog O – 24).

P - 9. Erby města České Budějovice

lavírovaná perokresba, kolem 1774

Provenience: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, Historické knižní sbírky, Sběrka rukopisů R1, SCHNEIDER, Lucas Bernhard: Kurtze Beschreibung Von Ursprungund Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781.

Literatura: nepublikováno

Českobudějovický měšťan a pekař Lukáš Bernard Schneider sepsal tři kroniky města. Jeho nejstarší kniha zachycuje léta 1253 až 1768 a na ni navazuje pokračování z let 1760 až 1780. Obě jsou uloženy v SOkA České Budějovice. Po roce 1774 začal Schneider své texty přepisovat do finální knihy, dnes uložené v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích. Rok odvozuji z textů v kronice, které jsou až do roku 1774 zapsány jednolitě. Od dalších let jsou nové postupně připisovány až do roku 1781, ve kterém Schneider zemřel.

Na začátek kroniky z Jihočeského muzea jsou na dvou protějších listech vymalovány znaky města České Budějovice. Následuje vevázaný grafický list s vedutou dominikánského kláštera datovaný rokem 1774, jehož kresebnou předlohu zhotovil Prokyš (katalog J – 2).

Levý list se znakem města zobrazuje jeho starou podobu, nesou jej dva rytíři coby štítonoši, nad kterými je zobrazena alegorická postava Víry sedící v oblacích s atributy křížem, kalichem se zářící hostií, srdcem na prsou, psem a trojúhelníkem Boží prozřetelnosti s okem uprostřed v paprscité svatozáři. Postavu obklopuje z rokajů sestavený ornament ověšený květinami na stužce. Pod erbem je umístěna kartuše rámovaná rokaji a rozvilinami s nápisem „*Alte Wappen der Königlichen Stadt Böhmisch Budweis*“.

Protější stranu zdobí nový erb města povýšený roku 1648 císařem Ferdinandem III. opět doprovázený dvěma rytíři. Za erbem vyčuhují válečné trofeje a před ním je rozloženo množství různých zbraní a vojenských bubnů. Nad erbem je hebrejským písmem jméno Boží

v zářícím oválném medailonu. Spodní část listu zaujímá široká kartuše s hřebínky a rokaji a nápisem „*Neüere und von Kaijßer Ferdinando III.^{tió} verbesßerte Wappen der Königl: Befreÿten Berg=Stadt Böhmisch Budweis*“.

O Prokyšově autorství těchto ilustrací není žádný doklad. Přesto je oprávněné se domnívat, že je vytvořil právě on. Obrázky jsou jednoduché, několik prvků ale odkazuje k tomu, že je provedla zkušená ruka. Proporce postav jsou dobře rozvržené, kompozice na stránkách je vyvážená, lavírováním autor dosáhl plasticity. Na malíře Prokyše odkazuje zejména výzdoba na prvním listě, rokajové ozdoby napodobují plastický štuk, tak jak jej malíř znázorňoval na nástěnné malbě, stejně tak i květinové závěsy zavěšené na stužce, jsou motiv, který se u něj často objevoval.

NÁMĚT: Starý městský znak měl dělený štít. V jeho horní části byly tři věže, v dolní erb s českým dvouocasým lvem. Nad štítem byla usazena přilba s korunou, zpod které vycházel plášť, a po stranách erb nesli dva štítonoši, rytíři.

Povýšený městský znak byl doplněn o tři pahorky ve spodní části štítu, na kterých stál anděl s erbem Českého království v rukou. Na heraldicky pravém pahorku jsou vyobrazena hornická kladívka, odkazující na horní město, kterým se České Budějovice staly roku 1620 po připojení horního městečka Rudolfov. Levý pahorek je doplněn o srpek měsíce, jako znak těžby stříbra. K erbu byl připojen klenot, dvouocasý lev držící erb císaře Ferdinanda III. s písmeny „*F. III.*“.

Alegorie Víry je doplněna o své atributy kříž a kalich s hostií, na lásku odkazuje srdce a na věrnost pes. Jako Božské ctnosti doprovázejí tyto vlastnosti trojúhelník Boží prozřetelnosti.

Seznam pramenů

Prameny A – Matriky

I. Matrika narozených farnosti Slaný z let 1573–1949.

SOA Praha, Fond: Sbíрка matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, NAD, číslo: 28, Matrika města Slaný, 1573–1949

II. Matrika narozených, oddaných a zemřelých farnosti Prunéřov z let 1697–1733.

SOA Litoměřice, Fond: Matriky, Farnost Prunéřov, sign. L 123, Kniha 2, 1697–1733 n. o. z.

III. Matrika narozených, oddaných a zemřelých farnosti Jarošov nad Nežárkou z let 1687–1735. SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost Jarošov nad Nežárkou, Kniha 2, 1687–1735 n. o. z.

IV. Záznam o Prokyšově sňatku s Alžbětou Abelovou 29. října 1752.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost Třeboň, Matricula copulatorum et mortuorum, c. 27, s. 104

V. Záznam o narození dcery Kláry 13. srpna 1755.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost Třeboň, Matricula baptisatorum IV, s. 24

VI. Záznam o narození syna Františka Jana Vincenta 14. února 1759.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost Třeboň, Matricula baptisatorum IV, s. 60

VII. Záznam o narození dcery Terezie Alžběty 13. října 1762.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula baptisatorum 13, fol. 72v

VIII. Záznam o úmrtí dcery Terezie Alžběty 14. října 1762.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula mortuorum 7, s. 95

IX. Záznam o úmrtí manželky Alžběty Prokyšové 6. srpna 1764.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula mortuorum 7, s. 106

X. Záznam o Prokyšově sňatku s Magdalenou Táchovou 9. září 1767.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula copulatorum 60, s. 209

XI. Záznam o narození dcery Evy Kateřiny 20. prosince 1767.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula baptisatorum 13, fol. 183r

XII. Záznam o narození dcery Marie Heleny 28. února 1771.

SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula baptisatorum 14, fol. 60r

- XIII. Záznam o úmrtí dcery Marie Heleny 16. července 1771.
SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula mortuorum 7, s. 144
- XIV. Záznam o narození dcery Anny Kláry 1. srpna 1773.
SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula baptisatorum 14, fol. 85r
- XV. Záznam o úmrtí dcery Anny Kláry 9. ledna 1778.
SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula mortuorum 7, s. 168
- XVI. Záznam o úmrtí syna Františka Jana Vincenta 30. listopadu 1781.
SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula mortuorum 7, s. 186
- XVII. Záznam o sňatku dcery Evy Kateřiny s Karlem Svobodou 18. října 1790.
SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula copulatorum 60, s. 451
- XVIII. Záznam o úmrtí Františka Jakuba Prokyše 25. října 1791.
SOA Třeboň, Fond: Matriky, Farnost České Budějovice, Matricula mortuorum 7, s. 306

Prameny B – Státní okresní archiv České Budějovice

a) Fond: Archiv města České Budějovice

I. V polovině července 1773 zřízen nový hlavní oltář v kapucínském kostele v Českých Budějovicích sochařem Jakubem Hueberem a malířem Františkem Jakubem Prokyšem.

inv. č. 1969, sign. D 102, Mikrofilm č. 528, Kronika Lucase Bernarda SCHNEIDERA z let 1253–1768, *Kurtze Beschreibung von Ursprung und Anfang der Königlichen befreiten Bergstadt Böhmisch Budweis aus vielen zerstreuten schriften versammelt von burgerlichen Beckenmeister Lucas Bernard Schneider*, s. 128

II. 30. července 1762 malíř Johann Prokyš renovoval ciferník Pražské brány v Českých Budějovicích.

inv. č. 1970, sign. D 103, Mikrofilm č. 528, Kronika Lucase Bernarda SCHNEIDERA, Pokračování kroniky z let 1760–1780, *Continuation oder Fortsetzung was sich in der Königlichen Bergstadt Böhmisch Budweis von Anno 1760 anfangend ferners an verschieden Begebenheiten und sonderbahren Zufällen merkwürdiges eraignet und zugetragen. Aufgezeichnet und beschreiben von Lucas Bernard Schneider burgerlichen Beckenmeister alda*, s. 16

III. Na jaře roku 1763 vymalován kostel Nejsvětější Trojice v Českých Budějovicích malířem Johannem Prokyšem a zbudován nový oltář sochařem Jakubem Hueberem.

inv. č. 1970, sign. D 103, Mikrofilm č. 528, Kronika Lucase Bernarda SCHNEIDERA, Pokračování kroniky z let 1760–1780, *Continuation oder Fortsetzung was sich in der Königlichen Bergstadt Böhmisch Budweis von Anno 1760 anfangend ferners an verschieden Begebenheiten und sonderbahren Zufällen merkwürdiges eraignet und zugetragen. Aufgezeichnet und beschreiben von Lucas Bernard Schneider burgerlichen Beckenmeister alda*, s. 17

IV. V polovině října 1768 zřízen oltář Růžencové Panny Marie v dominikánském kostele v Českých Budějovicích malířem Františkem Prokyšem, truhlářem Karlem Wozabalem a sochařem Antonínem Gubischem (Kubischem).

inv. č. 1970, sign. D 103, Mikrofilm č. 528, Kronika Lucase Bernarda SCHNEIDERA, Pokračování kroniky z let 1760–1780, *Continuation oder Fortsetzung was sich in der Königlichen Bergstadt Böhmisch Budweis von Anno 1760 anfangend ferners an verschieden Begebenheiten und sonderbahren Zufällen merkwürdiges eraignet und zugetragen. Aufgezeichnet und beschreiben von Lucas Bernard Schneider burgerlichen Beckenmeister alda*, s. 63

V. Dne 14. srpna 1768 posvětil opat cisterciáckého kláštera Zlatá Koruna Bohumír Bylanský tři nové zvony „Svatý Josef Kalasánský“, „Maria“ a „Svatý Jan Nepomucký“ pro věž piaristické koleje v Českých Budějovicích, které odlil místní zvonař Antonín Pegel.

inv. č. 1970, sign. D 103, Mikrofilm č. 528, Kronika Lucase Bernarda SCHNEIDERA, Pokračování kroniky z let 1760–1780, *Continuation oder Fortsetzung was sich in der Königlichen Bergstadt Böhmisch Budweis von Anno 1760 anfangend ferners an verschieden Begebenheiten und sonderbahren Zufällen merkwürdiges eraignet und zugetragen. Aufgezeichnet und beschreiben von Lucas Bernard Schneider burgerlichen Beckenmeister alda*, s. 46–47

VI. Roku 1774 malíř František Prokyš zhotovil nástěnnou malbu nad vchod do klášterního hřbitova dominikánů v Českých Budějovicích s námětem Odevzdání kláštera králem Přemyslem Otakarem II. dominikánům.

inv. č. 1970, sign. D 103, Mikrofilm č. 528, Kronika Lucase Bernarda SCHNEIDERA, Pokračování kroniky z let 1760–1780, *Continuation oder Fortsetzung was sich in der Königlichen Bergstadt Böhmisch Budweis von Anno 1760 anfangend ferners an verschiedenen Begebenheiten und sonderbahren Zufällen merkwürdiges ereignet und zugetragen. Aufgezeichnet und beschreiben von Lucas Bernard Schneider burgerlichen Beckenmeister alda*, s. 129–130

VII. František Prokyš zaplatil 38 zlatých děkanskému kostelu svatého Mikuláše v Českých Budějovicích za období 9. října 1777 až 1778.

Knihy úřední, Kostel svatého Mikuláše, Rejstřík příjmů a vydání kostela svatého Mikuláše za rok 1778, evidenční číslo 1393, nepag.

VIII. Dokumenty k pořízení oltáře svatého Jana Nepomuckého v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.

Stará spisovna, (nezpracované), Tematická řada: církevní záležitosti, Oltář a socha sv. Jana

IX. Zápis z jednání ze dne 1. června 1770 o zřízení oltáře svaté Anny v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.

Stará spisovna, (nezpracované), Tematická řada: církevní záležitosti, Oltář a socha sv. Jana

X. Zápis městské rady ze dne 3. října 1770 o Prokyšově provedení štafírské práce v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.

Stará spisovna, (nezpracované), Tematická řada: církevní záležitosti, Oltář a socha sv. Jana

XI. Vyúčtování malířské práce provedené na obou stěnách hlavního oltáře kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích z 10. října 1778 za 60 zlatých pro Františka Jakuba Prokyše.

Stará spisovna, (nezpracované), Tematická řada: církevní záležitosti, Oltář a socha sv. Jana

XII. Dopis Františka Jakuba Prokyš Magistrátu města České Budějovice z 20. července 1764, ve kterém si stěžuje na velkou škodu, kterou utrpěl při provádění úkolů v tomto kostele, odkazuje zejména na štafírování nového oltáře, a prosí o další finanční podporu.

Stará spisovna, (nezpracované), Tematická řada: církevní záležitosti, Oltář Nejsvětější Trojice

XIII. Závěť malíře Františka Jakuba Prokyše ze dne 16. října 1791.

nenalezeno, má být uloženo: Pozůstalosti měšťanů, Pozůstalost Františka Jakuba Prokyše

XIV. Záznam o uzavření Prokyšovy pozůstalosti ze dne 13. listopadu 1795.

Pozůstalosti měšťanů, Pozůstalost Františka Jakuba Prokyše

XV. Záznam o vyplacení odměny malíři Janu Bonanellovi 23 zlatých a 15 krejcarů za blíže neoznačenou práci na radnici v Českých Budějovicích.

Rejstřík vydání na stavbu radnice 1727–1730. Mikrofilm č. 722, fol. 19v

XVI. Záznam o vyplacení odměny 355 zlatých pražskému malíři Janu Adamu Schöpfovi za práci na radnici v Českých Budějovicích.

Rejstřík vydání na stavbu radnice 1727–1730. Mikrofilm č. 722, fol. 19v

XVII. Záznam o vyplacení odměny 18 zlatých a 30 krejcarů malíři Leopoldu Aichingerovi za blíže nespécifikovanou práci na radnici v Českých Budějovicích.

Rejstřík vydání na stavbu radnice 1727–1730. Mikrofilm č. 722, fol. 19v

XVIII. Záznam o vyplacení 240 zlatých nejmenovanému sochaři za práci na radnici v Českých Budějovicích.

Rejstřík vydání na stavbu radnice 1727–1730. Mikrofilm č. 722, fol. 20r

XIX. Zápis o vyplacení odměny 498 zlatých a 42 krejcarů nejmenovanému sochaři za práci na kašně v Českých Budějovicích.

Účty a vydání na stavbu kašny 1720–1727. Mikrofilm č. 722, fol. 3

XX. Zápis o vyplacení odměny 247 zlatých a 24. krejcarů schwarzenberskému polírovi Pavlu Kolečnému z Třeboně za práci na kašně v Českých Budějovicích.

Účty a vydání na stavbu kašny 1720–1727. Mikrofilm č. 722, fol. 4

XXI. Celkové vyčíslení nákladů na stavbu kašny a vodovodu v Českých Budějovicích za 18 937 zlatých a 42 krejcarů.

Účty a vydání na stavbu kašny 1720–1727. Mikrofilm č. 722, fol. 36

b) Fond: Děkaný úřad České Budějovice

I. Záznam o odstranění sochařských zastavení křížové cesty kolem kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích roku 1872 a jejich nahrazení kaplemi s malovanými obrazy.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816. Mikrofilm č. 367, fol. 12v

II. Zápis o slavnosti k počtě blahoslaveného Jana Nepomuckého dne 16. května roku 1722 v Českých Budějovicích.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816. Mikrofilm č. 367, fol. 18r–18v

III. Zápis o puknutí zvonu na Černé věži v Českých Budějovicích, jeho novém odlití a přelití dalších zvonů z věže a z kaple svatého Jakuba a o svěcení těchto zvonů dne 28. října 1723 opatem zlatokorunského kláštera P. Filipem Payerem.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium*

Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816.
Mikrofilm č. 367, fol. 20r

IV. Zápis o posvěcení sochy svatého Jana Nepomuckého u Krumlovské brány v Českých Budějovicích děkanem Janem Vítem Schwantlem dne 11. července 1723.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816.
Mikrofilm č. 367, fol. 20v–21r

V. Zápis o pořízení nového zvonu na Černou věž v Českých Budějovicích, který byl posvěcen 21. prosince 1727 zlatokorunským opatem P. Filipem Payerem.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816.
Mikrofilm č. 367, fol. 22r

VI. Zápis o položení základního kamene kaple Smrtných úzkostí Páně v Českých Budějovicích děkanem Janem Vítem Schwantlem dne 16. května 1727.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816.
Mikrofilm č. 367, fol. 23r

VII. Zápis o oslavách svatořečení Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích 3. prosince 1729.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816.
Mikrofilm č. 367, fol. 26v–28r

VIII. Zápis o položení základního kamene kostela Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě děkanem Janem Vítem Schwantlem dne 12. července 1733.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816.
Mikrofilm č. 367, fol. 30v

IX. Zápis o vysvěcení kostela Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě pražským světícím biskupem Janem Ondřejem Kayserem z Kaysernu dne 24. června 1763.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zápisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zápisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816.
Mikrofilm č. 367, fol. 41v

X. Záznam o povýšení farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích na katedrálu a o pořízení nového hlavního oltáře svatého Mikuláše a dvou bočních oltářů svaté Barbory a Kateřiny v roce 1791.

Pamětní kniha děkanátu českobudějovického děkana Jana Víta SCHWANTLEHO (zázpisy z let 1720 až 1733) a děkana Františka EICHLERA (zázpisy z let 1759 až 1775) *Liber Memorabilium Decanatus Boh. Budvicensis ab Anno 1720*, Nro. II. založena r. 1720; (1343) 1720 – 1816. Mikrofilm č. 367, fol. 46r

XI. Inventář farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích z roku 1695.
B spisy, karton 4, Inventář kostela svatého Mikuláše 1695

XII. Inventář farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích z roku 1760.
B spisy, karton 4, Inventář kostela svatého Mikuláše 1760

XIII. Inventář farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích z roku 1766.
B spisy, karton 4, Inventář kostela svatého Mikuláše 1766

XIV. Inventář farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích z roku 1773.
B spisy, karton 4, Inventář kostela svatého Mikuláše 1773

XV. Dopis pražského světícího biskupa Daniela Josefa Mayera z Mayernu a kancléře Jana Krinka ze dne 8. května 1730, ve kterém udílají souhlas k přestěhování starého oltáře svatého Jana Nepomuckého z farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích do kostela svatých Jana Křtitele a Prokopa na Starém městě.
B spisy, karton 5, sign. II/1/A–16 Akta týkající se zřízení oltáře sv. Jana

XVI. Dopis pražského světícího biskupa Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu z 22. listopadu 1759, ve kterém souhlasí se zřízením nového oltáře svatého Jana Nepomuckého v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.
B spisy, karton 5, sign. II/1/A–16 Akta týkající se zřízení oltáře sv. Jana

XVII. Návrh oltáře Nejsvětější Trojice.
B spisy, karton 5, sign. II/1/A–17 Akta týkající se zřízení oltáře sv. Kříže

XVIII. Dopis pražského světícího biskupa Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu a kancléře Benedikta Stober ze dne 21. září 1767 se souhlasem k posvěcení křížové cesty kolem kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.
B spisy, karton 5, sign. II/1/A–17 Akta týkající se zřízení oltáře sv. Kříže

XIX. Dopisy představeného františkánů v Bechyni Anacleta Burgermeistera z 3. listopadu 1767 a františkánského kvardiána Mariophila Langnera z 30. října 1767 a 5. listopadu 1767 týkající se posvěcení křížové cesty kolem farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.
B spisy, karton 5, sign. II/1/A–17 Akta týkající se zřízení oltáře sv. Kříže

XX. Dopis pražského světícího biskupa Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu a kancléře Benedikta Stobera ze dne 2. prosince 1771, kterým odsouhlasili nový oltář svaté Anny v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích na místě, kde dříve stával starý oltář Nanebevstoupení Páně.

B spisy, kart. 5, sig. II/1/A–18 Akta týkající se zřízení oltáře sv. Anny

XXI. Zápis patrně kanovníka a notáře Františka Xavera Dittricha z 16. října 1791 potvrzující vysvěcení nového hlavního oltáře svatého Mikuláše a dvou bočních oltářů svaté Barbory a Kateřiny.

B spisy, karton 5, sign. II/1/A–19 Vysvěcení oltářů v kostele sv. Mikuláše budějovickým biskupem Schaffgotschem

XXII. Dopis pražského arcibiskupa Antonína Petra hraběte Příchovského z Příchovic, světícího biskupa Františka Xavera Tvrdého a kancléře Benedikta Stobera z 27. ledna 1777, kterým odsouhlasili křížovou cestu v kostele svatých Jana Křtitele a Prokopa na Starém městě.

B spisy, karton 5, sign. II/1/B–4 Přípis arcibiskupské kanceláře v Praze ve věci obnovené křížové cesty ve Staroměstském kostele

XXIII. Dopis pražského světícího biskupa Jana Ondřeje Kaysera z Kaysernu a kancléře Benedikta Stobera ze dne 2. října 1767, kterým schválili domácí kapli Nejsvětější Trojice v piaristické koleji a pro zasvěcení privilegovaného oltáře odsouhlasili svatého Josefa Kalasánského.

B spisy, karton 5, sign. II/1/C–3 Povolení piaristům zřídit kapli

XXIV. František Prokyš zaplatil 38 zlatých děkanskému kostelu svatého Mikuláše v Českých Budějovicích za období 9. října 1777 až 1778.

B spisy, karton 16, inv. č. 136, Rejstřík příjmů a vydání kostela svatého Mikuláše za rok 1778, s. 9

c) Fond: Velký cech České Budějovice

I. Zápis o přijetí Františka Jakuba Prokyše do Velkého cechu v Českých Budějovicích ze dne 27. prosince 1763 a záznamy o jeho úhradách příspěvku do tohoto cechu.

Kniha členů velkého cechu, *Neues Quartal oder Varschreib Buch*, B 33/2, fol. 117

Prameny C – Státní oblastní archiv v Třeboni

a) Fond: Rukopisy Třeboň

I. Zápis o nositelích jména Prokyš v Třeboni, kde je také záznam o malíři Františku Prokyšovi a jeho otci malíři ve Slaném z roku 1759.

Mikrofilm č. A 22/I.–IV., Petr SVĚTECKÝ: *Historischer Nachrichte* I., s. 250

II. Roku 1760 zhotoven oltář svatého Jana Nepomuckého v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích. Petr Světecký psal za malíře Prokyše dvě nabídky ke zhotovení obrazu na tento oltář.

Mikrofilm č. A 22/I.–IV., Petr SVĚTECKÝ: *Historischer Nachrichte* II., s. 170

b) Fond: Velkostatek Borovany

I. Poznámky borovanského probošta Augustina Dubenského k přestavbě kláštera od roku 1748 s přípisem o malířských pracích provedených Františkem Jakubem Prokyšem.

nenalezeno, má být uloženo: sign. IA 3K^β 29b, Consignation Expensarum 1748–1751

c) Fond: Velkostatek Třeboň

I. Dopis Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu ze dne 29. srpna 1750, psáno v Protivíně. Kníže dává pokyn do Třeboně, aby byl tamní malíř poslán na Hlubokou.

sign. IB 8 F^α 1b

II. Dopis hraběte Franze Michaela z Martinic Janu Nepomuku knížeti ze Schwarzenberga ze dne 15. září 1752, psáno ve Smečně.

sign. IB 5AU 16r

III. Opis dopisu Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu hraběti Franzi Michaelu z Martinic ze dne 27. září 1752, psáno na Hluboké.

sign. IB 5AU 16r

IV. Zápis o propuštění malíře Františka Prokyše z poddanství ze dne 30. září 1752.

Waysen Buch pro anno 1752, sign. IB 5AU Nro I., fol. 304v

V. Oběžník na panství Hluboká, Protivín a Orlík ze dne 4. července 1755, psáno v Třeboni. Malíř Prokyš byl Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu pověřen zakoupit v Praze barvy.

sign. IB 8 F^α 1b

VI. Dopis hejtmana třeboňského panství Johanna Gottlieba Mayera schwarzenberskému agentu do Prahy ze dne 7. července 1755, psáno v Třeboni. Malíř Prokyš byl Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu pověřen zakoupit v Praze barvy.

sign. IB 8 F^α 1b

d) Fond: Velkostatek Orlík

I. Dopis Františka Jakuba Prokyše ze dne 24. listopadu 1777, psáno v Českých Budějovicích. Malíř k plátnu na hlavní oltář zaslal model a za zhotovení obrazu požaduje 30 zlatých.
sign. III K^α 18/a, fol. 106

II. Vyúčtování za práce v kostele Archanděla Michaela v Horním Záhoří ze dne 16. září 1778, schválené Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu dne 13. února 1779. Malíři Prokyšovi bylo vyplaceno 32 zlatých.
sign. III K^α 18/a, fol. 128

III.

Dokumenty ohledně štafírských a sochařských prací včetně návrhových kreseb oltáře a kazatelny od sochaře Leopolda Huebera v kostele Archanděla Michaela v Horním Záhoří.
sign. III K^α 18/a, fol. 99–142

e) Fond: Velkostatek Netolice

I. Dopis českobudějovického purkmistra ze dne 14. srpna 1761 doporučující Františka Prokyše jako štafíra na základě jeho práce na oltáři svatého Jana Nepomuckého v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.
sign. III K^α 35b, 1675–1796, fol. 191

II. Rozpočet na hlavní oltář Nanebevzetí Panny Marie v Netolicích ze dne 26. září 1764, psáno v Netolicích.
sign. III K^α 35b, 1675–1796, fol. 196–197

III. Dopis Františka Jakuba Prokyše řediteli netolického panství ze dne 9. ledna 1765.
sign. III K^α 35b, 1675–1796, fol. 207

IV. Dopis Františka Jakuba Prokyše řediteli netolického panství ze dne 10. června 1765, psáno z Českých Budějovic. Malíř píše ohledně své skici pro obraz hlavního oltáře, za který požaduje 150 zlatých.
sign. III K^α 35b, 1675–1796, fol. 218

V. Dopis Františka Jakuba Prokyše řediteli netolického panství ze dne 11. července 1765, psáno v Českém Krumlově. Na dopise připsaná poznámka o konečné ceně za práci 130 zlatých.
sign. III K^α 35b, 1675–1796, fol. 220

VI. Dopis Františka Jakuba Prokyše řediteli netolického panství ze dne 22. prosince 1765, psáno v Českých Budějovicích. Malířova nabídka na provedení štafírování oltáře za 780 zlatých.
sign. III K^α 35b, 1675–1796, fol. 223

VII. Dokumenty ohledně štafírování českobudějovického malíře Josefa Putze v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Netolicích.
sign. III K^a 35b, 1675–1796, fol. 225, 227–229

f) Fond: Zemědělsko-lesnický archiv Třeboň

I. Opis dopisu správce na Hluboké A. de Bossiho Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 16. února 1751, psáno na Hluboké. Malíř Prokyš byl na zkoušku pověřen vyčistit obraz koloucha se dvěma hlavami.

Opis dopisu Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu A. de Bossimu ze dne 3. března 1751, psáno v Českém Krumlově. Malíř Prokyš má v Českém Krumlově dokončit rozdělanou práci.

inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: SOA Třeboň, Oddělení Český Krumlov, Fond: Rodinný archiv Schwarzenbergů, sign. F. P. h–2, karton 14

II. Opis záznamu: roku 1752 malíři Prokyšovi vyplaceno 1 zlatý a 3 krejčary za malbu dvou koní v zimní jízdárně zahrady v Českém Krumlově.

inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: SOA Třeboň, Oddělení Český Krumlov, Fond: Velkostatek Český Krumlov, sign. I7 B^β 12, Konsignace za Jízdárnu z roku 1752

III. Opis oběžníku na panství Hluboká, Protivín a Orlík ze dne 4. července 1755, psáno v Třeboni. Malíř Prokyš byl Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu pověřen zakoupit v Praze barvy.

inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: SOA Třeboň, Fond: Velkostatek Třeboň, sign. IB 8 F^a 1b

IV. Opis dopisu hejtmana třeboňského panství Johanna Gottlieba Mayera schwarzenberskému agentu do Prahy ze dne 7. července 1755, psáno v Třeboni. Malíř Prokyš byl Josefem Adamem knížetem ze Schwarzenbergu pověřen zakoupit v Praze barvy.

inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: SOA Třeboň, Fond: Velkostatek Třeboň, sign. IB 8 F^a 1b

V. Opis žádosti malíře Františka Prokyše Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu o odškodnění za více práce v Bellarii, na Červeném Dvoře a v Orientálním kabinetu na zámku.

inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: nenalezeno, má být uloženo: SOA Třeboň, Oddělení Český Krumlov, Fond: Schwarzenberská ústřední kancelář, staré oddělení, Český Krumlov, A6 B^β 2a, fascikl 2

VI. Opis dopisu Josefa Adama ze Schwarzenberga krumlovskému správci Johannu Ambrožovskému ze dne 28. června 1757, psáno ve Vídni. Kníže souhlasí s příplatkem malíři Prokyšovi za vícepráce v Bellarii, na zámku a v Červeném Dvoře.

inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni

originál uložen: SOA Třeboň, Oddělení Český Krumlov, Fond Schwarzenberská ústřední kancelář, staré oddělení, Český Krumlov, A6 B^β 2a, fascikl 2

VII. Opis dopisu hlubockého správce A. de Bossiho Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 23. listopadu 1757, psáno na Hluboké. Malíř Prokyš čistil starší obrazy na zámku Hluboká a v nedaleké myslivně, dnešním zámečku Ohrada.
inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: nenalezeno

VIII. Opis zápisu o nositelích jména Prokyš v Třeboni, kde je také záznam o malíři Františku Prokyšovi a jeho otci malíři ve Slaném z roku 1759.
inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: SOA Třeboň, Fond: Rukopisy Třeboň, Mikrofilm č. A 22/I.-IV., Petr SVĚTECKÝ: *Historischer Nachrichte I.*, s. 250

IX. Opis zápisu: roku 1760 zhotoven oltář svatého Jana Nepomuckého v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích. Petr Světecký psal za malíře Prokyše dvě nabídky ke zhotovení obrazu na tento oltář.
inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: SOA Třeboň, Fond: Rukopisy Třeboň, Mikrofilm č. A 22/I.-IV., Petr SVĚTECKÝ: *Historischer Nachrichte II.*, s. 170

X. Opis dopisu Františka Jakuba Prokyše ze dne 15. července 1761, psáno v Třeboni. Knížecí komorník Josef Gammel ukázal malíři požadovanou práci. Prokyš k jejímu zhotovení požaduje 30 loktů sukna a 31 zlatých.
Opis dopisu třeboňského správce Johanna Gottlieba Mayera Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 20. července 1761, psáno v Třeboni. Správce knížete informuje o průběhu prací.
Opis dopisu třeboňského správce Johanna Gottlieba Mayera Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 24. srpna 1761, psáno v Třeboni. Správce knížete informuje o dokončení práce.
inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: nenalezeno, má být uloženo: SOA Třeboň, Oddělení Český Krumlov, Fond: Schwarzenberská ústřední kancelář, staré oddělení, Český Krumlov, A6 B^β 2a

XI. Opis dopisu Josefa Putze Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu k jeho štafírským zakázkám na panstvích Protivín a Netolice.
Opis dopisu krumlovského správce Johanna Ambrožovského Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 30. července 1765, psáno v Českém Krumlově. Správce s odkazem na zadání na panstvích Netolice a Protivín upomíná knížete na malíře Prokyše, který pro něj maloval v Bellarii, v Kvítkově dvoře a v sále na Červeném Dvoře.
inv. č. 109, karton 16, František Mareš, c) Výpisy k působení malířů v Třeboni
originál uložen: nenalezeno

XII. Roku 1751 třeboňský malíř Prokyš čistil obrazy.

inv. č. 109, karton 16, František Mareš, f) Materialien zu den Kunstbestrebungen des Fürstlichen Hauses Schwarzenberg

g) Fond: Biskupský kněžský seminář a diecézní teologický institut České Budějovice

I. Opis zápisu: v polovině července 1773 zřízen nový hlavní oltář v kapucínském kostele svaté Anny v Českých Budějovicích sochařem Jakubem Hueberem a malířem Františkem Jakubem Prokyšem.

sign. IV A 1a, Dějiny kapucínského konventu v Českých Budějovicích od neidentifikovatelného profesora kněžských seminářů (rukopisy textu a výpisky z pramenů), 1740–1841

originál uložen: inv. č. 1969, sign. D 102, Mikrofilm č. 528, Kronika Lucase Bernarda SCHNEIDERA z let 1253–1768, *Kurtze Beschreibung von Ursprung und Anfang der Königlichen befreiten Bergstadt Böhmisch Budweis aus vielen zerstreuten schriften versammelt von burgerlichen Beckenmeister Lucas Bernard Schneider*, s. 128

Prameny D – Státní oblastní archiv v Třeboni. Oddělení Český Krumlov

a) Fond: Rodinný archiv Schwarzenbergů

I. Dopis správce na Hluboké A. de Bossiho Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 16. února 1751, psáno na Hluboké. Malíř Prokyš byl na zkoušku pověřen vyčistit obraz koloucha se dvěma hlavami.

sign. F. P. h-2, karton 14

II. Opis dopisu Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu A. de Bossimu ze dne 3. března 1751, psáno v Českém Krumlově. Malíř Prokyš má v Českém Krumlově dokončit rozdělanou práci.

sign. F. P. h-2, karton 14

III. Kvitance malíři Františku Jakubu Prokyšovi ze dne 7. července 1755 na 300 zlatých z celkové částky 600 zlatých za malířské práce na zámku v Českém Krumlově.

sign. F. P. h-2, karton 14

IV. Kvitance malíři Františku Jakubu Prokyšovi ze dne 18. září 1756 na 200 zlatých z celkové částky 600 zlatých za Bellarii.

sign. F. P. h-2, karton 14

V. Opis dopisu Josefa Adama ze Schwarzenberga krumlovskému správci Johannu Ambrožovskému ze dne 28. června 1757, psáno ve Vídni. Kníže souhlasí s příplatkem malíři Prokyšovi za vícepráce v Bellarii, na zámku a v Červeném Dvoře.

sign. F. P. h-2, karton 14

VI. Kvitance malíři Františku Jakubu Prokyšovi ze dne 12. července 1757 na zbývající odměnu 100 zlatých z celkové částky 600 zlatých.

sign. F. P. h-2, karton 14

VII. Kvitance malíři Františku Jakubu Prokyšovi ze dne 12. července 1757 kromě předem smluvených 215 zlatých za výzdobu Červeného Dvora bylo malíři vyplaceno za vícepráce dalších 40 zlatých navíc.

sign. F. P. h-2, karton 14

VIII. Dopis hlubockého správce A. de Bossiho Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 15. listopadu 1757, psáno z Hluboké. Malíř Prokyš čistil starší obrazy na zámku Hluboká a v nedaleké myslivně, dnešním zámečku Ohrada.

sign. F. P. h-2, karton 14

IX. Dopis Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu A. de Bossimu ze dne 3. prosince 1757, psáno z Českého Krumlova.
sign. F. P. h-2, karton 14

b) Fond: Schwarzenberská ústřední kancelář, staré oddělení, Český Krumlov

I. Malíř Prokyš spadl v říjnu roku 1755 při práci v Bellarii z lešení a musel se čtrnáct dní léčit. nenalezeno, má být uloženo: sign. A6 B^β 2a, fascikl 2

II. V noci z 13. na 14. ledna 1756 se Českým Krumlovem prohnal velký orkán, vyrazil v Bellarii některá okna a Prokyšovi poškodil barvy.
nenalezeno, má být uloženo: sign. A6 B^β 2a, fascikl 2

III. Malíř Prokyš žádá o odškodnění za více práce v Bellarii, na Červeném Dvoře a v Orientálním kabinetu na zámku.
nenalezeno, má být uloženo: sign. A6 B^β 2a, fascikl 2

IV. Dopis Josefa Adama ze Schwarzenberga krumlovskému správci Johannu Ambrožovskému ze dne 28. června 1757, psáno ve Vídni. Kníže souhlasí s příplatkem malíři Prokyšovi za vícepráce v Bellarii, na zámku a v Červeném Dvoře.
sign. A6 B^β 2a, fascikl 2

V. Dopis Františka Jakuba Prokyše ze dne 15. července 1761, psáno v Třeboni. Knížecí komorník Josef Gammel ukázal malíři požadovanou práci. Prokyš k jejímu zhotovení požaduje 30 loktů sukna a 31 zlatých.
nenalezeno, má být uloženo: sign. A6 B^β 2a, fascikl 2

VI. Dopis třeboňského správce Johanna Gottlieba Mayera Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 20. července 1761, psáno v Třeboni. Správce knížete informuje o průběhu prací.
nenalezeno, má být uloženo: sign. A6 B^β 2a, fascikl 2

VII. Dopis třeboňského správce Johanna Gottlieba Mayera Josefu Adamu knížeti ze Schwarzenbergu ze dne 24. srpna 1761, psáno v Třeboni. Správce knížete informuje o dokončení práce.
nenalezeno, má být uloženo: sign. A6 B^β 2a, fascikl 2

c) Fond: Velkostatek Český Krumlov

I. Roku 1752 malíři Prokyšovi vyplaceno 1 zlatý a 3 krejčary za malbu dvou koní v zimní jízdárně zahrady v Českém Krumlově.
sign. I7 B^β 12, Konsignace za Jízdárnu z roku 1752

II. Opis ze dne 14. května 1925 kvitance malíři Františku Jakubu Prokyšovi ze dne 18. září 1756 na 200 zlatých z celkové částky 600 zlatých za Bellarii.

Opis kvitance malíři Františku Jakubu Prokyšovi ze dne 12. července 1757 na zbývající odměnu 100 zlatých z celkové částky 600 zlatých.

sign. I7 B^β 12

originál uložen: SOA Třeboň, Oddělení Český Krumlov, Fond: Rodinný archiv Schwarzenbergů, sign. F. P. h-2, karton 14

III. Kniha nákladů za opravu Červeného Dvora za rok 1760. Malíři Prokyšovi bylo vyplaceno 255 zlatých.

sign. I7 B^β 12, Rotenhof Consignation 1760 I.

IV. Kniha nákladů za opravu Červeného Dvora za rok 1760. Malíři Prokyšovi bylo vyplaceno 255 zlatých.

sign. I7 B^β 12, Rotenhof Consignation 1760 II.

d) Fond: Zemědělsko-lesnický archiv Český Krumlov

I. Malíř František Jakub Prokyš maloval dva koně na západní stěně v jízdárně zámku v Českém Krumlově.

kniha číslo 156, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – česká verze, nepag.

II. Malíř František Jakub Prokyš vyzdobil Bellarii roku 1757, dochována jeho signatura „F. J. Prockisch“.

kniha číslo 156, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – česká verze, nepag.

III. Malby v sále prelatury v Českém Krumlově jsou asi prací malíře Prokyše.

kniha číslo 156, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – česká verze, nepag.

IV. Obrazy svatého Jana Nepomuckého a Antonína Paduánského v zámecké kapli svatého Jiří v Českém Krumlově.

kniha číslo 156, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – česká verze, nepag.

V. Malíř František Jakub Prokyš maloval dva koně na západní stěně v jízdárně zámku v Českém Krumlově.

kniha číslo 157, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – německá verze, s. 86

VI. V noci z 13. na 14. ledna 1756 se Českým Krumlovem prohnal velký orkán, vyrazil v Bellarii některá okna a Prokyšovi poškodil barvy.

kniha číslo 157, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – německá verze, s. 87

VII. Malby v sále prelatury v Českém Krumlově jsou asi prací malíře Prokyše.
kniha číslo 157, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – německá verze, s. 41

VIII. Budějovický malíř Prokyš maloval oltářní plátno na obnovený boční oltář Apoštolů v kostele svatého Víta v Českém Krumlově.

kniha číslo 157, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – německá verze, s. 11

IX. Budějovický malíř František Jakub Prokyš se synem maloval od května do října 1777 v (Úmrtní) kapli Vzkříšení.

kniha číslo 157, František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Nevydaný soupis památek – německá verze, s. 11

Prameny E – Státní okresní archiv Český Krumlov

a) Fond: Prelátský farní úřad Český Krumlov

I. Budějovický malíř František Jakub Prokyš se synem maloval od května do října 1777 v (Úmrtní) kapli Vzkříšení.

Joann Franciscis KFELLER DE SACHSENGRÜNN: *Liber memorabilium* (1370) 1762–1894 (1946), s. 390–391

b) Fond: Archiv městečka Chvalšiny

I. Zápis o zřízení kaple Růžencové Panny Marie při kostele svaté Máří Magdaleny ve Chvalšínách.

Pamětní kniha Chvalšiny, (1263) 1724–1938 (1939), fol. 55v–56r

Prameny F – Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích

a) Fond: Historické knižní sbírky, Sbírká rukopisů R1

I. Dne 18. srpna 1630 byl položen základní kámen kostela Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 161

II. Dne 21. června 1670 byl v kostele svatého Václava v Českých Budějovicích postaven nový oltář s obrazy malíře Škréty z Prahy, který byl pozlacen malířem Karlem Bonanelou roku 1694.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 193

III. Dne 3. srpna 1670 byl vysvěcen farní kostel svatého Mikuláše v Českých Budějovicích se třemi oltáři svatého Mikuláše, Auratiána a Panny Marie Nanebevzaté.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 154

IV. Dne 1. července 1715 byla posvěcena socha Panny Marie Budějovické u Krumlovské brány v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 618

V. Roku 1716 bylo svěceno Mariánské sousoší u Pražské brány v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 618

VI. Dne 3. května 1720 bylo velké vodní dílo na náměstí v Českých Budějovicích započato věží u Lučního mlýna, které bylo dokončeno roku 1727.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 619

VII. Roku 1722 nechal mýtný Jan Křeček na hřbitově u dominikánského kostela v Českých Budějovicích postavit kapli svatého Vintíře, kterou požehnal 2. října převor kláštera.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 621–622

VIII. Před každoročním procesím do Kájova roku 1723 byla děkanem Janem Vítem Schwantlem posvěcena socha svatého Jana Nepomuckého u Krumlovské brány v Českých Budějovicích postavená měšťanem Vítem Gruberem.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 622

IX. Na vigilii svatého Jana Nepomuckého dne 15. května 1724 byla na mostě u Pražské brány v Českých Budějovicích postavena světcova nová socha od plzeňského krajského sekretáře Jana Amona. Stará socha byla přemístěna do kaple poblíž domu U Tří lvů.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 622

X. Roku 1724 pukl menší zvon na věži kostela svatého Václava v Českých Budějovicích, nový byl odlit místním zvanařem Jiřím Václavem Kohlerem a požehnán 21. září zlatokorunským opatem P. Filipem Bauerem.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 194

XI. Roku 1727 byla zahájena úprava staré a nepohodlné radnice v Českých Budějovicích, stavba byla dokončena roku 1730.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 622

XII. Roku 1727 položil děkan Jan Vít Schwantle základní kámen kapli Smrtelných úzkostí Páně u farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 155

XIII. Dne 8. dubna 1728 zničil veliký požár klášter dominikánů v Českých Budějovicích i s věží, na které se roztavily zvony, shořel také velký dvůr ve Čtyřech Dvorech a na dominikánském ostrově dřevník a seník.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 622–623

XIV. Roku 1728 byly vystavěny velké varhany ve farním kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 155

XV. Dne 18. října 1738 byl posvěcen kostel Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 162

XVI. Dne 3. října 1739 byla na hřbitově u dominikánského kláštera v Českých Budějovicích vztyčena socha svatého Jana Nepomuckého a 19. října téhož roku další socha svatého Josefa. Posvěceny byly 1. listopadu 1739.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 45

XVII. Dne 19. listopadu 1740 bylo uprostřed dominikánského hřbitova v Českých Budějovicích usazeno sousoší Nejsvětější Trojice.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 45

XVIII. Roku 1741 byla na hřbitově dominikánů v Českých Budějovicích vztyčena socha svaté Anny, která byla posvěcena spolu se sousoším Nejsvětější Trojice 22. července 1741.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 45

XIX. Dne 5. dubna 1743 byla v klášterním kostele dominikánů v Českých Budějovicích sloužena první mše u nového oltáře svatého Vincence Ferrarského, který byl štafírován a zlacen na konci května 1758.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 45

XX. Dne 22. října roku 1743 byla na hřbitově u kláštera dominikánů v Českých Budějovicích vztyčena socha svatého Jáchyma.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 45

XXI. Ve dnech 14. a 15. listopadu 1743 bylo u vstupu na hřbitov dominikánů v Českých Budějovicích vztyčeno sousoší Kalvárie.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 45

XXII. Dne 2. července 1744 byla socha svatého Jáchyma a sousoší Kalvárie na hřbitově u kostela dominikánů v Českých Budějovicích posvěceno.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 45

XXIII. Dne 12. listopadu 1744 byl z farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích uloupen obraz Panny Marie Pomocné.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 644

XXIV. Dne 19. listopadu 1744 byl v kostele dominikánů v Českých Budějovicích postaven nový oltář Bolestné Panny Marie.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 45

XXV. Dne 1. září 1745 byl na most u Svinecké brány v Českých Budějovicích postaven obrázek svatého Jana Nepomuckého, který byl posvěcen 26. téhož měsíce.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 651

XXVI. Dne 25. října 1745 byly u vstupu na hřbitov dominikánů v Českých Budějovicích vztyčeny sochy svatého Dominika a Vincence Ferrarského a dne 7. listopadu toho roku byly posvěceny.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 46

XXVII. Roku 1746 byla na hřbitově dominikánů v Českých Budějovicích vztyčena socha svatého Zachariáše, která byla posvěcena 20. května 1747.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 46

XXVIII. Dne 20. dubna 1747 bylo v Českých Budějovicích kapucíny oznámeno svatořečení jejich řádových příslušníků Fidela ze Sigmaringen a Josefa z Leonessy. Oslavy probíhaly po celý oktáv od 20. srpna 1747.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 70–71

XXIX. V srpnu roku 1750 byla opravována věž kostela svatých Jana Křtitele a Prokopa na Starém městě v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 160

XXX. Dne 13. dubna 1755 byl položen základní kámen ke kapli Archanděla Michaela v zahradě kláštera dominikánů v Českých Budějovicích. Kaple byla posvěcena 29. září následujícího roku panem převorem.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 46

XXXI. Začátkem postu roku 1756 byla v kostele Bolestné Panny Marie na Dobré Vodě osazena nová kazatelna.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 163

XXXII. V květnu roku 1757 nechal městský soudce Josef Schmidt na ohradní zeď své zahrady na Starém městě umístit obraz svatého Jana Nepomuckého, který byl 19. května posvěcen.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 678

XXXIII. Roku 1757 byl v kostele Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě vztyčen nový oltář svatého Kříže nákladem měšťana Jiřího Wolffa.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 163

XXXIV. Koncem ledna 1759 byla v kostele dominikánů v Českých Budějovicích usazena nová kazatelna.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 47

XXXV. Na začátku května 1760 byl osazen a v říjnu štafírován oltář svatého Jana Nepomuckého v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích. Oltářní plátno maloval vídeňský akademik Maulbertsch, štafírské práce provedl František Prokyš.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 156

XXXVI. Na konci května roku 1761 byl zlacen a štafírován oltář Bolestné Panny Marie v kostele dominikánů v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 47

XXXVII. Roku 1761 daroval kaplan P. Martin Václav drahocenný tabernákl na hlavní oltář svatého Mikuláše do kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 156

XXXVIII. Na podzim roku 1761 byly v kostele Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě pořízeny nové varhany od bechyňského varhanáře za 930 zlatých.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 163

XXXIX. V listopadu roku 1761 nechal měšťan Paul obnovit kapli svatého Vintře z roku 1722 na hřbitově dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, kam pořídil nový oltář a kovanou mříž.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 47

XL. Dne 16. února 1762 byla v kostele kapucínů v Českých Budějovicích vyzdvižena nová křížová cesta a začátkem března nový terciářský oltář Svatého Kříže.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 72

XLI. Dne 30. července 1762 malíř František Josef Prokyš renovoval ciferník Pražské brány v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 683

XLII. V prosinci roku 1762 nechal krejčovský cech zřídit oltář Tří králů v dominikánském kostele v Českých Budějovicích, který byl posvěcen 24. dne toho měsíce a roku převorem P. Konstantinem Petschem.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 47

XLIII. Dne 13. dubna 1763 byl položen základní kámen piaristické koleji v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 127–128

XLIV. Na jaře roku 1763 byl renovován kostel Nejsvětější Trojice v Českých Budějovicích. Vymaloval jej malíř František Prokyš, nový oltář postavil sochař Leopold Hueber. Oltářní obraz Nejsvětější Trojice ze Sontagberg v Rakousku daroval měšťan Karel Weiss.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 160–161

XLV. Na svátek Narození svatého Jana Křtitele 24. června 1763 vysvětil kostel Bolestné Panny Marie na Dobré Vodě pražský světící biskup Jan Ondřej Kayser z Kaysernu.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 163

XLVI. Roku 1765 byla v kuchyňské zahradě špitálního kostela svatého Václava v Českých Budějovicích postavena socha svatého Jana Nepomuckého.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 194

XLVII. Svěcení kaple Smrtných úzkostí Páně a křížové cesty u farního kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích roku 1767.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 157–158

XLVIII. Po celý oktáv od 1. do 8. května roku 1768 slavili kapucíni v Českých Budějovicích svatořečení svého řádového příslušníka Serafína z Montegranara.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 72

XLIX. Dne 14. srpna 1768 posvětil opat cisterciáckého kláštera Zlatá Koruna Bohumír Bylanský tři nové zvony „Svatý Josef Kalasánský“, „Maria“ a „Svatý Jan Nepomucký“ pro věž piaristické koleje v Českých Budějovicích, které odlil místní zvonář Antonín Pegel.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 132–133

L. Roku 1768 slavili piaristé v Českých Budějovicích svatořečení svého zakladatele Josefa Kalasánského.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 134

LI. V polovině října 1768 zřízen oltář Růžencové Panny Marie v dominikánském kostele v Českých Budějovicích malířem Františkem Prokyšem, truhlářem Karlem Wozabalem a sochařem Antonínem Gubischem (Kubischem).

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 47–48

LII. Na konci října a začátkem listopadu roku 1771 byl sochařem Leopoldem Hueberem ve farním kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích dokončen protějškový boční oltář svaté Anny k oltáři svatého Jana Nepomuckého z roku 1760 s obrazem malíře Maulbertsche.
Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 157

LIII. Roku 1772 byla převorem P. Theofilem Traxbergerem posvěcena nová věž dominikánského kláštera v Českých Budějovicích. Dne 11. září 1773 do ní byly hodinářem Matyášem Landenem Stergerem z Písku nainstalovány hodiny, které poprvé odbíjely poledne 13. září.
Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 48–49

LIV. V polovině července 1773 zřízen nový hlavní oltář v kapucínském kostele v Českých Budějovicích sochařem ~~Jakubem~~ Leopoldem Hueberem a malířem Františkem Prokyšem.
Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 73

LV. Dne 13. října 1773 byla na most před Pražskou branou v Českých Budějovicích usazena nová socha svatého Jana Nepomuckého od sochaře Jakuba Leopolda Huebera. Socha byla postavena na místo, odkud v předchozím roce 1772 mohutný vítr shodil do vody sochu tohoto světce z roku 1724. Nová socha byla posvěcena 20. května 1773.
Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 717–718

LVI. Roku 1774 oslavovali dominikáni v Českých Budějovicích výročí 500 let od příchodu do města. K této příležitosti si nechali nad vchod do klášterního hřbitova od malíře Františka Prokyše zhotovit nástěnnou malbu s námětem Odevzdání kláštera králem Přemyslem Otakarem II. dominikánům a ze hřbitova přemístili ke vchodu do kláštera sochy svatých Jana Nepomuckého, Josefa, Anny, Jáchyma, Zachariáše a sousoší Nejsvětější Trojice.
Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 49–50

LVII. Veduta dominikánského kláštera v Českých Budějovicích.
Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, grafický list je ve vazbě na předsádce knihy

LVIII. V létě roku 1774 si pořídili piaristé nový oltář do své domácí kaple a následujícího roku také kazatelnu. Oboje štafíroval a zlatil krumlovský mistr v červnu a červenci roku 1776.
Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 137

LIX. Roku 1775 byl zhotoven oltář Kalvárie se svatým Janem a Pannou Marií do kostela svatého Václava v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 223

LX. V létě roku 1779 byl cechem krejčích štafírován a zlacen oltář Tří králů v dominikánském kostele v Českých Budějovicích.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 52

LXI. Koncem roku 1779 byl v Černé kapli dominikánského kláštera v Českých Budějovicích osazen nový oltář, starý zde byl ponechán.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 52

LXII. Na konci října 1780 byl osazen oltář svaté Anny v dominikánském kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích. Obraz maloval a oltář štafíroval František Prokyš, truhlářské a sochařské práce zhotovil Leopold Hueber.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 52

LXIII. Roku 1781 byl nákladem tří koželužských mistrů Vojtěcha Serauera, Lorence Knappa a jeho syna Františka Knappa pořízen oltář svatého Josefa do dominikánského kostela v Českých Budějovicích, který štafíroval a zlatil místní malíř Josef Putz.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 52

LXIV. Roku 1782 byl milostný obraz Panny Marie Budějovické v dominikánském kostele v Českých Budějovicích přenesen na oltář svatého Dominika.

Lucas Bernhard SCHNEIDER: *Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781*, s. 53

b) Fond: Knihy

I. Zápis z jednání ze dne 9. května 1762. Malíř Prokyš překročil smlouvu a na cechovní korouhvi pod obrazy evangelistů připsal jména starších cechu.

nenalezeno, má být uloženo: Kniha protokolů řeznického cechu v Českých Budějovicích od roku 1740, s. 103

Prameny G – Římskokatolická farnost Třeboň

I. Budějovický malíř Prokyš namaloval obraz Blažené Panny Marie na oltář svaté Barbory v boční kapli kostela svatého Jiljí v Třeboni.

Liber memorabilium parochiae Trebonensis, conferiptus ad Aquilino HRDLICŽKA Canonico Regulari Sancti Augustini Trebonae quondam professo AD 1789, pars prima, 86–87

Prameny H – Archiv Národního Muzea

a) Fond: Pozůstalost Františka Matouše

I. Podklady pro přípravu článku o malíři Františku Jakubu Prokyšovi.

Karton 4, sign. 186–189

II. Poznámka o vyúčtování malířské práce provedené na obou stěnách hlavního oltáře kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích z 10. října 1778 za 60 zlatých pro Františka Jakuba Prokyše.

Karton 4, sign. 188 Soupis prací F. J. Prokyše s udáním míst

III. Poznámka o obraze Panny Marie v Borovanech, který musel malíř přemalovat, protože světice měla nohy příliš roztaženy, že to budilo pohoršení (Sdělení Marešovo 16 VI. 1931).

Karton 4, sign. 189 Výpisky z archivních materiálů a literatury k životopisu F. J. Prokyše

IV. Poznámka, Prokyš je (snad) autorem obrazu svaté Barbory v kostele svaté Alžběty v Třeboni.

Karton 4, sign. 189 Výpisky z archivních materiálů a literatury k životopisu F. J. Prokyše

V. Opis zápisu městské rady ze dne 3. října 1770 o Prokyšově provedení štafířské práce v kostele svatého Mikuláše v Českých Budějovicích.

Karton 4, sign. 189 Výpisky z archivních materiálů a literatury k životopisu F. J. Prokyše
originál uložen: SOkA České Budějovice, Fond: Archiv města České Budějovice, Stará spisovna, (nezpracované), Tematická řada: církevní záležitosti, Oltář a socha sv. Jana

VI. Opis vyúčtování malířské práce provedené na obou stěnách hlavního oltáře kostela svatého Mikuláše v Českých Budějovicích z 10. října 1778 za 60 zlatých pro Františka Jakuba Prokyše.

Karton 4, sign. 189 Výpisky z archivních materiálů a literatury k životopisu F. J. Prokyše
originál uložen: SOkA České Budějovice, Fond: Archiv města České Budějovice, Stará spisovna, (nezpracované), Tematická řada: církevní záležitosti, Oltář a socha sv. Jana

Prameny I – Knihovna Národního Muzea

I. Dne 15. března 1754 Malíř František Prokyš poradil Světeckému bylinu ambrožku stlučenou s tabákem, kterou používal jeho otec, malíř ve Slaném, pro zlepšení zraku unaveného od malování, děláni as spravování hodinek zemdlený.

Peter SWIETECZKY: *Allerhand ausgeprobierte ... Arcana, Geheimnussen, Hand- und Kunstgriffe, auch andere Vortheile in allerhand dingen, zusammen gesucht und geschrieben ... 1754*, Lékařsko-hospodářský sborník, sign. V A 13

Prameny J – Národní archiv

a) Fond: Řád kapucínů

I. Zápisy o oslavách blahorečení kapucína Fidela ze Sigmaringen v Českých Budějovicích dne 17. července 1729.

Karton 311, inv. č. 169, sign. A4. nepag.

II. Zápisy o vojenské situaci v okolí Českých Budějovic v době Války o rakouské dědictví.

Karton: 311, inv. č. 169, sign. A4. *Extractus ex Protocollo Conventus Budvicensis 1740–1762*, nepag.

III. Záznam o svěcení kostela Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě v den svátku svatého Jana Křtitele 24. června 1724.

Karton 311, inv. č. 169, sign. A4. *Historia Domestica Conventus Budvicensis Ad Sanctam Annam 1762–1763*, nepag.

IV. Záznam z roku 1758 zmiňující sochu Panny Marie a svatého Josefa v kapucínském kostele v Českých Budějovicích.

Karton 311, inv. č. 169, sign. A4. *Ad Majorem DEI Gloriam S. P. N. Francisci Seraphici decus. S. Religionis Nostra Seraphico Capucinae Emolumentum & Protectricis Nostræ Beatissimæ Virginis MARIÆ Sine labe conceptæ honorem Conscriptæ Sunt Sequentia a Congrega*, nepag.

V. Záznam ze 4. června 1760 o posvěcení zvonu pro věž kapucínského kostela V Českých Budějovicích zlatokorunským opatem Buhumilem Bylanským, který na místo rozbitého odlil místní zvonař Antonín Pögl.

Karton 311, inv. č. 169, sign. A4. *Extractus ex Protocollo Conventus Budvicensis 1740–1762*, nepag.

VI. Roku 1762 byla v kostele kapucínů v Českých Budějovicích vystavěna nová křížová cesta, byl vztyčen nový terciářský oltář Svatého Kříže s Krucifixem a vyobrazením Bolestné Panny Marie a byl pořízen nový tabernákl na hlavní oltář kostela.

Karton 311, inv. č. 169, sign. A4. *Extractus ex Protocollo Conventus Budvicensis 1740–1762*, nepag.

b) Fond: Řád piaristů

I. Dne 13. dubna 1763 byl položen základní kámen nové koleje piaristů v Českých Budějovicích.

Pamětní kniha 1755–1860, inv. č. 470, sign. 204, č. knihy 302, s. 29–32

II. Záznam o svěcení kostela Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě dne 24. června 1763.

Pamětní kniha 1755–1860, inv. č. 470, sign. 204, č. knihy 302, s. 32

III. Dne 14. srpna 1768 posvětil opat cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně Bohumír Bylanský tři nové zvony na věž piaristické koleje v Českých Budějovicích, které odlil Antonín Pögl.

Pamětní kniha 1755–1860, inv. č. 470, sign. 204, č. knihy 302, s. 44

IV. Dne 5. října 1768 posvětil opat cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně Bohumír Bylanský čtvrtý zvon, který byl na věž piaristické koleje v Českých Budějovicích vytažen 29. října.

Pamětní kniha 1755–1860, inv. č. 470, sign. 204, č. knihy 302, s. 45

V. Záznam o svatořečení zakladatele piaristů Josefa Kalasánského, které slavili piaristé v Českých Budějovicích od 21. do 28. srpna 1768.

Pamětní kniha 1755–1860, inv. č. 470, sign. 204, č. knihy 302, s. 40, 45–52

Seznam zkratk

SOA Státní oblastní archiv

SOKA Státní okresní archiv

Seznam literatury

- ADAM 2001 — Petr ADAM: Působení řádu kapucínů v Českých Budějovicích v 18. století. (diplomová práce na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích). České Budějovice 2001
- ANONYMUS 1879 — ANONYMUS: Kostel sv. Anny a bývalý klášter kapucínů v Budějovicích. In: Budivoj 38. České Budějovice 1879
- ARIJČUK 2007 — PETR ARIJČUK: Franz Anton Maulbertsch oder Caspar Franz Sambach ? In: Franz Anton Maulbertsch und Mitteleuropa. Brno 2007
- BERGEROVÁ/BERGER 1971 — Alena BERGEROVÁ – Vlastimil BERGER: Obraz G. Bachmana: Sv. Mikuláš navštěvuje nemocné. In: Výběr 8. České Budějovice 1971
- BIBLÍ SVATÁ 1928 — BIBLÍ SVATÁ. Aneb všechna svatá písmena Starého i Nového zákona. Podle posledního vydání kralického z roku 1613. Praha 1928
- BINDER/SCHINKO 2007 — Milan BINDER / Jan SCHINKO: Budweiser Marktplatz oder Samson – Brunnen Irrstein und 48 Häuser / The square of České Budějovice or Samson's Fountain, the mazing stone and 48 houses. České Budějovice 2007
- BLAŽÍČEK 1948 — Oldřich J. BLAŽÍČEK: Rokoko a konec baroku v Čechách. Praha 1948
- BLAŽÍČEK 1971 — Oldřich J. BLAŽÍČEK: Umění baroku v Čechách. Praha 1971
- BOHÁČ 1995 — Zdeněk BOHÁČ: Poutní místa v Čechách. Praha 1995
- BÖHM/ZDIARSKY 1904 — Wilibald BÖHM / Emmerich ZDIARSKY: Die Stadt Budweis. eine Orts- und Volkskunde. České Budějovice 1904
- BRANIŠ 1900 — Josef BRANIŠ: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese česko-budějovickém. Praha 1900
- BRANIŠ 1909 — Josef BRANIŠ: Obrazy z dějin jihočeského umění. Praha 1909
- BURIAN 1934 — M. BURIAN: Jindřich Matyáš z Thurnu před Českými Budějovicemi. In: Ročenka Vlastivědné společnosti jihočeské. 1934
- BŮŽEK/KUBÍKOVÁ/ZÁLOHA 1995 — Václav BŮŽEK / Anna KUBÍKOVÁ / Jiří ZÁLOHA: Baroko v Českém Krumlově. Katalog výstavy. Třeboň 1995
- BŮŽEK 1996 — Václav BŮŽEK: Aristokratický dvůr a rezidenční město (Český Krumlov mezi 16. až 18. stoletím) in: Život na dvorech barokní šlechty (1600–1750). Opera historica. Svazek 5. České Budějovice 1996

- CICHROVÁ/DVOŘÁČEK 2005 — Kateřina CICHROVÁ / Jiří DVOŘÁČEK: Červený Dvůr. Soužití kulturní památky a psychiatrické léčebny. In: Zprávy památkové péče. Ročník 65. Číslo 4. 2005
- CICHROVÁ/CREMONA/NOVÁKOVÁ 2011 — Kateřina CICHROVÁ / Vicki Ann CREMONA / Lenka NOVÁKOVÁ: Leckteří národové. Schwarzenberská sbírka kostýmních miniatur na zámku Český Krumlov. České Budějovice 2011
- ČERNÝ 2004a — Jiří ČERNÝ: K ikonografii škapulířové kaple v Borovanech. In: Výběr 41. č. 2. České Budějovice 2004
- ČERNÝ 2004b — Jiří ČERNÝ: Poutní místa Českobudějovicka a Novohradsko. České Budějovice 2004
- ČERNÝ 2006 — Jiří ČERNÝ: Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti. České Budějovice 2006
- DEHIO 1941 — Georg DEHIO: Handbuch der deutschen Kunstdenkmäher in der Ostmark Band 2. Oberdonau. Berlin/Wien 1941
- DENKSTEIN 1934 — Vladimír DENKSTEIN: Podíl Č. Budějovic na díle F. A. Maulbertsche. In: Ročenka vlastivědné společnosti jihočeské. České Budějovice 1934
- DENKSTEIN /MATOUŠ 1934 — Vladimír DENKSTEIN / František MATOUŠ: České Budějovice ve starých pohledech. České Budějovice 1934
- DENKSTEIN 1948² — Vladimír DENKSTEIN: Katedrální chrám sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. Praha 1948²
- DENKSTEIN 1979 — Vladimír DENKSTEIN: Dvacátá a třicátá léta v českobudějovickém muzeu. Vzpomínka k stému výročí založení Jihočeského muzea v Českých Budějovicích. In: Jihočeský sborník historický XLVIII/1. České Budějovice 1979
- DIEBELKOVÁ 2004 — Irena DIEBELKOVÁ: Poutní místa v Čechách. Praha 2004
- DVORSKÝ 1989 — Jiří DVORSKÝ (ed.): Dějiny českého výtvarného umění II/2. Praha 1989
- DE VORAGINE 1998 — Jakub DE VORAGINE: Zlatá legenda. Praha 1998
- DUS/POKORNÝ 2001 — Jan A. DUS / Petr POKORNÝ: Neznámá evangelia. Novozákonní apokryfy I. Praha 2001
- FRANTA 1880 — FRANTA František Josef: Okres třeboňský. Nástin statisticko-historický. Svazek IX. Praha 1880

- GARAS 1960 — Klára GARAS: Franz Anton Maulbertsch. 1724–1796. Budapest 1960
- GARAS 1974 — Klára GARAS: Franz Anton Maulbertsch. Wien 1974
- HALL 1991 — James HALL: Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Praha 1991
- HOFFMANNOVÁ/PRAŽÁKOVÁ 2000 — Jaroslava HOFFMANNOVÁ / Jana PRAŽÁKOVÁ: Biografický slovník archivářů českých zemí. Praha 2000
- HONYS 1994 — Vít HONYS: Příspěvek k upřesnění podílu K. I. Dientzenhofera na realizaci poutního kostela Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých Budějovic. In: Zprávy památkové péče. Ročník 54. 1994
- HONYS 1996 — Vít HONYS: Dobrá Voda u Českých Budějovic. Kostel Panny Marie Bolestné. České Budějovice 1996
- HORYNA 1989 — Mojmír HORYNA: Kilián Ignác Dientzenhofer a umělci jeho okruhu. Praha 1989
- HORYNA 1998 — Mojmír HORYNA: Dientzenhoferové. Praha 1998
- JANÁK 1937–1938 — Pavel JANÁK: Fontána českobudějovického náměstí. In: Umění 11. Praha 1937–1938
- KADLEC 2004 — Jaroslav KADLEC: Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni. Praha 2004
- KALISTA 1994 — Zdeněk KALISTA: Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok. Jinočany 1994
- KAMPER 1907 — Jaroslav KAMPER: Václav Vavřinec Reiner. Praha 1907
- KAŠIČKA/LANCINGER 1998 — F. KAŠIČKA / L. LANCINGER: Borovany. Okres České Budějovice. Kostel Navštívení P. Marie se starým konventem býv. Proboštsví augustiniánů kanovníků. Stavebně historický průzkum a architektonické vyhodnocení objektů. Praha 1998 – Nepsáno. Uloženo v archivu Národního památkového ústav. Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích
- KOPÁČEK 1998 — Jiří KOPÁČEK (ed.): Encyklopedie Českých Budějovic. České Budějovice 1998
- KOTALÍK 1998a — Jiří Tomáš KOTALÍK: Dietrich Josef. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- KOTALÍK 1998b — Jiří Tomáš KOTALÍK: Malířství. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998

- KOTALÍK/LIPOLD 1998 — Jiří Tomáš KOTALÍK / Jiří LIPOLD: Samsonova kašna. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- KOVÁŘ/KOBLASA 1998 — Daniel KOVÁŘ / Pavel KOBLASA: Ulicemi města Českých Budějovic. Jelmo 1998
- KOVÁŘ 2006a — Daniel KOVÁŘ: Budějovický poutník aneb Českými Budějovicemi ze všech stran. Praha 2006
- KOVÁŘ 2006b — Daniel KOVÁŘ: České Budějovice. II. díl. Předměstí. Praha – Litomyšl 2006
- KOVÁŘ 2008 — Daniel KOVÁŘ: Českobudějovicko. II. Pravý břeh Vltavy. České budějovice 2008
- KROPÁČEK 1956 — Jiří KROPÁČEK: Alšova jihočeská galerie – Hluboká nad Vltavou. Hluboká nad Vltavou 1956
- KUBÁK 1973 — Jaroslav KUBÁK: Topografie města Českých Budějovic. 1540–1800. České Budějovice 1973
- KUBÍKOVÁ 1993 — ANNA KUBÍKOVÁ: Zrcadlový a Maškarní sál českokrumlovského zámku. in: Zprávy památkové péče. Ročník 53. 1993
- KUBÍKOVÁ 1996 — Anna KUBÍKOVÁ: Barokní přestavby českokrumlovského zámku. in: Život na dvorech barokní šlechty (1600–1750). Opera historica. Svazek 5. České Budějovice 1996
- KUČA 1996 — Karel KUČA: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 1996
- KUTHAN 1975 — Jiří KUTHAN: Gotická architektura v jižních Čechách. Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II. Praha 1975
- KVĚTOVÁ 2011 — Miroslava KVĚTOVÁ: Kronika českobudějovického měšťana Adriana Adalberta Battisty (1463–1656). (diplomová práce na Filosofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích). České Budějovice 2011
- LAVIČKA 2009 — Roman LAVIČKA: Českokrumlovský kostel sv. Víta v pozdním středověku. In: Studia Mediaevalia Bohemica. Číslo 1. Praha 2009
- LIPOLD 1998 – Jiří LIPOLD: Vodovody a vodojemy. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- MÁDL/VÁCHA 2007 — Martin MÁDL / Štěpán VÁCHA: Barokní nástěnné malby ve Zlaté Koruně. In: Klášter Zlatá Koruna. Dějiny – Památky – Lidé. Martin Gaži (ed.). České Budějovice 2007

- MAREŠ/SEDLÁČEK 1900 — František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese třeboňském. Praha 1900
- MAREŠ/SEDLÁČEK 1913 — František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese prachatickém. Praha 1913
- MAREŠ/SEDLÁČEK 1918 — František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese krumlovském. Praha 1918
- MARSA 1993 — Jiří MARSA: Katedrální chrám sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. České Budějovice 1993
- MARTAN/ MARTAN 1997 — Alois MARTAN / Martin MARTAN: Nové poznatky o závěsných obrazech z kostela Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě u Českých Budějovic. In: Zprávy památkové péče. Ročník 57. 1997
- MATOUŠ 1937 — František MATOUŠ: Webrovy oltáře a kazatelna v Netolicích. In: Umění XI. Sborník pro českou výtvarnou práci. Praha 1937
- MATOUŠ 1938 — František MATOUŠ: František Jakub Prokyš. Barokní malíř jihočeský. I. Život. In: Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1937 a 1938. Praha 1938
- MATOUŠ 1939 — František MATOUŠ: František Jakub Prokyš. Barokní malíř jihočeský. I. Život. Zvláštní otisk Ročenky Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1937 a 1938. Praha 1939
- MATOUŠ 1940 — František MATOUŠ: Panorama jihočeských kostelů a církevních památek. Praha 1940
- MATOUŠ 1941 — František MATOUŠ: Panorama jihočeských kostelů a církevních památek. Praha 1941
- MATOUŠ 1946 — František MATOUŠ: Třeboň. Praha 1946
- MATOUŠ 1972 — František MATOUŠ: Třeboň. Praha 1972
- MAXOVÁ/NEJDLY/ZAHRADNÍK 2009 — Ivana MAXOVÁ / Vratislav NEJDLY / Pavel ZAHRADNÍK: Mariánské trojiční a další světecké sloupy a pilíře v jihočeském kraji (okresy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Třeboň). Praha 2009
- MENCL 1948 — Václav MENCL (red.): Český Krumlov. Jeho život a umělecký růst. Praha 1948
- MILITKÝ/KOTALÍK/THOMA 1998 — Jiří MILITKÝ / Jiří Tomáš KOTALÍK / Juraj THOMA: Radnice. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998

- MÜLLER 1991 — Jan MÜLLER: Významné osobnosti regionu. 1400–1945. (30). Bohumír Bylanský (1724–1788). In: Českobudějovicko. Číslo 39. 27. září 1991
- MÜLLER 1995 — Jan MÜLLER: Český Krumlov ve znamení baroka. Proměna Kvítkova Dvora za vlády Josefa Adama ze Schwarzenberku. In: Českokrumlovské listy 2, Číslo 204. 1. září 1995
- MÜLLER 1999 — Jan MÜLLER: Český Krumlov v umělecko-historické literatuře, bilance a perspektivy. In: Průzkumy památek 6. Svazek II. Praha 1999
- MÜLLER 2010 — Jan MÜLLER: Přemítání o Samsonovi a jeho českobudějovické kašně. In: Památky jižních Čech 3. České Budějovice 2010
- NAŇKOVÁ 1960 — Věra NAŇKOVÁ: K činnosti umělců 18. století v Čechách. In: Umění 8, Praha 1960
- NEJEDLÝ 2011 — Vratislav NEJEDLÝ: Mariánské, trojiční a další světecké sloupy v českých zemích. In: Zprávy památkové péče. Ročník 71. Číslo 5. 2011
- NEUMANN 1974² — Jaromír NEUMANN: Český barok. 2. rozšířené vydání. Praha 1974
- NOVÁKOVÁ/SUCHÝ 2009 — Renata NOVÁKOVÁ / Pavel SUCHÝ: Opatovický mlýn na Zlaté stoce. Praha 2009
- NOVOTNÝ/THOMA 1998 — Miroslav NOVOTNÝ / Juraj THOMA: Morový špitál s kostelem Nejsvětější Trojice. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- NOVOTNÝ 1998 — Miroslav NOVOTNÝ: Války o rakouské dědictví. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- OLŠAN 2010 — Jiří OLŠAN: Zahrady v obrazu města a krajiny Českého Krumlova. Od středověkých počátků do roku 1918. In: Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví. Martin GAŽI (ed.). České Budějovice 2010
- OVIDIUS 1998³ — OVIDIUS Publius Naso: Proměny / Metamorphoses. Praha 1998³
- PAVEL 1965 — Jakub PAVEL: České Budějovice. Praha 1965
- PAVEL/ŠAMÁNKOVÁ 1979² — Jakub PAVEL / Eva ŠAMÁNKOVÁ: České Budějovice. 2. přepracované vydání. Praha 1979²
- PAVELEC/CICHROVÁ 2008 — Petr PAVELEC / Kateřina CICHROVÁ: Bellaria. František Jakub Prokyš. Rokokový malíř. České Budějovice 2008

- PAVELEC 2008 — Petr PAVELEC: „Schwarzenberský“ malíř František Jakub Prokyš. In: Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii. Martin GAŽI (ed.). České Budějovice 2008
- PICINELLO 1687 — Philippo PICINELLO: Mundus symbolicus, in emblematum universitate formatus, explicatus, et tam sacris, quàm profanis eruditionibus ac sententiis illustratus subministrans oratoribus, praedicatoribus, academicis, poetis &c. innumera conceptuum argumenta idiomate italico conscriptus à Reverendissimo Domino, Philippo Picinello ... ; nunc verò justo volumine auctus & in latinum traductus à R.D. Augustino Erath ... Coloniae Agrippinae 1687
- PLETZER 1959 — Karel PLETZER: Českobudějovicko. Oblastní turistický průvodce 7. Praha 1959
- PLETZER 1961 — Karel PLETZER: Plán a veduta Českých Budějovic z roku 1783. In: Zprávy muzeí Jihočeského kraje. České Budějovice 1961
- PLETZER 1962 — Karel PLETZER: Nový pohled na České Budějovice a Dobrou Vodu ze začátku 18. století. In: Zprávy muzeí Jihočeského kraje. České Budějovice 1962
- PLETZER 1971 — Karel PLETZER: Nedochované obrazy Karla Škréty v Českých Budějovicích. In: Výběr 8. České Budějovice 1971
- PLETZER 1973 — Karel PLETZER: Českobudějovičtí malíři a sochaři na Českokrumlovsku v 17. a 18. století. Doplnky a opravy ke slovníku výtvarných umělců. In: Výběr 10. České Budějovice 1973
- PLETZER 1977 — Karel PLETZER: Českobudějovičtí zvonáři 17. a 18. století. In: Jihočeský sborník historický XLVI. České Budějovice 1977
- PLETZER 1992 — Karel PLETZER: Českobudějovičtí výtvarní umělci v 17. a 18. století. In: Jihočeský sborník historický LX/LXI. České Budějovice 1992
- PLETZER 1993a — Karel PLETZER: Sochař Leopold Hueber a řezbář Jakub Hueber v Č. Budějovicích. In: Výběr 30. České Budějovice 1993
- PLETZER 1993b — Karel PLETZER: Trojí tradice Dobré Vody u Českých Budějovic (hornická, poutnická, lázeňská). In: Českobudějovické listy. 17. prosince 1993
- PLETZER 1994 — Karel PLETZER: České Budějovice in flagranti. (Úvod knihy fotografií Michaela TŮMY). České Budějovice 1994
- PLETZER 1997 — Karel PLETZER: Poustevníci u Dobré Vody žili po sedm desetiletí. In: Českobudějovické listy. 12. srpna 1997

- PLETZER 1998 — Karel PLETZER: Dominikánský konvent. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- PLETZER 1998 — Karel PLETZER: Prokyš František Jakub. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- PLETZER/KOVÁŘ 1998 — Karel PLETZER / Daniel KOVÁŘ: Zvony. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- PODLAHA/ŠITTLER 1898 — Antonín PODLAHA / Eduard ŠITTLER: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese milevském. Praha 1898
- PODLEŠÁK 1998 — Jan PODLEŠÁK: Židé. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- POCHE 1977 — Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 1 [A/J]. Praha 1977
- POCHE 1978 — Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 2 [K/O]. Praha 1978
- POCHE 1980 — Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 3 [P/Š]. Praha 1980
- POCHE 1982 — Emanuel POCHE (ed.): Umělecké památky Čech 4 [T/Ž]. Praha 1982
- POZZO 1693 — Andrea POZZO: Rules and examples of perspective proper for painters and architects, etc. Rome 1693
- PREISS 1970 — Pavel PREISS: Václav Vavřinec Reiner. Praha 1970
- PREISS 2007 — Pavel PREISS: Pod Minerviným štítem. Kapitoly o rakouském umění ve století osvícenství a jeho vztahu ke Království českému. Praha 2007
- PREISS 2008 — Pavel PREISS: Kořeny a letorosty. Výtvarné kultury baroka v Čechách. Praha 2008
- RAMEŠ 2008 — Václav RAMEŠ: Proměny Schwarzenberského panství v Čechách. In: Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii. Martin GAŽI (ed.). České Budějovice 2008
- REBAN 1918 — Karel REBAN: Po stopách sv. Auratiana, patrona města Čes. Budějovic. In: Časopis katolického duchovenstva 1918, č. 59
- RICHTER 1859 — Ernst Franz RICHTER: Kurzgefaßte Geschichte der k. befreiten allezeit getreuen Berg- und Kreisstadt Böhmisch-Budweis. České Budějovice 1859
- ROYT 1999 — Jan ROYT: Obraz a kult v Čechách v 17. a 18. století. Praha 1999

- ROYT 2000 — Jan ROYT: Zahrada mariánská. Mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století. Sušice 2000
- ROYT 2001 — Jan ROYT: Poslové nebes. Sušice 2001
- ROYT 2004 — Jan ROYT: Memento mori! Smrt jako brána k věčnosti ve výtvarném umění. Kašperské Hory 2004
- ROYT 2006 — Jan ROYT: Slovník biblické ikonografie. Praha 2006
- RULÍŠEK 1993 — Hynek RULÍŠEK: Auracián. In: České nebe. Slovník českých patronů. Hluboká nad Vltavou 1993
- RULÍŠEK 2005 — Hynek RULÍŠEK: Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie. Hluboká nad Vltavou 2005
- SCHAUBER/SCHINDLER 1997 — Vera SCHAUBER / Hanns Michael SCHINDLER: Rok se svatými. Kostelní Vydří 1997
- SKRUŽNÝ 1996 — Ludvík SKRUŽNÝ: Atributy vybraných postav, světců a blahoslavených. Čelákovice 1996
- SLAVÍČEK 2006 — Lubomír SLAVÍČEK: Prokyš. In: Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky. Anděla HOROVÁ (ed.) Praha 2006
- SRNENSKÁ 1982 — Dagmar SRNENSKÁ: Francúzska rokoková grafika. Bratislava 1982
- SOMMER 1841 — Johann Gottfried SOMMER: Böhmen IX. Budweiser Kreis. Prag 1841
- SOUKUP 1910 — Josef SOUKUP: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese píseckém. Praha 1910
- STEGMANN 1892 — Johann STEGMANN: Geschichte der Wasserversorgung der Stadt Budweis. České Budějovice 1892
- STEINEROVÁ 2002 — Veronika STEINEROVÁ: Andrea Altomonte. Architekt vídeňského pozdního baroka a jeho činnost na českých panstvích Schwarzenbergů. (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2002
- STORM 1994 — Vojtěch STORM: Koláž pro biskupa Schaffgotsche. In: Výběr 31. České Budějovice 1994
- ŠORM/KRAJČA 1939 — Antonín ŠORM / Antonín KRAJČA: Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě. Praha 1939

- THOMA 1998 — Juraj THOMA: kapucínský konvent u kostela sv. Anny. In: Encyklopedie Českých Budějovic. Jiří KOPÁČEK (ed.). České Budějovice 1998
- TOMAN 1936² — Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců. 2. rozšířené vydání. Praha 1936²
- TOMAN 1950³ — Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců. 3. rozšířené vydání. Praha 1950³
- VAČKÁŘ 1867 — Josef VAČKÁŘ: Dějiny někdejší slavné Řeholní kanonie svatého Augustina v Třeboni a některé památnosti tohoto starobylého města. Řeholní kanonie svatého Augustina v Třeboni. Praha 1867
- VILÍMKOVÁ 1986 — Milada VILÍMKOVÁ: Stavitelé paláců a chrámů. Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové. Praha 1986
- VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997 — Pavel VLČEK / Petr SOMMER / Dušan FOLTÝN: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1997
- VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 2002² — Pavel VLČEK / Petr SOMMER / Dušan FOLTÝN: Encyklopedie českých klášterů. Praha 2002²
- VLČEK 2004 — Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2004
- VOLF 1961 — M. VOLF: Pokus budějovického patriciátu připojit se k českému povstání r. 1618. In: Společnost přátel starožitností LXIX. 1961
- VOLLMER 1933 — Hans VOLLMER: Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart 27/28. Leipzig 1933
- VOŘÍŠEK 2008 — Martin VOŘÍŠEK: Kapela Schwarzenberské gardy v Českém Krumlově. (disertační práce na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity). Brno 2008
- WATZL 1910 — Josef WATZL: Unserer Lieben Frauen Opferung. Ursprung und Geschichte des altherwürdigen Madoddenbildes in der Kirche der PP. Redemptoristen in Budweis. České Budějovice 1910
- WIRTH 1957 — Zdeňek WIRTH (ed.): Umělecké památky Čech. Praha 1957
- ZADRAŽIL 1985 — Pavel ZADRAŽIL: Jihočeský malíř František Jakub Prokyš. 1713–1791 (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 1985
- ZADRAŽIL 1991 — Pavel ZADRAŽIL: František Jakub Prokyš (1713–1791) a výtvarné umění na Českokrumlovsku v letech 1745–1782. In: Českokrumlovsko. Číslo 28. 12. července

1991 / Číslo 31. 2. srpna 1991 / Číslo 32. 9. srpna 1991 / Číslo 33. 16. srpna 1991 / Číslo 34. 23. srpna 1991 / Číslo 35. 30. srpna 1991 / Číslo 36. 6. září 1991 / Číslo 37. 13. září 1991 / Číslo 38. 20. září 1991

ZÁLOHA 1994 — Jiří ZÁLOHA: O malíři Josefu Ledererovi. In: Výběr 31. České Budějovice 1994

ZÁTKA 1937 — Vlastislav ZÁTKA: Sbírká Dra. Vlastislava Zátky v Českých Budějovicích. České Budějovice 1937

ZEITHAMMER 1904 — Leopold M. ZEITHAMMER: České Budějovice a okolí. 1904

ZÍBRT 1918 — Čeněk ZÍBRT: Petra Světeckého z Černic Arcana z r. 1754. in: Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. č. 48. Praha 1918

Internetové odkazy

<http://geo-cz.com/mikulas05/index.htm>, vyhledáno 25. května 2012

<http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2010-roc-62/04-2010/po-kom-se-jmenuje-70-630.htm>, vyhledáno 13. ledna 2011

<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/49.7.46>, vyhledáno 15. ledna 2012

<http://kk.haum-bs.de/?id=j-c-weigel-exc-ab3-0175>, vyhledáno 23. prosince 2011

Seznam vyobrazení

1. O – 1. **Panna Maria Karmelská**, 1748, olej na plátně, 300 x 170 cm, Borovany, Škapulířová kaple, hlavní oltář, foto: archiv autora
2. O – 2. **Relikviář svatého Jana Nepomuckého**, 1754, olej na plátně, Třeboň, kaple svatého Jana Nepomuckého, nástavec oltáře, foto: archiv autora
3. O – 2. **Svatý Jan Nepomucký**, 1754, olej na plátně, 110 x 72 cm, Třeboň, kaple svatého Jana Nepomuckého, oltář, foto: archiv autora
4. O – 4., O – 5. **Oltář svatého Víta**, 1761, Třeboň, kaple svatého Víta, foto: archiv autora
5. O – 6. **Portrét borovanského probošta Augustina Dubenského**, 1764, olej na plátně, 119 x 91 cm, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, depozitář, inventární číslo O 115, foto: archiv autora
6. O – 7. **Hlavní oltář Nanebevzetí Panny Marie**, 1765, Netolice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, foto: archiv autora
7. O – 10. **Svatý Bonaventura**, 1773, olej na plátně, 159 x 69,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, expozice barokního umění v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech, inventární číslo O 2249, foto: Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou
8. O – 8. **Svatá Anna vyučuje Pannu Marii**, 1773, olej na plátně, 330 x 184 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, expozice barokního umění v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech, inventární číslo O 2247, foto: Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou
9. O – 9. **Svatý Fidel ze Sigmaringen**, 1773, olej na plátně, 159 x 69,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, expozice barokního umění v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech, inventární číslo O 2248, foto: Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou
10. O – 12. **Svatý František z Assisi**, 1773, tempera na dřevě, 158 x 68,8 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo O 2538, foto: archiv autora

11. O – 11. **Svatý Augustin**, 1773, tempera na dřevě, 158 x 68,8 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo O 2537, foto: archiv autora
12. O – 13. **Svatý Petr**, 1773, olej na dřevě, malba 53 x 30 cm, deska 102,5 x 48 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo O 2251, foto: archiv autora
13. O – 14. **Svatý Pavel**, 1773, olej na dřevě, malba 53 x 29 cm, deska 102,5 x 48 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo O 2250, foto: archiv autora
14. O – 15. **Svatý Ubald**, 1777, olej na plátně, soukromá sbírka, foto: archiv majitele
15. O – 16. **Archanděl Michael**, 1778, olej na plátně, Horní Záhoří, kostel archanděla Michaela, hlavní oltář, foto: archiv autora
16. O – 17. **Immaculata**, 1778, olej na plátně, Horní Záhoří, kostel archanděla Michaela, severní boční oltář, foto: archiv autora
17. O – 18. **Svatý Josef**, olej na plátně, Horní Záhoří, kostel archanděla Michaela, jižní boční oltář, foto: archiv autora
18. O – 19., O – 20. **Oltář svaté Barbory**, 1780, Třeboň, kostel svatého Jiljí, kaple svaté Barbory, foto: archiv autora
19. O – 19. **Pieta „Blažená Panna Maria“**, rytec Jan Balzer, Liber memorabilium parochiae Trebonensis, conferiptus ad Aquilino HRDLICŽKA Canonico Regulari Sancti Augustini Trebonae quondam professo AD 1789, pars prima, 87, foto: archiv autora
20. O – 21. **Svatá Anna Samátřetí**, 1780, olej na plátně, 320 x 170 cm, České Budějovice, kostel Obětování Panny Marie, kaple svaté Anny, oltář, foto: archiv autora
21. O – 22. **Nanebevzetí Panny Marie**, 1780, olej na plátně, Bechyně, kostel Nanebevzetí Panny Marie, severní stěna lodi, foto: archiv autora
22. O – 23. **Svatý Filip**, olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo 259, foto: archiv autora

23. O – 24. **Svatý Matouš**, olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo 260, foto: archiv autora
24. O – 25. **Svatý Jan Evangelista**, olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo 261, foto: archiv autora
25. O – 26. **Svatý Juda Tadeáš**, olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo 262, foto: archiv autora
26. F – 1. **Panna Maria Škapulířová**, 1748, nástěnná malba, Borovany, Škapulířová kaple, kupole v lodi, foto: Tomáš Záhoř
27. F – 1. „**OMNIBUS OMNIA**“, Škapulířová kaple, pendentiv pod kupolí v lodi, foto: archiv autora
28. F – 1. **Andílek**, Škapulířová kaple, klenba presbytáře, foto: archiv autora
29. F – 2. **Čtyři scény ze života Panny Marie s iluzivní kupolí**, 1748, nástěnná malba, Borovany, kostel Navštívení Panny Marie, kupole v presbytáři, foto: archiv autora
30. F – 2. **Zvěstování**, kostel Navštívení Panny Marie, kupole v presbytáři, foto: archiv autora
31. F – 3. **Andílek s nástroji Kristova umučení (třtina, džbán s vodou, umyvadlo a plátno)**, 1748, nástěnná malba, Borovany, kostel Navštívení Panny Marie, klenba sakristie, foto: archiv autora
32. F – 3. **Nejsvětější svátost oltářní**, kostel Navštívení Panny Marie, klenba sakristie, foto: archiv autora
33. F – 4. **Alegorie Podzimu**, 1752, nástěnná malba, Český Krumlov, zahrada zámku, Hudební pavilon, foto: archiv autora
34. F – 5. **Kaple u cesty na Křížovou horu**, 1753–1755, nástěnná malba, Český Krumlov, Křížová hora, kaple, foto: archiv autora
35. F – 6. **Hlavní sál**, 1755–1757, nástěnná malba, Český Krumlov, zahrada zámku, letohrádek Bellaria
36. F – 6. **Letící putti**, letohrádek Bellaria, galerie, foto: archiv autora

37. F – 6. **Alegorie Malířství**, letohrádek Bellaria, hlavní sál, foto: archiv autora
38. F – 6. **L'Été – Der Somer**, Johann Esaias Nilson, Grafická sbírka Národní galerie v Praze, inventární číslo R 176998, foto: archiv autora
39. F – 6. **Le Jardin Magnifique**, Johann Esaias Nilson, Grafická sbírka Národní galerie v Praze, inventární číslo R 59953, foto: archiv autora
40. F – 6. **Pohled do zahrady**, letohrádek Bellaria, salónek, foto: archiv autora
41. F – 6. **Les Printems – Der Frühling**, Johann Esaias Nilson, Grafická sbírka Národní galerie v Praze, inventární číslo R 59946, foto: archiv autora
42. F – 6. **Galantní pár**, anonym, 2. polovina 18. století, katalog Dorotheum - Alte Meister, 15. 12. 2009
43. F – 6. **Alegorie Sochařství**, letohrádek Bellaria, hlavní sál, foto: archiv autora
44. F – 7. **Orientálec**, 1757, nástěnná malba, Český Krumlov, zámek, Orientální kabinet, foto: archiv autora
45. F – 8. **Iluzivní krb s nástavcem**, 1757, nástěnná malba, zámek Červený Dvůr, velký sál, foto: archiv autora
46. F – 8. **Malíř**, zámek Červený Dvůr, velký sál, foto: archiv autora
47. F – 8. **Žena se slunečníkem na slonovi a v doprovodu třech služebníků**, Johann Christoph Weigel, Herzog Anton Ulrich-Museum, sign. JCWeigel Verlag AB 3.175 (<http://kk.haum-bs.de/?id=j-c-weigel-exc-ab3-0175>)
48. F – 8. **Muž na slonovi**, zámek Červený Dvůr, velký sál, foto: archiv autora
49. F – 9. **Hráči karet**, 1757, nástěnná malba, Český Krumlov, Kvítkův dvůr, velký sál, foto: archiv autora
50. F – 9. **Přerušovaný spánek**, "François Boucher: The Interrupted Sleep (49.7.46)". In Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000–. (<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/49.7.46> (June 2011))

51. F – 9. **Přerušený spánek**, Kvítkův dvůr, velký sál, foto: archiv autora
52. F – 10. **Předání ostatku svatého Víta císařem Jindřichem svatému Václavovi**, 1761–1762, nástěnná malba, Třeboň, kaple svatého Víta, klenba, foto: archiv autora
53. F – 11. **Dva andělci se třemi melouny na jednom stvolu**, 1763, nástěnná malba, České Budějovice, kostel Nejsvětější Trojice, klenba, foto: archiv autora
54. F – 11. **Abrahám se třemi anděly na prahu svého domu**, kostel Nejsvětější Trojice, klenba, foto: archiv autora
55. F – 12. **Tobiáš s andělem na břehu moře**, 1765, nástěnná malba, Zlatá Koruna, kaple Andělů Strážných, klenba, foto: archiv autora
56. F – 13. **Tři postavy nad krbem**, 1765, nástěnná malba, Český Krumlov, prelatura, velký sál, foto: archiv autora
57. F – 14. **Andělé troubící k poslednímu soudu**, 1777, nástěnná malba, Český Krumlov, kostel svatého Víta, kaple Vzkříšení, klenba, foto: archiv autora
58. F – 15. **Andílek**, 1777, nástěnná malba, Třeboň, Opatovický mlýn, kaple svatého Ubalda, foto: archiv autora
59. J – 1. **Návrh oltáře Nejsvětější Trojice**, 1763, lavírovaná perokresba na papíře, Státní okresní archiv České Budějovice, Fond: Děkanský úřad České Budějovice, B spisy, kart. 5, sign. II/1/A–18 Akta týkající se zřízení oltáře sv. Kříže, foto: archiv autora
60. J – 2. **Veduta dominikánského kláštera v Českých Budějovicích „Prospectus Conventus Budovicensis Sac: Ord. Predic A 1774 excusus“**, 1774, mědirytina, Lucas Bernhard SCHNEIDER: Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781, foto: archiv autora
61. P – 1. **Bůh Otec**, olej na plátně, Borovany, Škapulířová kaple, nástavec hlavního oltáře, foto: archiv autora
62. P – 2. **Svatá Anna vyučuje Pannu Marii**, olej na plátně, 129 x 95 cm, Borovany, kostel Navštívení Panny Marie, boční oltář svaté Anny, foto: archiv autora

63. P – 3. **Vývěsní štít lékárny**, olej na dřevě, Regionální muzeum v Českém Krumlově, archiv: Regionálního muzea v Českém Krumlově
64. P – 4. **Svatý Jan Nepomucký**, olej na plátně, České Budějovice, kostel Obětování Panny Marie, sakristie, foto: archiv autora
65. P – 5. **Svatý Josef Kalasánský**, olej na plátně, České Budějovice, kostel Obětování Panny Marie, sakristie, foto: archiv autora
66. P – 6. **Růžencová Panna Maria**, 1760, olej na plátně, Chvalšiny, kostel svaté Máří Magdaleny, kaple Růžencové Panny Marie, oltář, foto: archiv autora
67. P – 7. **Svatý Bartoloměj**, olej na plátně, 68 x 56 cm, Vyšší Brod, klášter cisterciáků, obrazárna, foto: archiv autora
68. P – 8. **Hlava evangelisty**, olej na plátně, 68 x 56 cm, Vyšší Brod, klášter cisterciáků, obrazárna, foto: archiv autora
69. P – 9. **Starý erb města České Budějovice**, lavírovaná perokresba, Lucas Bernhard SCHNEIDER: Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781, foto: archiv autora
70. P – 9. **Povýšený erb města České Budějovice císařem Ferdinandem III.**, lavírovaná perokresba, Lucas Bernhard SCHNEIDER: Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781, foto: archiv autora

Obrazová příloha

1. O - 1. **Panna Maria Karmelská**, 1748, olej na plátně, 300 x 170 cm, Borovany, Škapulířová kaple, hlavní oltář

2. O - 2. Relikviář svatého Jana Nepomuckého, 1754, olej na plátně, Třeboň, kaple svatého Jana Nepomuckého, nástavec oltáře

3. O - 2. Svatý Jan Nepomucký, 1754, olej na plátně, 110 x 72 cm, Třeboň, kaple svatého Jana Nepomuckého, oltář

4. O - 4., O – 5. **Oltář svatého Víta**,
1761, Třeboň, kaple svatého Víta

5. O - 6. **Portrét borovanského probosťa
Augustina Dubenského**, 1764, olej na
plátně, 119 x 91 cm, Jihočeské muzeum
v Českých Budějovicích, depozitář,
inventární číslo O 115

6. O - 7. **Hlavní oltář Nanebevzetí
Panny Marie**, 1765, Netolice, kostel
Nanebevzetí Panny Marie

7. O - 10. **Svatý Bonaventura**, 1773, olej na plátně, 159 x 69,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, expozice barokního umění v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech, inventární číslo O 2249

8. O - 8. **Svatá Anna vyučuje Pannu Marii**, 1773, olej na plátně, 330 x 184 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, expozice barokního umění v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech, inventární číslo O 2247

9. O – 9. **Svatý Fidel ze Sigmaringen**, 1773, olej na plátně, 159 x 69,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, expozice barokního umění v bývalém augustiniánském klášteře v Borovanech, inventární číslo O 2248

10. O - 12. **Svatý František z Assisi**, 1773, tempera na dřevě, 158 x 68,8 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo O 2538

11. O - 11. **Svatý Augustin**, 1773, tempera na dřevě, 158 x 68,8 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo O 2537

12. O - 13. **Svatý Petr**, 1773, olej na dřevě, malba 53 x 30 cm, deska 102,5 x 48 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo O 2251

13. O - 14. **Svatý Pavel**, 1773, olej na dřevě, malba 53 x 29 cm, deska 102,5 x 48 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo O 2250

14. O - 15. **Svatý Ubald**, 1777, olej na plátně, soukromá sbírka

15. O - 16. **Archanděl Michael**, 1778, olej na plátně, Horní Záhoří, kostel archanděla Michaela, hlavní oltář

16. O - 17. **Immaculata**, 1778, olej na plátně, Horní Záhoří, kostel archanděla Michaela, severní boční oltář

17. O - 18. **Svatý Josef**, olej na plátně, Horní Záhoří, kostel archanděla Michaela, jižní boční oltář

18. O - 19., O - 20. Oltář svaté Barbory,
1780, Třeboň, kostel svatého Jiljí, kaple
svaté Barbory

19. O - 19. Pieta „Blažená Panna Maria“,
rytec Jan Balzer, Liber memorabilium
parochiae Trebonensis, conferiptus ad
Aquilino HRDLICŽKA Canonico Regulari
Sancti Augustini Trebonae quondam
professo AD 1789, pars prima, 87

*Effigies Dolorosæ Matris Dei in Capella
S. Barbaræ Can. Reg. Lat. S. August. Trebonæ.*

20. O - 21. **Svatá Anna Samátřetí**, 1780, olej na plátně, 320 x 170 cm, České Budějovice, kostel Obětování Panny Marie, kaple svaté Anny, oltář

21. O - 22. **Nanebevzetí Panny Marie**, 1780, olej na plátně, Bechyně, kostel Nanebevzetí Panny Marie, severní stěna lodi

22. O - 23. **Svatý Filip**, olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo 259

23. O - 24. **Svatý Matouš**, olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo 260

24. O - 25. **Svatý Jan Evangelista**, olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo 261

25. O - 26. **Svatý Juda Tadeáš**, olej na lepence, 45,5 x 35,5 cm, Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, depozitář, inventární číslo 262

26. F - 1. **Panna Maria Škapulířová**, 1748, nástěnná malba, Borovany, Škapulířová kaple, kopule v lodi

27. F - 1. „**OMNIBUS OMNIA**“, Škapulířová kaple, pendentiv pod kopulí v lodi

28. F - 1. **Andílek**, Škapulířová kaple, klenba presbytáře

29. F - 2. **Čtyři scény ze života Panny Marie s iluzivní kopulí**, 1748, nástěnná malba, Borovany, kostel Navštívení Panny Marie, kopule v presbytáři

30. F - 2. **Zvěstování**, kostel Navštívení Panny Marie, kopule v presbytáři

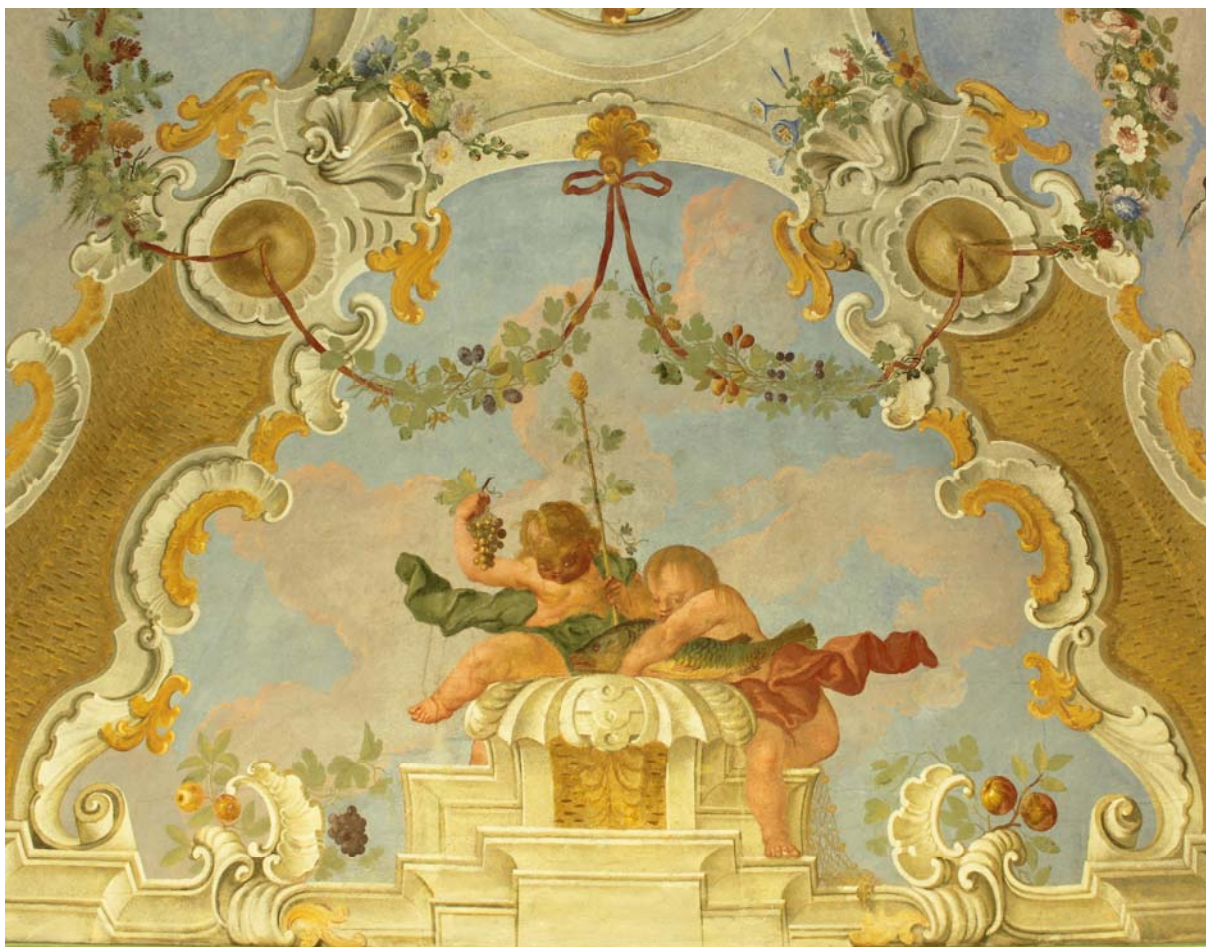

31. F - 3. **Andílek s nástroji Kristova umučení (třtina, džbán s vodou, umyvadlo a plátno), 1748, nástěnná malba, Borovany, kostel Navštívení Panny Marie, klenba sakristie**

32. F - 3. **Nejsvětější svátost oltářní, kostel Navštívení Panny Marie, klenba sakristie**

33. F - 4. **Alegorie Podzimu**, 1752, nástěnná malba, Český Krumlov, zahrada zámku, Hudební pavilon

34. F - 5. **Kaple u cesty na Křížovou horu**, 1753–1755, nástěnná malba, Český Krumlov, Křížová hora, kaple

35. F - 6. **Hlavní sál**, 1755–1757, nástěnná malba, Český Krumlov, zahrada zámku, letohrádek Bellaria

36. F - 6. **Letící putti**, letohrádek Bellaria, galerie

37. F - 6. **Alegorie Malířství**, letohrádek Bellaria, hlavní sál

38. F - 6. **L'Été - Der Sommer**, Johann Esaias Nilson, Grafická sbírka Národní galerie v Praze, inventární číslo R 176998

39. F - 6. **Le Jardin Magnifique**, Johann Esaias Nilson, Grafická sbírka Národní galerie v Praze, inventární číslo R 59953

40. F - 6. **Pohled do zahrady**, letohrádek Bellaria, salónek

41. F - 6. **Les Printems**
– **Der Frühling**, Johann
Esaias Nilson, Grafická
sbírka Národní galerie
v Praze, inventární
číslo R 59946

42. F - 6. **Galantní pár**,
anonym, 2. polovina
18. století, katalog
Dorotheum - Alte
Meister, 15. 12. 2009

43. F - 6. **Alegorie
Sochařství**, letohrádek
Bellaria, hlavní sál

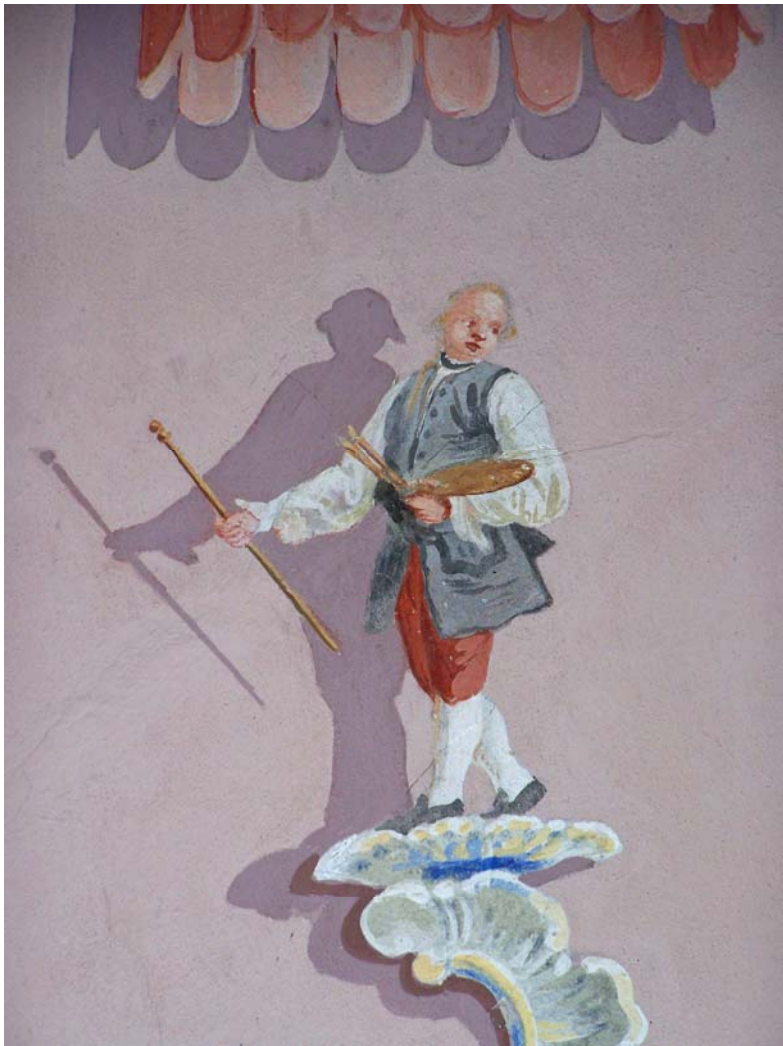

44. F - 7. **Orientálec**, 1757, nástěnná malba, Český Krumlov, zámek, Orientální kabinet

45. F - 8. **Iluzivní krb s nástavcem**, 1757, nástěnná malba, zámek Červený Dvůr, velký sál

46. F - 8. **Malíř**, zámek Červený Dvůr, velký sál

47. F - 8. **Žena se slunečníkem na slonovi a v doprovodu třech služebníků**, Johann Christoph Weigel, Herzog Anton Ulrich-Museum, sign. JCWeigel Verlag AB 3.175

48. F - 8. **Muž na slonovi**, zámek Červený Dvůr, velký sál

49. F - 9. **Hráči karet**, 1757, nástěnná malba, Český Krumlov, Kvítkův dvůr, velký sál

50. F - 9. **Přerušný spánek**, "François Boucher: The Interrupted Sleep (49.7.46)". In Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art

51. F - 9. **Přerušný spánek**, Kvítkův dvůr, velký sál

52. F - 10. **Předání ostatku svatého Víta císařem Jindřichem svatému Václavovi**, 1761–1762, nástěnná malba, Třeboň, kaple svatého Víta, klenba

53. F - 11. **Dva andělci se třemi melouny na jednom stvolu**, 1763, nástěnná malba, České Budějovice, kostel Nejsvětější Trojice, klenba

54. F - 11. **Abrahám se třemi anděly na prahu svého domu**, kostel Nejsvětější Trojice, klenba

55. F - 12. **Tobiáš s andělem na břehu moře**, 1765, nástěnná malba, Zlatá Koruna, kaple Andělů Strážných, klenba

56. F - 13. **Tři postavy nad krbem**, 1765, nástěnná malba, Český Krumlov, prelatura, velký sál

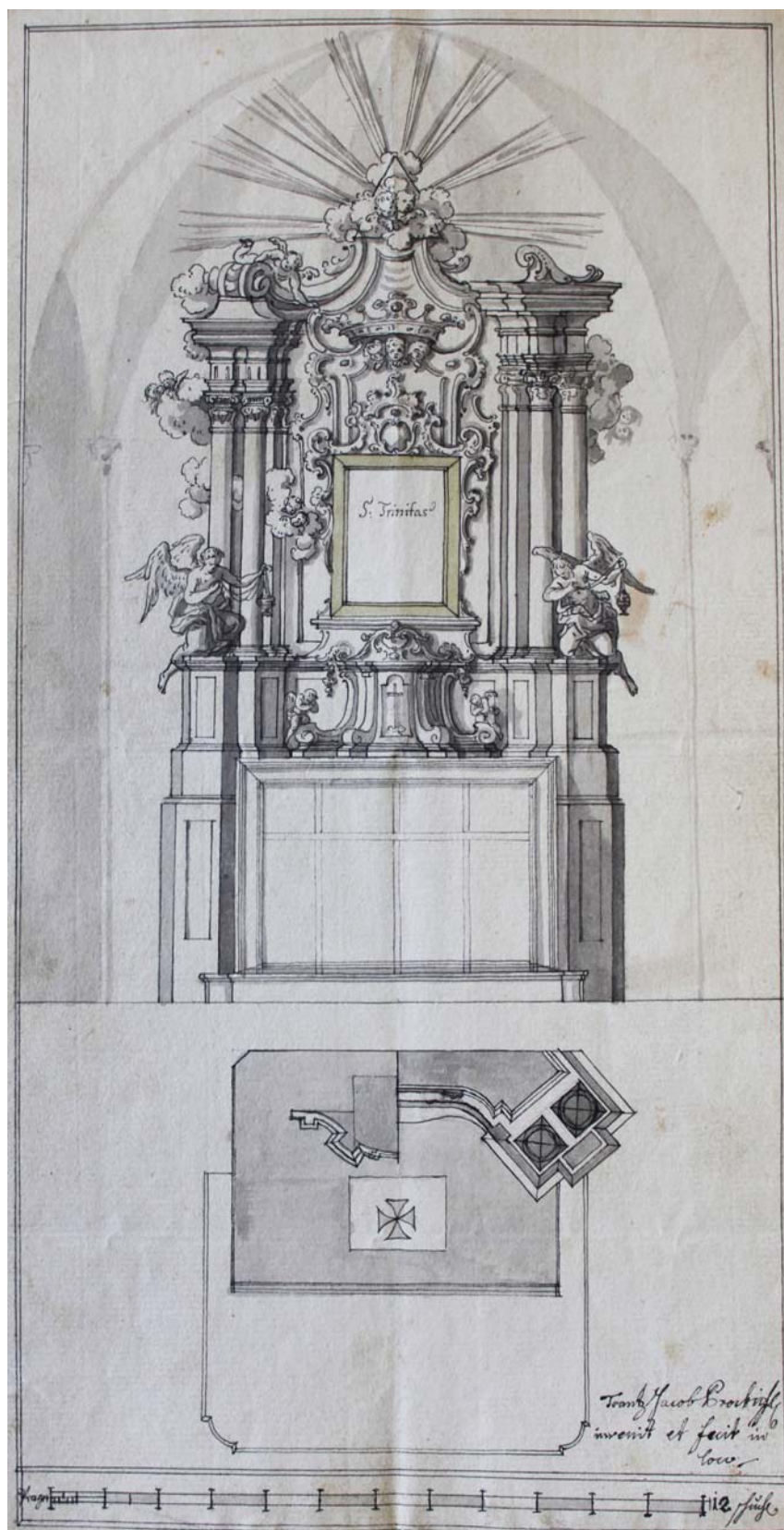

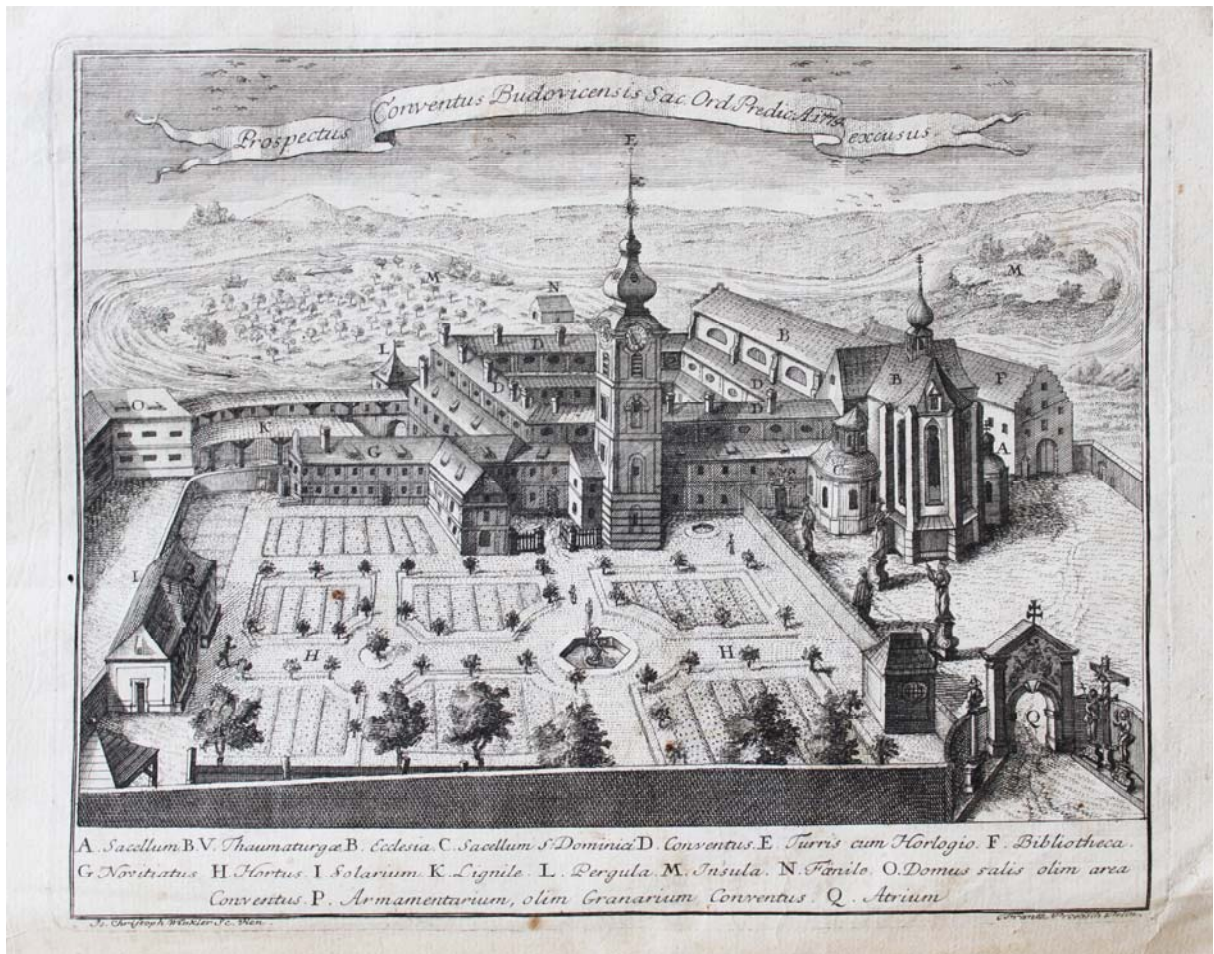
57. F - 14. **Andělé troubící k poslednímu soudu**, 1777, nástěnná malba, Český Krumlov, kostel svatého Víta, kaple Vzkříšení, klenba

58. F - 15. **Andílek**, 1777, nástěnná malba, Třeboň, Opatovický mlýn, kaple svatého Ubalda

59. J - 1. Návrh oltáře Nejsvětější Trojice, 1763, lavírovaná perokresba na papíře, Státní okresní archiv České Budějovice, Fond: Děkanský úřad České Budějovice, B spisy, kart. 5, sign. II/1/A-18 Akta týkající se zřízení oltáře sv. Kříže

60. J - 2. Veduta dominikánského kláštera v Českých Budějovicích „*Prospectus Conventus Budovicensis Sac: Ord. Predic A 1774 excusus*“, 1774, mědirytina, Lucas Bernhard SCHNEIDER: Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreyten Berg-Stadt Böhmisch-Budweis 1781

61. P - 1. **Bůh Otec**, olej na plátně,
Borovany, Škapulířová kaple,
nástavec hlavního oltáře

62. P - 2. **Svatá Anna vyučuje Pannu Marii**, olej na plátně, 129 x 95 cm,
Borovany, kostel Navštívení Panny Marie, boční oltář svaté Anny

63. P - 3. Vývěsní štít lékárny, olej na dřevě, Regionální muzeum v Českém Krumlově

64. P - 4. Svatý Jan Nepomucký, olej na plátně, České Budějovice, kostel Obětování Panny Marie, sakristie

65. P - 5. **Svatý Josef Kalasánský**, olej na plátně, České Budějovice, kostel Obětování Panny Marie, sakristie

66. P - 6. **Růžencová Panna Maria**, 1760, olej na plátně, Chvalšiny, kostel svaté Máří Magdaleny, kaple Růžencové Panny Marie, oltář

67. P - 7. Svatý Bartoloměj,
olej na plátně, 68 x 56 cm,
Vyšší Brod, klášter
cisterciáků, obrazárna

68. P - 8. Hlava evangelisty,
olej na plátně, 68 x 56 cm,
Vyšší Brod, klášter
cisterciáků, obrazárna

69. P - 9. **Starý erb města České Budějovice**, lavírovaná perokresba, Lucas Bernhard SCHNEIDER: Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreysten Berg-Stadt Böh-misch-Budweis 1781

70. P - 9. **Povýšený erb města České Budějovice císařem Ferdinandem III.**, lavírovaná perokresba, Lucas Bernhard SCHNEIDER: Kurtze Beschreibung Von Ursprung und Anfang der Königlichen befreysten Berg-Stadt Böh-misch-Budweis 1781